

శ్రీ మద్భగవద్గీతా మననము

గ్రంథకర్త:

శ్రీ కామరాజుగడ్డ రామచంద్రరావు

ప్రకాశకులు:

294.592

RAM

కారామాంజనేయ శర్మ ఎం. పి.

న్యూనల్లికుంట, హైదరాబాద్-44

శ్రీ మద్భగవద్గీతా మననము

(మొదటి ఆరధ్యాయములు)

గ్రంథకర్త:
శ్రీ కామరాజుగడ్డ రామచంద్రరావు

ప్రథమ ముద్రణము 1000 ప్రతులు
దుందుభి సం॥ శ్రేష్ఠము- కలి. ౫౦౮౩

ప్రకాశకులు:
బోడపాటి సీతారామాంజనేయ శర్మ ఎం.ఏ.
2-2-1136/1, న్యూనల్లకుంట, హైదరాబాదు-44

శ్రీమద్భగవద్గీతామననము

శ్రీ కృష్ణాష్టకమ్

౧. వసుదేవసుతం దేవం కంస చాణూర మర్థనం।
దేవకి పరమానందం కృష్ణం వందే జగద్గురుమ్॥
౨. అరసికుసుమ సంకాశం హార నూపుర శోభితం।
రత్నకంకణ కేయూరం కృష్ణం వందే జగద్గురుమ్॥
౩. కుటిలాలక సంయుక్తం పూర్ణచంద్ర నిభాననం।
విలస త్కుండలధరం కృష్ణం వందే జగద్గురుమ్॥
౪. మందారగంధ సంయుక్తం చారుహసం చతుర్భుజం।
బర్హిసింధావ చూడాంగం కృష్ణం వందే జగద్గురుమ్॥
౫. ఉత్పల్ల పద్మపత్రాక్షం నీల జీమూత సన్నిభం।
యాదవానాం శిరోరత్నం కృష్ణం వందే జగద్గురుమ్॥
౬. రుక్మిణీకేశి సంయుక్తం పీతాంబర సుశోభితం।
అవాప్త తులసిగంధం కృష్ణం వందే జగద్గురుమ్॥
౭. గోపికానాం కుచద్వంద్య కుంకుమాంకిత వక్షసం।
శ్రీనికేతం మహేష్వాసం కృష్ణం వందే జగద్గురుమ్॥
౮. శ్రీవత్సాంకం మహోరస్కం వనమాలా విరాజితం।
శంఖ చక్రధరం దేవం కృష్ణం వందే జగద్గురుమ్॥
౯. కృష్ణాష్టక మిదం పుణ్యం ప్రాతరుత్థాయ యః పఠేత్।
కోటిజన్మ కృతం పాపం స్మరణేన వినశ్యతి॥

తొలిపలుకు

శ్రీకామరాజుగడ్డ రామచంద్రరావుగారు 'లా' పట్టభద్రులు. వీరు ఆం.ప్ర. ప్రభుత్వము సెక్రటేరియట్ లా డిపార్టుమెంటులో డిప్యూటీ సెక్రటరీగా పనిచేసి, రిటైరయి ప్రస్తుతము అడ్వోకేట్ వృత్తి నవలంబించియున్నారు. వీరు లౌకిక వృత్తిలోనుండియు, సత్సంగ త్యముగలవారగుటవలనను, ఆధ్యాత్మికచింతనాపరు లగుటవలనను, విశేషించి శాంతస్వభావులును జిజ్ఞాసువులును అగుటచేతను, శ్రీమద్భగవద్గీతాభాష్య ప్రవచనమెచట జరుగుచున్నను అచటికేగి శ్రద్ధా భక్తులతో విని, వినినదానిని మననము చేసికొని, వారి యనుభూతిని ఈ గ్రంథరూపమున వెలువరించిరి. అందువలననే దీనికి "శ్రీమద్భగవద్గీతామనన" మని పేరిడిరి. సర్వసామాన్యులకు సులభముగా బోధపడునుద్దేశముతో వ్యావహారిక శైలిలో వ్రాసిరి. విషయప్రదర్శన కూడ నట్లే సామాన్యునకు అందుబాటులో నుండునట్లు లేటతెల్లముగా చేసిరి. 1980 ఫిబ్రవరిలో వీరు నావద్దకువచ్చి వీరి రచనను చూపిరి. రచయిత లౌకికవృత్తియందున్నవారు గనుక, వైదిక సంప్రదాయానుగుణముగా వ్రాసిరో తద్వ్యతిరిక్తముగా వ్రాసిరోయను జంకువలన, దీనిని పత్రికలో ప్రచురించుటకు వెనుకాడితిని. కాని చదివిచూడగా అట్టిసందేహమునకవకాశము కన్పించలేదు. ఇట్టిపరిస్థితిలో పత్రికలో ప్రచురించుటయేగాని, పేరుగా ప్రతులను తీసియుంచలేదు. కొన్ని మాసములయిన పిమ్మట పాఠకులు తమ సదభిప్రాయములు వ్రాయసాగిరి. ఒకరు తమ లేఖలో "భగవద్గీతామననము వేరు పుస్తకములుగా తీసియుంచుచున్నారా? అట్లు చేసియుంటే నాకొక ప్రతి పంపండి—ఒక సారి చదివితే మరల మరల చదువవలెననిపించుచున్నది"

అనియు, మరొకరు “వేదాంతమంటే విసుగు జనించేవానికి కూడా అభిరుచి కలిగే రీతిలో పామరులకు సహితము బాగుగా తెలిసేటట్లుగా వ్రాయబడినది. బాగున్నది. (శ్రీ మాదిరాజు శ్రీరామమూర్తి బి.ఏ. సాహిత్య విశారద) అనియు వ్రాసిరి. ఇట్టివి ఆనేకమందిచే వ్రాయబడిన అభిప్రాయములు చూచి, పుస్తకముగా ప్రచురించుట సమంజసమని గ్రహించి, పత్రికలో ఒకసారి ముద్రించినదానిని, మరల కంప్లెజ్ చేయించితిని. అందుచేత దీనిమూల్యము కొంచెమధికముగా నిర్ణయించవలసి వచ్చెను. మిగిలిన 12 అధ్యాయములు త్వరలో వెలువడును.

శ్రీరామచంద్రరావుగారు వ్రాసిన యితర గ్రంథములు కలవు. వానిలో “శ్రీ హనుమద్వ్రతకల్ప” మొకటి. మహాభారతమును “మహాభారత మహితకథలు” అను పేరుతో వ్యావహారికశైలిలో వ్రాయుచున్నారు. మేము స్వధర్మ ప్రకాశినిలో క్రమముగా ముద్రించుచున్నాము. అందు గాంచగలరు.

న్యూ నల్లకుంట, హైదరాబాదు.

శ్రీ దుందుభి సం-ఉగాది కలి ౫౦౮౩

బో. సి. అంజనేయశర్మ

ప్ర కా శ కు డు.

ఉపోద్ఘాతము

మానవుడు తనను గురించి నేర్చుకొనవలసినదీ, తెలిసికొనవలసినదీ చేయవలసినదీ అంతా శ్రీమద్భగవద్గీతలో వున్నది.

అంత గొప్పగా ఎలావుంటుంది అని సందేహం కలుగవచ్చు. కాని శ్రీమద్భగవద్గీత మానవుని స్థితిగతిని సంపూర్ణంగా చెప్తుంది. అందులో సందేహం వుండనక్కరలేదు.

సరే. పోనీ అలా చెప్పుతుందనె అనకొందాం. మరి మానవుడి సంగతి మానవ శరీర శాస్త్రంలో ఇంకా ఎక్కువ చెపుతారేమోకదా అని సందేహం. మాటకొస్తే మానవ మనస్తత్వ శాస్త్రంలో ఇంకా సమగ్రంగా చెప్పటంకద్దు. వీటికంటే శ్రీమద్భగవద్గీతలో ఇంకా ఎక్కువ చెప్పుతారా? శేకపోతే ఈభగవద్గీత ప్రత్యేక తేమిటి?

ప్రాథమిక తరగతుల నుంచి పదితరగతుల వరకూ మానవ శరీరశాస్త్ర సంబంధమైన విషయాలు భోధింపబడుతూనే వుంటవి పిల్లలకు. ఈవిషయాలే డాక్టర్లకు కావలసిన ప్రత్యేకమైన చదువుకూడాను. కాని ఈపిల్లల చదువులకూ వైద్యవిద్యలో పట్టభద్రులు కావటానికి చదివేచదువులకూ తేడావున్నదా? లేదా? ఎంతోవున్నది. అలాగే ఈశారీరక శాస్త్రాలు మనస్తత్వ శాస్త్రాలు చదవటానికి అంతకంటే పైఅంతస్థులో నున్న ఈభగవద్గీతను చదివి అర్థం చేసికొనటానికి కూడ అంత తేడా వున్నది.

శరీరశాస్త్రంలో వట్టి శరీరానికి సంబంధించిన జ్ఞానం వుంటుంది. మనస్తత్వ శాస్త్రంలో మనసుకూ బుద్ధికి సంబంధించిన విషయజ్ఞానం

శరించబడి వుంటుంది. కాని శ్రీమద్భగవద్గీతలో ఈ శరీరానికి మనకు బుద్ధికేగాక వాటికి భిన్నమై ఉన్న ఒకానొక ఆత్మవిషయం ఉపాసకంగా చర్చించటం కనపడుతుంది.

ఆత్మ అనే దాని విషయం మనం తెలిసికొనక పోతే ఏం అని సందేహం కలగటం కద్దు. ఆమాటకొస్తే ప్రతి మనుష్యుడూ వైద్య కయిన చదువులోని విషయం నేర్వవలెనని ఎక్కడయినా ఆదేశమిస్తుందా? లేదు. అయినా విజ్ఞానాన్ని పెంపొందించు కొనవలెననుకుంటున్న వారు వైద్యులకు తెలియదగిన అనేక విషయాలు తెలిసికొని జ్ఞాపవంచుకొంటూ వుండటం చూస్తూనే వుంటాం. ఇలా ఎందుకని? విజ్ఞానలక్షణం గమక.

ఈవిధంగా చూస్తే శ్రీమద్భగవద్గీతలోని విషయాలు కూడ ఒక ముంచుకొని పరిశోధించి నాకిది తెలిసింది అని నిశ్చయించుకుంటుంది విజ్ఞాన విషయమే.

అంతేకాదు. శ్రీమద్భగవద్గీతలోని విషయం మానవుని నిత్య జీవితంలో క్షణక్షణానా ఉపయోగపడే విషయం అనేది ముఖ్యం. తన్నుకు తెలిసి ఉద్ధరించుకొనే విషయాన్ని మానవుడు నేర్వటానికి తగిన కనం—భగవద్గీతలో వున్నది.

వైద్య శాస్త్రం చదివిన వానికి వ్యాధి—దాని కారణం—దానికి కష్టం—తెలియటంవల్ల తన శరీరాన్ని ఆరోగ్యంగా జాగ్రత్తగా వుంచుకోగలగటం తేలిక. అలాగే భగవద్గీత నెఱిగి తెలిసికొన్నందువల్ల జీవితంలో తన మన్నికను సమ్యక్విధానంలో వుంచుకొనడానికి అపారమైన అవకాశంవుంది.

కనుక భగవద్గీతను విజ్ఞాన దృష్టితో చదవాలి. పారాయణంతో ము అర్థం తెలిసి మననంచెయ్యాలి. అలాచేస్తేకొన్నాళ్ళకు ఆతెలిసిన

విషయాన్ని జీవితంలో పాలిస్తే మంచిదా కాదా అనే విషయం చర్చకు వస్తుంది మనసులోనే. అప్పుడు బుద్ధి చెపుతుంది—‘ఇలా చెయ్యాలి అలాచేయరాదు’ అని. ఈబుద్ధి చెప్పినసలహాను పాటించడానికిమననూ, ఇంద్రియాలూ సహకరించటమూ కద్దు. అలా సహకరించక చుట్టూ గండభేరుండాల్లా చేరి ముక్కులతో కరుచుకు పోవటమూకద్దు. అలా అవి కరుచుకొని పోకుండా సాధనచేసి కాపాడుకోవాలి. అప్పుడు శ్రమదృఢగవద్దీత యొక్క ప్రయోజనాన్ని జీవుడు పొందగలుగు రాదు

అందుచేత తెలివి అనేది కలిగిన మనుష్యులు ఆతెలివిని భగవద్గీతా సందేశాన్ని తెలిసికొనటంలో ఉపయోగించాలి. ‘ఆత్మ’కు అనగా ‘నేను’ కు సంబంధించిన విషయాన్ని విమర్శనంచేసి జ్ఞానాన్ని గడించటం మానవుని కర్తవ్యం. అలాగాక—చెట్టుకు ఆకులెన్నో లెక్క పెట్టుతాను. నాతెలివినందు కుపయోగించి పరిశోధన చేయకూడదా? అంటే—చేయవచ్చు చెట్టుకు మొదట్లోనీళ్లు పోసినట్లయితే ఆకుల సంరక్షణం చేయగలమని తెలియడానికి ఆకులు లెక్కించి యేయాకు ఎంత కాలం ఎందుకు వికసించి వుంటున్నదని తెలియడానికి ఎంతరేడా వుందో—బుద్ధియొక్క శక్తిని ప్రాపంచిక విషయాల గురించి వెచ్చించడానికి మానవుని బ్రతుకును గూర్చి విషయవిమర్శనం చేయడానికి అంత రేడా వుంటుంది.

కాని మనుష్యుల సంస్కారం ఒకే విధంగా వుండదు. మనసు విషయవిమర్శనం చేయటానికి ఉన్ముఖంకాదు—ఒకప్పుడు, అబ్బోఅంత శ్రమ ఎవరు పడతారు. నీవు చెప్పే బ్రతుకు నేనెరుగనుగాక. నేను నౌకారీచేసి తిండి సంపాదిస్తాను. బ్రతుకు వెళ్లిపోకేంచేస్తుందిఅనుకొనటం కద్దు కొందరి విషయంలో. వారు ఈభగవద్గీత జోలికి రావలసిన పని లేదు. ఎక్కడో కృష్ణ-రామ-అనుకొంటూ వుంటే చాలు. పత్రికల్లోని,

ప్రపంచంలోని కథలు నీతులు, ఇతర విజ్ఞాన విషయాలు తెలిసికొంటూ వుండేవాలు. కొన్నాళ్ళకెన్నాళ్ళకో వారి సంస్కారం మెరుగువుతుంది గాక. వారు శ్రీమద్భగవద్గీతను చదవాలనే వారిని ఉపేక్షచేస్తే చాలు నిరసించకుండా.

ఇంకో సందేహం రావడంకద్దు. “పవిత్రమైన భగవద్గీతను శ్రీశంకరాచార్యులలో లేక మతగురువులలో భాష్యం వ్రాసిందే చదివినేర్వాలిగాని ఏపుస్తకం పట్టితే దానినె చదివితే ఎక్కడకు పోతామో-“ అని. కాని మీరు చదివేది, వినేది, మనసుతో, బుద్ధితో. అర్థంచేసికొనబడేది భగవద్గీత. ఈరచనలు పరికరాలు మాత్రమే. పరికరాన్ని చూసి, ఇది ఇనుపది, ఇది రాగిది, బంగారము కాదు అని నిరసించడం తెలివైనపని కాదేమో. ఇది కేవలం పరికరంగా మీకు ఉపయోగించాలి. అలాపనికి రాని ఇది, -అదె-అది, - దండుగని చెప్పి పారేయాల్సింది.

శ్రీమద్భగవద్గీతా పఠనం చేయాలి; శ్రవణంచేయాలి; ఇంకా మననం చేయాలి కాగా ఈమననంలో పేరాల మొదట్లో గల అంకెలు శ్లోకాల సంఖ్యలు అని తేలియవలసింది.

కా. రామచంద్రరావు

శ్రీ మద్భగవద్గీతా పారాయణ విషయం

శ్రీమద్భగవద్గీతా పారాయణ ప్రతి దినమూ చేయాలి. ఒకే సమయాన్ని ఏర్పరచు కొని ఆ సమయంలోనే పారాయణకు కూర్చొనటం మంచిది. అభ్యాసము వలన ఆ సమయము వచ్చేటప్పటికి మనసు శాంతిగా పారాయణం చేయుటకే ఉన్ముఖమై ఉంటుంది.

పారాయణ చేసేటప్పుడు శ్లోకముయొక్క అర్థంకూడ తెలిసికోటానికి ప్రయత్నించుతూ వుండడం రెండో మెట్టు. ఆ అర్థాన్ని మనసులో వుంచి దానిని విశృంఖలంగా వ్యాపించే స్థితిలో వుంచాలి. అప్పుడు కలిగే భావాలు ఒకనాటి కంటే మరొకనాడు విశేషమై నిశితమై వుంటాయి. అవన్నీ క్రోడీకరించి అలోచించినట్లయితే ఆదే భగవద్గీతా మననమై వెలుస్తుంది అనిపిస్తుంది. అలాటి మననములో అదివరకు విన్న విషయాలే గాక ఏవో ఊహకు క్రొత్త అంతస్తులందుతూ వుంటవి. వాటిని సన్మార్గంలో అర్థంచేసి కొనటం చాల అవునరం. అందుకొరకై అనుభవజ్ఞులూ సాధనపరులూ అయిన వారిదగ్గర శ్రవణం చేయవలె. వారి పుస్తకములు చదవటంకంటెకూడ వారి దగ్గరచేరి వినటంలో సన్నిహితమైన ఆత్మపరిచయం కలుగుతుంది అనిపిస్తుంది. అప్పుడుకూడ పారాయణ చేయటం మననం చేయటం మనసులోని భావాలు స్థిరపరచుకోవటం మానకూడదు.

పారాయణ అయింతరువాత మహాత్మ్యము చదవాలని అంటారు.

ఇంతకూ వేదాంత విషయం ఈ భగవద్గీతలో చెప్పేది. లౌకిక ఫలితం కొఱకు భగవద్గీతచదివేవారు తప్పక మహాత్మ్యం చదవాలి. వేదాంత విషయజ్ఞానం కొఱకు మాత్రం చదివేవారు ఒకవేళ మహాత్మ్యాన్ని చదవకపోయినా సేగి లేదు.

పారాయణక్రమము

ఆచమనం అనంతరం దేశకాల సంకీర్తనం చేసి గోత్ర నామధేయములు చెప్పి మమ ఉపాత్తదురితక్షయ ద్వారా శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం చిత్తశుద్ధి ద్వారా సుజ్ఞాన ప్రాప్త్యర్థం శ్రీ మద్భగవద్గీతా పారాయణాఖ్యం కర్మ కరిష్యే అని సంకల్పించవలెను.

విఘ్నేశ్వర ప్రార్థన, గురుస్తుతి చేసి వ్యాసమహర్షిస్తోత్రం శ్రీ కృష్ణస్తుతి గీతాస్తుతి చేయవలె.

శుక్లాంబరధరం విష్ణుం శశివర్ణం చతుర్భుజం
ప్రసన్నవదనం ధ్యాయేత్ సర్వ విఘ్నైః పశాంతయే

సరస్వతి నమస్తుభ్యం వరదేశామరూపిణీ
విద్యారంభం కరిష్యామి సిద్ధిర్భవతు మే సదా

గురుర్బ్రహ్మ గురుర్విష్ణుః గురుర్దేవో మహేశ్వరః
గురుస్సాక్షాత్పరం బ్రహ్మ తస్మై శ్రీ గురువే నమః

వ్యాసాయ విష్ణురూపాయ వ్యాసరూపాయ విష్ణవే
నమోవై బ్రహ్మనిధయే వాసిష్ఠాయ నమోనమః

కృష్ణాయ వాసుదేవాయ హరయే పరమాత్మనే
ప్రణతశ్లేశ నాశాయ గోవిందాయ నమోనమః

సర్వోపనిషదోగావో దోగ్ధా గోపాలనందనః
పార్థోవత్స సుధీర్ఘోక్తాదుర్ధం గీతామృతం మహత్

అన్యశ్రీ భగవద్గీతా శాస్త్ర మహామంత్రస్య, భగవాన్ పేదవ్యాస ఋషిః
అనుష్టుప్ ఛందః శ్రీ కృష్ణ పరమాత్మాదేవతా -

అథోద్యా నన్నవోచస్త్యం ప్రజ్ఞావాదాంశ్చ భాషసే- ఇతిదీక్షమ్. సర్వధర్మాన్ పరి
త్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజేతిశక్తిః అహంత్యా సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి
మా శుచః ఇతికీలకమ్ నై నం చింతంతి శస్త్రాణి నై వంధహతి పావకః ఇతి అంగుష్ఠా
భ్యాంనమః నచై నం క్లేదయం త్యాపో నశోషయతి మారుతః ఇతి తర్జనీభ్యాన్నమః
అచ్ఛేద్యోయ మదాహ్మోయ మక్లేద్యో శోష్యయేవచ- ఇతి మధ్యమాభ్యాన్నమః. నిత్యః

స్వర్వగతః స్థాణు రచలో యః సనాతనః ఇతి అనామికాభ్యాంనమః పశ్య మే పార్థ
 రూపాణి శత శోధ సహస్రశః ఇతి కన్తికాభ్యాంనమః నానావిధాని దివ్యాని నానావర్ణా
 కృతీనిచ ఇతి కరతలకరపృష్ఠాభ్యాంనమః నై నం చిందంతి శస్త్రాణి నై నందహతి పావకః
 ఇతి హృదయాయ నమః. న చై నం క్షేదయంత్యాపో నశోషయతిమారుతః ఇతి శిరసే
 స్వాహా అచ్ఛేద్యోయ మదాహ్మోయ మక్లేద్యోశోష్య ఏవచ ఇతి శిభాయైవషట్ నిత్య
 స్వర్వగతః స్థాణు రచలోయంసనాతనః ఇతి కవచాయహుమ్. పశ్యమే పార్థరూపాణి
 శతశోధసహస్రశః ఇతి నేత్రత్రయాయ వౌషట్ నానా విధాని దివ్యాని నానావర్ణా కృతీని
 చ ఇతి అస్త్రాయపట్.

భూర్భువస్సువలో మితి దిగ్బంధః

అథ ధ్యానమ్

క రకమల నిదర్శితాత్మముద్రః

పరికలితోన్నత బుద్ధి బుద్ధ చూడః

ఇతర కరగృహీత వేత్రతోత్రః

మమ హృది సన్నిధి మాతనోతు కృష్ణః

ఆతామ్రపాణి కమల ప్రణయ ప్రతోదం

ఆలోల హార మణికుండల హేమసూత్రమ్

ఆ విశ్రమాంబుకణ మంబుదనీల మవ్యాత్

అద్యం ధనంజయ రథాభరణం మహో నః

అగ్రే కృత్వా కమపి చరణం జానునైకే న తిష్ఠన్

పశ్చాత్పార్థం ప్రణయసజుషా చక్షుషా వేక్షమాణః

సవ్యేతోత్రం కరసరసిజే దక్షిణే జ్ఞానముద్రాం

అభిభ్రాణో రథ మభివసన్ పాతు న స్సూతవేషః

పార్థాయ ప్రతిబోధితాం భగవతా నారాయణేన స్వయం

వ్యాసేనగ్రథితాం పురాణమునినా మధ్యే మహాభారతమ్

అద్వైతామృత వన్నిణీం భగవతీ మష్టాదశాద్యాయినీం

అంబత్వా మనుసందధామి భగవద్గీతే భవద్వేషిణీమ్.

ఇప్పుడు పారాయణ చేయవలెను.

ఓం నమోభగవతే వాసుదేవాయ

శ్రీమద్భగవద్గీతా

ప్రథమోధ్యాయః

అర్జున విషాదయోగః

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ :-

శ్లో. 1 ధర్మక్షేత్రే కురుక్షేత్రే సమవేతా యుయుత్సవః
మామకాః పాండవా శ్చైవ కిమకుర్వత సంజయ.

సంజయ ఉవాచ :

- 2 దృష్ట్వా తు పాండవానీకం పూర్ణం దుర్యోధనస్తదా
అచార్య ముపసంగమ్య రాజా వచన మబ్రవీత్
- 3 ప శ్చైతాం పాండుపుత్రాణా మాచార్య మహతీం చమూమ్
పూర్ణాం ద్రుపద పుత్రేణ తవ శిష్యేణ ధీమతా
- 4 అత్ర శూరా మహేష్వాసా భీమార్జునసమా యుధి
యుయుధానో విరాటశ్చ ద్రుపదశ్చ మహారథః
- 5 ధృష్టకేతుశ్చేకితానః కాశీరాజశ్చ వీర్యవాన్
పురుజిత్ కుంతిభోజశ్చ శ్చై బ్యశ్చ నరపుంగవః
- 6 యుధామన్యుశ్చ ఏక్రాంత ఉత్తమౌజాశ్చ వీర్యవాన్
సౌభద్రో ద్రౌపదేయాశ్చ సర్వపవ మహారథాః
- 7 అస్మాకం తు విశిష్టాయే తాన్నిబోధ ద్విజోత్తమ
నాయకా మమ పైన్యస్య సంక్షార్థంతాన్ బ్రవీమి తే
- 8 భవాన్ భీష్మశ్చ కర్ణశ్చ కృపశ్చ సమితింజయః
అశ్వత్థామా వికర్ణశ్చ సౌమదత్తి ర్ణయద్రథః

శ్రీ మద్భగవద్గీతా పఠనము.

- శ్లో. 9 అన్యేచ బహుః శూరాః మదర్థే త్యక్త జీవితాః
నానా శస్త్ర ప్రహరణాః సర్వే యుద్ధవిశారదాః.
- 10 అపర్యాప్తం తదస్మాకం బలం భీష్మాభిరక్షితం
పర్యాప్తం త్వదమేతేషాం బలం భీమాభిరక్షితం
- 11 అయనేషు చ సర్వేషు యథాభాగ సువస్థితాః
భీష్మమే వాభి రక్షంతు, భవంతః సర్వపవ హి.
- 12 తస్య సంజనయన్ హర్షం కురువృద్ధః పితామహః
సింహనాదం నివద్యోచైః శంఖం దధ్మౌ ప్రతాపవాన్.
- 13 తతః శంఖాశ్చ భేర్యశ్చ పణవాక గోముఖాః
సహస్రై వాభ్య హన్యంత సశబ్ద స్తుములో ౭ భవత్.
- 14 తతః శ్వేతైర్వయైర్ముక్తే మహతి స్యందనేన్ధితౌ
మాధవః పాండవశ్చైవ దివౌ శంఖౌ ప్రదధ్మతుః
- 15 పాంచజన్యం హ్మపీకేశో దేవదత్తం ధనంజయః
పాండ్రం దధ్మౌ మహాశంఖం భీమకర్మా వృకోదరః
- 16 అనంతవిజయం రాజా కుంతీపుత్రో యుధిష్ఠిరః
సకులః సహదేవశ్చ సుహృష మణిపుష్పకౌ.
- 17 కాశ్యశ్చ పరమేష్ఠానః శిఖండి చ మహారథః
ధృష్టద్యుమ్నో విరాటశ్చ సాత్మకి శ్చ, పరాజితః॥
- 18 ద్రుపదో ద్రౌపదేయాశ్చ సర్పశః వృధివీపతే
సౌభద్రశ్చ మహాబాహుః శంఖాన్దధ్మూః పృథక్ పృథక్.
- 19 సహోషో ధార్తరాష్ట్రాణాం హృదయాని వ్యదారయత్
నభశ్చ పృథివీంచైవ తుములో ౭భ్యసు నాదయన్.

శ్రీ మద్భగవద్గీతా పదనము.

20 అథవ్యవస్థితాన్ దృష్ట్వా ధార్తరాష్ట్రాన్ కపిధ్వజః
ప్రవృత్తే శస్త్ర సంపాతే ధను రుద్రమ్యు పాంథవః

21 హృషీకేశం తదావాక్య మిదమాహ మహీపతే

అర్జున ఉవాచ :-

సేనయోరుభ యోర్మధ్యే రథం స్థాపయ మేచ్యుత.

22 యావదేతాన్నిరీక్షేహం యోద్ధుకామానవస్థితాన్
క్షైర్యయా సహ యోద్ధవ్యమస్మిన్ రణసముద్యమే

23 యోత్యమానా నవే క్షేహం యవతే త్ర సమాగతాః
ధార్తరాష్ట్రస్య దుర్బుధౌ ర్యుధౌ ప్రియచి క్షిరవః

సంజయ ఉవాచ :-

24 ఏవముక్తో హృషీకేశో గుడాకేశేన భారత
సేనయో రుభయోర్మధ్యే స్థాపయిత్వారథోత్తమమ్.

25 భీష్మ ద్రోణ ప్రముఖతః సర్వేషాంచ మహీక్షితాం
ఉవాచ పార్థ పక్షైతాన్ సమవేతాన్ కురూనితి.

26 తత్రాపశ్యత్ స్థితాన్ పార్థః పితౄనథ పితామహాన్
అచార్యాన్ మాతులాన్ భ్రాతృన్ పుత్రాన్ పౌత్రాన్ సఖింస్తథా
శ్వశురాన్ సుహృదశ్చైవ సేనయో రుభయో రపి

27. తాన్ సమీక్ష్య సకాంతేయః సర్వాన్ బంధు నవస్థితాన్
కృపయా పరయా విష్టో విషీదన్నిద మబ్రవీత్॥

అర్జున ఉవాచ :-

శ్లో. 28. దృష్ట్వేమాన్ స్వజనాన్ కృష్ణ యుయుత్సాన్ సముపస్థితాన్
సీదంతి మమ గాతాణి ముఖంచ పరిశుష్కతి॥

శ్రీమద్భగవద్గీతా పఠనము

29. వేపధుశ్చ శరీరే మే రోమహర్షశ్చ జాయతే,
గాండివం సంసతే హస్తాత్ త్విక్లైవ పరిదహ్యతే
30. న చ శక్నో మ్యవస్థాతుం భ్రమశీవచ మే మనః
నిమిత్తానిచ పశ్యామి విపరీతాని కేశవ॥
31. నచ శ్రేయోఽను పశ్యామి హత్వా స్వజనమాహవే
న కాంక్షే విజయం కృష్ణ న చ రాజ్యం సుఖానిచ॥
32. కింనో రాజ్యేన గోవింద కిం భోగైర్జీవితేన వా
యేషా మర్థే కాంక్షితం నో రాజ్యం భోగాః సుఖానిచ॥
33. త ఇమేఽవస్థితా యుద్ధే ప్రాణాం స్వక్వా ధనానిచ
ఆచార్యాః పితరః పుత్రాస్తతైవచ పితామహాః॥
34. మాతులః శ్వశురః పౌత్రః శ్యాలాః సంబంధినస్తథా॥
35. ఏతా న్న హంతు మి చ్ఛామి ఘ్నతోఽపి మధుసూదన
అపి త్రైలోక్యరాజ్యస్య పాతోః కిం ను మహీకృతే॥
36. నిహత్య ధార్తరాష్ట్రే నః కా ప్రీతిః స్యాజ్జనార్దన
పాపమేవాశ్రయే దస్మాన్ హత్వైతా నాతతాంయినః॥
37. తస్మా న్నార్హ్మపయం హంతుం ధార్తరాష్ట్రే సబాంధవాన్
స్వజనం హి కథం హత్వా సుఖినః స్యామ మాధవ॥
38. యద్యప్యేతే న పశ్యంతి లోభోపహత చేతసః
కులక్షయ కృతం దోషం మిత్రదోహేచ పాతకం॥
39. కథం నజ్ఞేయ మస్మాభిః పాపాదస్మాన్నివర్తితుం
కులక్షయ కృతం దోషం ప్రపశ్య ద్భిర్జనార్దన॥

శ్రీమద్భగవద్గీతా పఠనము

40. కులక్షయే ప్రణశ్యంతి కులధర్మాః సనాతనాః
ధర్మే నష్టే కులం కృత్స్న మధర్మోఽభి భవత్యుతః॥
41. అధర్మాభి భవాత్ కృష్ణ ప్రదుష్యంతి కులస్త్రియః
స్త్రిషు దుష్టాసు వాచేయ జాయతే వర్ణసంకరః॥
42. సంకరో నరకాయైవ కులఘ్నానాం కులస్యచ
వతంతి పితరో హ్యేషాం లుప్తపిండోదక క్రియాః॥
43. దోషై రేతైః కులఘ్నానాం వర్ణసంకరశార్దైః
ఉత్పాద్యంతే జాతిధర్మాః కులధర్మాశ్చ శాశ్వతాః ॥
44. ఉత్సన్న కులధర్మాణాం మనుష్యాణాం జనార్దన
నరకే నియతం వాసో భవతీ త్యనుశ్రుశుమ ॥
45. అహోబత మహత్పాపం కుర్తుం వ్యవసితావయం
యద్ రాజ్యసుఖలోభేన హంతుం స్వజనముద్యతాః॥
46. యది మా మప్రతీకార మశస్త్రం శస్త్రపాణయః
ధాన్తరాష్ట్రైరణే హన్యు స్తస్మేక్షేమతరం భవేత్॥

సంజయ ఉవాచ :-

శ్లో. 47. ఏవ ముక్తార్జున స్సంఖ్యే రథోపస్థ ఉపావిశత్

విస్ఫుజ్య సశరం చాపం శోకసంవిగ్న మానసః ॥

ఇతి శ్రీమద్భగవద్గీతాసు, ఉపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం
యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదే
అర్జున విషాదయోగోనామ ప్రథమోధ్యాయః

ఓం శ్రీకృష్ణార్జునమస్తు.

ఓం నమోభగవతే వాసుదేవాయ

శ్రీమద్భగవద్గీతా

ద్వితీయోధ్యాయః

సాంఖ్యయోగః

సంజయ ఉవాచ :-

శ్లో.1. తం తథా కృపయావిష్ట మశ్రుపూర్ణాకులేక్షణం
విషీదం త మిదం వాక్యమువాచ మధుసూదనః॥

శ్రీభగవానువాచ :-

శ్లో.2. కుత స్త్వా కశ్చల మిదం విషమే సమునస్థితం
అనార్యజుష్ట మస్వర్గ్య మకీర్తికర మర్జున॥

3. కైబ్యం మాస్మగమః పార్థ నైతత్ త్వయ్యుపపద్యతే
తుద్రం హృదయదౌర్బల్యం త్యక్తోవ్తిష్ఠ పరంతప॥

అర్జున ఉవాచ :-

శ్లో.4. కథం భీష్మమహం సంఖ్యే దోషంచ మధుసూదన
ఇషుభిః ప్రతియోత్సామి పూజార్హాపరిసూదన॥

5. గురూనహత్వాహి మహానుభావాన్

శ్రీయో భో క్తుం భైత్య మపిహలోకే
హత్వార్థకామాంస్తు గురూనిహైవ
భుంజీయభోగాన్ రుధిర ప్రదిగ్ధాన్॥

6. నచైతద్విద్యైః కతరన్నోగరీయో

యద్వాజయేషు యదివానోజయేయుః

శ్రీమద్భగవద్గీతా పఠనము

యానేవ హత్వా స జిజీవిషామః

తేనస్థితాః పశ్యన్ముఖే ధార్తరాష్ట్రాః ॥

7. కార్పణ్య దోషోపహతస్వభావః

వృచ్ఛాచ్ఛమిత్యాం ధర్మసం మూఢచేతాః

యచ్ఛేయః స్యాన్నిశ్చితం బూహితస్మై

శిష్యస్తేహం శాధిమాంత్యాం పశ్యన్నం ॥

8. నహిప్రశ్యామి మ మాపనుద్యాత్

యచ్ఛేక ముచ్ఛేషణమిందియాణామ్

అవాప్య భూమా వసపత్న మ్మద్ధమ్

రాజ్యం సురాణా మపిచాధిపత్యమ్ ॥

సంజయ ఉవాచ :-

9. ఏవ ముక్త్వా హృషీకేశం గుడాకేశః పరంతపః

సయోత్సృజతి గోవింద ముక్త్వా తూష్ణిం బభూవహ ॥

10. తమువాచ హృషీకేశః ప్రహసన్నివ భారత

సేనయో రుభయోర్మధ్యే విషీదంత మిదం వచః ॥

శ్రీ భగవానువాచ :-

11. అశోచ్యా నన్వశోచ స్త్వం ప్రజ్ఞావాదాం శ్చభాషసే

గతాసూ నగతాసూంశ్చ నానుశోచంతి పండితాః ॥

12. నత్వే వాహం జాతు నాసం, నత్వం నేమే జనాధిపాః

నచైవ నభవిష్యామః సర్వేవయ మతః పరమ్ ॥

13. దేహినోఽస్మిన్ యథాదేహే కౌమారం యౌవనం జరా

తథా దేహంతరప్రాప్తి ర్థిర స్తత్ర నముహ్యతి ॥

శ్రీమద్భగవద్గీతా పదనము

14. మాత్రా స్పర్శాస్తు కాంతేయ శీతోష్ణ సుఖదుఃఖదా
అగమాపాయినోఽనిత్యాస్తాన్ప్రీతిక్షుస్వ భారత॥
15. యం హి నవ్యథయం త్యేతే పురుషః పురుషర్షభ
సమదుఃఖసుఖం ధీరం సోఽమృతతాపైవ కల్పితే॥
16. నాసతో విద్యతే భావో సాభావో విద్యతే సతః
ఉభయో రపి దృష్టౌఽస్తస్త్వనయోఽస్తత్త్వి దర్శిభిః
17. అపినాశి తు తద్విద్ధియేన సర్వమిదం తతమ్
వినాశ మవ్యయ స్యాస్య న కిశ్చిత్ కర్తుమర్హతి॥
18. అంతవంత ఇమే దేహా నిత్యసోక్తాః శరీరిణః
ఽనాశినోఽప్రమేయస్య తస్మా ద్యుధ్యన్వభారత॥
19. య ఏనం వేత్తిహంతారం యశ్చైచనం మన్యతే హతమ్
ఉభౌతౌ నవిజానీతో నాయం హంతి నహన్యతే॥
20. న జాయతే మ్రియతే వా కదాచి న్నాయం భూత్వాఽభవితా
వా న భూయః
అజోనిత్యః శాశ్వతోఽయం పురాణో నహన్యతే హన్యమానే శరీరే॥
21. వేదావినాశినం నిత్యం య ఏన మజమవ్యయం
కథం స పురుషః పార్థ కం ఘాతయతి హంతి కం॥
22. వాసాంసి జీర్ణాని యథా విహాయ నవాని గృహ్లాతి నరోఽపరాణి
తథా శరీరాణి విహాయ జీర్ణా న్యన్యాని సంయాతి నవాని దేహి॥
23. నైనం చిందంతి శస్త్రాణి నైనం దహతి పావకః
న చైనం క్లేదయం త్యాపో నశోషయతి మారుత॥

శ్రీమద్భగవద్గీతా పఠనము

24. అచ్చేద్యోఽయ మదాహ్యోఽయ మక్లేద్యోఽశోష్య ఏవచ నిత్య సర్వగత ధౌర్జ్య రహితోఽయం సనాతనః ॥
25. అవ్యక్తోఽయ మచింత్యోఽయ మవికాలోఽయ ముచ్యతే తస్మా దేవం విద్వత్త్వేనం నానుశోచితు మర్హసి॥
26. అథ వై నం నిత్యజాతం నిత్యం వా మన్యసే మృతం తథాపి త్వం మహాబాహో వై వం శో చితు మర్హసి॥
27. జాతస్య హి ధ్రువో మృత్యుః ధ్రువం జన్మ మృతస్య చ తస్మా దపరిహార్యేఽర్థే నత్వం శోచితు మర్హసి॥
28. అవ్యక్తాదీని భూతాని వ్యక్త మధ్యాని భారత అవ్యక్త నిధనా నేవ తత్రకా పరిదేవనా ॥
29. ఆశ్చర్యవ త్పశ్యతి కశ్చిదేనం ఆశ్చర్యవ ద్వదతి తదైవ చాన్యః ఆశ్చర్యవ చైవ మన్యః శృణోతి శ్రుత్వాప్యేనం వేద న చైవకశ్చిత్
30. దేహీ నిత్య మవధ్యోఽయం దేహీ సర్వస్వభారత తస్మా త్సర్వాణి భూతాని నత్వం శోచితు మర్హసి.
31. స్వధర్మ మపి చావేక్ష్య నవికంపితు మర్హసి ధర్మ్యాద్వియుద్ధా చేప్రియోఽన్యత్ ఙ్మత్రియస్య నవిద్యతే॥
32. యదృచ్ఛయా చోపపన్నం స్వర్గద్వార మపావృతం సుఖినః ఙ్మత్రియాః పార్థ లభంతే యుద్ధ మీదృశం
33. అథచే త్వ మిమం ధర్మ్యం సంగ్రామం న కరిష్యసి తతః స్వధర్మం కీర్తిం చ హిత్వాపాప మవాప్స్యసి॥
34. అకీర్తించాపి భూతాని కథయిష్యంతితేఽవ్యయాం సంభావితస్యచా కీర్తిర్మరణా దతి రిచ్యతే॥

శ్రీమద్భగవద్గీతా పఠనము

35. కిం యోగోదయో దుష్కరతం మన్యంతే త్వాం మహారథాః
యేషాం చత్వం బహుమతో భూత్వా యాన్యసి లాఘవమ్॥
36. అవాచ్యవాదాంశ్చ బహూన్ వదిష్యంతి తవాహితాః
నిందతస్తవ సామర్థ్యం తతో దుఃఖతరం సు కిం॥
37. హతోవా ప్రాప్యసి స్వర్గం జిత్యావా భోక్ష్యసే మహిం
తస్మా దుత్తిష్ఠ కౌంతేయ యుద్ధాయ కృతనిశ్చయః॥
38. సుఖదుఃఖే సమే కృత్వా లాభాలాభౌ జయాజయౌ
తతో యుద్ధాయ యుజ్యస్వ నైషం పాప మవాప్స్యసి॥
39. ఏషా తేఽభిహితా సాంఖ్యే బుద్ధి ర్యోగే త్విమాం శృణు,
బుద్ధ్యా యుక్తో యయా పార్థ కర్మబంధం ప్రహాన్యసి॥
40. సేహాభి క్రమ నాశోఽస్తి ప్రత్యవాయో నవిద్యతే
స్వల్ప మవ్యయ్య ధర్మస్య త్రాయతే మహతో భయాత్॥
41. వ్యవసాయాత్మికాబుద్ధిః ఏకేహ కురునందన
బహుళాభా హ్యసంతాశ్చ బుద్ధయోఽవ్యవసాయినాం॥
42. యా మిమాం పుష్పితాం వాచం ప్రపదం త్యవిచక్షితః
చేద వాదరతాః పార్థ నాన్య దస్తి తి వాదినః॥
43. కామాత్మానః స్వర్గ పరా జన్మకర్మ ఫలప్రదాం
క్రియావిశేష బహుళాం భోగైశ్వర్య గతిం వ్రతి॥
44. భోగైశ్వర్య ప్రసక్తానాం త యావహృత చేతసామ్
వ్యవసాయాత్మికా బుద్ధిః సమాధాన విధీయతే॥
45. త్రైగుణ్య విషయావేదా ని త్రైగుణ్యో భవార్జున
నిర్వృందో నిత్యనత్త్యస్తో నిరోగజేషు ఆత్మవాన్॥

శ్రీమద్భగవద్గీతా పఠనము

46. యావానర్థ ఉదపానే సర్వతః సంప్లుతోదకే
తావా స్పర్శేషు వేదేషు బ్రహ్మాణస్య విజానతః॥
47. కర్మణ్యే వాధికారస్తే మాఫలేషు కదాచన
మా కర్మ ఫలహేతు ర్భూర్మాతే సంగోఽస్త్యకర్మణః॥
48. యోగస్థః కురు కర్మాణి సంగం త్యక్త్వా ధనంజయ
సిద్ధసిద్ధ్యోః సమో భూత్వా సమత్త్వం యోగ ఉచ్యతే॥
49. దూరేణ హ్యవరం కర్మ బుద్ధియోగా ద్ధనంజయ
బుద్ధౌ శరణ మన్విచ్ఛ కృపణాః ఫలహేతవః॥
50. బుద్ధియుక్తో జహా తీహ ఉభే సుకృత దుష్కృతే
తస్మా ద్యోగాయ యుజ్యస్య యోగః కర్మసుకౌశలం॥
51. కర్మజం బుద్ధియుక్తా హి ఫలం త్యక్త్వా మసేషిణః
జన్మబంధ వినిర్ముక్తాః పదం గచ్ఛం త్యనామయం॥
52. యదాతే మోహకలిలం బుద్ధి ర్వ్యతితరిష్యతి
తదా గం తాసి నిర్వేదం శ్రోతవ్యస్య బ్రతుతస్యచ॥
53. బ్రతుతి విప్రతిపన్నా తే యదా స్థాస్యతి నిశ్చలా
సమాధా వచలా బుద్ధిః తదా యోగ మవాప్స్యసి॥

అర్జున ఉవాచ :-

శ్లో.54. స్థిత ప్రజ్ఞస్య కా భాషా సమాధిస్థస్య కేశవ
స్థితధీః కిం ప్రభాషేత కి మాసీత ప్రజేత కిం॥

భగవానువాచ :-

శ్లో.55. ప్రజహాతి యదాకామా న్సర్వా న్నార్థ మనోగతాన్
ఆత్మన్యే వాత్మనా తుప్తః స్థితప్రజ్ఞ స్తదోచ్యతే॥

56. దుఃఖే వ్యనుద్విగ్నమనాః సుఖేషు విగతస్పృహః
వీతరాగ భయ క్రోధః స్థితధీ ర్నునిరుచ్యతే॥

శ్రీ మద్భగవద్గీతా పఠనము.

57. యః సర్వ త్రానభిన్నేహః తత్రత్వాప్య కుభాకుభం
నాభి నందతి నద్వేష్టి తస్య ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠితా॥
58. యదా సంహరతే చాయం కూర్మోఽంగానీవ సర్వశః
ఇంద్రియాణీంద్రియాధేభ్యః తస్య ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠితా॥
59. విషయా వినివర్తంతే నిరాహారస్య దేహినః
రసనర్జం రసోఽవ్యస్య పరం దృష్ట్యా నివర్తతే॥
60. యతతో హ్యపి కౌంతేయ పురుషస్య విశ్చిత్తః
ఇంద్రియాణి ప్రమాథీని హరంతి ప్రసభం మనః॥
61. తాని సర్వాణి సంయమ్య యుక్త ఆసీత మత్పరః
వశే హి యస్యేంద్రియాణి తస్య ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠితా॥
62. ధ్యాయతో విషయాన్పంసః సంగస్తేషూపజాయతే
సంగా తస్మింజాయతే కామః కామాతోఽగ్రధోఽభిజాయతే॥
63. క్రోధాద్భవతి సమ్మోహః సమ్మోహో తస్మైతివిభ్రమః
స్మృతి భ్రంశా ద్బుద్ధినాతో బుద్ధినాశాత్ప్రణశ్యతి॥
64. రాగ ద్వేష వియుక్తైస్తు విషయా నింద్రియై శ్చరన్
ఆత్మ వైశ్ఠి ర్విధేయాత్మా ప్రసాద మధిగచ్ఛతి॥
65. ప్రసాదే సర్వదుఃఖానాం హాని రసోఽపజాయతే
ప్రసన్న చేతసో హ్యేషు బుద్ధిః పర్యవత్థతే॥
66. నాస్తి బుద్ధి రయుక్తస్య వచాయుక్తస్య భావనా
న చా భావయతః శాంతి రశాంతస్య కుతః సుఖమ్॥
67. ఇంద్రియాణాం హి చరణాం యన్మనోఽను విధీయతే
తదస్య హరతి ప్రజ్ఞాం వాయుర్నావ మిహాంభసి॥

శ్రీమద్భగవద్గీతా పఠనము

68. తస్మా ద్యస్య మహాబాహో నిగ్మహీతాని సర్వశః
ఇందియా చీందియాధేభ్యః తస్య ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠితా॥
69. యా నిశా సర్వభూతానాం తస్యాం జాగర్తి సంయమీ
యస్యాం జాగ్రతి భూతాని సానిశా పశ్యతో మునేః॥
70. అపూర్వమాణ మచలప్రతిష్ఠం సముద్ర మాపః ప్రవిశంతి యద్భూత
తద్వత్కామా యం ప్రవిశంతి సర్వే
సశాంతి మాప్నోతి న కామకామీ॥

71. విహాయకామా స్యః సర్వా న్పుమాం శ్చరతి నిఃస్పృహః
నిర్మమో నిరహంకారః సశాంతి మధిగచ్ఛతి॥
72. ఏషా బ్రాహ్మీ స్థితిః పార్థ వైనాం ప్రాప్త్య విముహ్యతి
స్థిత్యాఽస్యా మంతకాలేఽపి బ్రహ్మ నిర్మాణ మ్మచ్ఛతి॥

ఇతి శ్రీమద్భగవద్గీతాసు, ఉపనిషత్సు,
బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే
సాంఖ్యయోగో నామ ద్వితీయోఽధ్యాయః.

ఓం శ్రీకృష్ణార్జునమస్తు.

ఓం నమోభగవతే వాసుదేవాయ

శ్రీమద్భగవద్గీతా

తృతీయోఽధ్యాయః-కర్మయోగః

అర్జున ఉవాచ :-

- శ్లో. 1. జ్ఞాయసీ చే త్కర్మణస్తే మతాబుద్ధి ర్జనార్దన
తత్కిం కర్మణి ఘోరే మాం నియోజయసి కేశవ॥
2. వ్యామి శ్రేణేవ వాక్యేన బుద్ధిం మోహ య సీవమే
తదేకం వద నిశ్చిత్య యేన శ్రేయోఽహ మ్మాప్నుయాం॥

శ్రీ మద్భగవద్గీతా పటనము.

శ్రీభగవానునాచ :-

- శ్లో. ౩. లోకేఽస్మిన్ ద్వివిధా నిష్ఠా పురా ప్రోక్తా మ యానఘ
జ్ఞానయోగేన సాంఖ్యానాం కర్మయోగేన యోగినాం॥
4. న కర్మణా మనారంభా వైషమ్యర్థం పురుషోఽర్హతే
న చ సన్నతననాదేవ సిద్ధిం సమధి గచ్ఛతి॥
5. నహి కశ్చిత్ క్షణ మపి జాతు తిష్ఠ త్యకర్మకృత్
కార్యతే హ్యవశః కర్మ సర్వః ప్రకృతి జైర్గుణైః
6. కర్మేంద్రియాణి సంయమ్య య ఆప్తే మనసా స్మరన్
ఇంద్రియార్థా నిఃసూధాత్మా మిథ్యాచారః స ఉచ్యతే॥
7. యస్త్యింద్రియాణి మనసా నియమ్యారభతేఽర్జున
కర్మేంద్రియైః కర్మయోగ మన క్తః సవిశిష్యతే॥
8. నియతం కురు కర్మత్వం కర్మజ్యాయోహ్యై కర్మణః
శరీర యాత్రాపి చ తే నప్రసిద్ధ్యే దకర్మణః॥
9. యజ్ఞార్థా త్కర్మణోఽన్యత్ర లోకోఽయం కర్మబంధనః
తదర్థం కర్మ కౌంతేయ ముక్తసంగః సమాచర॥
10. సహాయజ్ఞాః ప్రజాః సృష్ట్యా పురోవాచ ప్రజాపతిః
అనేన ప్రసవిష్యధ్వ మేషవోఽస్త్విష్ట కామధుక్॥
11. దేవా న్భావయ తానేన తేదేవా భావయంతువః
పరస్పరం భావయంతః శ్రేయః పర మవాప్స్యిథ॥
12. ఇష్టా న్మోగాన్వి వోదేవా దాస్యంతే యజ్ఞభావితాః
తై ర్దత్తా నప్రదా యైభ్యోయో భుంక్తే తేన ఏవ సః॥
13. యజ్ఞ శిష్టాశినః సంతో ముచ్యంతే సర్వకిల్బిషైః
భుంజతే తే త్వమం పౌపౌ యే పచం చాత్యకారణాత్॥

శ్రీమద్భగవద్గీతా పఠనము

14. అన్నా ద్భవంతి భూతాని వర్జన్యా దన్న సంభవః
యజ్ఞా ద్భవతి వర్జన్యో యజ్ఞః కర్మసముద్భవః॥
15. కర్మ బ్రహ్మోద్భవం విద్ధి బ్రహ్మతర సముద్భవం
తస్మా త్స్వర్గగతం బ్రహ్మ నిత్యం యజ్ఞే ప్రతిష్ఠితం॥
16. ఏవం ప్రవర్తితం చక్రం నానువర్తయతిహ యః
అఘాయు రింద్రియా రామో మోఘం పార్థ స జీవతి॥
17. యస్తాత్మ రతి రేవస్యా దాత్మత్వక్షశ్చ మానవః
ఆత్మ స్వేవచ సంతుష్టః తస్య కార్యం నవిద్యతే॥
18. నైవ తస్య కృతే నార్థో నాకృతేనేహ కశ్చన
న చాస్య సర్వభూతేషు కశ్చి దర్థవ్యపాశ్రయః॥
19. తస్మా దసక్తః సతతం కార్యం కర్మ సమాచర
అసక్తో హ్యేచరన్కర్మ పరమాప్నోతి పూరుషః॥
20. కర్మణైవహి సంసిద్ధి మాస్థితా జనకా దయః
లోకసంగ్రహ మేవాపి సంపశ్య స్క ర్తుమర్హసి॥
21. యద్య దాచరతి శ్రేష్ఠః తత్తదే వేతరో జనః
స యత్ప్రమాణం కురుతే లోక స్త దనువర్తతే॥
22. నమే పార్థాస్తి కర్తవ్యం తిషు లోకేషు కించవ
నానవాప్త మవాప్తవ్యం వర్త ఏవచ కర్మణి॥
23. యదిహ్యహం న వర్తేయః జాతుకర్మణ్యతంద్రితః
మమ వర్తానువర్తంతే మనుష్యాః పార్థ సర్వశః॥
24. ఉ త్సిదేయు రిమే లోకా న కుర్యాం కర్మచేదహం
సంకరస్య చ కర్తాస్య ముపహన్యా మిమాః ప్రజాః॥

శ్రీమద్భగవద్గీతా ఫలసము

25. సక్తాః కర్మణ్య విచ్యాంసో యథా కుర్వంతి భారత
కుర్వాద్విధ్యాం స్తథానక్త శ్చిక్ష్ీర్షు ర్లోకసంగ్రహంః
26. సమద్ధిభేదం జనయేత్ అజ్ఞానాం కర్మసంగినాం
యోజయే త్సర్వకర్మాణి విచ్యాన్యక్తః సమాచరన్॥
27. ప్రకృతేః క్రియ మాణాని గుణైః కర్మాణి సర్వశః
అహంకార విమూఢాత్మా కర్తాహ మితి మన్యతే॥
28. తత్త్వ విత్తు మహాబాహో గుణకర్మ విభాగయోః
గుణాగుణేషు వర్తంత ఇతిమత్వా న సజ్జతే॥
29. ప్రకృతేర్గుణ సంమూఢాః సజ్జంతే గుణకర్మసు
తాన కృతస్మి విదోమందా న్కృతస్మి విన్న విచాలయేత్॥
30. మయిసర్వాణి కర్మాణి సన్న్యస్యా ధ్యాత్వా చేతసా
నిరాకీః నిర్మమో భూత్వా యుధ్యస్వ విగత జ్వరః॥
31. యేషే మత మిదం నిత్య మనుతిష్ఠంతి మానవాః
శ్రద్ధావంతోనసూయంతో ముచ్యంతే తేపి కర్మభిః
32. యే త్వేత దభ్యసూయంతో నానుతిష్ఠంతి మేమతం
సర్వ జ్ఞానవిమూఢాం స్తా న్విద్ధి నష్టా నచేతసః॥
33. సదృశం చేష్టతే స్వస్యాః ప్రకృతేర్ జ్ఞానవానపి
ప్రకృతిం యాంతి భూతాని నిగ్రహః కిం కరిష్యతి॥
34. ఇంద్రియ స్యేంద్రియ స్యార్థే రాగద్వేషా వ్యవస్థితా
తయో ర్నవశ మాగచ్ఛే త్ హ్యస్య పరిపంథినా॥
35. శ్రేయా న్స్వధర్మో పెగుణః పరధర్మా తస్యనుష్ఠితాత్
స్వధర్మే నిధనం శ్రేయః పరధర్మో భయావహః॥

శ్రీమద్భగవద్గీతా పటపము

అర్జున ఉవాచ :-

శ్లో. ౩౬. అభ్యుక్తేన పరిమృక్తోఽర్జునం ఘోరం చరతి పూరుషః

అనిచ్ఛన్నపి హర్షేయ బలాదీన నియోజితః॥

శ్రీభగవానువాచ :-

౩౭. కామ ఏష కోఠిః ఏష రజోగుణ సముద్భవః

మహాశనో మహాపాప్తా వృద్ధ్యేన మిహ వై రిణం॥

౩౮. ధూమేనాభ్యాయతే వహ్ని ర్యథాదర్శ్యో మలేన చ

యథోల్లే నావృతో గర్భ స్తథా తేనేద మావృతం॥

౩౯. ఆవృతం జ్ఞాన మేతేన జ్ఞానినో నిత్యవై రిణా

కామరూపేణ కౌంతేయ దుష్పూరేణా నలేన చ॥

౪౦. ఇంద్రియాణి మనోబుద్ధి రస్యాధిష్ఠాన ముచ్యతే

ఏతై ర్విమోహయ త్యేష జ్ఞానమావృత్య దేహినం॥

౪౧. తస్మా త్క్షమింద్రియాణ్యాదౌ నియమ్య భరతర్షభ

పాప్తానం ప్రజహి హేనం జ్ఞాన విజ్ఞాన నాశనమ్॥

౪౨. ఇంద్రియాణి పరాణ్యాహుః ఇంద్రియేభ్యః పరం మనః

మనసస్తు పరాబుద్ధిరోఽబుద్ధేః పరతస్తునః॥

౪౩. ఘనం బుద్ధేః పరం బుద్ధ్యా సంప్రభాత్యాన మాత్మనా

జహి శత్రుం మహాబాహో కామరూపం దురాసదం॥

ఇతి శ్రీమద్భగవద్గీతాసు ఉపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం

యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే

కర్మయోగోనామ తృతీయోఽధ్యాయః

శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే.

ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ

శ్రీమద్భగవద్గీతా

చతుర్థోఽధ్యాయః జ్ఞానయోగః

శ్రీ భగవానువాచ :-

- శ్లో. 1 ఇమం వివస్వతే యోగం ప్రోక్తవా నహమవ్యయమ్
వివస్వాన్ మనవే ప్రాహ మనురిక్షాకవేఽబ్రవీత్.
2. ఏవం పరంపరాప్రాప్త మిమం రాజర్షయో విదుః
సకాలే నేహ మహతా యోగోనష్టః పరంతప
- 3 స ఏవాయం మయా తేఽద్య యోగః ప్రోక్తః పురాతనః
భక్తోఽసిమే సజ్జాచేతి రహస్యం హ్యేతదుత్తమం.

అర్జున ఉవాచ :-

- 4 అపరంభవతో జన్మ పరంజన్మ వివస్వతః
కథమేత ద్విజానీయాం త్వమాదౌ ప్రోక్తవానితి.

శ్రీభగవానువాచ :-

- 5 బహునిమే వ్యతీతాని జన్మాని తవచార్జున
తా న్యహం వేద సర్వాణి నత్వం వేత్థపరంతప.
- 6 అజోఽపి స న్నవ్యయాత్మా భూతానామిశ్వరోఽపిసన్
ప్రకృతిం స్వా మధిష్ఠాయ సంభవా మ్యాత్రమాయయా
- 7 యదా యదా హి ధర్మస్య గ్లానిర్భవతి భారత
అభ్యుత్థాన మధర్మస్య త దాత్మానం సృజామ్యహం

- 8 పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయచ దుష్కృతాం
ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగేయుగే.
- 9 జన్మకర్మచ మే దివ్యం ఏవం యోవేత్తి తత్త్వతః
త్యక్త్వా దేహం పునర్జన్మ నైతిమామేతి సోఽర్జున !
- 10 పితరాగ భయక్రోధా మన్మయా మా ముపాశ్రితాః
బహవో జ్ఞానతపసా పూతా మద్భావ మాగతాః
- 11 యే యథా మాం ప్రపద్యంతే తాంస్తథైవ భజామ్యహం
మమ వర్తమానవర్తంతే మనుష్యాః పార్థసర్వశః
- 12 కాంతుంతః కర్మణాం సిద్ధిం యజంత ఇహదేవతాః
షిష్యం హి మానుషేలోకే సిద్ధిర్భవతి కర్మజా.
- 13 చాతుర్వర్ణ్యం మయాస్సప్తం గుణకర్మ విభాగశః
తస్య కర్తారమపి మాం విధి కర్తార మవ్యయం.
- 14 నమాం కర్మాణి బంపంతి నమే కర్మఫలే స్పృహః
ఇతి మాం యోఽభిజానాతి కర్మభిర్నసబధ్యతే.
- 15 ఏవం జ్ఞాత్వా కృతంకర్మ పూర్వైరపి ముముక్షుభిః
కురు కర్తృవ తస్మాత్త్వం పూర్వైః పూర్వతరంకృతం.
- 16 కింకర్మ కి మకర్మేతి కవయోవ్యత్ర మోహితాః .
తత్రైకర్మ ప్రవక్ష్యామి యజ్ఞజ్ఞాత్వా మోక్ష్యసేఽశుభాత్.
- 17 కర్మణోహ్యపి బోధ్యం బోధ్యంచ వికర్మణః
అకర్మణశ్చ బోధ్యం గహనా కర్మణోగతిః
- 18 కర్మణ్యకర్మ యః పశ్యే దకర్మణిచ కర్మయః
స బుద్ధిమాన్మనుష్యేషు సయుక్తః కృతస్సకర్మకృత్.

- 19 యస్య సర్వే సమారంభాః కామసంకల్ప వర్జితాః
జ్ఞానాగ్ని దగ్ధకర్మాణం తమాహుః పండితంబుధాః
- 20 త్యక్త్వా కర్మఫలాసంగం నిత్యతృప్తోనిరాశ్రయః
కర్మణ్యభిప్రవృత్తోఽపి నైవ కించిత్కరోతిసః
- 21 నిరాశీ ర్యతచిత్తాత్మా త్యక్తసర్వ పరిగ్రహః
శాశీరం కేవలం కర్మకుర్వ న్నాపోఽతి కీర్తిషం.
- 22 యదృచ్ఛాలాభ సంతుష్టో ద్వంద్వాతీతో విమత్సరః
సమః సిద్ధా వసిద్ధౌచ కృత్వాపి న నిబధ్యతే.
- 23 గతసంగస్య ముక్తస్య జ్ఞానావస్థిత చేతనః
యజ్ఞాయాచరతః కర్మ సమగ్రిం ప్రవిలీయతే.
- 24 బ్రహ్మార్పణం బ్రహ్మహవి బ్రహ్మగ్నౌ బ్రహ్మణాహుతం
బ్రహ్మైవ తేన గంతవ్యం బ్రహ్మకర్మ సమాధినా.
- 25 దైవమే వాపరే యజ్ఞం యోగినః పర్యుపాసతే
బ్రహ్మగ్నౌ వసరే యజ్ఞం యజ్ఞేనైవోపజుహ్వతి.
- 26 శ్రోత్రాదీ నీందిరియాణ్యన్యే సంయమాగ్నిషు జుహ్వతి
శబ్దాదీ నివిషయా నన్య ఇంద్రియాగ్నిషు జుహ్వతి.
- 27 సర్వాణీంద్రియ కర్మాణి ప్రాణకర్మాణి చాపరే
ఆత్మ సంయమ యోగాగ్నౌ జుహ్వతి జ్ఞానదీపితే.
- 28 ద్రవ్యయజ్ఞా స్తోమయజ్ఞా యోగయజ్ఞా స్తథాపరే
స్వాధ్యాయ జ్ఞాన యజ్ఞాశ్చ యతయః సంశితవతాః
- 29 అపానే జుహ్వతి ప్రాణం పాణిణేఽపానం తథాపరే
పాణిణాపాన గతీరుద్ధ్వా పాణిణాయామ పరాయణాః

- 30 అపరే నియతాహారాః పాణాన్పాణ్యేషు జహ్వాతి
సర్వేఽప్యేతే యజ్ఞవిదో యజ్ఞక్షపిత కల్మషాః
- 31 యజ్ఞశిష్టామృతభుజో యాంతిబ్రహ్మ సనాతనం
నా యం లోకోఽస్యై యజ్ఞస్య కుతోఽన్యః కురుస తమ.
- 32 ఏవం బహువిధా యజ్ఞా వితతా బ్రహ్మణోముఖే
కర్మజాన్నిధితా స్సర్వా నేవం జ్ఞాత్వా విమోక్ష్యసే.
- 33 శ్రీయా స్త్ర్యమయా ద్భిక్షాత్ జ్ఞానయజ్ఞః పరంతవ
సర్వం కర్మాఖిలం పార్థ జ్ఞానే పరిసమాప్యతే.
- 34 తద్విద్ధిః ప్రణిపాతేన పరిప్రశ్నేన సేవయా
ఉపదేక్ష్యంతి తే జ్ఞానం జ్ఞాని న స్తత్త్వదర్శినః
- 35 యజ్ఞాత్వా నపునర్మోహ మేవం యాస్యసి పాండవ
యేన భూతా న్యశేషేణ ద్రిత్య స్యాత్తన్యథోమయి.
- 36 అపి చే దసి పాపేభ్యః సర్వేభ్యః పాపకృత్తమః
సర్వం జ్ఞానప్లవే నైవ వృజినం సంతరిష్యసి.
- 37 యథైథాంసి సమిద్ధోఽగ్నిః భస్మసాత్కురుతేఽర్జున
జ్ఞానాగ్నిః సర్వకర్మాణి భస్మసాత్కురుతే తథా.
- 38 నహి జ్ఞానేన సదృశం పవిత్ర మిహ విద్యతే
తత్స్వయం యోగ సంసిద్ధః కాలేనాత్మని విందతి.
- 39 శ్రీధ్రావాం ల్లభతే జ్ఞానం తత్పరః సంయతేంద్రియః
జ్ఞానం లబ్ధ్వా పరాం శాంతి మచిరేణాధిగచ్ఛతి.
- 40 అజ్ఞశ్చ శ్రీధ్ర ధానశ్చ సంశయాత్మా వినశ్యతి
నా యం లోకోఽస్తి నపరో న సుఖం సంశయాత్మనః

41 యోగసన్న్యస్త కర్తాణాం జ్ఞాన సంచ్ఛిన్న సంశయం
ఆత్మవంతం న కర్తాణి నిబద్ధంతి ధనంజయ.

42 తస్మా దజ్ఞాన సంభూతం హృత్థనం జ్ఞానాసి నాత్మనః
చిత్త్వేనం సంశయం యోగ మాతిష్ఠోత్తిష్ఠ భారత.

ఇతి శ్రీమద్భగవద్గీతాసు ఉపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం
యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదే
జ్ఞానయోగోనామ చతుర్థోఽధ్యాయః
శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

—0—

ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ

శ్రీ మ ద్భ గ వ ద్గీ తా

పంచమోఽధ్యాయః సన్న్యాస యోగః.

అర్జున ఉవాచ :-

శ్లో. 1. సన్న్యాసం కర్తౄణాం కృష్ణ పున ర్యోగంచ శంససి
యచ్ఛ్రేయ ఏతయో రేకం తస్మై బ్రూహి సునిశ్చితం.

శ్రీభగవానువాచ :-

2 సన్న్యాసః కర్తృయోగశ్చ నిఃశ్రేయస కరావృభౌ
తయోస్తు కర్తృసన్న్యాసా త్కర్తృయోగో విశిష్యతే.

3 జ్ఞేయః స నిత్యసన్న్యాసీ యో నర్దేష్టే నకాంక్షతి
నిర్ద్వంద్వోహి మహాబాహో సుఖం బంధాత్ప్రముచ్యతే.

4 సాంఖ్యయోగౌ పృథగ్బాలాః ప్రవదంతి న పండితాః
ఏక మప్యాస్థితః సమ్య గుభయో ర్విందతే ఫలం.

- 5 య త్సాంఖ్యైః పాప్యతే స్థానం తద్దోగైరపి గమ్యతే.
ఏకం సాంఖ్యచ యోగంచ యః పశ్యతి సపశ్యతి.
- 6 సన్నాసస్త మహాబాహో దుఃఖమాప్తు మయోగతః
యోగయుక్తో మునిర్బ్రహ్మ నచిరేణాధిగచ్ఛతి.
- 7 యోగయుక్తో విశుద్ధాత్మా విజితాత్మా జితేంద్రియః
సర్వ భూతాత్మ భూతాత్మా కుర్వన్నపి న లిప్యతే.
- 8 నైవకించిత్కరోమీతి యుక్తోమన్యేత తత్త్వవిత్
పశ్యన్ చృణ్వన్ స్మృశన్ జిఘ్రన్ అశ్నన్ గచ్ఛన్
స్వపన్ ఛ్యవన్.
- 9 ప్రలపన్ విసృజన్ గృహ్ణన్ ఉన్మిషన్ నిమిషన్నపి
ఇంద్రియాణీంద్రియార్థేషు వర్తంత ఇతి ధారయన్.
- 10 బ్రహ్మణ్యాధాయ కర్మాణి సంగం త్యక్త్వా కరోతియః
లిప్యతే న స పాపేన పద్మపత్ర మివాంభసా.
- 11 కాయేన మనసా బుద్ధ్యా కేవలై రింద్రియైరపి
యోగినః కర్మకుర్వంతి సంగంత్యక్త్వాత్మశుద్ధయే.
- 12 యుక్తః కర్మఫలం త్యక్త్వా శాంతిమాప్నోతి నైష్ఠికిం
అయుక్తః కామకారేణ ఫలేసక్తో నిబధ్యతే.
- 13 సర్వకర్మాణి మనసా సన్నీహ్యస్తే సుఖం వశీ
నవన్వారే పురే దేహీ నైవకుర్వన్న కారయన్.
- 14 న కర్తృత్వం న కర్మాణి లోకస్య సృజతి ప్రభుః
న కర్మఫల సంయోగం స్వభావస్తు ప్రవర్తతే.
- 15 నా దత్తే కస్యచి త్పాపం న చైవ సుకృతం విభుః
అజ్ఞానేనావృతం జ్ఞానం తేన ముహ్యంతి జంతవః

- 16 జ్ఞానేన తు తదజ్ఞానం యేషాం నాశితమాత్మనః
తేషా మాదిత్యవజ్ జ్ఞానం ప్రకాశయతి తత్పరమ్.
- 17 తద్బుద్ధయ స్తదాత్మానః. తన్నిష్ఠా స్తత్పరాయణాః
గచ్ఛంత్య పునరావృత్తిం జ్ఞాననిర్ఘాత కల్మషాః.
- 18 విద్యావినయ సంపన్నే బ్రాహ్మణే గవిహస్తిని
శుని చైవ శ్వపాకే చ పండితాః సమదర్శినః
- 19 ఇహైవతైర్జితః సర్గో యేషాం సామ్యే స్థితం మనః
నిర్దోషం హి సమం బ్రహ్మ తస్మాద్బ్రహ్మణితే స్థితాః
- 20 న స్రహృష్యే త్త్రియం ప్రాప్యనోద్విజే త్ప్రాప్యచా
ప్రియం
స్థిరబుద్ధి రసమూఢో బ్రహ్మవిద్రబ్బహ్మణిస్థితః
- 21 బాహ్యస్మర్యే ష్వసక్తాత్మా విందత్యాత్మని యత్సుఖం
స బ్రహ్మ యోగయుక్తాతా సుఖమక్షయమశ్నుతే.
- 22 యేహి సంస్పర్శజాభోగా దుఃఖ యోనయ ఏవతే
ఆద్యంతవంతః కౌంతేయ న తేషు రమతే బుధః
- 23 శక్నో తీహైవ యః సోఢుం ప్రాక్ శరీర విమోక్షణాత్
కామక్రోధోద్భవం వేగం సయుక్తః స సుఖి నరః
- 24 యోఽస్తస్సుఖోఽస్తరారామః తథాన్తర్జ్యోతిరేవయః
సయోగీ బ్రహ్మనిర్వాణం బ్రహ్మభూతోఽధిగచ్ఛతి,
- 25 లభంతే బ్రహ్మనిర్వాణం ఋషయః క్షీణకల్మషాః
చిన్నద్వైధా యతాత్మానః సర్వభూతహితేతతాః
- 26 కామక్రోధ వియుక్తానాం యతీనాం యతచేతసాం
లభితో బ్రహ్మనిర్వాణం వర్తతే విదితాత్మనాం

27 స్పర్శాన్ కృత్వా బహిర్బాహ్యం శ్చక్షుశ్చైవాంతరే
 |పాణాపానౌ సమాకృత్వా నాసాభ్యంతరచారిణౌ

28 యతేంద్రియ మనోబుద్ధిః ముని ర్మోక్షపరాయణః
 విగతేచ్ఛా భయక్రోధోయః సదాముక్త ఏవ సః

29 భోక్తారం యజ్ఞతపసాం సర్వలోక మహేశ్వరం
 సుహృదం సర్వభూతానాం జ్ఞాత్వామాంశాంతి మృచ్ఛతి

ఇతి శ్రీమద్భగవద్గీతాసు ఉపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం
 యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదే
 సన్న్యాసయోగోనామ పంచమోధ్యాయః.

శ్రీ కృష్ణార్జునమస్తు.

—0—

ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ

శ్రీ మ ద్భ గ వ ద్గీ తా

షష్ఠోధ్యాయః ఆత్మసంయమయోగః

శ్రీ భగవానువాచ :-

- శ్లో. 1. అనాశ్రితః కర్మఫలం కార్యం కర్మ కరోతియః
 స సన్న్యాసీచ యోగీచ ననిరగ్ని ర్నచాక్రియః
- 2 యం సన్న్యాస మితి ప్రాహుః యోగం తం విద్ధి పాండవ
 న హ్యసన్యస్త సంకల్పో యోగీ భవతి కశ్చన
- 3 ఆరు రుక్షో ర్మునే ర్యోగం కర్మకారణ ముచ్యతే
 యోగారూఢస్యతస్యైవ శమః కారణ ముచ్యతే.

- 4 యదాహి నేంద్రియాద్దేమి నకర్మస్వనుసజ్జితే
సర్వ సంకల్ప సన్నాస్థీ యోగారూఢ స్తదోచ్యతే
- 5 ఉద్ధరే దాత్మనాత్మానం నాత్మానమవసాదయేత్
ఆత్మైవ హ్యేతన్మో బంధుః ఆత్మైవ రిపురాత్మనః
- 6 బంధు రాత్మాత్మన స్తస్య యేనాత్మైవాత్మ నాజితః
అనాత్మనస్తు శత్రుత్వే వర్తేతాత్మైవ శత్రువత్.
- 7 జితాత్మనః ప్రశాంతస్య పరమాత్మా సమాహితః
శీతోష్ణ సుఖదుఃఖేషు తథా మానాపమానయోః
- 8 జ్ఞాన విజ్ఞాన తృప్తాత్మా కూటస్థో విజితేంద్రియః
యుక్త ఇ త్యుచ్యతే యోగీ సమలోష్ఠాశ్మకాంచనః
9. సుహృన్నితాః ర్యదాసీన మధ్యస్థ ద్వేష్యబంధుషు
సాధు వ్యపిచ పాపేషు సమబుద్ధి ర్విశిష్యతే.
10. యోగీ యుంజీత సతతం ఆత్మానం రహసిస్థితః
ఏకాకీ య తచిత్తాత్మా నిరాశీ రపరిగ్రహః
11. శు చౌ దేశే ప్రతిష్ఠాప్య స్థిర మాసన మాత్మనః
నా త్యుచ్చితం నాతి నీచం చేలాజిన కుశోత్తరం
12. తత్రై కాగ్రం మనః కృత్వా యతచిత్తేంద్రియ క్రియః
ఉపవిశ్యాసనే యుంజ్యా ద్యోగ మాత్మవిశుద్ధయే
13. సమం కాయ శిరోగ్రీవం ధారయ న్నచలం స్థిరః
సంప్రేక్ష్య నాసికాగ్రం స్వం దిశశ్చానవలోకయన్
14. ప్రశాంతాత్మా విగతభీః బ్రహ్మచారివ్రతేస్థితః
మనః సంయమ్య మచ్ఛిత్తో యుక్త ఆసీత మత్పరః

15. యుంజన్నేవం సదాత్మానం యోగీ నియతమానస
శాంతిం నిర్వాణ పరమాం మత్సంస్థా మధిగచ్ఛతి.
16. నాత్య శ్నతస్తు యోగోఽస్తి నచైకాంత మనశ్నతః
నచాతి స్వప్న కీలస్య జాగ్రతోవైవ చార్జున
17. యుక్తాహర విహారస్య యుక్తచేష్టస్య కర్మసు
యుక్త స్వప్నావ బోధస్య యోగో భవతి దుఃఖహా
18. యదా వినియతం చిత్తం ఆత్మన్యేవావ తిష్ఠతే
నిస్సృహః సర్వకామేభ్యః యుక్త ఇత్యుచ్యతే తదా
19. యథా దీపో నివాతస్థో నేగతే సోపమాస్మృతా
యోగినో యతచిత్తస్య యుంజతో యోగమాత్మనః
20. యత్రో పరమతే చిత్తం నిరుద్ధం యోగసేవయా
యత్ర చైవాత్మ నాత్మానం పశ్యన్నాత్మని తుష్యతి
21. సుఖ మాత్యంతికం యత్తద్ బుద్ధి గ్రాహ్యమతీంద్రియం
వేత్తియత్ర న చైవాయం స్థితశ్చలతి తత్త్వతః
22. యంలభ్యా చాపరం లాభం మన్యతే నాధికం తతః
యస్మిన్ధితో న దుఃఖేన గురుణాపి విచాల్యతే
23. తం విద్యా దుఃఖసంయోగ వియోగం యోగసంజ్ఞితం
స నిశ్చయేన యోక్తవ్యో యోగోఽనిర్విణ్ణచేతసా
24. సంకల్ప ప్రభవా నాకామాం స్త్యక్త్వా సర్వా న శేషతః
మన నైవేంద్రియగ్రామం వినియమ్య సమంతతః
25. శనైః శనై రుపరమేత్ బుద్ధ్యాధృతి గృహీతయా
ఆత్మ సంస్థం మనః కృత్వా న కించిదపి చింతయేత్

26. యతో యతో నిశ్చరతి మనశ్చంచల మస్థిరం
తతస్తతో నియమ్యైత దాత్మన్యేవ వశంనయేత్
27. ప్రశాంతమనసం హేవం యోగీనం సుఖముత్తమం
ఉపైతి శాంతరజసం బ్రహ్మభూత సుకల్మషం
28. యుంజన్మేవం సదాత్మానం యోగీ విగతకల్మషః
సుఖేన బ్రహ్మ సంస్పర్శ మత్యంతం సుఖమశ్నుతే
29. సర్వభూతస్థ మాత్మానం సర్వభూతానిచాత్మని
ఈ ఊతేయోగ యుక్తాత్మా సర్వత్ర సమదర్శనః
30. యోమాం పశ్యతి సర్వత్ర సర్వంచ మయిపశ్యతి
తస్యాహం న పృణశ్యామి సచమేన ప్రణశ్యతి
31. సర్వభూతస్థితం యోమాం భజత్కేకత్వ మాస్థితః
సర్వథా వర్తమానోఽపి నయోగీ మయి వర్తతే
32. ఆత్మోపమ్యేన సర్వత్ర సమం పశ్యతి యోఽర్జున
సుఖం వా యదివా దుఃఖం నయోగీ పరమోమతః

అర్జున ఉవాచ :-

33. యోఽయం యోగస్త్యయా ప్రోక్తః సామ్యేన
మధుసూదన
ఏ తస్యాహం న పశ్యామి చంచలత్వాత్స్థితిం స్థిరాం
34. చంచలం హి మనః కృష్ణ ప్రమాధి బలవద్బుధం
తస్యాహం నిగ్రహం మన్యే వాయోరివ సుదుష్కరం

శ్రీభగవానువాచ :-

35. అసంశయం మహాబాహో మనో దుర్నిగ్రహం చలం
అభ్యాసే నతు కౌంతేయ వైరాగ్యేణ చ గృహ్యతే
36. అసంయతాత్మనా యోగో దుష్పాప్ర ఇతిమేమతిః
వస్యాత్మనా తు యతతా శక్యోఽవాప్తు ముపాయతః

అర్జున ఉవాచ :-

37. అయతిః శ్రద్ధయో పేతో యోగాచ్ఛలిత మానసః
అప్రాప్య యోగ సంసిద్ధిం కాంగతిం కృష్ణ గచ్ఛతి.
38. కచ్చిన్నోభయ విభ్రష్ట శ్చిన్నాభ్రమివ నశ్యతి
అప్రతిష్ఠో మహాబాహో విమూఢో బ్రహ్మణః పథి
39. ఏతన్నే సంశయం కృష్ణ చేత్తు మర్హస్య శేషతః
త్వదన్యః సంశయ స్యాస్య చేత్తాన హ్యుప పద్యతే

శ్రీభగవానువాచ :-

40. పార్థ నై వేహ నాముత్ర వినాశస్తస్య విద్యతే
నహి కల్యాణకృత్ కశ్చిద్ధుర్గతిం తాతగచ్ఛతి.
41. ప్రాప్య పుణ్యకృతాం లోకా నుషితాం శాశ్వతీః సమాః
శుచీనాం శ్రీమతాం గేహే యోగభ్రష్టోఽభిజాయతే
42. అథవా యోగినా మేవ కులే భవతి ధీమతాం
ఏతద్ధి దుష్టభతరం లోకే జన్మయ దీ దృశమ్
43. తత్ర తం బుద్ధి సంయోగం లభతే పౌర్వదేహికం
యతతేచ తతో భూయః సంసిద్ధౌ కురునందన
44. పూర్వాత్మానేనతే నై వ హియతే హ్యవశోఽపిసః
జిజ్ఞాసు రపి యోగస్య శబ్ద బహ్మతివర్తతే
45. ప్రయత్నా ద్యతమానస్తు యోగీ సంశుద్ధికిల్బిషః
అనేకజన్మ సంసిద్ధస్తతోయాతి పరాంగతిం
46. తపస్త్విభోధికో యోగీ జ్ఞానిభోఽపిమతోఽధికః
కర్మిభ్యశ్చాధికో యోగీ తస్మాద్భోగీ భవార్జున
47. యోగినామపి సర్వేషాం మద్గతేనాంతరాత్మనా
క్రథాపాన్కృతే యోమాం సమేయుక్తమోమతః
ఇతి శ్రీమద్భగవద్గీతాసు ఉపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం
యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదే
ఆత్మసంయమయోగోనామ షష్ఠోధ్యాయః
శ్రీకృష్ణార్జునమస్తు.

శ్రీకృష్ణ పరమాత్మనే నమః

శ్రీ మద్భగవద్గీతా మననము

ఉపక్రమణము

బ్రతుకులో ఎన్నో తమాషాలు - బాధలు, సుఖాలు, అన్నీ అనుభవిస్తూనే వుంటాం.

కాని బాధ అనుభవించేటప్పుడు సుఖం వుండదు అనిపిస్తుంది. సుఖం అనుభవించేటప్పుడు బాధ సంగతి తెలియదు. ఈ సుఖం, దుఃఖం రెండూ ఒకదానికొకటి వ్యతిరేకం.

అయితే సుఖంగాని, దుఃఖంగాని అనుభవించటంలో తటస్థంగా వుండే సమయాలు కొన్ని వుంటాయి. ఈ సమయాలు చాలా శుభదమైన సమయాలు. సుఖంగాని, దుఃఖంగాని వుండని సమయాలవి. ఆ సమయాల్లో ఎవరైనా చెప్పే మాటల్లోని ఆంతర్యం యథా తథంగా గ్రహించగలం. పుస్తకాలు చదివి అనిర్వచనీయమైన తాదాత్మ్యంతో ఆనందించగలం. శిల్పం దర్శింపగలం. ఈ పనిచేస్తే ఈపలం వస్తుందని చేయముగాక అప్పుడు.

ఆ ఊడానికి మన మనసున కున్న సంస్కారానికి అనుగుణ్యమైన పనిచేస్తాము. ఈ సమయాల్లోనే మనం మనసునే పదునుబెట్టి ముందుమార్గాన్ని తీర్చిదిద్దటానికి సిద్ధంచేయగలిగేది.

ఈ తటస్థ సమయాలు శుభేచ్ఛా సమయాలు. ముందు మార్గాన్ని సుగమం చేయటానికి వీలయినవిగదా మరి ! అందుకనే శుభేచ్ఛా సమయాలనటం.

ముందు రావలసిన శుభంకోసం ప్రణాళికలను ఆలోచిస్తూ కాలం గడపటంలో కూడా రెండుమార్గాలున్నాయి. ఒకటి శ్రేయో మార్గం, రెండవది ప్రేయో మార్గము. ఈ రెండిలో దేనిని అనుసరిం

చాలి అనే నిర్ణయం మనసుది. శ్రేయోమార్గం మంచిదనీ, శుభమైనదనీ శ్రేయోమార్గం కోరదగిందికాదనీ దుఃఖదమైనదనీ ఉపనిషత్తులు చెప్పుతవి.

శ్రేయోమార్గమేదో చెప్పే ఉద్గ్రంథాలు అనేకమున్నవి. చదవాలి లేదా పెద్దలవల్ల ఆ విషయాలు వినాలి. అవి తత్త్వాన్ని విశదీకరించి చెప్పే గ్రంథాలు అని తెలియాలి. ఉపనిషత్తులు బ్రహ్మ సూత్రాలు భగవద్గీత అనేవి ఈ సందర్భంలో ప్రధానమైన గ్రంథాలు. వీటిని అన్నిటిని ఉద్దేశించి ప్రస్థానత్రయమని వ్యవహరిస్తారు. వీటి అన్నిటిలో మనిషి బ్రతుకుసంగతి చెప్పేది అనిపిస్తుంది భగవద్గీత. ఈ గ్రంథాలను చదవాలి, వినాలి, మననం చెయ్యాలి.

ఇక శ్రేయోమార్గమనేది ఏదీ? ఇది కార్యకారణ సంబంధం మీద ఆధారపడి వుంటుంది. చుట్టూ నున్న వస్తువులు మనుషులు మాటలు వంటి వాటి నన్నిటిని అనుభవిస్తూ ఊహణానికీ తన తెలివి నుపయోగించి వ్యక్తి లోని మనసు కనుగొనే మార్గమిది. ఇంద్రియ విషయాలమీద ఆధారపడి వుంటుందని అనవచ్చు. ఇంద్రియ విషయాలంటే విశటంద్వారా, స్పృశించటద్వారా చూడటం ద్వారా రుచి చూడటంద్వారా వాసన చూడటంద్వారా అనుభవించబడేవి.

మరి శ్రేయోమార్గము ఈ విషయాల మీద ఆధారపడక పోతే వేటిమీద ఆధారపడివుంటుంది అని ప్రశ్న. ఇంద్రియాతీతమైన విషయాలమీద ఆధారపడివుంటుంది. ఇంద్రియాతీతమైన విషయాలంటే ఇంద్రియాలద్వారా మాత్రమే ఎఱుగబడేవికాదని అర్థము.

ఒక మహా రాజు ఎంతో ధర్మంగా పరిపాలించాడు రాజ్యాన్ని. అది తెలిస్తే ఆ విషయం వింటే మనకు సంతోషము. ఎందుకని? అతడి ధర్మం యథాతథంగా మనకు సంతోషాన్నిస్తుంది. ఇలా ధర్మం పాలించినాడు అనే విషయం తెలియటం 'మనసు' అనే అంతరింద్రియ విషయం కాదా? మనసును ఉపయోగిస్తూనే వున్నాంకదా అని సందేహం. మనసు పనిచేయక తప్పదు. శ్రేయో మార్గంలోనూ శ్రేయో మార్గంలోనూ కూడ. అంతకంటే ముఖ్యమైన విషయం, మనసే

నిల్చియుంచాలి ఈ శ్రేయోమార్గాన్ని అనుసరించాలా ప్రేయోమార్గాన్నే అనుసరించాలా అనే సమస్యను.

ఈ మనసుకు రెండు అంతస్తులున్నాయి. ఈ విషయంలో యథాతథంగా సంతోషించటం కద్దు దర్శపరిపాలనం చూసి-అది ఒక రకం. ఇంకొకటి స్వార్థంతో కూడుకొన్నది. మన ప్రభువు మనను బాగా పరిపాలిస్తున్నాడు అనుకొందాం. ఈ “మన” “మనను” అనేది ప్రధానమైవుంది ఇక్కడ. దీని వల్లనే ఈ రెండు రకాలుగా కావటం యీ మనసు, మొదటి రకం మనసు పల్ల కలిగే ఆనందం ఇంద్రియాతీతమైంది-అని ఒక విధంగా-అనవచ్చు. ఈ రెండవ రకమైన మనసు వట్టి అంతరింద్రియంగా ఉండిన భాగం-అంటే ‘స్వ’ కు ఉపయోగించటానికి ఎలా ఇతర ఇంద్రియాలు పనిచేస్తవో అలాగే పనిచేసే భాగంగా వుంటుంది అని అర్థం. ఈ భాగం వల్ల కలిగే ఆనందం-అందుకనే-అది ఇంద్రియాధిభూత మైనదనటం.

ఉదాహరణకు శ్రీరాముడు పూర్వకాలంలోని యాతడు. అతడు అప్పడెంతో బాగా రాజ్యం చేసి రామరాజ్య మనిపించుకొన్నాడు. శ్రీరాముడు అందుచేత మనకు ప్రియుడు. అతడి పరిపాలనం మన ఇంద్రియాలకు పుష్టి నిచ్చేది కాకపోయినా అది మనసునకు ఆనందాన్నిస్తున్నమాట కాదనటానికి లేదు. ఇలాటివి అతీంద్రియ విషయాలవైపుకు తీసికొని పోగలిగిన ఊహలు.

అలాగే ఒకడు సమయం తప్పకుండా తన ఆఫీసునకు వెళ్ళి తన పని తాను సమర్థుడై చేసికొంటూ వుంటాడు. అతడిని గురించి ఆలోచనల వల్ల మనసు సంతోషం ఏర్పడుతుంది, అసమర్థుడు, అధర్మవరుడూ అయిన వానిని జ్ఞాపకం చేసికొనటం వల్ల దుఃఖం అనటం సరికాదు కాని- ఒకానొక జుగుప్స కలుగుతుంది. ఈ సంతోషం ఈ జుగుప్సలు స్వార్థానికి చెందినవి కావు. అందుకని ఇంద్రియ విషయములు కావని తెలియాలి.

నూలంగా ఏమని పిస్తుం దంటే స్వార్థపూర్వకమైన మనసుతో చేసిన పని ప్రేయోమార్గ మైనదనీ నిస్వార్థ పరమైన మనసుతో చేసిన పని శ్రేయోమార్గ మైనదనీ అనుకొంటే సరిగా అర్థమవుతుంది అనిపిస్తుంది.

కాగా, సుఖంగాని దుఃఖంగాని మనసు నావరించని తటస్థ సమయాల్లో ప్రేయోమార్గముననుసరించకుండా శ్రేయోమార్గాన్ని అనుసరించటం కర్తవ్యం అనేది ముఖ్యమైన విషయం. అది చెప్పటానికే ఇన్ని మాటలు చెప్పటమయింది.

పుస్తకాలు అందులోనూ ప్రస్థానత్రయమునకు చెందిన విజ్ఞానపూర్వకమైన పుస్తకాలు చదివితే శ్రేయోమార్గాలను గ్రహించవచ్చు. తటస్థసమయాల్లో లేదా ప్రశాంతసమయాల్లో ఈ పుస్తకాలు చదవటం, ఈ విషయాలు వినటం వల్ల బాగా అర్థం అవుతవి. అంతేకాదు అలా చేస్తూ మనసున కలవాటు చేసినట్లయితే ఈ పుస్తకాలు చదవటంగాని ఈ విషయాలు వినటంగాని వాటిని మననంచేయటంగాని ఆరంభించంగానే మనసులో ఏలేశమాత్రమైన దుఃఖసంఘర్షణగాని వుంటే అది తొలగిపోతుంది. ఇంద్రియ విషయికమైన సుఖ సంఘర్షణంవున్నా అలాగే తొలగిపోతుంది.

అందుకని సుఖం దుఃఖం, తీవ్రంగా అనుభవించుతున్నప్పుడు కుదరక పోవచ్చు గాని వాటి సంఘర్షణ లేని సమయాలు వృధా చేయక ఇలాంటి పుస్తకాల పఠనం లేదా వాటిలోని విషయాల మననం చేయటం తేలిక. అలా చేయాలి కూడాను. పెద్దలవల్ల వినాలి. వారితో కలిసి తిరగాలి. ఇది శుభేచ్ఛ. పఠనం, శ్రవణం ఇవి సాధనకయిన మార్గాలు. ఈ రెండూ కూడ 'శ్రవణ' మనే సాధన క్రింద చెప్పబడుతవి. ఈ శ్రవణం అనేదాని తరువాతి సాధనం మననం.

మననం అంటే విన్నది చదివినది యేదో - అది తిరిగి మనసులో మధించి చర్చిత చర్చణంచేయటం. ఈ మననం అనే దాంట్లో అదివరకు చదివినది విన్నదేగాక వినియుండదగినదేదో కూడ తోస్తూ వుంటుంది. ఎలా తెలుస్తుంది అనవచ్చు! ఎలాగంటే మనసు చాలా

గొప్పది. తనకు ఇంద్రియాల ద్వారా తెలిసిన వాటినే గాక వాటి ద్వారా తెలియని కొన్నిటిని ఊహించి తెలిసికొనగలడు. మనసు సంకల్ప వికలాత్మకమైనది గదా మరి !

ఉదాహరణకు లండన్ ఇలాఇలా వుంటుందని చదువుతాము. వింటాము. దానిని ఆధారంగా తీసికొని ఊహిస్తున్నప్పుడు అనేక వివరాలను ఊహిస్తాము. ఆ ఊహలతో నవలలు కథలు వ్రాస్తుంటాము. ఎలా వ్రాస్తాము ? మనసుకు ఈ శక్తి వుంది గనక వ్రాస్తాము.

ఈ శక్తి మనసుకు వుందిగనకనే శ్రవణం అనే సాధనకంటె మననం అనే సాధన ఉన్నతమైన మెట్టు అని అనిపిస్తుంది. శ్రవణం మననం నిధిధ్యాస లవల్ల, ఆవరణ దోషాలుపోతే అప్పుడు ధ్యానం, ధారణ ఉపరతి సమాధి అనే మెట్లు పైకి ఎక్కించే మెట్లు వరస ప్రకారం ఎక్కవచ్చు.

మహాత్ములైన కొందరి వద్ద భగవద్గీత విన్నమీదట మననం చేయగా కలిగిన ఊహలను ఈ పుస్తకములో శ్రీమ ద్భగవద్గీతా మనన మనే పేరుతో కొన్ని వ్రాయటం జరిగింది. శ్రీ వేలూరి సహజానందగారి ముఖంగా విన్న విషయాలు మనసుకు తరణి పెట్టినవనీ-మననంచేస్తే అవి మనసులో స్థిరం చెయ్యవచ్చు ననీ అని పించింది. ఇలా మననం చేస్తుంటేనే ఎప్పటికో తత్ పదార్థాన్ని బ్రతుకులో దర్శించ గలగటం కలుగుతుందని అనిపిస్తుంది. ముందుగా శ్రీమ ద్భగవద్గీతా పఠనానికిగాను స్లోకాలు చేర్చి ఆ తరవాత మననం సమకూర్చుటమైంది ఈ పుస్తకంలో.

శ్రీమద్భగవద్గీతా మననము

మొదటి అధ్యాయము

విమర్శ కారణంగా ఆర్జునునకు విచారము

ధృతరాష్ట్రుడు మహారాజు. రాష్ట్రాన్ని పరిపాలిస్తూ ఉండటం ఈయన పని. పాలించడం అంటే ధర్మం పాలించటం అని అర్థం. ధర్మం అంటే ఏమిటి? పరిపాలనలో ఎవరెవరు ఏయే పరిస్థితులలో వుండి ఏలా ప్రవర్తించి సమాజానికి హితాన్ని చేస్తూ ఉండాలో ఆధర్మం. అంటే రాజు రాజుగా, మంత్రి మంత్రిగా, సేనాపతి సేనాపతిగా. తండ్రి తండ్రిగా, సోదరుడు సోదరుడుగా, భర్త భర్తగా, సేవకుడు సేవకుడుగా ఎలా ప్రవర్తన కలిగి ఉండాలో ఆవ్యవహారాన్ని తీర్చిదిద్ది తెలియజెప్పేది ధర్మం. ఇదిమహారాజు నిశ్చయం చేసి నడిపించవలసినట్టిది. దీనిని అమలు జరిపేది మహారాజు—తన రాజ్యంలో.

ఆ ధర్మాన్ని ప్రజలు అనుసరించక పోతే రాజు శిక్షిస్తాడు. తనరాజ్యంలో ధర్మం సరిగా నడప బడుతోందా లేదా అని తెలిసి కోవలసినవాడు రాజు. ధృతరాష్ట్రుడు సంజయుని పిలిచి “ధర్మం” ఎలా నడప బడుతున్న దనే విషయం తెలిసికొంటున్నా డిప్పుడు.

శ్రీమద్భగవద్గీతను ధృతరాష్ట్ర మహారాజు పరిపాలనలోని కథగా చెప్పినా, అది మానవుడి కథ అనే సంగతి మర్చిపోకూడదు. మానవుడంటే ఎవరు? మానవుడు మనసులోకి రాగానే అతడి శరీరం, కాళ్ళు చేతులూ అవయవాలు అన్నీ స్మరిస్తాం. అంతేకాదు మానవుడంటే మనసు బుద్ధులూకూడ ఉన్నాయి. ఇంకా ప్రాణం, తెలివి, బాధ, రాగం, ద్వేషం, సుఖం, దుఃఖం, కోపం ఇవన్నీ

మానవుడిలో ప్రత్యంగమైన భాగాలే. ఈ మానవుడనేది ఒక రాజ్యం అనీ, ఇవన్నీ అందులో ఉన్న ప్రత్యంగాలనీ అనవచ్చు. రాజ్యాన్ని ధృతరాష్ట్రం డెలా పరిపాలించి ధర్మాన్ని స్థాపించాలో, అలాగే మానవుడనే యీ రాజ్యంలోని భాగాలన్నిటినీ తమ తమ ధర్మానుసారం సమ్యక్ స్థితిలో నడప గలిగిన వాడు ఒక డున్నాడు. ఎవరతడు? అతడు మానవుడే. మానవుడిలోని భాగాల్లో ఒకడే. రాజుమాత్రం రాజ్యంలోని ఒక భాగం కాదా? అలాగే. ఐతే, ఈపై చెప్పిన రాజ్యభాగాలకు వాడు చాలా భిన్నమైన వాడు అనేది ముఖ్యమైన విషయం.

మనం పక్కరిస్తే అతడు “నేను” అని సమాధానం చెబుతూ ఉంటాడు. ఈ “నేనే” మానవుడిలో ఉన్న రాజు. అతడే ఈ కర చరణాది అవయవాల ప్రవృత్తిని మనోబుద్ధుల చాకచక్యాన్ని అదుపులో పెట్టుకొనేవాడు. ఈ ఇంద్రియాలకంటే మనసూ బుద్ధులకంటే కూడా పరమయినవాడు.

కాగా—ధృతరాష్ట్రం సంజయుని పిలిచి తన రాజ్యంలో జరిగే ధర్మవర్తనం ఎలాగున్న దనే విషయం సంజయునితో ప్రస్తావించుతున్నాడు. అలాగే మానవునిలోని “నేను” అనే రాజు, తనలోని అవయవాలు, వికారాలు. మనసు, బుద్ధి, అన్నీ మంచి స్థితిలో ప్రవర్తిస్తున్నవా లేవా అనే విమర్శనం చేయటం కూడా అవసరం అనేది గమనించాలి.

1. ఇంతకూ ధృతరాష్ట్రం దడిగిన ప్రశ్న యేమని? “మామ కాః పాండవా శ్చైవ కిమ కుర్వత” అని. అంటే నాకు సంబంధించిన వాళ్ళూ, ఆ తెల్లటివాళ్ళయిన ధర్మరాజాదులూ ఒకరికొకరు వ్యతిరేకులై యుద్ధం చేయబూని ఏం చేశారు? అని. విమర్శ చేస్తే సరిగ్గా ఇలాంటి సంఘర్షణం మానవునికి తనలో కలుగుతుంటుంది. ముఖ్యంగా మానవుడు విమర్శాత్మకుడై ఉన్న సమయాలలో. అలాంటప్పుడు అతడు తనని తమ ఇలాంటి సమస్యకు గురి చేసికొని విచారణ చేస్తాడు. ఈ ప్రశ్న విజ్ఞాన విషయాన్నిగూర్చిన ప్రశ్న అనేది జ్ఞాపకం పెట్టుకోవగింది

మానవునిలో సంఘర్షణ మేమిటి— అనఁచు. ఉంది. ఈ సమాజంలో బ్రతుకుతున్నాం. సమాజంలో అనేకమందిమి మున్నాం అందరం ఈ సమాజశ్రేయస్సును కోరుతూఉంటాం. హం లేదు. సమాజ శ్రేయస్సును అంటంలో అందులోని శ్రేయస్సు అనే తత్వం ఇమిడియే యున్నదిగాక.

కాని సమాజానికి ప్రత్యేక ప్రతిపత్తి ఉన్నది. దేనికంటే కము? వ్యక్తికంటే ప్రత్యేకము అందులోని సభ్యునికంటే ప్రత్యేక అంటే—వ్యక్తి లాభము వేరుగా సమాజ లాభము వేరుగా గవాలి. తెలియగల మన్నమాట. దేని కది విడివిడిగా ఎల్లప్పుడూ మెదులుతుంటే సమస్య ఉండదుగాక. కాని ఒక్కొక్కసారి ఈ ప్రత్యేక పత్తులు వ్యతిరేకించి నిలచినవై ఒకే విషయాన్ని గురించే పోరానికి తలబడతవి.

వ్యక్తి తన శ్రేయస్సును చూసుకోవాలంటూ ఉండటం ఒక్కొక్కప్పుడు ఆ శ్రేయస్సు సమాజ శ్రేయస్సునకు వ్యతిరేకం నిలుస్తుండటం కద్దు. ప్రభుత్వోద్యోగి లంచంపుచ్చుకోవటం వాణ్ణాకు మార్కెట్ చేసిడబ్బు దోచటం లాంటివి, ఈ పనులు విమర్శించడానికి గురిచేయకుండా చేసే వారి ప్రసక్తి మన ఈ భగవద్గీతాన విషయంలో చేర్చవదు. అది పశుత్వ పరిపాలనావిషయం. కాని తలలోని సంఘర్షణవంటి సం

ద్ధ సంబంధమయిన ప్రశ్న, ముందు అనేది తెలియాలి.

ంగా నావారు అని దుర్యోధనుని కృపధం. “మామకాః”

గా అంటూ ఉండే స్వార్థభావం.

నిజానికి దుర్యోధనుని

పే పాండవులు అని అర్థం.

తెల్లని వాళ్ళని అర్థం. తెల్లటివారనటంలో సత్త్వగుణాత్మకులనె అర్థం చెప్పాలి. వారిలో ఈ “స్వార్థం” ఉండదు. తమకొరకు ఎలాగో పరులకోసం కూడ అలాగే వీరు బ్రతుకుతుండే వారన్నమాట. సమాజ శ్రేయస్సు కోసం వ్యక్తి లాభాలను త్యాగం చేసేవాళ్లు వీరు. ఈ ఇద్దరికీ ఎల్లప్పుడూ సంఘర్షణమే.

2. అంతట దుర్యోధనుడు, సత్త్వగుణ ప్రధానులైన పాండవులు సమాయత్త పరచిన యుద్ధ వ్యూహం చూసి గురువైన ద్రోణాచార్యుని సమీపించి అంటున్నాడు—

3. నీ శిష్యుడే అయిన ధృష్టద్యుమ్నుడు ఆ వ్యూహాన్ని ఎలా రచించాడో చూడు, అని.

‘నీ శిష్యుడే అయిన’ అనటంలో, అహంకారం, రోషం లేవ గొట్టటం కోసం పలికిన మాటలివి అని తెలుస్తున్నది, మనసూ బుద్ధి ఏకమై ఇంద్రియాలను అనుసరించుతూ ఉంటే అది అహంకారము అంటాము. అంటే, నేను అనేది బుద్ధి మనస్సులతో కింగికి దిగి ఇంద్రియాలు అనే ఇరుకు ప్రదేశంలోకి వచ్చి “ఇంకవరకే నేను” అనే భ్రమపడుతూ ఉంటున్నప్పుడు అహంకారం అనుభవిస్తున్నాడు ఆ “నేను” అని చెప్పవచ్చు. అహంకారము అంటే ఈ ‘నేను’ అనేవాడు ‘పరిమితిని’- అంటే— ఆ ఇరుకుతనాన్ని— limitedness ను — అనుభవించటమే — అనేది జ్ఞాపకంపెట్టుకొంటే విషయం బాగా అన్వయం అవుతుంది.

దుర్యోధను డనె మనస్సు గురువైన - బుద్ధి అనే ద్రోణాచార్యుని చేరి ‘స్వ’ శక్తిని ప్రశంసిస్తూ ఇంద్రియాలకు అనుగుణ్యంగా మాట్లాడి ఈ అహంకారాన్ని (ఈ limitedness ను) ఆపాదించ చేస్తున్నాడు. బుద్ధి నిజానికి నిశ్చయాత్మకమైనది. అంటే-ఇది మంచి-ఇది చెడు అనే నిర్ణయం చేయగలిగినది కాని మనసు రజోగుణంలో మసలుతూ బుద్ధినిచేరి నెమ్మదిగా మెత్తబరచి తనతో ఏకీభవింప జేసికొంటున్నది. సత్త్వగుణులైన పాండవులలోని లోపా

లను చూపుతూ ఉంటుంది, ఇదే అంతస్సంఘర్షణకు కారణం. సత్త్వగుణానకీ రజోగుణానికీ మానవుడిలో ఈ విధమైన సంఘర్షణం కలుగుతూ ఉంటుంది.

అనగా సమాజం కోసం బ్రతకడానికి బదులుగా వ్యక్తి తన కొరకే పనిచేయాలనుకొని సన్మార్గాన్ని రాజ్యం నుంచి త్రోసివేయజూచే స్థితి ఇది.

4-6. దుర్యోధనుడు చెపుతున్నాడు. అక్కడున్న వారిని చూడండి—భీముడు, అర్జునుడు, యుయుధానుడు, విరాటుడు, ద్రుపదుడు, ధృష్టకేతు, చేకితానుడు, కాశీరాజు, పురుజిత్తు, కుంతిభోజుడు, శైబ్యుడు, యుధామన్యుడు, సుభద్ర కొడుకు, ద్రౌపది కొడుకులు వీళ్ళంతా మహారథులు.

7-9. ఇక మనవారి సంగతి. మీ పరిగణన కొరకు చెబుతానుగాక. మీరూ, భీష్ముడూ, కర్ణుడూ, కృపుడూ, అశ్వత్థామ, వికర్ణుడు, సౌమదత్తి, జయద్రథుడు, ఇంకా ఎంతమందో ఉన్నారు. అన్నిటినిమించి వీరంతా “మదర్థే త్యక్త జీవితాః” అంటే “మదర్థం” “త్యక్తజీవులు”. నాకొరకు వారి జీవితాలను కూడ త్యజించేవారు. చిత్రమైన విషయం ఒకటే దిక్కడ. ఈ మాటలనె ఇలా చెప్పచ్చు. ‘నా’, ‘నాది’ అనే ఊహకొరకు జీవితాన్నే పోగొట్టుకోగలిగిన పట్టుదలను కలిగినవారు అని అర్థము. స్వార్థం కొరకు జీవితాన్నే వదులుకొనేవారు. వారిచేత “నావి” “నాది” “నావి” అనుకొనబడే ఈ ప్రపంచ వస్తువులే వాళ్ళకు ప్రధానం తమ జీవితాలను ప్రధానమైనవిగా వాళ్ళు భావించరు. జీవితం నశించినా సరే నావి నావిగానే ఉండాలనే వాళ్ళు. చచ్చినా నావి నీకియ్యను అనే పట్టుదల ఉంది వీళ్ళకి. పాండవులకు అదిలేదు. వాళ్ళు పరార్థం అనగా సమాజం కోసం పనిచేస్తుంటారు. స్వార్థం ప్రకోపించ దక్కడ.

10. అందుకని భీష్మాభిరక్షితమైన బలం అంతులేని పట్టుదలతో కూడుకొని ఉన్నది. భీమాభిరక్షితమైన వారి బలంలో

ఆ పట్టుదల లేదు. అందుచేత వారు తప్పకుండా మనచేత ఓడింప బడుతారు అని ధ్వని.

11. ఇంకా అంటున్నాడు దుర్యోధనుడు. ఇంద్రియాలలో నేత్రమెంత ప్రాధాన్యమైనదో ఈ భీష్ముడు మన నైనట్లంత అంత ప్రాధాన్యమైనవాడు. అతడు మనకోసం మాత్రమే దృష్టినిల్పి యుద్ధం చేస్తే ఫరవాలేదు. కాని ఈయనకు అప్పుడప్పుడూ సాత్విక లక్షణాలు పుట్టుతూ వుంటవి. శిఖండిలాంటి ప్రతిబంధకాలు వస్తూ ఉంటవి. (అంబకు తనవల్ల ఎప్పుడో బాధ కలిగినందుకు భీష్ముడు కించ పడుతున్నాడు, అందుకని ఆ దయ కారణంగా తనకు హాని కలిగినా సరే తాను ఆ మెకు వ్యతిరేకంగా యుద్ధం చేయడు. ఈ సంగతియథా తథంగా అప్పుడు దుర్యోధనునికి తెలుసునో తెలీదో మన కక్కరలేదు కాని) దుర్యోధనుని భయంమాత్రం, ఎదుటివాళ్ళమీద దయకలిగి యుద్ధం సరిగా చేయడేమోననే. ఎందుకంటే భీష్ముడు అలా పరార్థం కోసం పాటుపడుతుండడం నిజం. అందుకని అంటున్నాడు.—అలాంటి ప్రమాదం కలగకుండా అతడిని మనం రక్షించుకోవాలి అని. మీమీ స్థానాల్లో ఉండి ఆయనను రక్షించ వలసింది అన్నాడు

12-13. భీష్ముడు ఇదివిని 'మనసు' అయిన దుర్యోధనుని కోసం—అతడి సంతృప్తి కోసం— తన జబ్బు తాను చరచి, శంఖం పూరించాడు. ఇంద్రియాలు ఆవిధంగా మనసునకు ఊతమిస్తున్నాయి. ఇక ఆ మీదట శంఖాలు, భేరిలు, ఢక్కలు, మృదంగాలు, రణశృంగాలు వెంటవెంటనే మ్రోయింపబడ్డవి. తుములమైన శబ్దం యేర్పడింది.

14-18. అప్పుడు హఠాత్తుగా తెల్లని గుఱ్ఱాలతో ఉన్న రథం వచ్చింది. అందులో శ్రీకృష్ణుడూ అర్జునుడూ ఉన్నారు. వారు దివ్యమైన శంఖాలను విశృంఖలంగా పూరించారు. శ్రీకృష్ణుడు పాంచజన్యాన్నీ ధనంజయుడు దేవదత్తాన్నీ భీముడు పౌండ్రమునూ, యుధిష్ఠిరుడు, అనంత విజయమనే శంఖమునూ,

నకుల సహచేవులు సుహృష మణిపుష్పకాలను పూరించారు. అ
కాశీరాజు, శిఖండి, ధృష్టద్యుమ్నుడు, విరాటుడూ, సా
వదుడూ, ద్రౌపదీపుత్రులూ అభిమన్యుడూ అంతా తమ
ద్రు శంఖాలను వేరువేరుగా పూరించారు.

19. ఇలా చేయబడిన శంఖనాదాలు పృథివినీ ఆకాశాన్ని
ధ్వనితో ముంచెత్తినవై కౌరవుల హృదయాలను చీలగొట్టి
మరి ఆ ధ్వని ఒక్కదుర్యోధన పడుంలోని వారికి మాత్రమే భ
కలిగించిందట. ఎందుకని? వారుమామకీయై యుండటంచే
-నాది అనే వికారాల మీదనే బేదపూర్వకమైన మనసు పెట్టుక
వారలు కావటంచేత, ఆపెద్ద మోతలో—ఉన్నది పోతుందేమో
కావాలన్నది రాదేమోననీ, భయంకలగటం సహజంకదా!

20-23. అప్పుడు యుద్ధం చేయడానికి సంసిద్ధులై య
కౌరవులను కపిధ్వజుడైన అర్జునుడు చూచి విల్లు నెత్తిపెట్టి
శ్రీకృష్ణునితో అంటున్నాడు. “శ్రీకృష్ణా! ఈ సైన్యాలను
రథాన్ని నిలుపు. దుర్బుద్ధిఅయిన దుర్యోధనునికి సహాయంగా
వరు యుద్ధం చేయడానికి వచ్చారో చూస్తాను” అని.

అర్జునుడు సత్త్వగుణ సంపన్నుడు, కౌరవులు రాజు
తామసులూను, వారందరినిగూర్చిన సమాచారం తెలియాలనీ
కోవడం—ఒక విషయం తెలియాలనుకోవటం—సత్త్వగుణల
ధర్మయుద్ధం చేయాలనే వచ్చాడు అర్జునుడు రంగం మీదకు. క
నిర్వహణకై వచ్చాడు. రాజులను పరిశీలిస్తున్నాడు విల్లు నె
కొన్న వాడై.

24-25. సంజయుడు చెప్తున్నాడు:- ధృతరాష్ట్రా! అ
శ్రీకృష్ణుడు అలాగే రథాన్ని సేనలమధ్య నిలిపి అంతా క
టట్లుంచి ‘చూడవయ్యా ఇక్కడ సమకూరినట్టి నీ ప్రతిక
నున్న యోధుల్ని’ అన్నాడు.

26-27. అర్జునుడు చూస్తున్నాడు. అందరు బంధువులనూ, భీష్ముడు, ద్రోణుడు, పితృసమానులు, పితామహులు, గురువులు, మామలు, సోదరులు, పుత్రులూ, అందరూ ఉన్నారు. తన సైన్యంలో కూడ ఉన్నారు, స్నేహితులు, హితులు. తలతిరిగి పోతోంది. వెనుకటి నిశ్చయ బుద్ధి తప్పిపోతోంది. సంశయా లేర్పడినాయి. దుఃఖిస్తున్నాడు. అలా ఉండి - అంటున్నాడు :-

28-30. కృష్ణా! ఈ యుద్ధం చేయడానికి వచ్చిన వారిని చూస్తే, నా కళ్ళు తిరిగి పోతున్నాయి. అవయవాలు పట్టు తప్పుతున్నాయి. నానోరెండి పోతున్నది. వణుకు పుట్టుతున్నది. గగుర్పొడుస్తున్నది. గాండీవం జారిపోతోంది. శరీరం తగలడుతున్నట్లుగా ఉన్నది. నా మనసు మళ్ళుతున్నది, ఇదంతా ఏదో అపశకునంగా అనిపిస్తున్నది.

31-33 “నా మనసులో కలిగిన మలుపు ఇది-వీరంతా వ్యక్తిగతంగా “నా వారు”. నా వారినే నేను చంపి విజయం పొందవలెనా? రాజ్యం పొందవలెనా? ఇదంతా సుఖాన్ని పొందటానికేనా! రాజ్యం, భోగం, సుఖం ఎవరి కొరకయితే మనం కోరుతామో వాళ్ళందరినీ చంపుకొని ఇవి పొందటమెందుకు? స్వజనాన్ని చంపుకొనుటంలో గల మంచియేదో ధర్మమేదో నేను తెలియ లేకుండా ఉన్నాను. నాకు ఈ విజయం వద్దు. రాజ్యమూ వద్దు. సుఖమూ వద్దు. వీరంతా గురువులు, పితృసమానులు, పుత్రులు, మామలు, మనుమలు, బావలు, చుట్టాలు. ఎంత పట్టుదలగా తమ ప్రాణాలను నైతం లెక్కచేయక చావడానికి - ఇలా నిలిచి ఉన్నారబ్బా వీరు!

34-37 ఒకవేళ వీళ్లే నన్ను చంపినా సరేగాక - నేను వీళ్లను చంపడాని కిష్టపడను. తైత్తిరీయాధిపత్యం నా కిష్టానన్నా సరే - నా కక్కరేదు. ఈ భూమిని సంపాదించటానికి గాను ఈ బంధువులను చంపుతానా? చంపనుగాక - చంపను. వీళ్లను చంపితే మనకు కలిగే దేమిటి? సంతోషం కలుగుతుందా? లేదే! మనను చంపటానికె

వచ్చిన వాళ్లు ఔగాక వీళ్లు. అయినా వీళ్లను చంపితే మనకు కష్టం పాపమేగా! నేనెందుకు వీళ్లను చంపనంటున్నానంటే వీరు స్వజనము, మనవాళ్లు మనకు కావలసిన వాళ్లను చంపితే మన సుఖమెట్లా కలుగుతుంది? గనక ఇది అర్జునుడు వేసిన మేల్ ప్రశ్న. శ్రీకృష్ణుడు దీనికి సమాధానం చెప్పవలసి ఉంది.

సత్త్వగుణ ప్రధానుడైన అర్జునునకు పాపం అంటే యేమిట? పుణ్యమంటే ఏమిటో తెలుసు. మనసులో స్వార్థం పెట్టక ఇతరులకు చేసిన ఆపకారమంతా పాపమే. స్వార్థం అలా వదలి ఆకారం చేసేదంతా పుణ్యమే. (పరోపకారః పుణ్యాయ పాపాయ పీడనం). మనసుయొక్క పరిస్థితే ఈ పాపపుణ్యాల విషయం ఉంటు వంటిదనే నిశ్చయం మాత్రం అతనికి లేదు. ఇది శ్రీకృష్ణుడు చేసిన సంవాదం వల్ల తెలిసికొంటాడు తరువాత.

38-39 ఇంకా అంటున్నాడు. ఈ యుద్ధంవల్ల రెండు కుటుంబాలు జరగబోతున్నాయి-ఒకటి కులక్షయం. రెండు మిత్రద్రువుల పాతకమున్నూ. ఈ రెంటి సంగతి ఆలోచించ కుండా యుద్ధం చేద్దామని వచ్చారు గాక. వాళ్ల సంగతి అలా వుంచు. తెలిసిన వాళ్లం-మనం చేసే పనేమిటి? ఈ పాపాన్నెలా మంటావు నన్ను? ఇది రెండో ప్రశ్న.

40-46 కులక్షయం అయినప్పు డేమవుతుందో తెలుసు. ధర్మము అని సనాతనంగా ఆచరింపబడుతున్న కులలక్షణాలు నశిపోతాయి. తమతో తులతూగే వాళ్లను సమాన గుణములు వారనీ పొందలేక భిన్నగుణాలు కలవారితో స్త్రీలు కలుస్తారు. స్త్రీలు అలా వినష్టమై పోతారు. కేవలం స్వార్థపరులు పుట్టిన కుల మంతటికి నరక కారకులవుతారు. పితరులుకూడ భిన్న కులనబడినవారై పిండదానతర్పణములు లేని వారవుతారు. నరక పడిపోతారు. అయ్యో ఎంత మహాపాపాన్ని చేయటాని భించాం మనం! రాజ్యకాంక్ష సుఖకాంక్షల వల్ల బంధువులను

నున్నామే. నేను యుద్ధం చేయనుగాక. చేయకపోయినా ఒకవేళ నన్ను వాళ్లు చంపేటట్లయితే అది కూడ నేను మేలుగానే భావిస్తాను. అన్నాడు.

47. ఇలా చెప్తూ ఎక్కు పెట్టబడిన విల్లును అర్జునుడు వదలి వేసిన వాడై శోకసంవిగ్న మౌనముడై కూలబడి పోయినాడు.

సత్యగుణుడై అర్జునుడు కర్తవ్యం చేసి తీరాల్సినవాడు. ధర్మయుద్ధం చేసి ధర్మపక్షం జయమందేటట్లు పోరాడి, ధర్మరాజు వంటి సత్యగుణుని పరిపాలన తెప్పించటం అతడి కర్తవ్యం. ధర్మ రాజు పాలించటమే దేశానికి క్షేమం. దుర్యోధనుడు పాలించటం దేశానికి, ప్రజలకు క్షేమం కాదు. యుద్ధం చేదామని సత్యగుణంతో రంగంలోకి వచ్చిన వానికి ఇప్పుడు తమోగుణం సట్టుకొన్నది. అజ్ఞానం ఆవరించటం జరిగింది

మమకారం వ్యక్తిలక్షణం. సామాజకునకు ఈ వ్యక్తిగత మమకారం అనేది సమాజానికి వ్యతిరేకంగా విజృంభించరాదు. ప్రతి సామాజకునకూ కొన్ని ధర్మాలుంటవి. అవి సమాజం పట్ల అతడు చేయక తప్పనట్టి నియత కర్మాలు. అవే అతడి స్వధర్మాలు. స్వధర్మాలు అంటే స్వంత లక్షణాలనీ కాదు. అంతరంగంలో ఎక్కడో వున్న ఆత్మసంబంధమైన నిర్గుణ లక్షణాలూ కాదు. సమాజంలో వ్యక్తి సమాజానికిగాను ఎలా ప్రవర్తించి సేవ చేయాలో ఆధర్మాలే వాని స్వధర్మాలు. స్వధర్మమంటే కులధర్మమూ అనికూడా చెప్పే వీలు కనిపించదు. అలాఅయితే రాజులు బ్రహ్మర్షి లెలా అయినారు? వాళ్ళికి బ్రాహ్మర్షి వ్యాసుడు | బాహ్మర్షి విశ్వమిత్రుడు బ్రహ్మర్షి ఇలా.

కాగా ప్రతిఒక్కరూ స్వధర్మం పాటించితీరాలి. సమాజంలో సమాజం కొరకు బ్రతకాలని అర్థం. స్వకీయమైన మమకారాలు పెంచుకున్నామంటే సమాజంలో పేచీ వస్తుంది. సమాజానికి వ్యతిరేకంగా తన సార్థానికై బ్రతకాలని ప్రయత్నిస్తే అది మన ఋషులు చెప్పిన దానికి వ్యతిరేకమై నిలుస్తుంది. అలాంటివాడు

భస్మాసురునిలా నశించి పోతాడు. హిరణ్యకశిపునిలా చివికి పోతాడు. హిల్లరు ముసోలిసీల లా నశిస్తాడు. ఇదీ సృష్టి కీలకం. సమాజపు నడక.

అర్జునుడుడిప్పుడు స్వార్థం పెంచుకొని 'నావాళ్ళ'ను చంప నంటాడు. ధర్మయుద్ధం మానేస్తానంటాడు. దీనిలో ధర్మం గెలవాల్సి దుర్యోధనుడు ఓడాలి. సమాజం కోరుతున్న సంగతి అది. వ్యక్తి లక్షణాలు (ధర్మాలు) సామాజిక ధర్మాలకు కట్టుబడి ఉండాలి. ఈ సామాజిక ధర్మాలు అంతర్జాతీయ నీతికి లోబడి ఉండాలి. ఈవిధంగా చూస్తేవ్యక్తి, ఆపైన సమాజం, ఆపైన జగత్తు అంతకుపైన విశ్వం మెట్లుగా కనిపిస్తవి. మానవునిలో 'నేనే' అనేవాడు ప్రధానుడు. సమాజానికి కూడ ప్రత్యేక ప్రతిపత్తి ఉంది. అదే 'ధర్మం'. సమాజానికి అది ప్రధానం. అలాగే జగత్తుకు 'జగత్తత్వం' ప్రధానం. విశ్వానికి అలాగే 'ఈశ్వరుడు' ప్రధానం.

అర్జునుడు మమకారంలో ఇరుక్కొని పోయి వున్నాడు. దయ అనే బంధంతో కట్టివేయబడి ఉన్నాడు. తాను యుద్ధం చేసేటట్లు యితే, ఈశ్వరప్రేరణమైనట్టి ఈ సమాజ ధర్మాన్ని పాటించిన వాడవుతాడు. మమకారం వల్ల యుద్ధం చేయకపోతే అధర్మపరుడయి పాపం చేసిన వాడే అవుతాడు. దుర్యోధనుడినె రాజ్యంలో నిలిపి సమాజానికి అవకారంచేసినందు వల్ల పాపం చేసిన వాడుకాడా! మరి ఉరిశిక్ష వేసి చంపింపజేసిన న్యాయాధికారికి పాపమెలా లేదో సమాజం కోసమయిన తన కర్తవ్యాన్ని అంటేస్వధర్మాన్ని చేసి దుర్యోధనాదులను చంపేయడానికి కూడ పాపం ఉండదు.

కాని ఇప్పుడెలా? అర్జునుడు ఈ యుద్ధకర్మ వల్ల పాప మొస్తుందంటూ అందుకు శాస్త్రప్రమాణ ముందంటాడు. శాస్త్రాన్ని తిన్నిగా అర్థం చేసికొనుటలేదు. యుద్ధముఖంలో తాను నై నికుడై ఉండికూడ వెనక్కు పోతానంటాడు. మన మక్కడుంటే కాల్చి పారెయ్యి వీణ్ణి అనే పరిస్థితి. ఎంత అజ్ఞానంలో పడ్డాడు అర్జునుడు!!

పాపమేదో పుణ్యమేదో పాప పుణ్యాల కతీతమైన కర్మలేవో అది చెప్పితీరా లిప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు. అప్పుడుగాని అతడి కూలి పడి పోయివున్న శరీరం. లేచి పనిచేయజాలదు.

ఎంత గొప్ప శరీరం కలిగిన వాడీ అర్జునుడు! హఠాత్తుగా ఆ శరీరం నీరసించిపోయింది. నిర్విర్యమై పోయింది. ఇలా ఇతనిని చేసిందేది? అజ్ఞానమా? రాయిలావున్న శరీరంకూడ మనసులో ఏదో వుండి విద్యుత్తువలె ప్రవహించి నడిపిస్తే నే గాని నడవడా? ఈసందేహం మనకు కలుగుతుందిపుడు. ఇదీ విమర్శకు ప్రాతిపదిక. ఆ తరువాత విచారణ.

శ్రీకృష్ణుడు నవ్వుతూ అపహసిస్తున్నవాడిలాగా సమాధానం ఆరంభిస్తాడు రెండో అధ్యాయంలో.

(ఇది మొదటి అధ్యాయం)

శ్రీకృష్ణ పరమాత్మనే నమః

శ్రీమద్భగవద్గీతా మననము

(రెండవ అధ్యాయం)

సా ం ఖ్య యో గ ము

మానవుడు సమాజాన్ని ప్రధానం చేసి బ్రతకాలి,

1. సంజయుడు ధృతరాష్ట్రునికి చెప్తున్నాడు—“అర్జునుడు కృపయాచిప్తుడైనాడు. దయ అనే సత్త్వగుణ బంధంవల్ల వ్యాకులు కైనాడు”. చనిపోవటానికి సిద్ధమై ఎదురుగా నిలిచిఉన్న బంధువుల మీద ఆతనికి దయ కలిగింది. ఆ మాత్రం కలిగితే ఫరవాలేదు. కాని ఆ దయ మమకారమనే దానితో కలిసిపోయి దుష్టమయమై అతడినె కాటువేసింది. చెడు అనె దానితో ముంచెత్తించిందని ధ్వని. అప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు ఇలా అన్నాడు—

2-3 “అర్జునా! మురికితోకూడిన ఈ మనఃస్థితి ఎలా వచ్చింది నీకు? వైగా యుద్ధం మొదలై యీ విషమ సమయాన వచ్చిందేమిటి? ధర్మయుద్ధం చేయవలసిన మహావీరుడవు! నిర్విర్యునిలా హృదయ దౌర్బల్యంపొంది నపుంసకునివలె అయిపోతున్నావు ఇది చాల నీచమైన స్థితి అని ఎరుగవా? ఈ స్థితికి దిగజారకు” అన్నాడు.

శ్రీకృష్ణుడు చెప్పిన గీతను మూడురకాల స్థాయుల్లో అర్థం చేసికొనవచ్చు. మొట్టమొదటగ చదివేవారు—శ్రీకృష్ణుని అర్జునుని స్నేహితునిగ, దేవకీనందనునిగా మాత్రమే అర్థం చేసికొంటారు. ఆయన కొన్ని లోకధర్మాలు చెప్పటం తెలుస్తుంది. ఆ మాత్రంతో గీత అర్థం కావటం పూర్తికాదు. కొంతవరకే వారు అర్థం చేసికో గలుగుతారన్నమాట.

అర్జునుడు, యుద్ధంచేయటానికి వచ్చి కూడ హఠాత్తుగా— ఈ 'యుద్ధంచేస్తే తనవాళ్ళు చచ్చిపోతారు'- అనే ఊహయొక్క తీవ్రతను పెంచి 'యుద్ధరంగం నుంచి వెళ్ళిపోతాను' అంటున్నాడు. ఇదీ పరిస్థితి. ఒక సిపాయి యుద్ధరంగంలో నిలిచి యుద్ధంచేయను వెళ్ళిపోతాను వెనక్కి అంటే ఏంచేస్తాం మనం. 'వెనక్కి తిరిగితే కాల్చి పారేయి' అనమా? ఎందుకని? అతడి ధృతి ఆలోచన-అంత నిశ్శయమైనవి. సమాజదృష్ట్యా సహింసబడజాలనివి. అందుకని అర్జునునకు వ్యక్తిగత ప్రేమవల్ల-యుద్ధం చేయ బుద్ధి కావట లేదు. సహజపరమైన ధర్మం. అతడికొకటి ఉన్నది- యుద్ధముఖంలో ఉంటే యుద్ధంచేయటం అనేది. అది అతడి స్వధర్మం. అంటే వ్యక్తియొక్క సమాజపరమైన ధర్మం అన్నమాట. స్వధర్మానికి వ్యతిరేకమైన- రాగము- అనేదానికి వచ్చిన సంఘర్షణలో స్వధర్మం బరువుతూగట లేదు. దానిని మాని వేస్తానంటున్నాడు అర్జునుడు. అది చాల నిశ్శయమైన పని. శ్రీకృష్ణు డామాటే అనేసి-మురికితో కూడిన మనస్తత్వం అది అన్నాడు.

ఇక రెండవస్థాయి ఏదంటే- శ్రీకృష్ణుడు భగవానుడై అలా మాట్లాడినాడని అర్థం. కాని భగవంతు డెవరనే సంగతి తెలియక ముందు అతడెవరో మహాత్మ్యముడు అనేది మాత్రమే మనసులో ఉంటూ, ఉండటం పరిపాటి. ఆయన చెప్పాడు అని చెప్పిన 'వాని మాటలే' యదాతథంగా నమ్మివేయటం జరుగుతుంది. విమర్శలేక పోవటం కూట కద్దు అప్పుడు. ఈ స్థాయిలో ఆప్రమాదముంది. ఆప్రమాదమని ఎందుకంటున్నా నంటే - అలా పూర్తిగా నమ్మి భగవంతుని వాక్యాల్లోని విషయాలతో సర్వభావాలలో ఏకీభవించి తెలిసికొంటే- నమ్మితే- చింతలేదు. అలా జరగదే!!

సృష్టికర్త మనకు విమర్శాత్మకమైన బుద్ధి నొకదానిని ఏర్పాటు చేశాడు. ఆ బుద్ధి, విమర్శ చేస్తూ నిలుస్తుంది ఒక ప్రక్కన. కార్యకారణ సంబంధాల నేర్పాటువులతో మనం కట్టబడ్డాం. అలా మనం ప్రపంచములో మునుగున్నాం, ఆస్పాములు హఠాత్తుగా

తెగిపోవు. భగవంతుడన్న మాటలను కూడ మన మామూలుకార్య కారణ సంబంధమైన విమర్శ తొలగింప జేయాలని చూస్తాము. అది చేతకానప్పుడు నమ్మకం లేదంటాం. పరిపూర్ణమైన ఆత్మ సమర్పణం ఉండదు. కార్యకారణాల సంబంధం అడ్డు వస్తుంటుంది, సందేహాల్లో మునిగితేలట మవుతుంది. అందుకూ ప్రమాదం అంటున్నది. అందు చేత మొదటిస్తాయి చాలదు - ఈ స్తాయి నిలువదు. ఎలా? అందుకే మూడోస్తాయిని ప్రయత్నం చేయాలి ఆమాటకొస్తే అసలు ఆత్మ సమర్పణం ఎలాచేసికోవాలి అనేదే శ్రీమద్భగవద్గీతలో బోధచేయ బడిన విషయం. గీత చదవక ముందే ఆత్మసమర్పణం చేయగలిగిన మానవునకు గీతయొక్క ప్రయోజనం కొద్దిపాటిది.

ఈ మూడవస్థాయిలో-శ్రీకృష్ణుడే ఆత్మ అని అర్థం చేసికొనటం ఉంది. అంటే ఎవరికి వారు “తానే” వానిస్థితి నందుకొంటూ అర్థం చేసికొనటం, ఆత్మ అంటే ఏమిటంటే మానవుడు ‘నేను’ అంటూ ఉంటాడే ఆ ‘నేను’ అనే వాడని అర్థం. సూక్ష్మంగా విచారిస్తే ఈ “నేను” అనేది ప్రతిమనిషిలోనూ ఉన్నదే గనుక బుద్ధినుపయోగించి ఈ “నేను” అనేదాన్ని గూర్చి విమర్శచేసి నట్లయితే ఈ గీతలో విషయాలు తెలుస్తవి. ఆ “నేను” అనేవాడే ఆలోచించి, బుద్ధిద్వారా తానెవరో తెలిసికొనగలడు అని ధ్వని. శ్రీకృష్ణుడు నేను” ‘నేను’ అని భగవద్గీతలో చెప్పినది ఎలా అర్థం చేసికోవాలంటే “అధ్యక్షోఽహమేవాత్ర” అని ఆయన ఎనిమిదవ అధ్యాయంలో సూచించిన విధంగా అర్థం చేసికొనాలి. అధ్యక్షుడంటే తైత్తిరీయోపనిషత్తులో చెప్పబడిన అధివిద్యుడు అనవచ్చు. ముక్త సరిగ, ఆ ‘నేను’ అనేవాడు అనచ్చు. అంతేగాని శ్రీకృష్ణుని కేవలం రథసారథి మాత్రునిగ అర్థం చేసికొనటం సరికాదు.

అతానాలోని ‘నేను’ చెప్తున్న విషయాలివి అని అర్థం చేసికొంటూ గీతను ఆస్వాదించుతూ వుంటే ఏడెనిమిది అధ్యాయాల వరకూ వెళ్ళేటప్పటికి భగవంతుడు అంటే అసలైన భావమేదో అర్థమవుతుంది. ఈ నేనెవరు ఆ భగవంతుడెవరు అనేవి తెలుస్తవి. ‘నేను’

అనేది (అదె నీవుకూడాను)-త్వం. ఆయన-(భగవంతుడు అనేది) తత్. తత్త్వమసి అనే అర్థం ప్రపంచంలో ఎలా బ్రతాకాలో అలాబ్రతుకు తున్నప్పుడు అయేస్థితి. దానిని విశదీకరించడమే గీతా ధ్యేయం. ఇంతకూ శ్రీకృష్ణుడు అర్జునుని అథమ మనఃస్థితిని ఎత్తిచూపినాడు. “కల్మషమైన ఈస్థితి ‘నీ’ కొచ్చిందేమిటన్నాడు. సిపాయి వెనక్కు వెళ్లేప్పుడు తనఅధికారిచేతనే చంపబడేస్థితి అని అర్థం. అర్జునుడికి తప్పతెలిసింది. కానిదానికి మూలమేదో తెలిలేదు. అందుకని తన వాదం మార్చివేశాడు, నావాళ్లనుచంపి ఈ యుద్ధం నేనెందుకు చెయ్యాలి-అనె నికృష్టభావం ఇంక చెప్పలేదు. ఇలాఅంటున్నాడు.

4-8. పూజ్యులూ, గురువులూ అయిన భీష్మద్రోణులను యుద్ధంలో బాహులతో కొట్టటం ఎలా? మహానుభావులూ గురువులూ అయిన వీరిని చంపి రాజ్యంపొంది రక్తపు కూడు తినటంకంటెభిక్ష మెత్తుకొనటం మేలుకాదా? ఎవరికొఱకయితె బ్రతకాలని అను కొంటామో వారినిచంపి జయించటం మంచిదో, వారిచేతనే చంప బడటం మంచిదో తెలియలేకుండా ఉన్నాను-అన్నాడు. ఇంకాఇలా అన్నాడు.

‘యుద్ధంచేయటం ధర్మమే. పూజ్యులూ గురువులూ అయిన వారిని చంపరాదనేదీ ధర్మమే. ఒకదానికొకటి వ్యతిరేకంగా అవ పడుతున్నాయి ఈధర్మాలు. వీటిలోని వ్యత్యాసాన్ని విమర్శించి నాకు చెప్పవలసింది. నీకు నేను శిష్యుడను. నా మనసుకుమాత్రం యుద్ధం చేయడం అనేది ఏమాత్రం మంచిదిగా తోచటలేదు దాని వల్ల రాజ్యం సంపాదించటమనే వీలున్నాసరే. అని

9. ఇలా చెప్పి, అర్జునుడు నేను యుద్ధం చేయను అంటూ మాట్లాడటం మానేసి ఉండిపోయినాడు.

10. ఈస్థితిని చూసి శ్రీకృష్ణుడు అపహసిస్తున్న వానివలె చిరునవ్వునవ్వి ఏదోఅన్నాడట.

అప్పుటి పరిస్థితి పీకలు తెగవేసుకొనేస్థితి. పాండవపక్షమైన న్యమంతా అర్జునునిపై అశలు పెట్టుకొని ఉన్నారు. అర్జునుడేమో దిగజారి పోయినాడు శ్రీకృష్ణుడూ యుద్ధంలో పాల్గొంటున్నవాడే. సాధారణ మానవుడు అస్థితితో ఎంత గండ్రగోళపడి, చీకాకుపడి సతమతమయి పోయేవాడో! శ్రీకృష్ణుడొక్కడే అలాచిరునవ్వుతో మాట్లాడగలిగింది. అలా అతడెలా ఉండగలిగినా ఉండేది మంచిప్రశ్న. అలా చలించనితనం శ్రీకృష్ణునికి తప్పిస్తే ఎవరికీ ఉండదేమో. స్థాణువులూ జంతువులూమాత్రం అలా ఉండవచ్చునుగాక ఈ శ్రీకృష్ణుని మనసుకూడా స్థాణువులూ, జంతువులూ వీటికి సమానంగానే ఉన్నదా?

ఒకరి మనసు “నైర్భ్యం స్థిరతలమకలిగి ఉన్నది” అన్నప్పుడు పోల్చటంలో స్థాణువుకు సమానంగానే ఉన్నది అనవచ్చు. కాని తిరిగి శ్రీకృష్ణుడు ఎన్ని బోధనలను చేస్తున్నాడు! ఆయన మనసులోనికి ఈ పరిస్థితులగతి వెళ్ళటల్లేదనటానికి ఎలా వీలు? మనసు పనిచేస్తునే ఉన్నదిగాక ఐనా ప్రతిచర్య అందరికివలే లేదు వానిలో. ఆయన మనసు చేస్తుండేవనికి ఈ జాహ్మవిషయాలు అడ్డురావటల్లేదు. ఈ పరిస్థితిని మనంకూడా మనసుకు కలిగించుకొంటే ఎంతటి భాధాపూర్వకమయిన సంఘటనల్లోకూడ కదిలింపబడకుండా ఉండవచ్చునని పిస్తుంది. గీతపరమార్థమిదే అనే సంగతి మరువవద్దు.

11-14 వై స్థాయితోనున్న శ్రీకృష్ణుడు అర్జునునితోఅంటున్నాడు. “వీరందరిని చంపటం పాపం అంటున్నావు. దానిమాట అలా ఉంచు, ఎప్పుడు పాపమవుతుంది ఎప్పుడుకాదు అనేది తరవాత చూద్దాం” అనలు వీళ్ళంతా చచ్చి నశించి పోయేవాళ్ళను కొంటున్నావా? “వీళ్ళు” అంటున్నప్పుడు వాళ్ళ శరీరాలను జ్ఞాపకంచేసుకొనవద్దు. “నీవు” అన్నప్పుడు ఈశరీరం నీవు ఎలాకావో తెలిసికొను నీశరీరంలో ఎక్కడ నీవున్నావు. నీవు దానిలో చేరినప్పుడు అది ఎంతో చిన్నది. అది ఊణుకానికి మారుతున్నది. ఇప్పటికి ఇంత

పెద్దదయింది. ఇంతకుముందు రొమ్మవిరుచుకొని విఱ్ఱివీగింది. ఇప్పుడిటుణాన దిగాలు బడిపోయింది. ఇవన్నీ సహజంగా పరిస్థితులను ఇట్టి శరీరంలో వచ్చేమార్పులు.

కొంతకాలానికి ఈశరీరం చచ్చిపోతుంది. ఎవరో వచ్చిబాణాలతో కొట్టి చంపనక్కర్లేదు. కాని ఈశరీరంపోతే ఇంకొక శరీరం తయారు అవుతుందినీకు. ఈచావు పుట్టుకలు శరీరానివి. 'నీ'కు 'నా'కు 'వాళ్ళ'కి అనేవి లేవని తెలుసికొను. ఈ చావుపుట్టుకలనూ, ఈశీతోష్ణాలనూ శరీరంద్వారా సహించి ఊరుకొనటమే కావలసింది, వాటినే పట్టుకుకూర్చొనటం తెలివితక్కువ, శరీరంకూడ పోయేదే. కనకనె దానినే పట్టుకు కూర్చోవాలనుకోవటం శుద్ధవెట్టి. ఇకదానికి కలిగే బాధల మాటేమిటిగాక. అందుకని-ఏదో జరుగబోయే దానికి గాను దుఃఖపడటం, ఉన్నది పోతుందని చింతపడటం-అది పండితులు చేసేపని కాదని తెలిసికొను' అన్నాడు, అంటే కర్తవ్యం ఒకటే పట్టించుకొనవలసింది-అన్నమాట.

ఈనాలుగు స్లోకాల్లో శ్రీకృష్ణుడు పండితుడెలా ప్రపంచంలో ప్రవర్తించాలో ఆస్థాయి చెప్పాడు, కాని ఇక్కడ ఒక మహత్తరమైన సత్యవిషయంఉంది. అది సాంఖ్యవిషయం అదేమిటంటే-వ్యక్తిలోనున్న "నేను", "నీవు" అనేది చచ్చేదికాదు. శరీరాలునూత్రం చస్త విగాక. "వానిని" "నేను" చంపాను అనుకోవటం తప్పుఅని. నేను వాని శరీరాన్ని నా బాణంతో తాకజేశాను అనుకొంటామామూలుగ. తాకజేశాను అనుకోవటంకూడ సరియైనది కాదని పిస్తుంది. జరిగిందేమిటంటే బాణం అతడి శరీరాన్ని తాకింది అన్న సంఘటనమేతప్పు వేరేలేదు. బాణం వదిలింది నేనుగదా అనిపిస్తుంది. వదిలింది నీధనస్సు లేదా నీచేయి-అనాలి. అయితే దానికి కారణమయింది నాలోఏదీలేదా?

ఆశరీరం చావడానికి అదెబ్బ కారణం.దెబ్బకు కారణంబాణం. దానికి కారణం ధనస్సు. ధనస్సు వంగడానికి కారణం నీచేతులు.

అవి కదలడానికి కారణం మనసు. మనసే “నీవ”ని అనుకొనడంతప్పు. నీవు దానిని మాన్యగలవు. దానిని బాగుచేయడమే నీపని. ఆమాట కొస్తే అదే నీకర్తవ్యం. ఇప్పటివరకూ బ్రహ్మాండమైన యుద్ధంచేదామనివచ్చిన నీమనసు ఇలా మారిందే? ఇందాకటి భావం చచ్చి ఇంకొక భావం వచ్చింది. అదే కారణంగా నీవు చచ్చిపోయి మళ్ళీ వచ్చానని అనుకోవటం సూర్యుడైనదా? అలాగే వీళ్ళుచస్తున్నారనీ చంపి వేయబడుతున్నారనీ అనుకోవటం సూత్రప్రకారం సరియైనది కాదు.

ఈ శరీరంగాని, మనసుగాని, బుద్ధిగాని, ఈఅహంకారం గాని అంతరాంతరాల్లో ఉన్న ఇంకా అనేకమైన వికారాలేవిగాని కేవలంగా “నీవు” కాదు అని తెలిసికొను. చెట్టువుంది. ఆకులున్నాయి దానికి. ఆకులుచెట్టా? పూవులుచెట్టం? కాయలు మాత్రం చెట్టా? ఈ ఆకులు, పూవులు, కాయలు అన్న చెట్టుకు అంగాలుగా కొన్నాళ్ళుండి రాలి పోతాయి. చెట్టుమాత్రం అలా నిల్చి ఊణఊడానా వికసిస్తూ ఉంటుంది. ఇలా చెట్టు ఎన్నోవుండి ఈ ప్రపంచం అయింది. ఈ చెట్లు-ఈ వ్యక్తులు-(శరీరాలు)-ఒక్కొక్కటే పోతాయిగాక. అయినా ఈ ప్రపంచం ఇలా వెళ్ళిపోతూనే ఉంటుంది. ఈ ప్రపంచాలు ఎన్నో ఉన్నాయి. ఇవి ఒక్కొక్కటే లయమై నశిస్తాయిగాక. అయినా విశ్వం అలాగే ఉంటుంది. విశ్వంకూడ నశించినా దాన్ని సృష్టినిచేసిన ఈశ్వరుడు నశించుటమనేది లేదు-వ్యక్తియొక్క శరీరం నశించినా ‘నేను’ అనేవాడు నశించనట్లే. ఆ మాటకొస్తే యీశ్వరుడే ‘నేను’గా నయి ప్రతి శరీరంలో కనబడుతున్నాడనవచ్చు. ఈ రూపాలు అన్నీ పోయినా, ఈశ్వరుడు అలా సర్వత్ర ఉన్నవాడేనని తరువాత అధ్యాయాల్లో విడగొట్టి చెప్పటం జరుగుతుంది.

శ్రీకృష్ణుడు ఈ పరిస్థితిలో ఒకానొక గొప్ప విషయం - సత్యవిషయం-ఆర్జునునకు చెప్పేస్తున్నాడు. నేను, నీవు అనేది ఎన్నడూ నశించేది కాదు కనక నీలోని మనసు బుద్ధితోసహా - శరీరాన్ని క్రింది అంతస్తులో నున్నట్లు చూచి మరీ ఆలోచించమని

చెప్పున్నాడు. బ్రతికే కీలకం అలాగని అర్థం. ఈ కనబడే శరీరం, ఊహించే మనసు, నిశ్చయించే బుద్ధి, హుంకరించే అహంకారం, వీటన్నిటికంటే భిన్నమై శాశ్వతమైఉండే “నేను” “నీవు” అనేవాడు పై స్థాయివాడని తెలిసి - ఆ స్థాయిలో బ్రతకాలి. ఇది ఒకచిట్కా.

ఇది చేతకావటం మెలా? బ్రతుకుతున్నది యీ శరీరాల మధ్య - ఈ మనసులమధ్య - అయినప్పుడు ఇంకా వైస్థాయిలో ‘నేను’ ఉండటమెలా అనేది సమస్య. ఈ సమస్యకు సమాధానమే తరువాతి శ్లోకాల్లో శ్రీకృష్ణుడు చెప్పున్నాడు-సూటిగా.

15-16 అర్జునా! ఈ శీతోష్ణాలు, సుఖదుఃఖాలు ఏవరినైతే వ్యధపెట్టవో అతడు అమృతత్వం పొందినవాడవుతాడు. అదీ నీవు పొందాల్సిన స్థితి. ఈ మార్పులు ఇలా వస్తూపోతూ వుంటవనేది - ‘నీ’కు మార్పుఅనేదిలేదనేటి గమనింపులో ఉంచుకోవటం ముఖ్యం. నశించనివస్తువు ‘నీవు’ ‘నీ’కు ఎప్పుడూ దిగులు అనేది ఉండవలసిన పనిలేదు. ఈ కనబడే శరీరాలూ, ఉపాధులూ అన్నీ ఊణక్షణానికి మారిపోయేవి. మొగ్గ నశించి వికసించిన పువ్వుగా మారుతున్నది. పువ్వునిశించిఫలమవుతున్నది. ఫలం తినబడి రక్తంగా మారుతోంది. రక్తం మజ్జగాఅయి తాను నశిస్తున్నది. మజ్జ వీర్యమై పిండమవుతున్నది. పిండం శరీరం అవుతున్నది. శరీరంచచ్చి మట్టి అవుతోంది. మట్టి మళ్ళీ చెట్టు అవుతోంది. ఇలా మళ్ళిమళ్ళి మారేదానికి మారనే మారని ‘నీ’కూ ఎక్కడ సంబంధం? ఆ మార్పు - దానినే ప్రకృతి అంటాం-అలా ఎప్పుడూ జరుగుతూ వుండేదే. ‘నీ’వు యథాతథంగా ఎల్లప్పుడూ మారకుండా ఉండేవాడివే. నశించే వస్తువు ఉండటం జరగదు. ఉండే వస్తువు నశించటం జరగదు. ఈ సంగతి మహాబుధులు తెలిసికొనగలరు.

17. నాశనమనేది ఎటుగని ‘నేను’ ఎక్కడపడితే అక్కడ ఉండేది అనే విషయం ఐరమ ముఖ్యమైన విషయం. నాలో, నీలో,

వానిలో, దానిలో అన్నిటిలో ఈ నేనుఉంది. స్థాణువుల్లో కూడా ఉందా అని సందేహం! ఉంది. ఎలా ఉందనేమాట ముందే క్కడో చెప్పటం జరుగుతుంది. ఎల్లెక్కానల్లా ఉందనుకోవచ్చు ప్రస్తుతం. జీవుల విషయంలో ఈ 'నేను' శాశ్వతమై-నిజమై-అజమై ఉంటుందనేది సత్యము. అది అవినాశి, అవ్యయం కాగా చేయూర్జిం దేమిటంటే ఈ 'నేను'ను మాత్రమే ప్రధానంచేసి మగతావన్నీ దీని కంటే భిన్నమైనవని, నిమ్నమైనవని తెలిసిబ్రతకటం.

18-21 ఇలా భిన్నంగా ఎందుకు చూడటం? - ఎందుకంటే స్నేహితుడు ఒకప్పుడొకరకంగాను, ఇంకొకప్పుడు ఇంకొక రకం గానూ దుస్తులు వేసుకొని వస్తే అతడు స్నేహితుడేను అనే ఎటుక నెలా కలిగి ఉంటున్నాము? అతడు వేసుకొన్న దుస్తులు అతడి కంటే భిన్నమై ఉన్నవనే సంగతిని తెలియటం చేతనేకదా. అతడు ఆ దుస్తులేను-అనుకొంటే ఒకసారి కలిసిన స్నేహితుని తిరిగి గుర్తించటం అసాధ్యంకపోవచ్చు. అలాగే ఈ 'నేను'ను అది ధరించే ఉపాధులు అనే దుస్తులనుంచి వేరు అని తెలియవలె నని అర్థం.

ఈ దుస్తులు తీసివేయబడేవి. అలాగే ఈ దేహాలు వదలివేయ బడేవి. చచ్చిపడిపోయేవి. నీఎదుట నిలిచినవారిలోని ఈ 'నేను' నశించదు. వారి శరీరాలైతె నశించుతవి గాక. శరీరాలు వ్యవహారానికి మాత్రమే కావాలి. దుస్తులూ-వేషమూ-రంగస్థల ప్రయోజనానికేగాని స్నేహితుని గుర్తించడానికి కాదనట్లు. అందుకనిఫలాని వాళ్ళను నేను చంపుతున్నాను-అనుకోవటం సంకుచిత దృష్టితో చూడటమవుతుంది నేను (ఇంగ్లీషులో-ఐ) చంపటం నేను చావటం రెండూ ఆధ్యాత్మికదృష్ట్యా నిజమైనవికావు. ఎందుకనంటే ఈ నేను చచ్చేదేకాదు. పుట్టేదీకాదు. ఒకప్పుడుండి ఇప్పుడులేనిది అనుకోరాదు. ఎల్లప్పుడూ ఉండేదే. అధ్యాత్మ అంటే ఈ 'నేను' దానివిషయం ఇలా ఎరిగిన వానికి 'చంపుతున్నాను-చస్తున్నాను' అనే ఉహలు కలగే అవకాశం లేదు.

22 మానవుడు చినిగిన చొక్కాను తీసివేసి క్రొత్తచొక్కాను ఎలా వేసుకొంటాడో, అలాగే ఈశరీర విషయంలోకూడా ఒక శరీరం పోతే ఇంకో శరీరాన్ని ఈ 'నేను' అనేవాడు ధరిస్తున్నాడు. ఇప్పుడు ఏబది సెంటీమీటర్ల పొడుగయిన శరీరం, ఇంకో పదినెలలకు డెబ్బది సెంటీమీటర్ల పొడుగవుతుంది. ఇప్పుడు మీసములులేని శరీరం, తరువాత యావనానికి తగింది అవుతుంది. చివరకు ఈశరీరాన్ని పూర్తిగా వదలివేసి ఇంకొకటి పుచ్చుకొంటుంది. ఇలా ఎందుకు తీసికొంటున్నది అనేదానికి సమాధానం ముందెక్కడో చెప్పబోతాడు. ఇక్కడ సందర్భంకాదు.

23-25 “ఈ దేహాలను ధరించేది ‘నేను’ అనేదే అదే ఆత్మ. అదే జగత్కారణం. అది ఛేదించబడదు, దహింపబడదు. నీటిచే తడవబడదు. గాలికి ఆరిపోదు. అది నిత్యమైనది. అన్నిటిలోనూ ఉంటున్నది.” అన్నాడు శ్రీకృష్ణుడు.

ఈ 'నేను' అవ్యక్తమైంది, అచలమయింది. మనసుకు అందేది అనుకోటానికి వీలేనిది ఈ 'నేను' అవికారి. అంటే మారేదికాదు.

అలాంటి 'నేను' పరంగా జీవితం నడపాలి - అంటున్నాడు శ్రీకృష్ణుడు. అంటే ఈ 'నేను'ను - (అదే- ఆత్మను) ప్రధానంచేసి జీవితం నడపాలి. హిమాలయాల్లోకి వెళ్లిపోవ్వనికాదు చెప్పటం! మోక్షం పొందటమంటే జీవితంనుంచి బయటకు పోవటం కాదు. అసలు ఆమాటకొస్తే - ఎలా జీవితంనుంచి బయటపడేది? శరీరాన్ని వదలివేసి పోవాలంటే పోగలమా? శరీరంచుట్టూ ఉండే వాతావరణంతో సంబంధం లేకుండా వదిలించుకోగలమా? నీకు, నీ శరీరంలోని ప్రతి అణువుకూ, చుట్టూనున్న గాలికి, ఆకాశంలోని ప్రతి అణువుకూ సన్నిహిత సంబంధం ఉంటూఉండేదే. అది వదిలించుకోగలిగింది కాదు. నీకూ, శరీరానికి ఎంత భేదమో నీకు నీచుట్టూ వున్న వాతావరణానికి ఆమాత్రమే భేదం. నీకూ శరీరానికి ఒక దృష్ట్యాభేదం ఎలాలేదో మిగతా ప్రపంచానికి 'నీ'కూ కూడ తేడాలేదు. అంటే ఈ 'నేను' అనేది సర్వత్ర ఉండటంచేత అన్నిటితో అవినాభావ సంబంధం

కలిగి ఉంటున్న దన్నమాట. ఈ స్థితి తెలిసినప్పుడు - అనుభవమైనప్పుడు-మోక్షం కలుగుతుంది. అప్పుడు తన శరీరం మాత్రమే తాను అనుకొనే సంకుచిత దృష్టి ఉండదని అర్థం.

ఈ మోక్షమనేది దర్శనం చేసికొనాల్సి నట్టిది. అంతేకాని శరీరాన్ని గాని, జీవితాన్ని గాని, చుల్కన చేయటం మాత్రంకాదు. ప్రకృతితో ఈ 'నేను'కు గల సంబంధం ఎలాటిది అనే సంగతి తెలియటం ప్రధానమైనది. 'నేను' ఉంటేనే ఈ ప్రకృతి విలసిల్లేది. ప్రకృతి దాని పనులు అది నిర్వర్తించుతూ ఉంటుంది. 'నేను' అనుభవిస్తూ ఉంటుంది. 'నేను' ఏమీ చేయలేదు-ఈ అనుభవించడంతప్ప. ఈమాత్రపు మాటలవల్ల ఈస్థితి తెలియదుగాక వీటిపై మననము కావాలి సరిగ్గా ఆలోచించడం జరగాలి. అప్పుడు వికాసం కలుగుతుంది. అదే జ్ఞానార్థ నారంభం. భగవద్గీత వద్దెనిమిది అధ్యాయాల్లో మెట్లుమెట్లుగా చెప్పబోయే జ్ఞానమదే.

సర్వత్ర మున్నది ఆత్మ. మార్పు ఏది కనిపిస్తున్నదో అది ప్రకృతి. అనాత్మ అనవచ్చు దాన్ని. ఆత్మను ప్రధానంచేసి మనటం చెప్పబడిన మొదటి సాధన.

26-29 "మరి ఈ శరీరా లయినా బాహ్యాలతో కొట్టబడి నశిస్తున్నవి కదా-అంటావేమో. అందు కయినా చింతపడాలి కదా-అంటావేమొ. అప్పుడూ అక్కరలేదు. బాహ్యాలతో నశింపకపోతే రేపు వ్యాధితో అవి నశించేది జ్ఞాయం. ఈ రూపాలు నిన్నమొన్న వచ్చినట్టివి. రేపోమాపో-పోయేవి. మధ్యలోవచ్చి మధ్యలో పోయేవాటికై పరిచేవన ఎందుకు? నశించిపోవటం తప్పనప్పుడు, కర్తవ్యం మాని, దానికొరకు దుఃఖిస్తూ ఉండే పని తెలివైన పనికాదు.

మరెందుకూ? -అందరూ ఇలాంటి సమయాల్లో పడుస్తారు? అదే ఆశ్చర్యం. "వచ్చినవారి కేడ్చెదరు. చావక మానెడువారి

భంగి". ఇదే అజ్ఞానం-పసితనం-పసివాడలా అంటాడేమిటి-అనే మాటకర్థమేమిటి? పసివాడు కనకనె అలా అంటాడు. తండ్రికి తానే మంచిని రివ్వాలి అంటాడు. తల్లి ఇచ్చిన నీటిని లాక్కుని పారపోసి మళ్ళీ ఆ గ్లాసుతోనే సగానికి నీరుతెచ్చి తండ్రికిస్తాడు. పారపోసుకొంటూ. తాను తెచ్చినా, తల్లి తెచ్చినా తండ్రికి దాహమారటమే ప్రధానమన్న స్థాయి అతడికి రావాలి. అప్పుడే అతడి అజ్ఞానం పోయింది అనగలం.

అలాగే జీవితంలో 'ఆత్మ'అనేదే ప్రధానమైనదని తెలియాలి-సాధారణ మానవునకు అప్పుడే ఆశ్చర్యకరమైన మార్పు, అద్భుతమైన అనుభూతి కలుగుతుంది.

30 ఈ సాంఖ్యంలోనున్న పరమార్థం యే మిటం లేదేహంలోనున్న ఆత్మే "నేను" అంటున్నట్టిది. దానిని ప్రధానమైనదని తెలిసినవాడవై మిగతా విషయాలకొరకు దుఃఖించకూ-అని.

కాని ఇదే పరమధర్మమయితే ఒక్కొక్కప్పుడు అంతులేని చిక్కు వచ్చి పడుతుంది. నేను చచ్చేవాడినికాదు-దేనికి చింత పడనక్కర లేదు గదా అని ఏ పాపమయినా చేయడానికి ఒడిగట్టటం కద్దు. సాంఖ్యసూత్రం మాత్రం వైన చెప్పారు గాని బ్రతుకులో నడవడి ఎలాగైనా ఉండవచ్చు ననికాదు అర్థం. బ్రతుకును నడవడానికి శాస్త్రానుగుణ్యమైన ధర్మాలు పాటించాలి, వ్యావహారిక శాసనాలు అనుసరించాలి. అది తప్పనిసరి. అందుకనె శ్రీకృష్ణుడు తరువాతి శ్లోకాల్లో స్వధర్మం-అనగా కర్తవ్యం-చేయవలసిందేనని చెప్తున్నాడు.

31-37 వ్యక్తి సమాజంలో సభ్యుడు. వ్యక్తికి కొన్ని లక్షణాలున్నాయి. దయ, దాక్షిణ్యం, క్రోధం, కామం, రాగం, ద్వేషం, ఇలా. ఇవి వ్యక్తిగత మైనవి. కాని సామాజకుడుగా అతనికి కొన్ని

ధర్మాలున్నాయి. అవే అతని స్వధర్మాలనబడేవి. కర్తవ్యాలు. తండ్రిగా, గురువుగా, నౌకరుగా ఎలా ఉండాలనే ధర్మాలున్నాయి. కుల ధర్మాలున్నాయి, సామాజకులకు అవి కర్తవ్యాలు. ఈ కర్తవ్యం చేయటంలో వ్యక్తి వికారాలకు ప్రాధాన్యత లేదు. వ్యతిరేకత వచ్చినప్పుడు స్వధర్మమే చేయవలె గాని వ్యక్తి వికారాలకు తావు ఇవ్వరాదు. తప్పనకు శిషింఛాలి రాజు. శిషింఛడం అతడి ధర్మం. కొడుకయినా సరే అతడిని శిషింఛక తప్పదు. కొడుకు చస్తాడే అనడం అది స్వార్థకర్మం. వ్యక్తిగతం. దానికి స్వధర్మం చేయడంలో అడ్డు వచ్చే అవకాశం ఉండరాదు. అందుకని ఎప్పుడుగాని స్వధర్మం నుంచి వికంపితుడవు కావద్దు. అంటాడు శ్రీకృష్ణుడు.

స్వధర్మమంటే కులధర్మమని చెప్పేవాళ్ళు పూర్వం. ఎందువల్లనంటే అప్పుడు ఏ కులాల వారికైనా వారు ఈ సమాజానికి ఎలాంటి సేవచేయాలో నిర్దిష్టమై ఉండేది. బ్రహ్మపదార్థ తత్త్వ విషయికమైన పరిశోధన చేస్తూ ఆ జ్ఞానాన్ని ప్రచారం చేస్తూ తదనుసారం బ్రతుకుతూ ఉండాలి బ్రాహ్మణులు. ఊరివారి రక్షణ చేస్తూ దుష్టులైన వారిని ప్రతిఘటిస్తూ శిష్టులైన వారిని రక్షిస్తూ రాజులుండాలి. వ్యాపారం వర్తకం చేస్తూ న్యాయమైన లాభాలు ఆర్జిస్తూ ప్రజలకు వస్తు సరఫరాచేసి సేవ చేస్తుండాలి వైశ్యులు. మిగిలిన వారు ఎలా న్యాయంగా బ్రతకాలో విజ్ఞానుల వద్దనుండి తెలిసిన వారై ఆ విధంగా బ్రతుకును నడుపుకొంటూ, వారందరికీ సహాయకరంగా ఉంటూ ఉండాలి. ఈ విధానము ఏ చోటికి ఆ చోట ఏ ఊరికి ఆ ఊరిలో ఉండేది. కమ్మరులు ఇనుప వస్తువులను, కుమ్మరులు కుండలను, సరఫరా చేయటం, రైతులు పంటలు పండించటం - ఇలా ఉండేవి. "ఏఒక్కడై నా ఇలా సమాజానికి సేవ చేయాల్సి" అనేది, కులాచార రూపకమైన సూత్రంగా ఉండేది. అందుకని వారి స్వధర్మం వారి కులాచారమే అని చెప్పటం జరిగింది.

ఇప్పుడు కులాచారాలు యథాతథంగా అనుసరింపబడుతున్నంతవరకూ స్వధర్మమంటే కులాచారమే అని స్థిరంగా చెప్పడా

నికి ఏలాటి అభ్యంతరమూ లేదు. కాని అలా కాక ఇప్పుడు న్నట్లు-జన్మతో సంబంధము లేక, మత, వర్గ, కుల, జాతులూ పుట్టిన స్థలములతో సంబంధంలేక ఆచారంతో సంబంధంలేక, కేవలం రాజ్యాంగచట్టరీత్యా బ్రతుకు నడుపుతున్నాం. అనుకొనేవారికి ఆ సూత్రాన్ని చెప్పి ప్రయోజనం కనబడదు. ప్రజలు కేవలం స్వాధ్యయంగా ఆలోచిస్తూ రాజకీయాల్లో దిగితేనే సమాజసేవ చేయటం అవుతుందనే యీస్థితిలో కులచారముని చెప్పి ఊరుకోవడం కన్న ఆ సూత్రపు మూలభావం చెప్పకొనడం జ్ఞాపకం చేసికోవడం ఉచితం. అంటే-స్వధర్మమనే దాని అర్థం “మానవుడు తనుఉన్న పరిస్థితిలో సమాజానికి తాను చేయవలసినట్టి సేవ ఏదో అదే అతడి స్వధర్మం” అని చెప్పకొని తీరాలి.

శ్రీమ ద్భాగవతంలో కూడ ఈ కులధర్మాన్ని గూర్చి చెప్పిన వాక్యాలు ఎంతో వికాసా నిచ్చేవి అనిపిస్తుంది. వ్యాస భగవానునికి నారదుడు భాగవతం వ్రాయవలసిందని బోధ చేస్తున్న ఘట్టంలోని ఈ క్రింది పద్యం - (పోతన వ్రాసింది) - ఈ సందర్భంలో విస్తృతమైన జ్ఞాన కాంతిని ప్రసరింపజేస్తున్నది. భక్తి అనేది లేకుండా కులధర్మం నడిపినా ప్రయోజనం లేదు-భక్తి ఉండా లన్న భావం స్ఫుటంగా చెప్పబడింది. భక్తి అంటే భగవంతు డెవడో తెలిసిచేసిన భక్తి! భగవద్గీతలో 12వ అధ్యాయంనకు వెళ్ళే లోపలనే తెలియజెప్పినభక్తి. అందులో జ్ఞానమూ, కర్మకూడకలిపి విడమర్చి భగవంతుడేమిటో భక్తి ఎలాంటిదో చెప్పటం జరిగింది. ఇంతకూ పోతన వ్రాసిన శ్రీమద్భాగవతంలోని పద్యం ఇక్కడ జ్ఞాపకం చేస్తాను.

చ. తన కులధర్మమున్ విడచి దానవవైరి పదారవిందముల్
పని వడి సేవజేసి, పరిపాకము నొందక ఎవ్వడేని జ
చ్చిన మరుమేన నైన నది సిద్ధివహించు తదియ సేవజాసిన
కులధర్మ గౌరవము సిద్ధి వహించునె ఎన్ని మేనులన్.

— ప్రథమస్కంధము (పోతన) 100వ పద్యం.

కులధర్మ గౌరవము భక్తిలేనిదే సిద్ధిపొందుట మనే భక్తి-జ్ఞానపూర్ణమైన భక్తి ఒక్కటే-ఈజన్మలో కాకపోతే జన్మలోనైనా సిద్ధిపొందే అవకాశం ఉన్నదట.

38. ఇంకా సుఖం దుఃఖంకూడ వస్తూ పోతూ ఉండగతి తెలిసి ద్వంద్వాన్ని సహిస్తూ కర్తవ్యంచేస్తూ అన్నాడు శ్రీకృష్ణుడు.

కనక సిద్ధాంతమైనదేమిటంటే, అర్జునుడు తన మయిన యుద్ధం మానరాదు. అది చేయుటంలో అతడు స్వర్గం చేరటం ఖాయం. అదే ఆధర్మం పాటించటంలోగల గెలిస్తే సరేసరి. లేకపోతే స్వర్గప్రాప్తి. అలాకాక స్వధర్మ వ్యక్తిగత మమకారాలకు లొంగిపోతే ఏం జరుగుతుంది? ఐక్యీకృతినశిస్తుంది. మానసికంగా పాపం చుట్టుకొంటుంది. తో, అర్జునుడు బెదరి పారిపోయినాడనుకుంటారు. ఈ అపకీయుద్ధంలో చచ్చినా నయమేకదా.

పర్యవసానంగా ఈశ్వరుడి అంశమైన 'నేను' తానేన ఈశ్వరుడు-విశ్వం-జగత్తు-సమాజం-వ్యక్తి యీవరుసలోగల రస్యం గ్రహించి బ్రతుకుజాటను ఏర్పరుచుకోవాలి. వ్యక్తిగత లను స్వధర్మంతో పాటుగ మాత్రమే పాటించాలి. సామాజిక నితి (Ordinary law) జగద్ధర్మానికి (International law) రేకత వచ్చినపుడు జగద్ధర్మానికి తిరుగు ఉండరాదు. జగద్ధర్మ విశ్వధర్మానికి వ్యతిరేకంగా ఉన్నప్పుడు విశ్వధర్మమే ప్రబలం ఉంటుంది. దానినే పాటించక తప్పదు. అన్నిటికంటే పైన ఉన్నాడు కనుక అతడిని ఆశ్రయించటం "ఈనిచ్చెన నే ద్వారా నేను-అనే ఊహను శ్రీకృష్ణుడు సూచించాడు.

కాగా సాంఖ్యంలో చెప్పిన ఈసూత్రాన్ని పట్టుకొని, హరికంలో అప్రశస్తంగా ప్రవర్తించమనికాదు. "నేను" ,

ప్రధానమైనదని మిగతావాటికి ప్రాధాన్యత తక్కువనీ చెప్పి ఇష్టమయిచ్చినట్లు ప్రవర్తించడం తప్పని శ్రీకృష్ణుడు చెప్పి, స్వధర్మాన్ని నుసరించి తీరాలని కూడ నొక్కి, చెప్పినాడు. బ్రతుకును సరియైన ప్రధానంలో నడుపటం ఎలాగో చెప్పటానికే ముందు శ్లోకాల్లో బుద్ధియోగం చెప్పతానువని అన్నాడు శ్రీకృష్ణుడు.

39 40 సాంఖ్యయోగంలో ఆత్మవిషయం ప్రస్తావించారు. ఆత్మ ఉత్కృష్టమైనదని మాత్రం చెప్పి బ్రతుకుబాట ఎలా ఉండాలో కలియజెప్పటానికి బుద్ధియోగం చెప్పబోతున్నాడు. ఆత్మకంటె కుక్కువగా అయిన బుద్ధికి అందేది బుద్ధియోగం. అది తెలిసి దానిని పాటిస్తే కర్మబంధం వదిలిపోతుంది. ప్రత్యవాయం ఉండదు. ఎంత మేరపాటిస్తే అంతమేర శ్రేయస్సు కలిగిస్తుంది. స్వల్పమేపాటించినా మహాభయం పోగొట్టుతుంది. అన్నాడు శ్రీకృష్ణుడు.

41 ఇంకా అంటున్నాడు—ఈ బుద్ధియోగం. చేయవలసిన కర్మలను చేయవద్దని ఆపేదికాదు. పైగా వ్యవసాయాత్మికమైన బుద్ధి కలిగి ఉండటమే దీనిలోని కీలకం. భూమి వ్యవసాయం చేయకుండా కదిలివేసినప్పుడు అందులో అనేక రకాలైన కలుపు మొక్కలు మొలుస్తవి. కాని దున్ని యెండబెట్టి విత్తులు జల్లిన భూమిలో ఒకే రకమైన మొక్కలు పటిష్ఠమై వస్తవి. అలాగే మనసును వ్యవసాయం చేసి, బుద్ధియోగం కలిగి కర్తవ్యాలు చేస్తే, పనులు పటిష్ఠంగా వరుస్తవి.

ఈ మొక్కలు కోరిక లనవచ్చు, కలుపు మొక్కలనేవి ఏకీకృతం కాని కోరికలు, అవి ఫలించవు. ఆనందాన్నివ్వవు. దుఃఖాన్నే అనుభూతిగా ఇస్తవి. అలాకాక ఏకీకృతమైన కోరికను పోషించినప్పుడు మంచి ఫలితం కలుగుతుంది. ఈ ఏకీకృతమైన కోరిక ఏమిటి అంటే—ఈశ్వరుడు-విశ్వం, జగత్తు, సమాజం ఈవరసలో మానవుడిలో నున్న 'నేను'ను 'ఆత్మ'ను ప్రధానం చేసి బుద్ధిని గాడితో నడపటమే.

42-44 మానవునికి కలిగే కోరికలు వేటినిగాని తీర్చుకొనేందుకు వేదాలలో కొన్ని క్రతువులు చెప్పటం అయింది. అవి జరిపితే ఇచ్చులు తీరుతవి. అవి ఇంద్రియ విషయమైన కోరికలే అవుగాక. చేసే తీరులో క్రతువు చేస్తే అవి తీరటం నిజమే. కాని అలా తీరుతున్నవా అంటారు. అవి అలా తీరని కారణం వాటిని చేసే తీరులలో చేయక పోవటం. కొందరు అవి చేస్తున్నప్పుడు తమ బుద్ధినిచేసే కర్మలపై ఉంచరు. రాజోయే ఫలంమీద ఉంచుతారు. వాళ్లుచేసే కర్మవట్టి చేతులూ కాళ్లతో మాత్రమే చేస్తారన్నమాట. శరీరంలో ప్రధానమైన మనసూ, బుద్ధీలు ఉండవలసిన విధంగా ఉంచరు. అందుకని క్రతువు సక్రమంగా చేయనివారవుతున్నారు. కోరికలు తీరలేదని గోలపెట్టుతారు తగినమనః స్థితిలేకపోయినా సక్రమంగా క్రతువుచేస్తే కలిగే (Vibratio s) వల్లమంచి జరుగుతుందని ప్రతీత. ఇదినమ్మే వారు చాలమంది ఉన్నారు. నమ్మనివారిని బలవంతంగా నమ్మించాలిన్నపనిలేదు.

నిజానికి ఈ క్రతువులు సమాజదృష్టిలేకుండా ఇంద్రియ విషయాలకు సంబంధించిన కోరికలు తీరటానికిగాను చెప్పబడలేదు. సమాజంలో వ్యక్తి చేయవలసిన కర్తవ్యాలను చేసి తగిన ఫలితాన్ని పొందటానికి గాను చెప్పబడినాయి. అలా కర్తవ్యంగా చేసేటప్పుడు కూడ తగినట్లు తన శరీర మనస్సులను ఉంచుకొనటలేదు-జనులు.

'నేను' ప్రధానం చేసి కర్తవ్యం చేయవలసిందనే మాట వేదాలు చెప్పిన క్రతువిధానానికి - మరి - వ్యతిరేకమా? కాదు. వేదాలలో చెప్పిన క్రతువులను చేయ వద్దనిగాని, తక్కువ చేయవలసిందనిగాని శ్రీకృష్ణుడు చెప్పటం లేదు. అవి చేయవలసినట్టివే. అవి చేయటంలో ఈ సాంఖ్యసిద్ధాంతం ఎరిగియున్న మీదటబుద్ధియోగాన్ని అనుసరించి చేయవలసిందని బోధ. అది యెలాగో చెప్పటమే భగవద్గీతా సంక్షేపం. కాని కొందరున్నారు, వారు వేదవాదరతులు. వారు వేదాలను మన్నించుతారున్నమాటెగాని - క్రతువులవలన

తీరే కోరికే పరమార్థమనీ - ఇంకేదీ లేదని ప్రచారం చేస్తారు. అది సరికాదు. ఆ క్రతువులు చేసి దానివల్ల స్వర్గం పొందటం, మంచి అనుభవాలు పొందటం - ఇదే చాలు - ఇంకేదీ లేదు. అని-అఖి ప్రాయపడటం సరికాదు

అసలు విషయం ఏమిటంటే ఆ క్రతువులను కామాత్మా నులై చేయటం కాదు ప్రధానం అంటున్నాడు శ్రీకృష్ణుడు. యజ్ఞాలుగా చేయాలి. కర్తవ్యంగా చేయాలి. త్యాగపూర్వకంగా చేయాలని ఆర్థం. ఏది త్యాగం? వ్యక్తిగత లాభం - కోరిక - ఏదివుందో తానిని త్యాగంచేయాలి. ఆ చేయటం బుద్ధితోనే చేయాలి. ఇదీ బుద్ధియోగం. చివరకు ఫలం వస్తే నాకు అక్కర లేదని త్రోసివేయమనికాదు ఇక్కడ చెప్పేది. ఆ క్రతువు చేసేటప్పుడు సరియైన బుద్ధి కలిగి ఉండమని, అప్పుడే అది యజ్ఞమనిపించుకుంటుంది. లేకపోతే వట్టి క్రతువే అది. భగవత్పర మవుతుంది. అలా అయి కూడ, ఫలాన్ని-చేసినవానికి ఇస్తుంది.

శ్రీకృష్ణుడు చెప్పేది ఏమనంటే-ఫలం కోసం మాత్రమే చేయటం కాదు. బుద్ధియోగంతో చేసి క్రతువులను యాజ్ఞలుగా చేయాలి. అదే ఈశ్వరుడు ఆదేశించిన కర్మ చేస్తున్నట్లు అవుతుంది. అలాకాకపోతే స్వార్థకర్మ అయిపోతుంది. దానివల్ల మనసు కేవలం ఫలితం మీదనే ఉండిపోవటంచేత కర్మ సరిగ్ జరగనే జరగదు. అందుచేత శాంతిని పొంది మనసు ఉత్తేజితంకాదు. వేదములు ప్రసూతములై, వేదకర్మలు చేయవలసినట్టివే. అంతే గాని వేదవాదరతులు చెప్తున్నట్లు కేవలం కోరికలు తీరడానికి క్రతువులు చేయడమే పరమార్థము కాదు. అని శ్రీకృష్ణుని మతం.

45 అర్జునా! కోరికలకోసం క్రతువులను చేయటంవలన కోరికలయితే తీరవచ్చు కాని చిత్తశాంతి చేకూరదు. ఈ కోరికలు త్రిగుణాలు అనే ప్రకృతి లక్షణాలవల్ల కలుగుతున్నాయి. నీవు

త్రిగుణాలనే వదలివేయవలసింది. నిర్ద్వంద్వమైనది కావలసింది. ఎల్లప్పుడూ “సత్” పదార్థరతి యందుండ వలసింది. అంటే నిత్యమై యుండేదానినే ధ్యానించమని అర్థం. నిత్యమై ఉండేది ఏది? “నేను” అనేది-అని అదివరకే చెప్పటమయింది. “నేను” ఉన్నాను. “నాకు” గల కర్తవ్యం-సమాజపరమైన ధర్మం-స్వధర్మం నేను చేస్తాను. దాని పురోపేక్ష వంటిది అంత. దానిపై కాదు నా బుద్ధి ఉండాలి. ఈ కర్తవ్యకర్మమై ఉండాలి అనే ఆత్మవంతమైన ఆలోచన - నడత అది - కావలసింది.

46 మరి త్రిగుణాలను ఎలా వదలటం. వాటిని స్థిరంగా వదలిన వాడెవడు గనక? ఒక్కభగవంతుడే అనచ్చు, కాని నిర్గుణుడైన భగవంతునితో తాదాత్మ్యమును పొందిన శ్రీకృష్ణుని వంటి వాడు కూడ-త్రిగుణాల కతీతుడే. అందుకే శ్రీకృష్ణుడు భగవంతుడు అనేది. ఈస్థితి రావటమెలాగ? కోరికలు కోరని స్థితి అది. అన్ని కోరికలూ తీరినస్థితి అనటం మేలు.

నీరు కావాలంటే బావిని వెతుకుతాము. కానివరదవది సర్వోత్తమ నీరునిండిపోయిన చోట ఉంటే నీటికొరకు బావిని వెదికే దేమిటి? బ్రహ్మము. అంటే అంతటా వ్యాపించి నట్టిదానిని-తెలిసి బ్రహ్మనిష్ఠయందే నిమగ్నుడైన వానికి సర్వమైన కోరికలూ— ఆ బ్రహ్మమునందే లయించి యుండటంచేత (లయించి పోవడంచేత)— ప్రత్యేకంగా ఉదయించవు. ఆస్థితి బ్రహ్మము నెరిగినందువల్ల కలుగు తుందని శ్రీకృష్ణుడు సూచించాడు. బ్రహ్మము నెరిగినవాడు బ్రహ్మ ణుడుగనుక, బ్రాహ్మణునకు ఆ బావి నీరే ప్రయోజనం అని అలంకార కంగా శ్రీకృష్ణుడు చెప్పినాడు.

తెరిగి బ్రహ్మమంటే ఏమిటి దానినెలా తెలియటం అనేది చెప్పబోతున్నాడు శ్రీకృష్ణుడు 5-6 అధ్యాయాల్లో. దాని కిది ప్రాతి పదిక అనిపిస్తుంది.

47 అర్జునా ఆచారంలో పెట్టదగిన సూత్రం ఒకటి చెప్తాను విను. కర్మ చేయటానికయితే మానవ్విడి అధికారం వుంది. కాని

కర్మఫల మంతా నాచేను అనటానికి వీలులేదు. అలా అంటున్నానని “అసలు కర్మచేయను” అనికూడా అనటానికి వీలులేదు. కర్మకు ఫలితం ఉండకతప్పదు. అది కర్మచేసిన పద్ధతిమీద ఆధారపడిఉంటుంది. ఆఫలితం నాకే రావాలి అనే దృష్టిమాత్రం తగదు కర్మచేస్తున్న ‘నీవు’ అనే మాటకు అర్థమేమని? ఆసంగతి తరువాత ఎక్కడో చెప్తారుగాక, ఇంతరూ మాత్రం - కర్తవ్య కర్మలనే చేయాలి. కర్తవ్యకర్మలు స్వార్థకర్మలు మాత్రం కాదు. ఇది ఏప్పుడూ జ్ఞాపక ముంచుకోవాలి. కర్తవ్యకర్మలు సమాజంకోసం చేయవలసిన వ్యక్తి ధర్మాలు స్వధర్మాలు.

48 అర్జునా ఈబుద్ధి యోగస్థుడవై ఉండు ఎల్లప్పుడూ ఇది సమగ్రమైన సూత్రం. అలా ఉండేదెలాగంటే సక్తిని వదలికర్మను చేయడమే. కర్మఫలం నీకు వచ్చినా ఇంకెవరికి వచ్చినా సమభావం కలవాడివై ఉండటం. దీనినె యోగం అంటారు. ఇదే బుద్ధియోగం. బుద్ధిని సరియైన స్థితిలో ఉంచటమే. ఇందులోని కీలకం. కర్మలు చేస్తూనే వుండాలి. సరియైన బుద్ధికలిగిన వారు ఏకకర్మలు చేయాలో ఆకర్మలనే చేస్తూఉండాలి. ఏసరిస్థితులలో ఏఏకకర్మలు చేయటం కర్తవ్యమో వాటిని చేయాలి. అదే నియతకర్మ. వాటి ఫలితాన్ని కేవలం నీస్వార్థం కోసం ఆసించకు. నలుగురి ప్రయోజనం కోసంఅంటే యజ్ఞపరంగా కర్మనుచేసి, నలుగురూ కర్మఫలం అనుభవించటమే ఉన్నతిని చేరటం. “ఫలితం నాకే రావాలి” అని అనటం ఎంత నికృష్టమైనది? మొదటిదినిష్కామ కర్మ అనేవారు కూడ ఉన్నారు. నలుగురకూ ఫలితం రావాలి అనుకోవటం కూడ కామయే కావటం చేత అది నిష్కామకర్మ కాదు, అనే వారూ ఉన్నారు, కర్తవ్యంకనక చేస్తాముగాక ఫలితం ఏ మొచ్చినా భగవదీచ్చ అని చేయాలంటాడు శ్రీకృష్ణుడు.

యోగి లోకవ్యాపారం చక్క బెట్టుతూనే ఉంటాడులోకంలో మెలిగవలసిన తీరుగా మెలుగుతూనే ఉంటాడు. ఫలితంమీదలగ్నమై యుండదు బుద్ధి అంతే తేడా యోగికి ఇతరునికిని పని చేయటంలో.

కర్మ పర్యవసానం ఫలం ఒక్కటే కాదు. దానితోపాటు పాప పుణ్యాలు కూడ ఉంటవి. స్వార్థం కోసం చేయటంలోనే పరపీడనం కూడ ఉంటుంది, అది పాపం ఇతరుల మేలుకోసం చేసేకర్మ పుణ్యాన్ని ఇస్తుంది. ఈ రెండుకోరికలూ లేకుండా “కేవలం కర్తవ్యం అయింది-కనుక దానిని చేసేశాను” అనేవానికి పుణ్యము గానిపాపము గాని అంటదు. ఇదీ యోగికి కలిగే ప్రత్యేకమైన హితము. ఈ హితము వల్ల యోగికి చిత్తశుద్ధి కలుగుతుంది. అపైన జన్మబంధం నుంచి విముక్తుడవుతాడు.

అలా అన్నామని చిత్తశుద్ధి కోసం ఈ ‘వై న’ పైన స్వార్థం వదలు కొంటున్నాను అని-పై నను ఎక్కడో వేయటం సరియైనది కాదు. చిత్తశుద్ధి ఒకానొక వస్తువుగా కొనబడగలిగేది కాదు. అది సాత్విక కర్మలవల్ల దానంతట అదిగా కలుగుతుంది. అందుకని ఫలానిది నాకురావాలి. పలానిది పోకూడదు అనే యోగక్షమాలనుకర్మ చేస్తున్నప్పుడు మనసులోంచి వదలి వేయవలసింది. ఈ కర్మ కర్తవ్య కర్మా-కాదా? అనేది నిశ్చయించిన తరువాత అది కర్తవ్యకర్మ కనుక చేయటమేగాని ఫలంమీద మనసు పెట్టుకోవద్దని బోధ.

కర్తవ్య మంటే ఈపరిస్థితులో చేయవలసిందా కాదా అని యోచించి, చేయవలసింది ఎదో అది అని అర్థం.

ఇతరుల కోసం కర్మ చేయటమంటే యీరోజుల్లో కొందరికి అర్థం కాకపోవచ్చు. అందుకే ఇలిహాసాలు చదివి వెనకటి వాళ్ళలా దీనిని పాటించారనేది తెలియాలి.

ఋషులుండేవారు. వారి దగ్గర విజ్ఞాన విషయం తెలియటానికిని శిష్యులుండేవారు. జ్ఞానవిషయం వారికి చెప్పటమే ఋషులకర్మ. శిష్యులనుంచి వారేమీ ఆశించేవారు కారు. ఇక వారి ఇంట్లో స్త్రీలు వీరికి శుశ్రూష చేయటమే ప్రధానంగా మనేవారు.

స్త్రీలు పురుషులకంటె ఈ నిషామ కర్మ విషయంలో మంచి స్థితిలో ఉండేవా రనిపిస్తుంది ఈమధ్య ఈ దృక్పథంలోనుంచి తప్పుకు పోతున్న వాళ్ళెక్కువ మంది అవుపడుతున్నారుగాక. ప్రపంచంలో అది అభ్యుదయమని నమ్ముతున్నారు గనక వారు అలా మారుతున్నారు కావచ్చు. పూర్వము జాలిక కలగంగానే 'అడవిల్ల' అనేవాళ్ళు. అంటే అక్కడెక్కడో ఉండే పిల్లగాని ఇక్కడనే ఉండబోయేది కాదని అర్థము. ఎక్కడికో మెట్టనదై ఏ ఋషులకో, సాత్వికులకో శుశ్రూష చేసి తరించవలసి నట్టిదని భావము. వారి జీవితం అలా ఇతరులకు సమర్పణం చేయటం అవుతుంది.

పరార్థకర్మలు చేయటమేమిటని ఈనాటికి శంకలు లేవదీస్తే తీయబడవచ్చుగాక. వెనుకటి రోజులలో అది ఆశ్చర్యకరమైన విషయ మేమీ కాదు. అది అప్పటి మన సంస్కృతి. ఇకముందది వదలిపెట్టబడునదై తె కావచ్చుగాక.

49-53 కాగా ఫలాని పూర్వకర్మ - లేదా నిషామకర్మ అని మనవాళ్ళు అంటుండే కర్మ - చేస్తే నాకేం పలం వస్తుంది అని ఆలోచించటమే మోహ కలం. జ్యోతిషం నాకు చెపుతుంది అని విచారించడంకూడ మోహ కలిలమే ననిపిస్తుంది. ఇలాంటి మోకహాలిలంలో మనను ఎప్పుడు తగుల్కొనటం మానివేస్తుందో అప్పటిక స్వార్థ విషయంలో వినవలసింది, వినదగింది ఏదీ ఉండదు. ఈణలోచనలు మానివేసి ఉత్కృష్టస్థితిని జేరి బుద్ధి నిశ్చలమై వెళ్ళటం జరుగుతుంది-అన్నాడు శ్రీకృష్ణుడు.

54-55 లో॥ అర్జునుడు వస్తుతః సాత్త్వికుడు. అనగా కర్తవ్య కర్మలను ధర్మంకొరకు మాత్రమే చేసే ఉద్దేశ్యం కలవాడు. ఇప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు చెప్పిన ఈమూడవ సూత్రం-కర్మసూత్రం నిజానికితాను (అర్జునుడు) పాటిస్తున్నదే ననిపించింది అర్జునునకు. శ్రీకృష్ణుడు ధానిసి చెప్పుతూ బుద్ధియేగమ నీదానివల్ల సమాధిస్థితి కలుగుతుందనీ

చెప్పున్నాడు. స్థితప్రజ్ఞుడు కావటానికి అవకాశం ఉంటుందంటున్నాడు. అర్జునుడు ఇంతకుముందే దేవేంద్రభోగాలిచ్చినా తనకక్కరలేదని అన్నాడు. అందరూ బ్రతికేందుకు వీలుగా యుద్ధంమానేస్తానంటున్నాడు. స్థితప్రజ్ఞుడి స్థితికి దగ్గరగానే తానున్నాడా అని అనిపిస్తోంది, బహుశా అర్జునునకు. అందుకని స్థితప్రజ్ఞుని లక్షణాలేమిటో తెలిసికోవాలని అతడు శ్రీకృష్ణుని అడుగుతాడు. అప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు స్థితప్రజ్ఞుని లక్షణాలు చెప్పున్నాడు.

౪6-౪౮ స్థిత ప్రజ్ఞుడంటే- పార్థా!- మనస్సుయొక్క అంతరాంతరాల్లో ఉండే అన్ని కోరికలు పూర్తిగా ఎప్పుడయితే వదిలివేయబడి ఆత్మయందే నిమగ్నుడయి అలా వుంటుంటే సంతృప్తి నందుతూ ఎవడుంటాడో, అతడు స్థితప్రజ్ఞుడు. దుఃఖ కారణం ఉన్నా ఉద్విగ్న మనుష్యుడు కాదు. సుఖ కారణం ఉన్నా స్పృహ పోగొట్టుకొనడు. ఉద్రేకత పొంది అందులో మునుగడు. కోరికే లేదు. ఇంకా క్రోధ మెందుకుంటుంది? అదీ ఉండదు. ఎవ్వరికీ భయపడదు. తన శరీరం చచ్చిపోతుందనే భయమే ఉండదు. అలాంటప్పుడు ఇతరుల శరీరాలు చచ్చిపోతని అనే భయం అసలే ఉండదన్నమాట! ఇంకా స్థితప్రజ్ఞునకు అన్ని చోట్ల అందరియందు ఏమాత్రం ద్వేషం లేని తనమూ అతి స్నేహం లేనితనమూ ఉంటుంది. శుభం ఇదనీ, అశుభం అదనీ, ఇదే కావాలనీ అది వద్దేవద్దనే వద్దతే అతడి ప్రవర్తనలో ఉండదు. ఈ లక్షణాలు అర్జునిలోలేవు. ఇవి గలగాలి:

అంతేగాక ఇంద్రియాలు ఇంద్రియ విషయాలలో ప్రవర్తించేటప్పుడు ప్రతి ఊదానా జాగరూకుడై ఉంటాడు స్థితప్రజ్ఞుడు. ఎప్పటి కప్పుడు తాజేలు తన అవయవాలను ఏలా లోపలకు లాక్కొంటూ ఉంటుందో అలా తన ఇంద్రియాలను ఇంద్రియ విషయాలనుండి లాక్కొంటూ ఉంటాడు. గుట్టెమును కళ్ళెముతో లాగిపట్టినట్లు ఇంద్రియాన్ని లాక్కొంటూ ఉంటాడు.

చిత్ర మేమిటంటే, ఇంద్రియాలను అదుపుతో పెట్టుకొనుట మనేది ఒక కర్మ అయినా స్థితప్రజ్ఞుడు చేసేవని అని చెప్పక అదివాని

లక్షణ మేను అని చెప్పటం విశేషం. అలా శ్రీకృష్ణుడు ఎందుకు చెప్పాడంటే స్థితప్రజ్ఞుని ఇంద్రియాలు వాటి ఇష్టం వచ్చినట్లవి వెళ్ళ నేరవుగాక అయినా అతడు అదుపులో పెట్టుకొనటం అనేదానితో సరిచూచు కొంటూ ఉంటాడు. అందుచేత అది అతడి లక్షణంగానే చెప్పటం జరిగింది అనిపిస్తుంది.

స్థిత ప్రజ్ఞుడు కానివాడు లడ్డుచేతికి అందితెతినవచ్చు. అందింది కనక తిన్నాను అనిమాత్రం సమాధానం చెప్పవచ్చు. కాని స్థిత ప్రజ్ఞుడు అలాకాదు అతనికి ఒకానొక నియమం సమయం మంత్రోచ్ఛారణం సమర్పణం ఇన్ని ఉండవచ్చు బహుశ. ఇవన్నీ అయిన తరువాతనే అతడు తినటం జరుగుతుంది. ఇవన్నీ తిండిని అదుపులో పెట్టుకొనికే కావచ్చునుగాక. అది ఒక లక్షణంగా అతనికి ఉంటుందంటున్నాడు శ్రీకృష్ణుడు.

59 ఈమాత్రమైనా చాలునా! స్థితప్రజ్ఞుడు కావడానికి? అంటే ఆమాత్రం చాలనే చాలదు. బుద్ధియోగంద్వారా బుద్ధిని నియమించాలి. అదెలా? దానికి శ్రీకృష్ణుడేమన్నాడంటే 'పరందృష్ట్యా నివర్తతే' అన్నాడు.

'పరం' అంటే ఏమిటి? పరమును చూచినప్పుడు మనసుకు వ్యామోహం వదులుతుందంటే ఏమని అర్థం? ఇంద్రియాలద్వారా తెలుస్తూ ఉండేదానికి భిన్నమై ప్రత్యేకంగానున్న విషయం తెలియాలట. అది ఏదంటే "నేను" అనేది ఇంద్రియాతీతమైన 'నేను'ను అనుభూతి చేయకలిగినప్పుడు నీమనసు, బుద్ధి, సర్వమూ అటు మళ్ళి ఉంటుంది గనుక, ఇక ఇం దియ విషయము మీదధ్యాన ఉండదని బోధ,

పెద్ద భవనం కట్టుతుంటారు. గోతులు త్రవ్వి రాళ్ళు పేర్చి ఉంచుతారు. ఎన్నో గదులు. అదెందుకు అలా త్రవ్వుతున్నారో త్రవ్వే వాళ్ళకే తెలీదు. వారి నడిగినామంటే వాళ్ళు అట్లానే వేసినవానిని చూపి వానిని అడుగమని చెప్తారు. అతడు అప్పుడది ఒక పెద్ద హాస్టలినో, దర్బారినో చెప్తాడు. అప్పుడా త్రవ్వకాలు అనర్థకమని అని

పించనే అనిపించవు. తెలిసేవరకూ ఉన్నపరిస్థితి తెలిసిన తుణానమూరి పోతుందనేది ముఖ్యం.

చిత్రం గీస్తాడు చిత్రకారుడు, వట్టి గీతలు గీస్తున్నట్లు అవు పడుతుంది. అవెందుకు గీస్తున్నాడో మనకు తెలీదు. బొమ్మ పూర్తయింతరువాత మొదట గీచిన గీతలు చూదామన్నా అవుపడవు. గుర్తించలేము. అలాటిదే “పరము”ను చూచిన తుణాన వ్యామోహం వదలి పోతుంది అనేదాని అర్థం. వ్యామోహం చూదామన్నా దొరకదని ధ్వని. నిమీలిత నేత్రాలతో ఒక దేవునిబొమ్మ ఉంటుంది. లేదా మహర్షి బొమ్మ ఉంటుంది. ఎప్పుడు చూచినా అది ఏదో ఆలోచనతో ఉండి మనసు గమనిస్తూనే ఉన్నట్లు ఉంటుంది. ఒకనాడెప్పుడో మనం ఒకానొక మూడోలో ఉండి చూస్తూఉంటాం. అప్పుడు ఆబొమ్మ ముఖంలోని భావాలు మనతో మాట్లాడుతవి. ఆబొమ్మతో పాటు ఆదేవుని- (అబ్దుల్) భావాలు అవగతమవుతవి. ఈసునిసితమైన తేడా యే పరం దృష్ట్యా వల్ల కలిగేమార్పు.

60 అలాగాక వట్టిగా మనసుతో మాత్రమే ఇంద్రియాలను అదుపులోపెట్టి చెవికి మాటలు వినరాకుండా, నోటికి రుచి అందకుండా ఎంత జాగ్రతపడినా ఎప్పుడో ఆఇంద్రియ విషయాలు బలత్కారంగా మనసు నెతమ వైపునకు లాగివేస్తవి.

61-63 అందుకని ఇంద్రియాలను నియమించడమెగాక, ఆత్మస్థుడై అనగా ‘మత్పరుడను’ మనసును ‘నా’ యందే ఉండేటట్లుచేస్తే, ఇక ఈఇంద్రియాలు దానిని లాగలేవు. అలాకాక ఇంద్రియ విషయాలనె మనసు యోచిస్తున్నట్లయితే, వాటియందు అభిలాష కలుగుతుంది. దానివల్ల కామం, కామంవల్ల క్రోధం, క్రోధంవల్ల మోహం, మోహంవల్ల స్మృతి నాశం, స్మృతినాశంవల్ల బుద్ధిభ్రమణం దాంతో సర్వనాశనం కలుగుతవి. ఇది క్రిందికి దిగిపోయే నిచ్చెనయొక్క స్వరూపం.

64-66 ఇంతకూ ఈదిగిపోయే నిచ్చెనలోనున్న కీలకం జ్ఞాపకం చేస్తానువిను. అదేమిటంటే శాంతి నశించటం, శాంతినశించటానికి

మనఃప్రసాదత్త్వం లేకపోవటం, రాగద్వేషాలు మనసులో స్తుంటే మనసులో గొడవ రేగుతుంది. రాగద్వేషాలుకలుగ ఈశ్వర పరికరాలైన ఇంద్రియాలు వాటివని అవినీకొంటూ ఏమీ పరవాలేదు. అలా నడవటం చేతకావాలి. ఇంద్రియాలు అనుకొంటే ఆ క్షణంలో అదుపులో పెట్టుకోగలిగిన శక్తి మనసుకు కలిగియుండినట్లయితే అప్పుడు ప్రసాదబుద్ధి కుంది. ప్రసాదబుద్ధివల్ల అన్ని దుఃఖాలూ నశించిపోతాయి. బుద్ధి అచంచలమైన స్థితికి వెళుతుందని అర్థం. శాంతివస్తుందని శాంతి లేకపోతే సుఖమెక్కడిది?

67-72 పాఠా! ఇంద్రియాలను అనుసరించి మనసును నడప వి, వాయువు నావను సముద్రంపై ఎలా లాక్కుపోతుందో మనసును లాక్కుపోతాయి. అందుకే ఇంద్రియ విషయాలనుండి చూలను ప్రత్యేకపరచి నియమించాలి.

ఈవిషయం జ్ఞాపకముంచుకొను - సర్వభూతాలకూ ఏదివ కనపడుతుందో అది మౌనికి రాత్రిగా కనపడుతుంది. మానవ లు మనసుపై పెత్తనం చలాయిస్తూనే ఉండటమనేది సర్వ లకూ పరిపాటి. పగలు ఎలా పరిపాటిగ తెలుస్తోందో అలాగే రాత్రిపాటిగా తెలుస్తూనే ఉంటుంది. ఈభూతాల విషయంలో మాత్రం ప్రేరణలను పరిపూర్తి చేయటం అవసరం అనేదే చదు. అది ఇతరుల అనుభూతికి వ్యతిరేకమైన అనుభూతి అన్న చారికి పగలయితే వీనికి అది రాత్రి అనటం అందుకే.

అందుకని ఇంద్రియాలను జయించి ఇంద్రియ లక్షణాలను పశ్చేయ్యాలి. ఇది తెలిసి ప్రవర్తిస్తాడు మౌని.

అలాంటి స్థితిలోనున్న మౌని ఎలాఉంటాడో చెప్పతానువిను.

నదులు రకరకాలయిన నీటిని అంతా పొంతూ లేకుండాతెచ్చి నుందు వదులుతున్నా సముద్రంకించి తయినా మార్పుచూపదు. ఒట్టం పెరగడంగాని, తరగడంగాని, రుచి మారటంగాని, సము

ద్రానికేమీఉండనట్లే, జాహ్నుంనుంచి మోనీకి ఎన్ని ప్రేరణలువచ్చి చేరినా, అవన్నీ తనలో లయించి ఊరుకొనటం జరుగుతుంది. నిలిచి ఉండనవి. నశిస్తవి. అనగా అతడి యందు కామ ముదయింపజేయ జాలవని ధ్వని. అప్పుడే శాంతి. అంతేగాని కామాలకు లోబడి వాటిని కోరేవానికి శాంతి అనేది ఉండదు.

కనుక కోరికలన్నిటినీ విడచి-కాంక్షారహితుడై మమకారం లేకుండా - అహంకారంలేకుండా చరిస్తుంటే అతడు శాంతిని పొందు తాడు- అదే బ్రాహ్మిస్థితి. ఈస్థితిని పొందిన తరువాత మనిషీ మోహాన్ని పొందజాలడు. మెట్టు నెక్కకుండా అలాగే ఉంటే చివరకు శరీరం చనిపోయిన మీదట అతడికి మోక్షం కలుగుతుంది గాక- పరంలో లీనమయిపోతాడు గాక.

ఈ రెండవ అధ్యాయంలో చెప్పిందేమిటంటే 'వ్యక్తి' శరీరానికి భిన్నమైనవాడు. అతడు శాశ్వతుడు, వ్యక్తి సామాజకుడుగ స్వధర్మాన్ని చెయ్యాలి. వ్యక్తిగత లక్షణాలకు ప్రాధాన్యం ఇవ్వరాదు, అనగా సమాజంకోసం బ్రతకాలి. వ్యక్తి లక్షణాలకూ స్వధర్మానికీ వ్యతిరేకత కలిగినప్పుడు స్వధర్మమే చేయాలిగాని, వ్యక్తిగత లక్షణాలను పాటించరాదు. అలా బ్రతుకు నడవడానికి ప్రతి పదికగా మూడు సూత్రాలు చెప్పారు,

1) 'నేను' అనేది విలువైంది. శరీరము అంతకంటే తక్కువ సాయది.

2) కర్తవ్యకర్మ చేయడానికే నీ కధికారముంది - లేదా అవకాశముంది. ఫలితమంతా నాకే రావలనుకోరాదు. రావలసింది రానేవస్తుందిగాక.

3) యోగస్థుడవై ఉండాలి. (బుద్ధియోగం పాటించాలి) ఈ సూత్రాలనె ముందు అధ్యాయాల్లో ఎన్నో రకాలుగా విడమర్చి చెప్పతాడు భగవానుడు.

(ఇది రెండవ అధ్యాయము)

శ్రీకృష్ణ పరమాత్మనే నమః.

శ్రీమ ద్భగవద్గీతా మననము

క ర్మ యో గ ము

(మూడవ అధ్యాయము)

సమాజ కర్మలో నీ కర్తవ్యాన్ని నిర్వహించుటం నీ కయిన కర్మ.

భారత యుద్ధం ఆరంభం అవుతుండగా, శ్రీకృష్ణుడు అర్జునుడికి దోధిస్తాడు-సమాజ క్షేమ మనేది వ్యక్తిగత సుఖదుఃఖాల కంటె గొప్పదని, అందుచేత సమాజ సంక్షేమం దృష్ట్యా యుద్ధంచేసి ఒక వేళ అందులో చచ్చినా సరే స్వధర్మాన్ని నేరపటం వ్యక్తికి కర్తవ్యమనినీ. స్వధర్మమంటే వ్యక్తి సమాజానికి గాను చేయవలసిన కర్తవ్యమే. అందుపై న పెద్ద ఉపన్యాసం చేసిన మీదట గాని, అర్జునునికి కొంత విషయం తెలియకపోయింది. ఎంత తెలిసినా ఒక సందేహం మిగిలింది. దాన్ని అర్జునుడు శ్రీకృష్ణుని అడుగుతాడు.

1-2. “కృష్ణ! ఆత్మ విలువై నదన్నావు - శాంతిని బ్రాహ్మ స్థితియందు పొందటం ముఖ్య మన్నావు. స్వకీయమైన క్షేమం చూచుకొని, సమాజ పరమైన ధర్మాన్ని మానరాదన్నావు. అలాగే కానిద్దాం. కాని ఈ సైనికులంతా యుద్ధం చేయకుండా నిలిచి పోరాదా? బతికి బట్టకట్టుతారు. అలా బ్రతకటం ప్రజా సంక్షేమ మయినట్టదే కదా! అలా యుద్ధం మానిపించి శాంతిని పొందటం మంచిదిగాని, ఈ ఘోరమైన యుద్ధం నన్నెందుకు చేయమంటున్నావో అర్థం కావటంలేదు. నాకు చెప్పాల్సింది” అన్నాడు.

3. శ్రీకృష్ణుడు, సమాధానం చెప్తున్నాడు. “పార్థ! నీకు ఆత్మ - విలువ - సంగతి, సమాజ ప్రాధాన్యత, తెలిసినట్లే ఉందికాని, సాధనసంగతి తెలియలేదు. ఈ సమాజం వెళ్ళేగతిని మార్చి వీళ్ళ నేదో మరమ్మత్తు చేయాలని చూస్తున్నట్లున్నావు. నీ స్వధర్మం వదలి నీవీ ఆలోచన మొదలుపెట్టావు. కర్తవ్యమే చేయలేని వాడివి సమాజాన్నే మారుస్తా ననటం అప్రళప్తమైన పని. ఆత్మతో ఐక్యమై పై స్థితి నంది, ఈశ్వరునితో తాదాత్మ్యం పొందితే, అప్పుడు సమా

జానికి ప్రైవేట్‌లో ఉంటావు కనక, ఈశ్వరుడవై సమాజ గతిని మార్చగలవేమో కాని, వ్యక్తిగా నీవు చేయగలిగింది స్వధర్మమే. అదే చేయాలి - చేయగలవు-నీవు. ఇంకేదీ కాదు. కాగా, నిష్ఠ రెండు రకాలు. సాంఖ్యులు ఆత్మయందు తాదాత్మ్యత పొందినమీదట, ఏ కర్తవ్యాన్నీ తమయందు చూడలేరు. వారికి ఏ కర్మలూ చేయక పోవటం, నిత్య సమాధి, ఇవే నిష్ఠ. నీవు అలాంటివాడివి కాదు. కర్మ చేలాల్సిన వాడివి. కర్మయోగి కయిన నిష్ఠ నీది. అందుకని కర్తవ్య కర్మ అయిన స్వధర్మాన్ని వదలటానికి వీలులేక పోవటం - కర్తవ్య కర్మను మాత్రమే చేయటం - ఇదే నిష్ఠ. ఇంకా శ్రీకృష్ణుడు చెప్పన్నాడు.

4-6 అర్జునా! నీకయి నీవు యుద్ధం చేయకుండా దూరంగా వెళ్ళి కూర్చోందా మనుకుంటున్నావేమో - ఏ పని చేయకుండా. జ్ఞానినీ, హానినీ అనుకొంటూ ఉందామని ఆలోచిస్తున్నట్లున్నావు. దానివల్ల నీకుగాని, సమాజానికి గాని యే ప్రయోజనం ఉండదు. అందుకని అది నీ కర్తవ్యమే కాదని ధ్వని. ఐనా ఆలోచించు. ఊడ కాలమైనా పని చేయకుండా ఉండేదెలా? కూర్చోనటం కర్మ, కళ్ళు మూయటం కర్మ. 'ఇక నేనేమీ చేయను' అనటం కూడ కర్మ. మనసుతో చేసే కర్మలు ఇలా ఊడానికి లక్ష. ఈ మానవ లక్షణమే కర్మలు చేస్తూ ఉండటం. దీనికి భిన్నంగా ఎలా ఉండటం రాయిలాగా? రాయికూడ తాను అలా స్థబ్ధమై ఉండటమనే కర్మనే చేస్తూ ఉంటున్న దనవచ్చు ఒకవిధంగా. కర్మేంద్రియాలు మాత్రం పని చేయకుండా, కదలకుండా ఉంచితే చాలనుకొంటున్నావేమో. అలా ఉంచినా అంతరింద్రియాలూ, జ్ఞానేంద్రియాలూ పనిచేయటం మానుతవా? పైగా అది వట్టి అబద్ధపు బ్రతుకు కాదా అలా చేసే వాడి బ్రతుకు?

కనుక, ఒక విషయం ముఖ్యంగా గమనించు. ఈ బాహ్య కర్మలు మాని సన్న్యసించా ననటం మాత్రాన నైష్కర్మ్యసిద్ధి కలగదు. కర్మలు అందుకనే చెయ్యాలి. మానరాదు.

7-8 ఐతే 'ఏ కర్మలు చెయ్యాలి' అనేది సమస్య. ఇంద్రియాలు ఏది కోరితే దానినే చేస్తాను అనటం మాత్రం కూడదు. ఇంద్రియాల వెంటబడి వెళ్ళిపోయే మనసు గాలికి కొట్టుకొని పోయే నావతో సమానం. అందుకని ఇంద్రియాలను మనసుచేత నియమించి శాస్త్రబద్ధమైన కర్తవ్యకర్మలు చేయాలి. కర్తవ్యకర్మ ఏది అనేది శాస్త్రదృష్టితో బుద్ధిచేత నిర్ణయించాలి. బుద్ధిమంతులు నిర్ణయించిన కర్మలు కర్తవ్యాలని చేస్తున్నా సరే - ఫలవాలేదు. కర్తవ్యకర్మలు చేయక పోయినట్లయితే శరీరయాత్ర గడవనే గడవదు గదా. సమాజసేవ చేయాలి, భుక్తి గడవాలి. అవి చేయడానికి శరీరం కావాలి. ఆ విధంగా శరీరపోషణం కూడా కర్తవ్యకర్మ అనవచ్చు.

'ఇలా అన్నానని ప్రతి పనినీ శరీరక్షేమం కోసం అంటూ, స్వార్థ పూర్వకంగా ఆలోచించటానికి ప్రయత్నించ కూడదు. అది నీ మనసుకూ బుద్ధికి బంధపాతు వవుతుంది. ఇంతెందుకు? యజ్ఞంకొరకు మాత్రమే కర్మచేయాలి. అలాటి కర్మమాత్రమే నిన్ను బంధించనిది. అలాగాక, స్వార్థకర్మలు చేసినట్లయితే అవి నిన్ను బాధించటం ఖాయం.' అన్నాడు శ్రీకృష్ణుడు.

9. యజ్ఞమంటే త్యాగపూర్వకమైన కర్మ అని అర్థం. కాగా కర్మలు ఎలా బంధిస్తవి? ఎలాగంటే కర్మ చేసేటప్పుడు స్వార్థమైన మనసుంటే, ఇతరులకు కష్టం కలిగించడానికి యోచించబడిన కర్మ అయితే పాపాన్ని యిచ్చినదై, అలా పాపంతో బంధిస్తుంది. స్వార్థం గాని పరపీడనంగాని లేకపోయినా తనవారై నా నరే ఇతర్లకు మేలు కలగాలని చేసే పరార్థకర్మలవల్ల పుణ్యం కలుగుతుంది. కనక పుణ్యం ద్వారా బంధనం కలుగుతుంది. స్వార్థానికి చేసినా పరార్థానికి చేసినా పాపంతో లేదా పుణ్యంతో బంధనం కలుగుతుంటుంది. కనక ఈ బంధనం ఆ కర్మ చేసేటప్పుడి మనస్థితిమీద ఆధారపడి ఉన్నదనేది ముఖ్యం. గమనీయం. కాగా, కామంలేకుండా - అంటే తన లాభం కోసంగాని, పరుల లాభం కోసంగాని కాకుండా చేసిన కర్మవల్ల పుణ్యంగాని, పాపంగాని ఉండదు. అలా చేసేవారు స్వార్థం కోసమూ

పనిచేయరు - పరార్థం కోసమూ పనిచేయరు. నిష్కామంగా చేస్తారు. అంటే అలా చేయటం సమాజంలో తనకుగల కర్తవ్యాన్ని చేయవలసి ఉండటంవల్ల మాత్రమే కేవలంగా చేస్తారు. ఆ కర్మ నిష్కామ కర్మ. అందులో ఎలాంటి 'సక్తి' గాని లేదన్నమాట. కర్మలలో తేడా ఇదీ.

10-13 ప్రపంచ రచన సంగతి చెబుతాను విను. వ్యక్తులున్నారు. వీరంతా కలిసిఉన్న సమాజం ఉంది. సమాజా లెన్నో ప్రపంచంలో ఉన్నాయి. ప్రపంచాలతో నిండి విశ్వం ఉంది. ఇది చూస్తే సృష్టి అనేది విశ్వంనుంచి వ్యక్తి వరకూ చేయబడిందని పిస్తుంది. ఎందుకంటే ఎప్పటినుంచో విశ్వం ఉంది. దానిని నిర్వహించడానికే నన్నట్లు ఈ భూమి - ఈ ప్రపంచం ఈ సమాజాలు-చివరకు ఈ వ్యక్తులూ అన్నీ సృష్టిఅయినాయి, వ్యక్తులు పోతే మళ్ళి వ్యక్తులు వస్తున్నారు. ప్రపంచాలు పోతే మళ్ళి ప్రపంచాలు వస్తున్నాయి. ఈ విశ్వం అలా నిర్వహించబడుతున్నది.

ఈ సృష్టిని చేసింది ఎవరు అంటే, 'బ్రహ్మ' అని పేరు పెట్టారు. నిజానికి 'ధర్మం' అనాలి. అంటే లక్షణం అన్నమాట. దేని లక్షణం? సృష్టి లక్షణమే. ఆ లక్షణానికి ఆ ధర్మానికి వ్యక్తిత్వముంది. అందుకని దానికి బ్రహ్మ అని పేరుపెట్టారు. కంటికి-ఇంద్రియాలకు గోచరమయ్యే వాటికి మాత్రమే పేరు ఉండాలనే నియమమేదీ లేదు. భావాలకు కూడ పేరు ఉంటుంది కదా. ఉదాహరణకు ఒక వ్యవస్థ, లేదా ప్రభుత్వం ఇవి ఎవరి పేర్లు? కంటికి ఇంద్రియాలకూ కనపడే వాటి పేర్లా? మనసులోని ఒకానొక మూల భావాలకు గల పేర్లు. అలాగే బ్రహ్మ అనే పేరుకూడా అంతే.

ఇంతకు ఆ బ్రహ్మ చెప్పాడట. "చూడండి! మిమ్ములను సృష్టిస్తున్నాం, మీతోపాటు యజ్ఞాలను కూడ సృష్టిస్తున్నాం (యజ్ఞం అనేదికూడ ఒక-భావానికే పేరు). ఈ యజ్ఞాలు చేయటం వల్ల మీకు కలిగే ప్రేరణలు సంతృప్తి అవుతాయిగాక. ఈ యజ్ఞాలకు ఆధిదేవత లుంటారు. వారె ఆ ప్రేరణలను ఉదయింపజేయటానికి

కారకులు ఒక విధంగా. ఈ యజ్ఞాలు చేస్తే ఆ అధిదేవతలు తృప్తి పడతారు. యజ్ఞంలోని త్యాగభాగమే దేవత అనవచ్చు. వారె యాజకుల కోరికలను పరిపూర్తి చేస్తుంటారు. ఈవిధంగా మీరు వారిని సంతోష పెట్టండి. వారు మీ కోరికలు తీర్చి సంతోషపెట్టుతారు” అన్నాడు.

కోరికలు తీరటానికికాదు యజ్ఞాలు చేసేది, దేవతల తృప్తికి అంటే, మంచి మనసైనటువంటి, త్యాగపూర్ణమైనటువంటి దేవతల కోసం. ఆ దేవతలు మాత్రం - అంటే ఆ మంచి మనసే - ఏవయినా నీకు కోరికలుంటే వాటిని తీర్చుతవి అని అర్థం.

బ్రహ్మ ఇంకా అన్నాడు “ఈ యజ్ఞాలు వాళ్ళకోసం మేమెందుకు చేయాలి” అనద్దు. అలా యజ్ఞంగా చేస్తేనే మీకు పాపంగాని, పుణ్యంగాని అంటుకుండా ఉంటుంది. అందుకని అలా చేయాలి. ఫలితం మాత్రం కార్య కారణ సంబంధం ఆధారంగా (సృష్టిలో అనుగ్రహం జరిగినంతవరకు) మీకు కలుగుతూనే ఉంటుంది. అలాగాక మీ కొరకే మీరు అన్నం వండుకు తిన్నట్లయితే, అది కేవలం స్వాత్మ కర్మ కనక, పాపం భుజించిన వాళ్ళవుతారు. కనక అన్నం దైవ నివేదన కొరకు - దైవం అంటే సృష్టి అనుకోవచ్చు ప్రస్తుతానికి, ఈ పేరుకూడ ఒకానొక భావ విషయానికే - వండి, దైవానికి నివేదించి ఆపైన భుజించు” అన్నాడు.

ఇదేదో పాత పురాణాల్లో సంగతి అని, బ్రహ్మ ఎదో ఒకానొక ఆచారంగా చెప్పాడు అనీ, అనటం కద్దు. అది సరికాదు. సమాజ దృష్ట్యా యీ రోజుల్లో కూడా ప్రభుత్వం ఇలాంటి ఊహలను చెప్తునేఉంది. “దేశ సౌభాగ్యం కొరకు బ్రతకండి” అంటున్నది. అంతర్జాతీయ ధర్మం దేశ సమాజ ధర్మానికి భిన్నంగా చేసింది ప్రపంచ సౌభాగ్యంకొరకు కాదూ? సమాజ ధర్మం అంతర్జాతీయ ధర్మానికి వ్యతిరేకంగా గెలవరాదు కదా. బ్రహ్మ అన్నది కూడ - “మీరు ఒకరికోసం మరొకరు త్యాగం చేసికోవాలి” అనె. అదే యజ్ఞం అన్నాడు. ఈ రెండు భావాలకూ భేదం లేదనిపిస్తుంది. యజ్ఞంచేసి,

దానివల్ల కలిగిన ప్రసాదం భుజించటంచేత పాపం నివృత్తి అవుతుంది. అంటే (పాపం) operate కాదన్నమాట, అమలు కాదన్నమాట. దేశ సౌభాగ్యం అనే మాట మనమంటుంటే 'త్యాగం' అనేమాట బ్రహ్మ వాడినాడు. "అధిదేవత" అన్నాడు 'దేశం' అనే బదులు, దేవతలకు మనుషులలాగా శరీరాలుండవు. మనసే దేవతల ఉపాధి. భావమే - మంచి మనసే - అధిదేవత, త్యాగపూర్వకమైన మంచి మనసు కలిగి ఉండమనటం ఆ దేవతను ఆరాధించటమే నన్నమాట. ఆ దేవత సంతృప్తి అయితే - మంచి మనసు పూర్తమవుతుంది అన్నమాట. అంటే కావలసిన శక్తిని కలిగింపజేసి నీ కేమన్నా కోరిక వుంటే దానిని తీరుస్తుందని అర్థం. శ్రీకృష్ణుడు బుద్ధియోగం ఇదే ప్రాతిపదికగా చెప్పినాడు. ఆ యోగం ఏమిటంటే సక్తి లేకుండా త్యాగంతో, కర్తవ్యమేను, అనే నిశ్చయ భావంతో కర్తవ్యకర్మ చేయటమే. అప్పుడు పుణ్యపాపాలు అంటక, చిత్తశుద్ధి కలుగుతుంది అనిబోధ.

14-16 మనిషికి ప్రేరణలనేకం. బ్రతుకు వాటిలో ముడి పెట్టబడిఉంది. వాటిలో తిండి ప్రేరణ మహా ప్రబలమైంది. అన్నం తింటేనే భూతాలు జన్మించేది. ఈ ప్రేరణను విచారణ చేస్తూ శ్రీకృష్ణుడు ఈ మొత్తం విశ్వచక్రం ఎలా చంక్రమిస్తోందో విశదీకరిస్తున్నాడు.

"ఈ అన్నం ఎలా కలుగుతోంది? ఆకాశంలోనుంచి వర్షం పడి భూమితో కలిసి సస్యంగానయి ఆవిధంగా కలుగుతోంది మరి వర్షమెలా పడుతోంది? యజ్ఞంవల్ల నన్నాడు. యజ్ఞంలో త్యాగం గదా ప్రధానం. త్యాగంవల్ల అధిదేవతలు తృప్తులై శీతోష్ణాల మార్పుల మూలంగా నీటిని ఒక చోటినుంచి ఇంకోచోటికి ఆకాశం ద్వారా ప్రయాణం చేయించి తిరిగి దానినె త్యాగం చేస్తారు భూమి మీదకు. ఇంత మార్పుకు కారణం అధిదేవతలైన మంచి మనసుల త్యాగం అనేది గమనీయం. మేఘాల త్యాగంవల్లనే వర్షాలు కురుస్తున్నా యనేది నిత్యసత్యమైన విషయం.

ఈ యజ్ఞాలు వేదంలో చెప్పబడ్డ కర్మలపై ఆధారపడినాయి. వేదాలు అనేవి ఏమిటను కొంటున్నారో! ఒక క్రొత్త వస్తువు బజారు నించి కొనితెస్తే దాని మెకానిజం అంతా బొమ్మల్లో చూపుతూ మీకు ఒక పుస్తకం కూడ ఇస్తారు దానితోపాటు. అలాంటిది వేదం. సృష్టి అనే వస్తువు ఎలా నడుస్తుందో ఎలా నడపాలో ఎలాటి మెకానిజం నీవు తెలిసికోవాలో చెప్పబడింది దాంలో. సృష్టి అయినప్పుడే అంతకుముందే, ఆ 'మెకానిజం' సృష్టికర్త తయారుచేశాడు. దానిని ఎరిగిన మీదట వ్యాసుడు ఇంకా బాగా దాన్ని ఎడిట్ చేసి నాల్గు వేదాలుగా మన కిచ్చాడు. వేదాలకు ములం సృష్టికర్తై. అందుకే ఆ "జ్ఞానం" అంటే "వేదం" అపౌరుషేయాలనటం, వేదమంత్రాలు నేను చూచి వ్రాత వ్రాసి వేదాలు వ్రాసింది నేనేననటం ఎంత పొరపాటో, వేదాలు మనుషులెవరో వ్రాశారనటం కూడ అంతే. వ్యాసుడెప్పుడూ "నేను వేదాలు వ్రాశాను" అనలేదు. మనం అనాల్సిన పనిలేదు.

కాగా ధర్మమే బ్రహ్మము, సర్వత్ర మన్న ఈ బ్రతుకులన్నీ బ్రహ్మమునుంచి ఉద్భవించినవయి అలా బ్రహ్మమయ మయినయి అన్నాడు శ్రీకృష్ణుడు. అంటే మనం చేసే కర్మ - కర్తవ్యకర్మ - బ్రహ్మాంసుంచి వచ్చిందెనని జ్ఞాపకముంచుకోవాలి. మన యీ కర్తవ్యాలన్నీ బ్రహ్మము యొక్క, అంటే సృష్టికర్త యొక్క మహా కర్తవ్యంలోని భాగాలై. ప్రపంచ చంక్రమణంలో జరగవలసిన ఎన్నో పనులు ఇలా వ్యక్తులు పంచుకొని భగవంతుడికి గాను - సృష్టికర్తకు గాను - సృష్టికిగాను అన్నా తప్పలేదు - తాము చెయ్యాలి. అందుకే ఆవి వారి కర్తవ్యాలనటం, సమాజంకోసం వారు చేయవలసిన యీ కర్తవ్యాలే వారి "స్వధర్మం"!

అందుకే తిండి తినటమనె కర్మకూడ యజ్ఞశిష్టామృతం చేసి తినమంటున్నారు. అంటే దేవతలకు అది నివేదించి యజ్ఞశేషం తినాలి. అదె యజ్ఞం చేయటం. రాక్షసులు అంటే చెడ్డమనసు. వారికి నివేదించమనలేదు. చెడ్డమనసు నుండి కాపాడి దేవతకు నివే

దించాలి. త్యాగబుద్ధి యజ్ఞం, అలా బ్రతకటమే పాపం లేకుండా బ్రతకటం.

“అలాగాక యీ ప్రపంచ చక్ర పరివర్తనకు వ్యతిరేకంగా (అంటే చెడ్డమనసుతో) ఎవడుగాని మెలగటం తటస్థించినట్లయితే అతడు ఇంద్రియ పేరణకు జానిసఅయి, అశలు అనే మృగాలకు ఎరగానయి. పాపిఅయి నిశించిపోతాడు సందేహంలేదు’.

కనక ప్రపంచంలోని యీ బ్రతుకంతా బ్రతకాల్సిందే. మంచిగా బ్రతకాలి. కర్మచేస్తూ ఉండితీరాల్సిందే. నిష్ఠతోచేయాలి. ఆ నిష్ఠ ఏమిటో ముందు ఇంకా వివరిస్తారు. ఇప్పటి ప్రసంగవిషయం సాంఖ్యులేలా కర్మలు చేస్తారు అని యోగులుఎలా చేయాలనీగదా!

ఆత్మ సంతుష్టుడైన సాంఖ్యుడు అందరికంటే గొప్పవాడు. అతడికి కర్తవ్యమే లేదు. ఆత్మయందే మనసు నిలిపి చిరంతరం ఆనందించటమే అతడి కర్తవ్యం, అతడికి కర్మ లేదు కనుక సక్తకర్మ అసక్తకర్మ అనేవి అతడికి చెప్పటలేదు. అసక్తకర్మ బోధించేది ఆత్మ సంతుష్టుడు కానట్టి అర్జునునకు, మనకూను.

17-18. సాంఖ్యునకూ, కర్మయోగికి కూడ ఆత్మచింతనం ఉంటుంది. అందులో తాదాత్మ్యత కలిగి ఆత్మయందే తృప్తినందుకొన్న వారుంటారు. వారికి ఇంకో ప్రసక్తిఉండదు. మన శరీరాలను అతడు కళ్ళతో చూచిన అతడికి ఆత్మే అవుపడుతుంది. ఈ తాదాత్మ్యత కలిగినవాడికి ఇంకా చేయవలసినపని ఏముంటుంది? కాదు-అతడికి కర్తవ్యమేముంటుంది? అయితే తన శరీరపోషణనైనా అతడేమీ చేయనక్కరలేదా అనచ్చు. అదికూడ అతడు చేయడు. అయితే మరెలా? అది ఏమైనా సరే. అతడికి పట్టదు. కాని ఆతడి శరీరం కూడ అతడికి సహకరించి ఆత్మరతి యందు తాదాత్మ్యత నొంది శీతోష్ణాలకూ, క్షుత్త్రిపాసలకూ భాధపడదు. అతీతమవుతుంది.

ఆత్మబలంవల్ల ప్రత్యేకంగా అతడికి కలిగిన శక్తియై యుండవచ్చునది-మొత్తంమీద అతడి శరీరం కూడ అతడికి సహకరిస్తుంది కావచ్చు.

అలాంటి ముక్తజీవికి ఇంకా లోక వ్యవహారము లేముంటవి! కర్మ చేయవలసిన అవసరం లేని వాడతడు- కర్మలను ఆత్మయందే వ్యసించినవాడు- అతడి నిష్ఠ అప్పుడేమిటంటే- ఇక నే కర్మగాని త్వరగా చేయక సమాధిస్థితి యందుండి నిరతరం శాంతి ననుభవస్తూ ఉంటామే- వీరు జ్ఞానయోగులు.

19. కాగా,- నీవు ఆ జ్ఞానయోగిలాగా ఉండేవాడివి కాదని తెలిసికొను- నిపుకర్మయోగి కయిన నిష్ఠనే చేయాలి. సామాజిక కర్మ ప్రకారము నిధ్యుక్తకర్మలు చేయాల్సిందే తప్పదు. ఆకర్మలు కేయధంలో అసక్తతతో చేయటమే నికయిన నిష్ఠ. నీ కేది కర్తవ్య కర్మ అయిఉంటుందో- ఆ కర్మనే చేయాలి. అన్ని కర్మలనూ కత్తిరిన వేసికొని చేయమనటలేదు. ఇది ఎంతో ముఖ్యమైన విషయం- ఏది కర్తవ్యకర్మ అనవచ్చును? నీవు ఏ పరిస్థితులలో ఉంటావో ఆ పరిస్థితిలో చేయవలసిన కర్మ కర్తవ్యకర్మ. భోజనం చేయటంకూడ- ఆ సమయం వచ్చినప్పుడు- కర్తవ్య కర్మ అనవచ్చు- లడ్డులు ఎక్కి తొక్కి తినటం కర్తవ్యంకాదు. ఇది తెలియటానికి ఒక సూత్రం జ్ఞాపకం ఉంచుకొనటం మేలు- ఇంద్రియాలచే అశించబడి కేవలం వాటిని తృప్తిపరచడానికి-అంటే-స్వార్థానికి చేసే పనులు సంకల్పాత్మకమైన పనులు అంటారు. ఇవి కర్తవ్యకర్మలుకావు- స్వధర్మాలు అనబడవు-సమాజానికీగామ తాను చేయవలసిన కర్మ అయినప్పుడే అది స్వధర్మం అటాం- ఏకొద్దికర్మలోమాత్రం- శరీరానికి సంబంధించినవి- కర్తవ్యకర్మలు అనవచ్చుగాక- మిగతావన్నీ సమాజంకోసం చేయాల్సినట్టివే- జపతపాలు పూజలు యజ్ఞాలు అన్నీకూడా.

20. ఈ లోకంలో మనం ఉన్నాం- ఈ శరీరాలను కలిగి ఉన్నాం- వీటికి సంబంధించిన కర్తవ్యకర్మలు చేయాల్సిందే. పరిపూర్ణయోగి అని ప్రసిద్ధిపొందిన జనక మహారాజుకూడ సర్వకర్మలనూ లోకంకోసం చేస్తుండేవాడు అంటే స్వధర్మమైన పనులనే చేస్తుండేవాడు. తనకే తాను చేసుకోవలసిన కర్మలు లేకపోయినా లోక సంగ్రహార్థం చేస్తుండేవాడు. అలానే ఆయన చిత్తశుద్ధిని పొందినాడు జ్ఞాని అయినాడు. కర్మను వదిలివేయలేదు.

21-24. ప్రసిద్ధిచెందిన వారెలా నడుచుకొంటారో అది చూచి సామాన్యుడు కూడా అలానే నడుచుకోవటం పరిపాటి. అందరిమాట అటుంచు, నేను ఉన్నాను (ఉన్నది.) మానవుడని అర్థం. దేహమే కాదన్నమాట, పురుషోత్తము డన్నా సరే. స్వార్థానికి ఈపని చేయాలి అనే పరిస్థితి ఈ 'నేను'కు 'నా'కు లేదు. ఈలోకంలో మాటకేమిటి-మూడు లోకాలల్లోనూ "నా" "నేను" అందరిలా ఎప్పుడూ పని చేస్తూనే ఉంటున్నాను (న్నది) గమనించు. అన్నాడు కృష్ణుడు.

శ్రీకృష్ణుడు అధియజ్ఞుని స్థాయిచేరి యీసంగతులు చెప్పున్నాడనిపిస్తున్నది. కనీసం అధియజ్ఞస్థాయిలోని అనుభూతిని అర్జునకు జ్ఞాపకం చేస్తున్నాడనై నా అనుకోగలం. తనను "నేను"తో సమానం చేసే అర్థం సూచించడం ఇక్కడ విశేష విషయం. చెప్పబోయే గహన విషయాలకు భూమికగా ఈ సంగతులు చెప్పటం సబబయిన విషయం. ఇంద్రియాలనుంచి పైకిమనసునులాగివై దోవలో పెట్టటం ఈ "నా" యొక్క (మానవుని యొక్క) పనిగదా!

"ఇంకా చెపుతున్నాను విను. "నేను" కొంచెం నిద్రమత్తుగా ఉంటే-అలా ఉండనే ఉండదుగాక-అనిచాలు. ఈలోకాలు ఈ మనుష్యులు అంతానూ- ఇంద్రియాలన్నీనూ స్థబ్ధమైపోతాయి, మనుషులు ఎప్పుడూకూడా ఈ "నాకు" (అనేదాన్ని) అంటే "నన్ను" (పురుషోత్తముడైన నన్ను) అనుసరించుకొని ఉంటున్నవాళ్ళే. అందుకే విద్యుచ్ఛక్తి ప్రసరించటం ఆగితే లైట్లు, ఫ్యానులూ పని చేయడం ఆగిపోయినట్లు ప్రపంచం పెద్ద నిద్రలో మునిగిపోతుంది." అన్నాడు ఈ శ్లోకాల్లో శ్రీకృష్ణుడు దేవకీనందనుడుగా ఆత్మగా పురుషోత్తముడుగా కూడా అనిపించేందుకు వీలుగా మాట్లాడినాడు-ఎవరిస్థాయిలో వారికి అర్థమయ్యేటట్లు.

మళ్ళీ అంటాడు-నేను, 'నా' కర్తవ్యం చేయక వదలినట్లయితే అందరినీ పెడత్రోవ పెట్టించినవాడిని అవుతాను-అంటాడు ఇదేమిటి! తాను కావాలి అని కోరి ఏది చేయలేనివాడు ఈ పలాని పలితం

తెప్పించినవాడి నవుతాను అనటం ఎమిటి? పురుషోత్తమస్థాయినుండి అధియజ్ఞస్థాయినుండిదిగివచ్చి దేవకీనందునిగా చెప్పినమాటా ఇది-అని పిస్తుంది. కాక సామాజికుడుగా కర్తవ్యం చేయాలింది మానవుడు- (తన ఇంద్రియాలతో కూడుకొన్ని మానవుడు)- కర్తవ్యంవదలటానికి వీలులే దంటున్నాడు అనవచ్చు.

25-26. అధియజ్ఞనిస్థాయిలో ఈ శ్లోకాలు చెప్పుతున్నాడు మళ్ళి. ఇంతకూ కర్మను స్వకీయమైన ఫలితం కోసం చేయకూడక పోయినా లోకంకోసమైనా చేయాలి అన్నానుకదా! ఆచేయటంలో కూడ ఫలితంకోసం అవిద్వాంసుడెలా కావాలని చేస్తాడోఅలాగే విద్వాంసుడు కూడ "అస క్తతతో" లోకంకోసం చేయాలి. దీని అర్థం సక్తతతో చేసేవాడిలో అతిత్వరకుపోయి బుర్రచెడగొట్టుకొని కంగారు పడుతూ చేయమనికాదు. జాగ్రత్త విషయంలో అతడెంత జాగ్రత్తగా చేస్తాడో ఇతడూ అంత జాగ్రత్తతో చేయవలసి ఉన్నదని అర్థం. దీనినే కాశలంగా చేయాలి అనటంలో అర్థం.

అజ్ఞానంతో పనులు చేసేవాడిని చూచి అతడి సక్తతను పేళన చేయవద్దు. అతడికి ఆదుర్దా కంగారు ఇవి లేకుండాచేసి, పనిని జాగ్రత్తగా చేయవలసిందని చెప్పాలి పైగా. అంతేగాని ఆ పనిని చేయటంలో సక్తిని పెట్టుకొనక - నీకు ఫలితం రావాలని ఆశించకూ అనే పరిణామ వాక్యాలు చెప్పవద్దు-అన్నాడు కృష్ణుడు. ఎందుకని? నీవు చెప్పే మాటల వెనకనున్న సత్యం అతడి మనసున కందదు-పని చెడిపోతుంది. అది దుష్ఫలితం కదా!

నీకు సందేహం కలగవచ్చు - అజ్ఞానంలో ఉన్నవానికి, నీకు తెలిసిన విషయం చెప్పటం ధర్మంకదా. అలా చెప్పకపోయినట్లయితే అధర్మం త్రొక్కినవాడిని కాదా అనిపిస్తుంది. కాని అది మళ్ళి భ్రాంతి. ఇతరుడికి నీవు తెలియచెప్పట మనేది కూడ సత్త్వగుణ లక్షణమే. గుణములను దాటవలెననె ధర్మం తప్పి నీ అహం యొక్క ప్రకర్షను కోరి ఇతరులకు చెప్పవలెనని కోరుతున్నావేమొ విమర్శించి చూడు. చేయవలసింది కర్తవ్యం అన్నప్పుడు, ప్రపం

చంలోని అందరు అజ్ఞానులను మార్చటం నీకు కర్తవ్యమా! అధి
యజ్ఞ కర్మగా చేపట్టిన స్థితిలో మతాధిపతులు, క్రైస్తు, మహా
మ్మదు, బుద్ధుడు వంటి వారిస్థితిలో అది కర్తవ్యం కావచ్చు. సర
దాకు చేసేపని కర్తవ్యం కాజాలదు. నిన్నడిగితే ఎవరైనా “ధర్మ
మేమిటని” - తెలిసికొనటానికిగాను అడిగినవాడై యుంటే - అతడికి
చెప్పాలిందే. అది కర్తవ్యమే. మిగతాది కాదు.

27-29. పైగా - యీ కర్మలు చేసేది ఎవరని నీ ఉద్దేశం,
ప్రకృతి. ప్రకృతికి మూడు గుణాలు. సత్త్వ - రజస్ - తమో
గుణాలు ఈ ప్రకృతి యేమిటటావేమో. నీనుంచి ఆత్మను “నేను”
అనేదాన్ని వేరుచేసి, మిగతాదాన్ని చూడు-అదీ ప్రకృతి. దానికే
ఈ గుణాలు ఉంటున్నవి! వాటివల్లనే ఈ పంచభూతాలూ శరీరం
ప్రపంచం అంతా పుట్టింది. దీనిని జడం అంటారు - కాని నిజానికి
ఎప్పుడూ మార్పు చెందుతూనే అది దాని చైతన్యాన్ని కనిపింప
జేస్తున్నది. అందుచేత కర్మను ఈ జడమైన ప్రకృతి ఎలాచేస్తుంది.
అని సంశయపడవద్దు. విద్యుతు ఉంటే - తిరిగేది ఫ్యాను. అది జడమే
గదా. అలాగే నీ చరమం స్వర్గ ఆత్మకూడ ఈ పనికి కర్తను నేను
అనటం అజ్ఞానంవల్ల కనిగిందే. నిజానికి యీ కర్మలన్నిటినీ జడాలు
- పాదాలు - కాళ్ళూ చేతులూ - మనసులు గుణాల ననుసరించి
చేస్తున్నవిగాని వీటన్నిటికీ క్షిణిచే “నేను” యధాతథంగా చేయట
లేదు అంటాడు తెలిసినవాడు. కాని అజ్ఞానుల విషయంలో బుద్ధి
భేదం మాత్రం కలిగించరాదు. ఇంతటి కథ అర్థం కానివాళ్ళకు
దీని కథ ఇంతేనని పర్యవసాన విషయం చెప్పరాదు. ఇది విమర్శగా
అర్థం కానివాళ్ళు “నాకు తెలుసు దీనిసంగతి స్థూలంగా” అని అనుకో
వద్దని సలహా. మళ్ళీమళ్ళీ విని మననం చేయండి.

ఈ శాస్త్రము - అంటే ఈ 27-29 శ్లోకాల్లో చెప్పిన విష
యము అధ్యాయంలోని పరమోత్కృష్టమైన విషయమనే సంగతి
మరచి పోకూడదు. ఈ చెప్పటంవల్ల ప్రకృతి గుణాల్లో పడిపోయిన
వారికి చిత్తచాంచల్యం కలుగవచ్చు. కనుక అలా చెప్పవద్దు అంటూ

ముద్రణలో తప్పిపోయిన యీక్రింది పంక్తులను చేర్చి చదువవలెను. 56వపుట, 16, 17 పంక్తులబదులు ఈక్రింది పంక్తులను చేర్చి చదువవలెను ఆతరువాత 18 వ పంక్తి నుండి యథాతథముగా చదువదగును-

*గదా, అలాగే నీ చరమం స్పర్శ సంగతిని చెప్పటం నీరక్తం ప్రవహించటం, ఆలోచనలు ప్రసరించటం ఇవన్నీ జరుగుతున్నాయి. ప్రకృతి లేకపోతే అంతటా వట్టి "నేను" అనేది మాత్రం మార్పు అనేది ఎరుగ నేవరుగక ఉంటే ఈ పనులు జరగటం అనేదే వుండదు.

ఉదాహరణకు- తినే తినే ఆహారం చఱ్ఱున తోసేసి కోపగించు కొంటాం. అపనిచేసింది చెయ్యి. లేదారజోగుణం. ఆత్మమాత్రం కాదు, మనస్సు అనచ్చు, మనసుకూడ ఫ్యాను వంటి జడమే. అది మారుతుంటుంది నిద్రపోయినప్పుడు నశించిపోతుంటుంది. అదే అలా కంచం త్రోసి వేయింపజేసింది అనచ్చు, అది ఒకానొక స్థితినుంచి దిగజారడం చేత మరి- అలాంటి పని చేసింది. కాగా ఈ మనసూ బుద్ధీలు ఆత్మకు చాల సన్నిహితంగా ఉంటున్నాయి. అంటే ఈ బయటి ప్రేరణలు ఆత్మకు చేరే ప్రయాణంలో గల పరికరా లిన్నింటికంటే ఇవి. అంటే మనసూ బుద్ధీలు దగ్గరగా ఉంటున్నాయి. అందుకని ఈ "నేను" తనే ఆ పనిచేస్తున్నట్లు భ్రాంతిపడుతున్నది. ఆ భ్రాంతి పడటమనే పని అప్పు ఆత్మచేస్తున్న పనేమీ లేదు. ఇదే తత్త్వంలోని రహస్యం. (ఈ సంగతి ఆధారంగానే నాల్గవ ఆధ్యాయంలో సాధన బోధిస్తాడు శ్రీకృష్ణుడు.)

ఆత్మ తన సంగతి మరచిపోయి శరీరంతో- అహంతో- తాదా త్వం పొందటం ఉంది. జడమైన మనసుగాని, బుద్ధిగాని చేసే ఈ పను లిన్నీ కేవలం తనే చేస్తున్నాననటం ఆహంకారం అని అంటాము, ఈ ఆహంకారం వల్ల (భ్రాంతి వల్ల అన్నమాట) విమూఢాత్ముడై న ఆత్మకూడ "ఈ పనికి కర్తను నేను" అనటం అజ్ఞానం వల్ల కలిగినదే. నిజానికి ఈ కర్మలన్నిటినీ ఈ జడాలు- అంటే-

శ్రీకృష్ణుడు గుణకర్మల విషయం ప్రస్తావించాడు. కాని ఆవిషయం చెప్పటం ఆ మాత్ర ప్రయోజనానికే కాదనిపిస్తుంది. ఇంకా ఎందు కనిపిస్తుందంటే—

ఈ ప్రపంచంలో జరిగే కర్మలన్నీ ‘నేను’ అనేది చేయటమే. ఈ పరికరాలే చేస్తున్నాయి అని చెప్పటానికి. పరికరాలంటే యీ జడమైన ప్రకృతి అని అన్వయం. అది ఎక్కణ్ణుంచి వచ్చింది? ఈ ఆత్మ ఎలా విశ్వకర్తయొక్క అంశగా అర్థం చేసికొంటున్నామో ఆలాగే యీ అనాత్మ కూడ అతడి ఇంకో అంశమంటున్నాడు శ్రీకృష్ణుడు. ఏడవ అధ్యాయంలో మళ్ళీ,—“భూమి రాపోక్షణలో వాయుః, ఖం మనోబుద్ధి రేవచ అహం” ఇతి...మే...ప్రకృతి... అన్నారు. అదే నాల్గవ అధ్యాయంలో మళ్ళీ ప్రస్తావించబడుతుంది. అందుకే ఇది ముఖ్యవిషయం అనటం. కర్మలు చేసేది “నేను” కాదు-ప్రకృతి. ఇది జ్ఞాపకముంచుకోవాలి.

30. కాగా జ్ఞానంలో నిమగ్నంకాని వారికి ఏమిటి నిష్ఠ? లేదా సాధన? అనే విషయం ప్రస్ఫుటంగా ఇక్కడ చెప్పబడుతోంది. అది ఏమిటంటే—

1. సర్వకర్మలనూ “నా” అనే దానియందు సన్న్యసిం చేయాలి. ఆ ‘నా’ ‘నేను’ అనే ఆధ్యాత్మనే మనసులో నిలిపివుంచు కొని యీ సన్న్యసించడ మనే పని ఒక్కటే అది చేయటం జరగాలి. “నేను చేయటంలేదు. ఈ పరికరాలు చేస్తున్నాయి,” అని తెలియాలి. ఈ మనసూ, ఈ బుద్ధి, ఈ యింద్రియాలూ చేస్తున్నాయి. 2. నిరాశ కలిగిఉండాలి. అంటే ఆశ తీరక దుఃఖస్తూ ఉండాలని కాదు. అసలు ఆశయే లేనివాడై ఉండాలి. 3. ఇది నాది - అది నాది - అనే మమకారం ఉండకూడదు. 4. యుద్ధం మాత్రం - అంటే పనులు మాత్రం కర్తవ్యాలన్నమాట- చేస్తూండాల్సి. మొత్తం భగవద్గీతలో ఎక్కడ కక్కడ చెప్పిన జ్ఞానసాధన ఇదే. ఇదిచెప్పడానికే ఎన్నోసార్లు శ్రీకృష్ణుడు ఎన్నోదృక్కోణాల్లో అర్జునునకు చెప్తాడు. నిజానికి రెండవ అధ్యాయంలో చెప్పిన మాట

లనే సందర్భం మార్చి మళ్ళీ ఇప్పుడు చెప్పాడు. అలా ప్రతి అధ్యాయంలోనూ చెపుతూ ఉండటం ఎందుకంటే మనసుకు బుద్ధికి అనుసంధానమై అనుభూతిస్థితికి రావాలని! అందుకే అర్థం తెలిసి, భగవద్గీతను నిరంతరం పారాయణ - అంటే మననం - చేయవలసిందని చెప్పటం.

31-32. ఈ 'నా' ను గూర్చిన మతమును ప్రతిరోజూ ఏ మానవుడు శ్రద్ధావంతుడై - అనగా అంతరంగం నుంచి తెలిసి అనుభూతి చెయ్యాలనే పట్టుదల కలవాడై నిష్ఠచేసి అనుసరించుతాడో అప్పుడు ఈ అనుసరించటమనే కర్మవల్ల బంధితుడు కాదు. 'నా'ను గూర్చిన మతమన్నాను గదా అని - 'నా' అంటే దేవకీనందనుడైన నే ననుకొని - ఆసూయ పడిన వాడాయెనా సర్వజ్ఞానవిహీనుడై విమూఢాత్ముడై తెలివిలేక నశించిపోతాడు. 'నా' మతం అన్నప్పుడు "నీ మతం నే నెందుకు పాటించాలి" అనే ఆసూయ హఠాత్తుగా కలిగితే అడుక్కు వెళ్ళిపోతాడు.

33-35. నేను చెప్తున్నాను. నేను చెప్పేది నీకు సచ్చవచ్చు - నచ్చకపోవచ్చు. కాని ఈ నచ్చడం నచ్చకపోవడం అనేది. నేను చెప్పటంలో ఏమీ లేదు. నీ ప్రకృతి ననుసరించి ఉంటుంది. నిజానికి భూతాలన్నీ తమతమ ప్రకృతి ననుసరించి మాత్రమేనడచుకొంటవి. నీవేనన్న మాటేమిటి! ఏ ప్రాణి అయినా అంతే. ప్రకృతి తిగుడాత్మకమైనది. ఏ గుణంయొక్క పాళ్ళు ఎక్కువ కలిగిఉంటే ఆ ఊణాన ఆ గుణానుసారంగా మాట అర్థమవుతూ ఉంటుంది. ప్రకృతిని యథాతథంగా ఎవరూ వ్యతిరేకించలేరు. ప్రకృతిని నిగ్రహించగలిగిందెవరు భగవంతుడు తప్ప? ఎంత జ్ఞానవంతుడయినా ప్రకృతిని నిగ్రహించ లేడు. గుణాలను దాటి విడివడలేడు. చేయగలిగిందల్లా గుణాలలో తనలో కలిగివున్న పాళ్ళను మార్చుకోవచ్చు. ఆ మార్పుటాని కయిన విధానాన్ని బుద్ధిద్వారా తెలిసి పాటించవచ్చు-అంతే. సత్త్వగుణం పెంచి ఇంద్రియాలను కొంత నిగ్రహించ

దానికి వీలుంది. అంతేగాని ప్రకృతిని పూర్తిగా జయించే వాడు లేడు.

ఇంద్రియాలు ఇంద్రియ విషయాలపైకి వెళ్ళటమనేది సమాజ ప్రేరణమైనప్పుడు అలా వెళ్ళనివ్వటం చెడ్డదని ఎలా అనడం అనే సందేహం ఉదయించడం కద్దు. దానికి చెపుతున్నాడు శ్రీకృష్ణుడు. ఇంద్రియాలు ఇంద్రియ విషయాలను ఆస్వాదించినంత మాత్రాన యేమీ పర్యాలేదు. కాని దురదృష్టవశాత్తు ఈ ఆస్వాదనం చేసేటప్పుడు రాగం - ద్వేషం - పుట్టుతవి. అవి వట్టి శత్రువులు. అవి మిమ్ములను వశం చేసుకొంటవి. ఈ రాగద్వేషాలు గుణాల కారణంగానే పుట్టుతాయి. ఇది కలుగకూడదు.

సమాజ ధర్మప్రకారం సమాజంలో నడుచుకొంటున్నప్పుడు ప్రతి ఒక్కడికి ప్రతి ఊడాన ఒకానొక కర్తవ్య కర్మ ఉంటుంది గదా! ఆ కర్మనే ఆ సందర్భంలో అతడి 'స్వధర్మం' అంటారు. తాను ఆ ధర్మాన్నే పాటించాలి. అలాగాక ఇతరుడు చేయవలసిన పని తాను చేస్తానని రాగద్వేష కారణంగా ప్రతాత్నించిన వాడు భయావహమైన స్థితిలో పడిపోతాడు' పై అధికారి పెట్టవలసిన సంతకాలు నేనే పెట్టేస్తాను అని అతడి దగ్గర ఉండే నౌకరు అనుకొంటే ఏమవుతుంది?

36. అర్జునుడు ఆలోచించి ఆలోచించి ప్రశ్న నడుగుతాడు. "శ్రీకృష్ణా! 'మనసు' అన్నావు. దానినే నిశ్చయాత్మకమైన స్థితిలో 'బుద్ధి' అంటున్నాం- తెలిసింది. ఆత్మ అనే ఒకానొకటి శరీరానికి భిన్నమై ఉన్నదని దానికే ఎక్కువ ప్రాధాన్యత ఉందని అన్నావు. కాని శరీర నిర్మాణం ఈ నాల్గింటితో పూర్తి అయినట్లు కనపడదే! మనసుతోనూ బుద్ధితోనూ ఆలోచించి స్థిరపరచుకోని పలానిపని చేయవద్దు అనుకొంటూనే ఆ పనిని తిరిగి చేస్తూ ఉంటాము. ఇలా చేయించేది ఆత్మ అనటానికి వీలులేదు - అది ఏ పని చేయదు కనుక. మరి ఇంకా ఏదో ఉన్నదనిపిస్తోంది. దాని సంగతి చెప్పా

ల్సింది. 'వద్దు వద్దు' అనుకొన్న పనిని, మనసుకూ జుద్దికీ వ్యతిరేకంగా ఎవరు ఏందుకు చేయిస్తాన్నారు?" అన్నాడు.

37. అందుకు శ్రీకృష్ణుడన్నాడు "నిజమే. ఆ నాలుగు కాక ఇంకా ఉన్నాయి. అవి గుణాలు. సత్త్వ రజ తమోగుణాలు- అందులో రజోగుణంవల్ల కామం ఉదయిస్తుంది. అదే క్రోధం అవుతుంది. రాగం ద్వేషం అనేవి ఇవే. ఇవన్నీ మనిషిలో భాగాలే. వీటిని గురించి తెలిసికొనే విషయం చెప్తాను. జాగ్రతగా విను.

38. ఈ కామ మనేది చిన్న వస్తువేంకాదు. రాక్షసుడిలా పెద్దది. ఎంతో ఆహారం కావాలి దానికి. దాని ఆహారం కోరికె. అది తీరనిది. అది ఉన్నదంటే దాని పరిసరాల్లో ఎక్కడా సంతృప్తి అనేది అవుపడదు. అందుకే అది మహాశని అనటం. క్రోధం కామం లోంచి వచ్చిందే. అదీ ఆ మోతాదులోనే ఉంటుంది. ఇవి రజోగుణ సన్నిభాలు.

38-40. ఈ కామక్రోధాలు శరీరంలో ఎక్కడుంటవో చెబుతాను విను. శరీరంలో అన్నిచోట్లా జ్ఞానం విస్తరించుకొని ఉంటున్న దన్న సంగతి నీకు తెలుసునా. జ్ఞానం లేకపోతే శరీరంలో ఏచోట తాకినా తెలియటం ఎలాకలుగుతున్నది. ఈజ్ఞానం ఆత్మలో నున్న పరమమైన జ్ఞానంలో లేకభాగమే అవునుగాక. అయినా అది సర్వత్ర శరీరంలో ఉంటున్నది. కాని ఆ జ్ఞానాన్ని ఆధారంగా చేసికొని, ఈ కామం కూడా దాన్ని ఆవరించుకొని ఉంటున్నది. కాని ఆత్మలోని పరమమైన జ్ఞానాన్ని అది ఆవరించుకోలేదు. ఇంద్రియాలలోని జ్ఞానాన్ని మాత్రమే కామం ఆవరించుకొని ఉంటున్నది. అగ్నిని ఆవరించుకొని ధూమం ఉన్నట్లుగా, అద్దం నిర్మలంగా చేసి ఒకచోట ఉంచితే దానిపైన దుమ్ము సన్నగా పడినీడ కనపడనియ నట్లుగా, తల్లి గర్భంలో పసిగుడ్డుచుట్టూ ఒకానొక ఆవరణం ఉన్నట్లుగా ఈకామం శరీరంలో వ్యాపించి ఉన్న జ్ఞానాన్ని ఆవరించుకొని ఉంటున్నది. ధూమంవల్ల కలిగిన ధూళి విసరితే పోతుంది. అద్దం మీది ధూళి పొడిగుడ్డ తెచ్చి తుడిస్తేనేగాని పోదు. తల్లి గర్భంలో

నున్న ఆవరణ తొలగించడం ఇంకాకష్టం. అలాగే ఈకామరూపంలో ఆవరించిన అజ్ఞానం కొందరి విషయంలో శాస్త్రం వినంగానే వదలి పోతుంది. కొందరికి సాధన చాలా కాలంపాటు చేస్తేనేగాని తెలీదు. మరి కొందరికి కొన్ని శారీరక జన్మల తరువాతగాని తెలీదు.

ఇంతకూ ఈకామము యొక్క ప్రభావం శరీరంలో ఎక్కడ పని చేస్తోందో తిరంగా చెప్పలేదు. చెపుతాను విను. శరీరంలో ఇంద్రియాలు, మనస్సు, బుద్ధి, ఈ మూడింటిని కలిపి అధిష్టాన మంటాము. 'జ్ఞానం జ్ఞానం' అని ఇంతసేపూ చెప్పినది ఎక్కడ ఉన్నది అనేసంగతి తెలిసికొను, అది సర్వత్ర ఉంటుంది. ఈసంగతి మరిచిపోకు. జీవం ఎక్కడున్నదో అక్కడనల్లా ఈజ్ఞానం కనపడుతుంది మనకు జీవం లేనిచోటు కూడా జ్ఞానం ఉండేచోటే. అది ఇంద్రియాల్లో మనసులో బుద్ధిలో, కూడ ఉంటుంది. ఆత్మలో మూర్తిభవించి ఉంటుంది గాక, ఇక కామం అనేది ఒకటున్నదన్నానుకదూ! ఈకామం అధిష్టానంలో ఉన్న జ్ఞానాన్ని మాత్రం ఆవరించుకొని ఉంటుంది. ఇదే ఆ కామం అనేదాని ప్రభావం. ఇలా అధిజ్ఞానాన్ని ఆవరించిడంవల్ల జ్ఞానం కనపడని తనం విదితమవుతుంది. దాన్నే అజ్ఞానం అంటాము.

ఐతే జ్ఞానం ఈకామం వలన నశించిపోలేదు. దానికి నశింపు లేదు. అది ఆత్మలో ఎల్లి కొల్లలుగా స్థిరమై ఉంటూనే ఉంటుంది. అధిష్టానంలో ఉంటున్న జ్ఞానం కామంచేత కప్పబడి ఉండచ్చు గాక. "బుద్ధిఆత్మవై వునకుతిరిగి చూస్తేనేగాని ఆస్థితిలో అజ్ఞానంస్వచ్ఛంగా అవగతంకాదు. అందుకే ఆత్మను అనాత్మనుంచి వేరుచేసి ఆత్మవైపు తిరిగి అజ్ఞానాన్ని తెలిసి విభజించాలి మనను" అనటం.

జ్ఞానాన్ని యీ విధంగా ఆవృతం చేసే కామక్రోధాలు విజ్ఞాన విషయంలో మనకు శత్రువులు. అవిమన ఇంద్రియాలను, మనసును, బుద్ధిని, విమోహింప జేస్తవి. ఆత్మను ఏమీచేయలేక పోవచ్చునుగాక.

41 కనక చేయవలసిన సాధనేమిటంటే ఈ యింద్రియాలను కట్టదిట్టంచేసి, వీటిలోని జ్ఞానాన్ని కామక్రోధాలు పూర్తిగఆవృతం చేయకుండా జాగ్రతపడాలి. జ్ఞానం మూతపడరాదని అర్థం. ఈకామ

క్రోధాలు వట్టి మహాపాపులు. అంటే స్వార్థంకోసం పరపీడనంచేసేవి అని అర్థం. ఇవి ఇండటం చేతనే ఇంద్రియాలు పాపం చేయ్యాలి పాపంచేయ్యాలి అంటూ ఉంటవి. నీవడిగిన ప్రశ్నలో మనసూ బుద్ధి గాక ఇంకెవరో వద్దన్నపని చేయిస్తున్నారన్నావే! వారు ఈశ్రువులైన కామక్రోధాలే-ఇంద్రియాలను అక్రమించు కొన్నస్థితిలో అలా అంటవి. అవిఅలా ఆక్రమించు కోకుండా కట్టు దిట్టం చేయ్యటం పరమముఖ్యం. జ్ఞానపూర్వకంగా ఇంద్రియాలు ఉంచటం అవసరం. అందుకనే ఇంద్రియాలను మిలిటరీ క్రమశిక్షణలో సుస్థిరమై ఉండేట్లు చేయాలి.

42 కాగా, ఇంద్రియాలు ఆశ్రువులను (కామక్రోధాలను) సర్వసాధారణంగా జయించ కలిగినట్టివే. అందులో సందేహం లేదు. కాని శశ్రువశమైనవంటే వాటి బలంవల్ల మనసును పాడు చేస్తవి. మనసు ఇంద్రియాల కంటే బలమైనదే సర్వసాధారణంగా. కాని ఇంద్రియాలతో మనసు ఏకమయిందంటే కామక్రోధాలకు జోహాకుంచేసి జ్ఞానవిహీనమై పోతుంది. అన్నీ అలా కలసి బుద్ధిని విమోహింప చేస్తాయి. బుద్ధి అన్నిటికంటే బలమైనదే. తాను నిజంగా బలమైనదనే సంగతి తన దృష్టిలో ఉండాలి. అలాలేక మనసుతో పాటు మెత్తబడితే సర్వనాశన మవుతుంది. ఈ బుద్ధికంటే బలమైనది ఆత్మ అని చెప్పాను. ఆ ఆత్మ అనేవాడిని ఇవేవీ ఏమీ చేయలేవు. సూర్యుని వెలుగులో మంచివీ చెడ్డవీ అయిన వసులు అనేకం జరుగుతున్నా అవన్నీ సూర్యుడిని ఏంచేయ కలుగుతాయి కనక! ఆ ఆత్మ శుద్ధ బుద్ధావతారం. చాల నిర్లిప్తుడు. జ్ఞానపూర్ణుడు. అతడి వంక చూస్తే చాలు. చూసిన వాళ్ళకు జ్ఞానం ప్రకాశిస్తుంది. సూర్యుని చూస్తే ప్రకాశం అవుపడ్డట్లు ఆత్మవంక ఈ బుద్ధి, మనసులు చూస్తే గదా బాగుపడేది. అందుకే అంతర్దృష్టిని కలిగియుండు అంటవి-ఉపనిషత్తులు. అప్పుడే నిర్మలుడైన ఆత్మను చూడటం అవుతుంది. అప్పుడతడి యందున్న జ్ఞానం ఈ బుద్ధికి మనసుకూ తెలుస్తుందని ధ్యని.

48 అందుచేత సాధన వైసుంచి క్రిందకు రావాలి. బుద్ధి చాల బలమైందన్నాము కదా! దానిని ఆత్మమీద ఉంచు. స్థిరపరచు. బుద్ధి కంటే పరమైన ఆత్మను తెలిసికొని, దుర్జయమైన ఆ కామాన్ని వినాశమొనర్చ వలసినది. బుద్ధి బలంగా ఉంటే మనసు మంచి బలంగా ఉంటుంది. ఇంద్రియాలు అప్పుడేమీ చేయలేవు దాన్ని. ఇంద్రియాలు నియమవంతంగా ఉంటే ఈ కామక్రోధాలు వాటిని కనిలించలేవు.

ఈ మూడవ అధ్యాయంలో ఒకానొక బలమైన సందేశం ఉంది. దానిని మననం చేయటం అవసరం.

రెండవ అధ్యాయంలో 'ఆత్మ' అనేది విశ్వస్థాయిలోని ఈశ్వరుడి అంశ అన్నారు. ఇక్కడ ఈ ప్రపంచంలో ప్రతివ్యక్తి చేసే కర్మకూడ ప్రకృతి చేస్తుండేదే. "అహంకారి చేసేవి కావు" అనే భావాన్ని అనుభూతి చేస్తూ ప్రకృతికి (అంటే భగవంతుడికి అనచ్చు) అర్పితం కావలసినవి అనే బోధ చెప్పబడుతోంది. సృష్టి జరగడంలోనే "యజ్ఞం" అనేది కూడ దానితో ఏకంచేసి జరప బడిందట. యజ్ఞం అంటే త్యాగం-సమర్పణం. ఈ సమర్పణం మీదనే వ్యక్తుల మనుగడ నిలవాలని చెప్పటం ప్రధానవిషయం. నిజానికి సృష్టికూడ, పరమేశ్వరుడు తననే తాను సర్వథా త్యాగం చేయడంవల్ల జరిగింది. అందుకనే వ్యక్తులు కూడా ఆ పరమేశ్వరునికి తమ సర్వస్వం కర్మతో సహా సమర్పణ చేయటమనేది తప్పనిసరి అయిన విషయం. ఇది సర్వ విధాల జరుగుతున్న విషయ మన్నాడు శ్రీకృష్ణుడు.

ఈ కర్మలన్నీ చేస్తున్న దెవరు? ప్రకృతి అందులోని త్రిగుణాలున్నా. ఈ సంగతి చాల గట్టిగా చెప్పినాడు శ్రీకృష్ణుడు. ఈ కర్మలన్నీ పురుషోత్తముడే లేదా సృష్టి తనలో భాగమైన అసాత్మ ద్వారా చేయించివేస్తున్నాడన్న ధ్వని అవుపడుతోంది. ఈ కర్మలన్నీ అవిధంగా అతడికి (లేదా సృష్టికే) సమర్పణం కావలసినట్టివి. అవుతున్నట్టివి. ఈ సమర్పణం ఇలా జరుగుతున్నదన్న విషయం ఈశ్వరునిలోని అంశమైన వ్యక్తి, బుద్ధిద్వారా ఎరుగవలసి యున్నదని

బోధ. అప్పుడె వ్యక్తి తనై చేస్తున్న పనులకూ భగవదీచ్ఛకూ, లేదా సృష్టికి సామరస్యం కలిగి ఆతడికి జ్ఞానవిషయం తెలిసి అమరత్వం సిద్ధిస్తుంది అని చెప్పటం ఇందులో ఉన్నది.

ఇక జ్ఞానాన్ని బుద్ధిద్వారా సాధనచేసి తెలియటం ఎలాగో నాల్గవ అధ్యాయంలో చర్చించటం చూస్తాం.

ఇది మూడవ అధ్యాయం

శ్రీకృష్ణ పరమాత్మనే నమః

శ్రీమ ద్భగవద్గీతా మననము

(నాల్గవ అధ్యాయము)

జ్ఞానాన్ని దర్శనంచేసికొని కర్మచేయాలి-అప్పుడు కీవితమె యజ్ఞం అవుతుంది-అదే సాధన

శ్రీ కృష్ణుడు మూడో అధ్యాయంలో సృష్టిచక్రం ఎలా నడుస్తుందో అర్థమవుతుంది వివరించాడు. “ముందు బ్రహ్మము తరవాత యజ్ఞము అమీదట పర్జన్యము. దానివల్ల అన్నం. అన్నంనుంచి భూతాలు, వాటివల్ల యీవ్యక్తి శరీరాలు, ఇదీసృష్టి సరళి. ఈశ్వరుడే తనను తాను ఆత్మగా అనాత్మగా విభజించుకొని, మళ్ళీ అనాత్మను ఉప విభాగాలుగాచేసి వాటిని కొన్ని కొన్ని పాళ్ళుగా కలిపి ఇలా త్యాగంచేసుకోవటం ద్వారా మానవుడయినాడు. అందుకనే వ్యక్తికూడ త్యాగంచేస్తూనే బ్రతకాలి. అది తప్పనిసరి. వ్యక్తి సమాజం కోసం-సమాజం జగత్తు కోసం- జగతు ఈశ్వరుని కోసం త్యాగం చెయ్యాలి. ఈ చంక్రమణాన్ని ఎవరు అనుసరించడో వాళ్ళు పాపిష్టివాళ్ళయి పోతారు”. అన్నాడు.

1-3 ఇంకా చెపుతున్నాడు శ్రీకృష్ణుడు. ఈ చంక్రమణాన్ని అనుసరించటం ఎలాగంటే అదియోగ విషయం. నీప్రవర్తన

ఈ చంద్రమణాన్ని కలిసి నడుస్తూ ఉండడం అనేదె యోగం. రెండు కలిస్తే అది యుగం-లేదా యుగశం-అంటుంటాము. అలా గుర్తు పెట్టుకోవచ్చు యీమాట. “ఈ యోగ విషయం నేనె సూర్యుడికి ఎప్పుడో చెప్పాను. సూర్యుడు ఇత్వాకునకు చెప్పాడు. ఇరి పరం పరా ప్రాప్తంగా ఇప్పటివరకూ వస్తూ ఉన్నది. ఐతే ఇప్పటికి అది చాలాభాగం కృశించి నశించి పోయింది. దాని నిజస్వరూపాన్ని అంతా మరచిపోయిన ట్లున్నారు. దాని సంగతి ఎవరికీ ఇప్పట్లో సరిగా తెలిసినట్లులేదు. నేను నీకిప్పుడు చెబుతాను. నీవంటే నా కెంతో ప్రీతి కనక చెప్తానుగాక. విను” అన్నాడు.

శ్రీ కృష్ణుడు వెనక చెప్పిందెప్పుడు? సూర్యుడు ఈ ప్రపంచాలు ఉద్భవించడానికిముందుగా ఉద్భవించినవాడు. అప్పుడు వేదరూపంలో భగవంతుడై-అదె-సృష్టికర్తయై-చెప్పినాడు కావతే. ఆ వేదాలు పురాణాలు ఇప్పటివరకూ ఉంటాఉన్నా-శ్రీకృష్ణుని కాలంనాటికే (ద్వాపర యుగాంతం నాటికే) సరిగా అర్థం చేసుకోబడటంలేదన్న ధ్వని శ్రీకృష్ణుని మాటల్లోవుంది. ఇప్పుడు మళ్ళీ చెబుతున్నాడట. ఆ చెప్పబోయేవి మనకు తిన్నగా తెలిస్తే ఆవేదాలు, పురాణాలు ప్రత్యేకంగా చదవలేదే, కంఠస్థం చేయలేదే, అనేకాధ పడవలసినవని లేదనిపిస్తుంది.

4-6 అప్పుడు అర్జునుడు సందేహాన్ని వెలిబుచ్చుతాడు. “కృష్ణా! నీవు సూర్యునకు ఎప్పుడో చెప్పానంటున్నావు, ఎక్కడి సూర్యుడు, ఎప్పటి ఇత్వాకు. నీవు ఇప్పటి వాడివి, నీమాట నేను నమ్మటం మెలాగ” అన్నాడు. ఈ ప్రశ్ననాధారం చేసికొని శ్రీ కృష్ణుడు “నేను” (అనేది) ఈశ్వరుడేనని అదె-సృష్టికర్తైనని-చెప్పకుండా చెప్తాడు. ఈభావంతో ఉపన్యాసం ప్రారంభిస్తాడు. “నేను” దివ్యుడు. “నీవు” అంటే అర్జునుడు-త్రిగుణాత్మకుడు. “నాకూ” ‘నీ’ కూ జన్మలెత్తడంలో అంటే శరీరాలు పొందటంలో, అనుభవించడంలో తేడాలేదుగాక. అనేక శరీరాలయినయి మనకు, కానిఈజన్మల సంగతి-శరీరాల సంగతి-దేవకీనందనుడైన “నా”కు తెలుసు. అర్జు

నుడైన నీకు తెలిదు. ఈజేదాయే నీవిప్పుడు తెలిసికోవలసింది. నేను నాతల్లి గర్భంలో శరీరాన్ని పొందేముందు ప్రకృతిని అధీనంలో ఉంచుకొని మరీ యీఉపాధిని పొందటం జరిగింది. అర్జునుని ఉపాధిని పొందేటప్పుడు అలా ప్రకృతిని జయించిన మీదట ఆ “నేను” ఉపాధిని పొందలేదు. ఇదే నీకూ నాకూ తేడా. నేను (దేవకీ నందనుడను) అందుకని దివ్యుడను. నీవు (అర్జునుడవు) కావు. ఇప్పుడై నా నీవు ప్రకృతిని జయిస్తే నాలాగా దివ్యుడవై అవుతావు. నేను దివ్యుడను. అందుకే నేను అజ్ఞుణ్ణి, అవ్యయుడనీ, భూతాలకు ఈశ్వరుడిని. ఇది జ్ఞాపకముంచుకొను.

7-8 “నీవు ఈప్రకృతిని జయించి జన్మించడం, నేను అలా కాక పోవటం, ఈవిచక్షణ ఎందుకు చేశావు” అనీ ‘నేను’ అంటున్న నన్ను ప్రశ్నించాలిని చూస్తున్నావు కొంచెం తగ్గు. నీవు నీపరిస్థితుల్లో ఉండి నీచుట్టూగల శరీరంలో వాతావరణంలో తాదాత్మ్యం పొందావు. అది ఎవరి పొరపాటోలేదా విచక్షణో అని మళ్ళి భ్రమ పడకు నీదే, ఈతాదాత్మ్యం నుంచి బయటపడాలి. ఆపనిని నేను చేశాను. అలా దివ్యుడను అయినాను. నీవుకూడ అలాకావటం నీలో ఉంది. ఇక్కడ ఒక చిన్నవిశేషంచెపుతాను. ‘నేను’ “నీవూ” అనే భావాలతోపాటు “ఈశ్వరుడు” ఇనేభావం ఒకటుంది. ఈ ‘నేను’ అనే ఏఅనాత్మతో గాని తాదాత్మ్యం పొందని స్థితిలో ఈశ్వరుడవుతాడు అతడికి ప్రత్యేక ప్రతిపత్తి ఉంది. నీలాగనే నేను జన్మించక ప్రకృతిని జయించి ప్రభవించటం “ఆ ఈశ్వర సంకల్పం” అని అంటే-ఈక్లిష్ట సమస్యలోని వివరాలు నీకు తెలుస్తవనుకుంటాను. ఎప్పుడెప్పుడు ధర్మ గ్లాని కలుగుతుందో అంటే సృష్టిలక్షణంయొక్క సరళికి గ్లానికలుగుతుందో అప్పుడు అధర్మంనుంచి ధర్మాన్ని ఉద్ధరించవలసి ఉంటుంది. ఆఅవసరమే ఈశ్వర సంకల్పం అయి వెలుస్తుంది.

అయితే ఈశ్వరుడున్నాడా? ఉంటే అలా ఈశ్వరుడెందుకు దిగిరావాలి? మంత్రంపెట్టినట్లు ఒక్కచిటుకుతో ఈఅధర్మపరులను మాయం చేయరాదా? అని సందేహంరావచ్చు. కాని అదిసరికాదు. ఆయన అదే నేను (అనే భగవానుడు) స్వార్థంకోసం ఇలా వస్తున్నాడనుకొనకు. దుష్టశిక్షణ శిష్టరక్షణే ఉద్దేశం కాదు, ధర్మసంస్థాప

శ్రీమద్భగవద్గీతా మననము

నం ఒకటుంది. ధర్మంను అంతాపాటించవలసిందిగా చేసి చూపి నిశ్చయించి, స్థిరంచేయవలసిన అవసరంకోసం అలావస్తున్నాడు ఆ 'నేను' అదే భగవదవతారము అంటాము. అది స్వతంత్రుడైన "నా" యొక్క అవతరణం. మీలో (త్రిగుణాత్మకులలో) నిల్చి మనుతూ ధర్మం ఆచరించి తెలియజేయాలి. ఇది మీ కోసం- ఈ విశ్వంకోసంచేసే ఈ 'నా' లోకకర్త-నాకర్త. అవతార పురుషుడూ దివ్యపురుషుడూ అయిన నాకర్త. అది నిష్కామకర్త అనేది మరువకు. అలాచేయటం కర్తవ్యంగా మాత్రమే ఉండటంచేత ఈ ఉపాధిని ధరించిన నేను దానిని చేస్తుంటాను. పాపపుణ్యాలు నాకు అంటని కారణం చేతనే. నేను దివ్యుడయింది అందుచేతనే.

9. నా శరీర జన్మ ఎత్తినప్పటివలె నీ ఆశరీర జన్మమప్పుడు ప్రకృతిని జయించటం కాలేదు. నీవు అందుకని త్రిగుణాత్మకుడవే. కాని ఈ గుణాలను దాటటంవల్లనే మానవుడు దివ్యుడు కాగలడు గాక. నీవు ఇప్పుడై నా ప్రకృతిని వశపరచుకొంటే దివ్యుడవు అవుతావని ధ్యని. తత్వతః, 'నా', 'నీ' తేడా తెలిస్తే నీవు ఆ "నన్ను"ను పొందేస్తావు. ఈశ్వరుడవు కాగలవన్న మాట.

10. త్రిగుణాల నతిక్రమించి స్వచ్ఛమైన నేనును అనుభూతి చెయ్యాలి. ఈ నేను త్రిగుణాలలో చిక్కుబడి కశ్మల భూయిష్టమయి మనచేతల్లో 'అహం'గా పరిమితమయిపోతున్నది ఈ కశ్మలాన్ని కడిగెయ్యాలి. అప్పుడు 'నేను' స్వచ్ఛమై, ఈశ్వరుడవుతుంది. అందుకు, ఈ 'నేను'ను శరీరంనుంచి, శారీరక విషయాలనుంచి వేరుచేసి చూడాలి. రాగం, భయం, క్రోధం అనే మూడు భయంకరమైన శారీరక విషయాలున్నాయి. వాటిని ఈ "నేను"తో కలవకుండ దూరంగా పెట్టాలి. వాటిని విడివిడిగాచేసి, ఈ "నేను"ను దర్శించాలె, ఆస్థితిలో "నేను" దివ్యాత్మ అవుతుంది. దివ్యత్వమందు కొంటుంది. ఇది జ్ఞానం. ఈ జ్ఞానా న్నెరిగిన మనపూర్వులు పవిత్రులయినారు. మద్భావాన్ని పొందారు. అంటే "నేను దివ్యుడను" అనే భావాన్ని పొందారు. అంటే "నాది" అనే ప్రసక్తి (రాగం) నాది కాదే అనే ప్రసక్తి (భయం) నాదెందుకు కారాదు అనే ప్రసక్తి

(క్రోధం) వదలి నేను స్వచ్ఛమైన వానిని అనే అనుభూతి పొందారు. కనుక, ముందు బుద్ధి నువ్వయోగించి ఈ పై ప్రక్రియను ఎరగాలి. ఆతరువాత అనుభూతి అవుతుంది. ముందు శబ్దగా విని తెలిసికొనటం కర్తవ్యం-అనిపిస్తుంది.

11. అలా యీ “స్వచ్ఛమైన నేను” అనేదేమిటో తెలిసికో కుండా ఉంటే-అసలు అలాటి భావం ఉన్నదనేదే తెలిసికోకుండా ఉంటే-ఈశారీరక విషయాల్లో ఈ నేను కలిసిపోయి, నేను తింటున్నాను-నేను తిరుగుతున్నాను-అనుకొంటూ, శరీరమే తాను అనుకొంటూనే ఉండటం జరుగుతుంది. అసలు పై భావాలు విని తెలియటమే లేకపోతే అవి ఎప్పుడో అనుభూతి చేసి విముక్తిని పొందటమనే సంగతే ఉండదు. అప్పుడా నేను, ‘దివ్యుడు’గా కాక చావు పుట్టుకల శరీరిగా ఉండిపోతాడు, ఆఫీసుపని చేస్తూ ఇంట్లో విషయాలే పూర్తిగా మరచిపోయినట్లు, దివ్యుడనే మాటమరచి శరీరగా ఉంటాడు. ఈ “నన్ను”ను ఎవరు ఎలా భజిస్తారో అలాగే వారుంటారు. అంతా “నేను”ను ఆరాధించే వాళ్ళు. ‘నేను’ అధికారినంటాడు, నేను ఇంటికి పెద్దనంటాడు. నేను తెలియని వాణ్ణంటాడు. నేను దివ్యుడనని కూడ శ్రీకృష్ణునిలా అనుభూతి చేయచ్చు. అలా దివ్యులూ త్రిగుణాత్మకులూ ఇద్దరూ కూడ ఆ ‘నేనును’ ఆరాధించే వాళ్ళు. వాళ్ళు ఎలా ఎలా ఆరాధించారో. వాళ్ళు అలా అలా అవుతున్నారు. అందుకే “సర్వః మనుష్యాః మమ వర్తమాన వర్తంతే” అనటం ఇదంతా ఎందుకు చెప్పడమంటే ఈ నేనును శారీరక విషయాలనుంచి విడగొట్టి ఆరాధించడమనేదే వైన చెప్పిన యోగమునకూ అందుగల జ్ఞానమునకూ సంబంధించిన విషయం అని చెప్పడానికి.

12. ఈప్రపంచంలో ఉన్న జనులందరినీ రెండు తరగతులుగా చూడవచ్చు. ఒకరు దివ్యులు ఇతరులు త్రిగుణాత్మకులు. త్రిగుణాత్మకులు కామాత్మానులు, కాంక్షాపరులు. రాగం భయం క్రోధం అనే వాటితో కూడుకొని “నేను”ను సేవిస్తారు. ఇవి రజోగుణ లక్ష

ణాలు. ఇవి “నాది-నాది” అనే స్థితికి పునాదులు. వేదాల్లో క్రతువులు చెప్పబడ్డవికదా! వాటిని కూడ మీరు కాంక్షాపూర్ణంగా చేస్తారు కాని, నిష్కామంగా చేయరు. ఫలం కోసం చేస్తూ. ఆచేసేటప్పుడు ఆ పనిమీద గాక ఫలమీద బుద్ధి వుంచుతారు. అలా స్వార్థంలో నిమగ్నమై ఉండడంచేత మీరికి దుఃఖమే కలుగుతుంటుంది. మీరు సమాజాన్ని నిష్పాక్షికంగా చూడటమే మానేస్తారు. కాలక్రమన కామాత్మానులే అయినా దివ్యులమన్నట్లు ప్రవర్తించి అధోగతిలో పడిపోతుంటారు. వీళ్ళు-పాపం--సమాజాన్ని ఎలా సరిదిద్దకలుగుతారు? పక్షపాతబుద్ధి కలవాడు న్యాయమూర్తిగా తీర్పునెలా ఇవ్వగలడు?

13. దివ్యులమాట అలాఉంచి ఈ త్రిగుణాత్మకులు వాళ్ళ వాళ్ళకు గల సహజగుణాలను బట్టి నాలుగు రకాలుగా చెప్పవచ్చు. ఆ గుణాల పాళ్ళ ననుసరించి వారు స్థూలంగా నాలుగరకాలు. నేను వాళ్ళని అలా పేర్లు పెట్టిపిల్చాను. వాళ్ళే నాలుగు వర్ణాలు-వీళ్ళు “మయాసృష్టం” అంటే ‘నాది’ ‘నాది’ ‘నాచేత’ అని వీళ్ళుతలచే ఉద్యతాన్ని బట్టి సృష్టింప బడినారు. ఆ గుణాల తీవ్రతను బట్టి అలా పిలువ బడ్డారు. బ్రహ్మణ-క్షత్రియ-వైశ్య-శూద్రులని ఆపేర్లు. గుణాల పాళ్ళను బట్టి అలావాళ్ళను నేను విభజించి పిలిచాను, ఆ పేర్లతో. అలా నేను పేర్లుపెట్టి పిల్చినంత మాత్రాన ఆ గుణాలను వాటి పాళ్ళను నేను వారి వారిపై రుద్దానని అనుకొనకు. పూల బుట్టఉన్నది, అందులో తెల్లనివి, పచ్చనివి, ఎర్రనివి. నల్లనివి పూలు ఉన్నాయి. వాటిని గుర్తించి అలా చెప్పినంత మాత్రంచేత ఆతెల్లని తనం, పచ్చనిదనం మనం ఇచ్చిన వాళ్ళ అవి వానికి సహజలక్షణాలు మవుతామా? అలాగే గుణాలను బట్టి ఆపేర్లు పెట్టాను. అవే వర్ణాలు. వారి వారి ఆశ్రమాలలో ఉండి ఆయాధర్మములను నిర్వహిస్తున్నంత కాలం చింత లేదు. ఆవర్ణాల్లో జన్మించిన వాళ్ళంతా అలాగే పిలువబడి ‘కులం’ వంశం ‘గ్రూపు’ ఇలా అనుకొంటూ, నేను

పెట్టిన పేరే అనుసరించటం అయ్యేది. ఐతే ఆ పేర్లు వదలకున్నను, ఈనాటికి ఎంతో ఆందోళనలో పడిపోతూ, ధర్మాలను పాటించడం కూడ మాని, ధర్మాలకు విపరీత వ్యాఖ్యానాలు చెప్తున్నారు.' అన్నాడు శ్రీకృష్ణుడు, 'అందుకే ఇప్పుడు ఆ సూర్యుడికి ఎప్పుడో చెప్పిన యోగం చెప్తున్నాను విను.' అన్నాడు.

14. దివ్యులూ కామాత్ములూ అన్నానని ఆ విభాగంమాట అలావుంచి, ఈ నాలుగభాగాల విభజనం నీమనసులో పెట్టుకొని తికమక పడతావనె, ఈ నాలుగు వర్ణాలసంగతి ముందు చెప్పాను, వారి సంగతి మధ్యలోవచ్చి అసలు విషయంలో సందేహం రాకుండా చెప్పినట్టి దీ విషయం అనేది మరచిపోకు. ఈ దివ్యులు వేరు. మీరు కామాత్మానులు కాదు. కామాత్మానులు దివ్యులయేది ఎలాగనే విషయం ఇప్పుడు మనకు కావలసింది. ప్రత్యక్షంగా నీకు తెలియాలని చెబుతున్నాను. నే నున్నాను. నేను కర్మచేస్తున్నా అది నన్ను బంధించదు. ఎందుకనంటే దాని ఫలితాల స్పృహ వా కుండదుగనుక. అందుకని నేను దివ్యుడ నయినాను. ఈ కీలకం మీరు కూడ తెలుసుకొని ఆచరించే వారయితే, మీరూ దివ్యులు అవుతారు. అప్పుడు మీరూమీకర్మల చేత కట్టుబడరు. పాపంగాని పుణ్యంగాని బంధించ దని ధ్వని. ఇదే నేర్వవలసిన జ్ఞానం. కర్మ చెయ్యాలి. నిష్కామకర్మ చెయ్యాలి. అంటే కర్మ ఫలితపు స్పృహ లేకుండా కర్తవ్యం అనే కారణంవల్ల కర్మ చేయాలి. జీవితం ఆ విధంగా యజ్ఞంగా మార్చివేయాలి, జ్ఞానం తెలిసి ఇలా కర్మ చేస్తున్నట్లయితే అదీ యోగం. అదే ఆరూఢస్థితి నందినప్పుడు దివ్యత్వ మవుతుంది. అంతేగాని యీ యోగం కులాలలో ఇమిడిలేదు యథాతథంగా.

15. ఈ జ్ఞానాన్ని తెలిసి మోక్షాన్ని కాంక్షించిన మన పూర్వులు తమతమ కర్తవ్య కర్మలను అలాగే చేశారు. సమాజానికి వ్యక్తిగతముగా కైక తాకి కర్మలను చేయవలసినట్టి కర్తవ్య మేదో ఆ కర్మ స్వధర్మము అనిచెప్పాను గదా. ఆ స్వధర్మం, వారు

అంటూ ఉండేవారు. అది తమ ద్యూటీగా, ఆ రీతిగానే యీ జంతులో మనమూను. నీవూ అలాటి కర్మచెయ్యి. ఆ తరువాత చేస్తుంటే, మనుతుంటే-ఎప్పుడో నీవు దివుడవు అవుతావు.

16. ఇంతకూ కర్మయోగి-సాధకుడు-ఏ కర్మచేయాలి, ఏ చేయరాదు అనేది ముఖ్యం. ఈ సమస్య ఎంతో తెలిసిన వారకొన్న వారిని కూడ మోహపెట్టు తున్నది. ఎప్పుడు ఏకర్మ చేసి దవుతుంది. ఎప్పు డేకర్మ చేయ తగిన దవుతుంది అనేది ఎవరూ అలోచించి తెలిసికొనాలి. అది ముఖ్యం.

17. సమాజ శ్రేయస్సును దృష్టిలో ఉంచుకొని, పశ్చాత్తాప నిష్పిద్ధకర్మలనీ చెప్పబడినయి. నిష్పిద్ధకర్మలు చేయనేరాదు. మనం అవి వ్యక్తికి సమాజానికి అగత్తుకీ కూడ నష్టం కల్గించేవి. కాక చేయతగినవి, చేయక తప్పనివి ఉన్నయి. ఇవి కర్తవ్యాగా చేయాలి. దేవపితృ కర్మల నాచరించటం తలిదండ్రులను పూజించటం, భార్య బిడ్డలను పోషించటం, బీదవారి నాదరించటం వంటివి. ఈ రెంటితో అయిపోలేదు. మూడవరకం ఉంది' అది 'అకర్మ' అయినవాలతోనూ పరికరాలతోనూ కర్మచేస్తూ 'కర్మత్వాన్ని' పూర్తిగా బుద్ధిలతో వదిలివేయటం 'అకర్మ'. ఇది బాగా తెలియాలి. మనం కర్మగతి చాలా గహనమైనది అనడం. ఈ 'అకర్మ' పరార్థం విషయంలో చాల ముఖ్యమయింది: సాధనకు ఇది ప్రాతిపదిక.

18. కర్మయోగి కయిన సాధన:-

కర్మయోగికి శ్రీకృష్ణుడు రెండు సాధనలను ఈశ్లోకంలో పేర్కొన్నాడు. వాటిని తెలిసి పాటించాలి. మొదటి సాధన "కర్మణ్యో మక్రమో (యః) పశ్యేత్", అనేది. అంటే కర్మలో అకర్మను చూడాలి. రెండవసాధన అకర్మణీవకర్మ (పశ్యేత్) (యః) అకర్మలో కర్మను చూడాలి అని. అలా ఎవరు చూస్తారో అతడు బుద్ధిశాలి అనాడు! పైగా సర్వకర్మలలో అతడు కృతకృత్యుడయి వాడవుతాడు అన్నాడు-(శ్రీకృష్ణుడు. ఈ సాధనలను నిశితంగా అనుసరించేయాలన్న అవసరం ఎంతైనా ఉంది: కర్మచేస్తూ కూడ

నేను “దానిని చేయటలేదని అలా “నేను” అనేది చేయకుండానే ఈ కర్మయలా జరుగుతూనే ఉండాలనీ అర్థం. కర్మలను చేయడం మానమనికాదు. ఈ సంగతి ధృఢంగా నిశ్చయంగా తెలిసికొనాలి ముందుగా.

మొదటిది

ఇంతకూ ఈ సాధనలోని కీలకం ఏమిటంటే, నేను ను మిగతా ఏకారాలతో విడగొట్టి చూడటం. ఈ నేను అనేదానికి ఆత్మ అని పేరు పెట్టినట్లయితే, మిగతాదంతా అనాత్మ అవుతుంది. ఈ నేను అన్నింటనున్నదే. నీలో, నాలో, దానిలో, అన్నిటిలో సర్వత్ర నున్నవాడే ఈ అధివిద్యుడు. జీవానికి ప్రమాణముగ నున్నవాడు. జడాల్లోకూడ ఈ “నేను” ఉన్నదనిపిస్తుంది-ఎలెక్ట్రానుల్లాగా! జీవాధారమైన ఈ “నేను” -సూర్యుడు మనకు వెలుతురు నిచ్చినట్లుగా- ఈ అవయవాలు, మనసు, బుద్ధి, అహంకారం ఇవి పనిచేయడానికి కారణంగా మాత్రం ఉంటున్నది. వెలుతురులో జరిగే యీ పనులన్నీ సూర్యుడే చేస్తున్నాడనటం ఎంత పొరపాటో, ఈ శరీరం చేస్తున్న పనులన్నీ “నేను” చేస్తున్నాడు అనటంకూడ అంతేపొరపాటు-అనేది గమనియం. నిజానికి తిరుగుతున్నది ఎలెక్ట్రిక్ ఫాను. విద్యుత్తు కాదు గదా! అలాగే - కర్మను చేసేది అనాత్మయైన ఈ శరీరమూ, అవయవాలు, బుద్ధి, మనసు, అహంకారము. “నేను” అనేవాడు, కర్మను యథాతథంగా చేయనే చేయటలేదు.

ఈ జడాలు చేసిన కర్మలు “నేను”కు ఉంటకట్టబడటం అనేది అందుచేత చాలా అబద్ధమైన విషయము. ఇలాంటి అబద్ధాలు చాలా నమ్ముతూనే ఉంటాం మనం. ఆకాశం నీలంగా ఉంటుందంటాం. అది నిజంకాదు. చేయి కడుక్కొని వచ్చి, నా చేయి పరిశుభ్రంగా ఉందంటాం. అది నిజంకాదు. ఎంతో బాక్టీరియా ఉంటుందని శాస్త్రజ్ఞులు చెప్తారు- అలాగే, ఈ పొరపాటు మనసూ బుద్ధిద్వారా చేస్తుండటంవల్ల ఈ శరీరం చేసిన పుణ్యపాపాల రెంటి ఫలాన్ని మానవుడు తననెత్తిన రుద్దుకొంటున్నాడు. ఇది వాస్తవ విషయం. ఈ

సంగతి మనసూ, దాన్నిదాటి బుద్ధిలవరకూ ఎక్కాలి. దీనిని, విషయం మననం చేయటం ద్వారా పొందవచ్చు. అహంకారము కూడ ఇది అనుభూతి చేసిన తుణాన. ఈ మనోబుద్ధ్యహంకారాలు మూడున్నూ “నేను”లో కరిగిపోయి నశిస్తాయి ఎప్పుడో. అప్పుడే దర్శనం అవుతుంది. దానికోసమే ఈ ఆత్మానాత్మ వివేకాన్ని తెలియవలసి యుండటం.

ఆత్మఅసీ, అనాత్మఅసీ ఈ రెండెందుకు చెప్పకోవాలి. ఈ ప్రపంచంలో ఉన్న విభాగాలు చాలక అనటం కద్దు. అలా కాదు. ఇది సాధనలో భాగం. సాధన ఫలించటానికి ఇదేమార్గం మొదట్లో. విడగొట్టే ఆలోచన ఇది-అని పాశనచేస్తే ఏమీ ప్రయోజనం లేదు.

సాధనలో తగినంత దూరం వెళ్ళినాక ఈ విభేదం అంతగా అవసరం లేదు. అప్పుడు సర్వత్ర ‘ఆత్మై’ అవుపడు తుంటుంది. ‘అనాత్మ’ సంగతి అప్పు డక్కరేదు.

ఈ సాధన చేస్తున్న సాధకుడు నేను ఈ పుణ్యం చేశాను అనడు. ఈ కర్మవల్ల ఫలితం నాకే అనడు. కార్యకారణాలభేదం ఇప్పటిలా అతడి చుట్టూతిరిగి వేధిస్తూ ఉండదు. అలా అయితేఎలా! పిచ్చెక్కిందంటారేమోనని వెరగు పడద్దు. రెండుస్థాయిలుంటాయి. ఒకటి సాధనస్థాయి, రెండవది జగత్స్థాయి. జగత్స్థాయిలో మనసు, బుద్ధిలకు (బ్రతుకుబాటలో) పాపం పుణ్యం కార్యం కారణం అన్నీ తెలుస్తూనే ఉంటవి. వీటిని తెలియనివాడు ఉన్నాడుగాని, తెలిసినవాడు ఉన్నాడు డెలా అవుతాడు? ఆత్మానాత్మవివేకి ఇవన్నీ తెలిసినవా డై య్యండికూడా ఆత్మానాత్మ వివేకాన్ని ఎరిగిన వాడనేది సత్యం. పారమార్థికమైన బాటలో ఈ వివేకాన్ని ఎరిగి ఉంటాడు. అతడు ఉన్నాడుగాదు-సరికదా-అతడు బుద్ధిమాన్ అని కూడ అంటున్నాడు శ్రీకృష్ణుడు.

తత్త్వభావస్థితిలోనున్న “నేను”కు పాపపుణ్యాలులేవు. వాటికి భేదంలేదు అక్కడ. అంటే ఈపాపపుణ్యాల భేదము ఆస్థితిలో అక్కర

లేదని అర్థం. అస్థితివచ్చేవరకూ - అంటే జాగ్రదనస్థలోని వ్యవహారాల్లో - కర్తవ్యాన్ని తెలిసిచరించడానికి, ఆ భేదం తెలిసికొనాల్సిందే. పాపపుణ్యాలును పాటించవలసినదే. తప్పుదు. కనక తత్త్వభావస్థితి ఒక ప్రక్క, న్యవహారస్థితి రెండవప్రక్క, కలిగి ఉంటూ మొదటిదాని కోసం మాత్రం ఈ ఆత్మానాత్మవిభేదం తెలియటమే వివేకమైన సంగతి. ఈ అనుభూతులను ప్రత్యేకం పొందటానికయిన సాధనఅదే.

రెండవది

ఇక రెండవ సాధన అయిన “అకర్మణీచ కర్మయః పశ్యేత్” అనేదాని అర్థం ఏమిటంటే - “నేను” ఏకర్మనుగానిచేయటలేదు. అనే సంగతి ఎరిగి యుండటమే ‘నీ’ పని అంటే ఈ ‘నేను’ అనేదానికి పని ఒకే ఒకటి ఉన్నదన్నమాట. అది ఏమనంటే తానేమీ చేయటలేదనేది అనుసంధానంచేస్తూ ఉండటమే. అదే రెండోసాధన. సర్వకాల సర్వావస్థల్లో జరిగే పనుల్లోనూ ఈ “నేను” అనేది చేయనట్టిదై ఇలా విడిగా ఉన్నది అనే అనుభూతి ఉండాలి? ఇదే ఈ రెండవసాధన యొక్క కీలకం. ఇందువల్ల సతతమూ ‘నేను’ అనే పదార్థపుగుర్తింపు ఉంటూ ఉంటుందన్నమాట. తత్పదార్థచింతనమే సదా సమకూరుతూ ఉంటుంది. ఇదే ‘మత్’ భావం అన్నాడు శ్రీకృష్ణ పరమాత్మ. దానినే (awareness) అని అనేది,

వై ఒకటి - రెండు సాధనలు సంయుక్తమైన ఒకే సాధన అనేది తెలియాలి. సాధనకు, ఈ స్థితిలో పనులుచేయడం అనేది జరుగుతుండటం, తాను ప్రత్యేకంగా ఉన్నది అనే అనుభూతి, అవుతుంటాయి. కర్తృత్వ భావమూ, అహంభావమూ, వాటంతటవి నశించి పోతుంటవి. మొదటి సాధన మనసుతోను బుద్ధితోను చేయబడుతుండేది. రెండవసాధన ఆ మొదటి సాధనవల్ల కలిగిన అనుభూతి-అంతకంటే మరేదేదు. బుద్ధినిమించిన స్థాయిలో జరిగే సాధన. అతీంద్రియసాధన అది.

మూడవది

19 ఈశ్లోకంలో ఒక సాధన నియతిగా చెప్పబడింది. 'కామ సంకల్పవర్జితాః.. అనేది ఆ సాధన ఇది మూడవ భాగం సాధన అనచ్చు మొదటి సాధన చేస్తూ కర్తవ్యమైన కర్మలను చేస్తూ, ఆకర్మ 'నేను' చేయటంలేదు. అనుకొంటూ ఉంటాడుకదా సాధకుడు! అయినా మనసులో కొన్ని కామసంకల్పాలు ఉండటంకద్దు. మనసు లక్షణం వికల్పమూ సంకల్పము మళ్ళీ వికల్పమేకదా మరి! అలా కలిగినప్పుడు ఆకారకలను పెంపొందిస్తూ వాటిని కర్తవ్యంగా భావించి సాధిస్తూ ఉండటంకద్దు. నేను వీటిని పెంపొందించటంలేదు అనుకొంటూ సాధనలో మొదటిభాగాన్ని అనుసంధానం చేస్తూఉండటం జరగవచ్చు. అలాటప్పుడు ప్రమాదంఉంది, అనేది గ్రహించాలి. ఆప్రమాదం సాధనకేను అనేది గమనించాలి. అందుకనే కామ సంకల్ప వర్జితాః అనేదికూడ సాధనలో ఒకానొక భాగంగా చెప్పటం అవుతున్నది. అలా కామ సంకల్పాలేవో వాటిని తెలిసి వర్జించమనేది లేకపోయినట్లయితే, నామనసుకు అది ఇష్టం-దానిని సాధించటం నాకర్తవ్యం అనే గాడిలోపడి సాధకుడు అధోగతికి పోవటం కద్దు. దానిని నివారించడానికే ఈమూడోసాధన చెప్పటం అయింది.

ఈసాధనయొక్క భావం ఏమిటంటే ఏపనులూ కోరికతో ఆరంభించకూడదు. ఇంద్రియ తృప్తిని ఆశయంగా పెట్టుకొనియేపని ఆరంభించవద్దని బోధ. అలాకోరికపై ఆరంభించి చేసేపనులు కర్తవ్యాలు కావని తెలిసికొనాలి. జాగ్రత్తపడాలి. కర్తవ్యాలంటే మానవుడు శాస్త్రవిధులును సమాజానికిగాను తాను చేయవలసి యుండే కర్తవ్యమేదో అదేననేదిజ్ఞాపకముంచుకోవాలి. అదే 'స్వధర్మం' అని వెనకచెప్పుకొన్నాం. స్వధర్మం కానిపనికిఈసాధన వర్తించదు.

20 అలా ఈపై సాధనను తుచ తప్పకుండా ప్రయత్నంచేసి అనుసరిస్తే అప్పుడు కర్మలు చేయబడుతున్నప్పటికిన్ని ఆచేసినవానికి బంధనం ఉండదు. "అతడు ఏపనులు గాని చేసినవాడుకాదు" అన్నాడు శ్రీకృష్ణుడు. అంటే అర్థం. తింటు కడుపు నిండదనిగాని

గుచ్చితే నొప్పి పుట్టదనిగాని కాదు. కార్యకారణ సంబంధంతో కూడుకొన్న ఫలమేదో అది కలుగుతుందిగాక సందేహంలేదు. కాని సాధారణంగా పనితోపాటు అనుబంధంగా వచ్చే పుణ్యపాపాల విషయంలో ఆపనులు అతడు చేసినవాడే కాడని ధ్వని.

ఈసాధనలో-నేను ఈపనులు చేయటం లేదు-ఈప్రకృతిచేస్తోంది అనుకోవటం నేనుచేస్తున్నానని, “ఏమనీ చేయకుండా ఉండటమేనూ” అనుకొనటం, మనసుచేసే కామసింకల్పాలకు సంబంధించిన కర్మలను (కర్తవ్య కర్మలు కావు కనుక వాటిని) ఆరంభించకుండా ఉండటం అనేవి ఉన్నాయి. ఈసాధన కేవలం మనసు బుద్ధి, నేనులు చేసేసాధన. అందుకనె ఈసాధన తేలికే నన్నాడు. మనసు ఎంత బలమైందో చెప్ప నక్కలేదు. దాని కంటే బలమైనవి బుద్ధి, నేనూ లు. ఈ మాత్రపు సాధనచేయటం - అదేం మహావిషయం కాదు. ఈదృష్ట్యా చూస్తే. ఈ సాధన స్వల్పంగా చేస్తే అది మహాభయాన్ని పోగొట్ట గలుగుతుంది అన్నాడు.

కోరిక అనేది ఆధారంగాలేని పనులుమాత్రమే చేయటం - కర్తవ్యమనే దాన్నిమాత్రమే నెరవేర్చటం-ఇలాంటివి మనజీవితంలో ఏన్ని చేస్తుంటున్నాము అని ఆలోచిస్తే చాలా తక్కువ మాత్రమే కనపడతాయి! ఆ మాత్రపు పని ఏదో ఒక్కటి చేసి ఊరు కొంటూ బ్రతుకుతుంటే అప్పుడు మానవుడెలా ఉంటాడు అనిపిస్తుంది. రాయిలా ఉంటాం కాబోలు అనిపిస్తుంది. స్థబ్ధుగా ఉంటాం కామాల్ను అనిపిస్తుంది.

కాని సాధనయొక్క కీలకం బాగా గ్రహించాల్సింది ఇక్కడనె. రాయికి కర్మ చేయవలసిన కర్తవ్యం లేదు, మనిషికి కర్తవ్యం ఉంది. ఏ ఏ పరిస్థితులలో ఉన్నవ్యక్తి ఆయా పరిస్థితుల్లోగల పనులను చేయవలసిన అవసరం-సమాజానికయిన అవసరం ఉంది. నియతి ఉంది. తండ్రి తండ్రిగా, గురువు గురువుగా, అధికారి అధికారిగా, భృత్యుడు భృత్యుడుగా, గృహిణి గృహిణిగా ప్రవర్తించాల్సిన బాధ్యతకు సంబంధించిన కర్మ నియతమై ఉంది. ఇవిగాక దైవకర్మలున్నవి.

అందుకనే కర్తవ్యం వేరు కామ సంకల్పాలు వేరు. వీటి పద్ధతైన తేడా గమనించాలి. రాతికి అలా ఉండటం ఒకటే కర్తవ్యం. అంత కంటే తేదు. దాని కామ సంకల్పాలు సంగతి మన కక్కరలేదు. దాని కవి లేవు కూడాను. వ్యక్తికి అలాకాదు. కామ సంకల్పాలు ఉంటవిగాక. వాటిని ఆరంభించ కూడదు. పనులు, కర్తవ్యాలు చేస్తూనే ఉండాలి. సాధనలో చెప్పినట్లు “కర్తృత్వభావం వదిలేయాలి” భగవంతునివే సర్వకర్మలూ. మనం ఆయన అంగాలుగా అన్నికర్మలూ స్వధర్మకర్మలు చేస్తూ ఉండాల్సిందే.

అలా కర్తవ్యంచేస్తూ ఆ కర్మకు ఫలం ఏ మొచ్చినా అనుభవిస్తూ పట్టించుకోని స్థితిలో ఉండాలి. ఫలం అనుభవించటం తప్పని సరి, కాని దాన్ని పట్టించుకోరాదు అంటే అర్థం, ఆ కర్మఫలాన్ని చూపి ఇది నా శక్తి అని లేదా ఆ దుష్టఫలం పలాని వాడివల్ల అని అనే స్థితిని దాటి ఉండాలని అర్థం.

అలా కర్మఫలాన్ని అంటించుకోకుండా అవయవాలు అనే పరికరాలచేతనే కర్మ చేయిస్తున్నప్పుడు ఎల్లప్పుడూ తృప్తి ననుభవిస్తూ ఉంటాము. ఎందుకంటే కర్మలకోసం కారణాలను ఆశ్రయించము. అంటే ఫలం కోసమే కర్మ చేయడం కాదు. కర్తవ్యం గనక కర్మచేస్తాము. ఆ కర్మ అలా అప్పుడు చేయటమే అక్కడి కీలకం. సమాజం కోసం చేయవలసిన కర్మ అది. అది చేయడమే కీలకం. ఇంకేదీ కాదు. ఇది గమనీయం. ఫలం ఫలానిది అని ముందు ఊహించటం తప్పుకాదుగాక. అది ఊహించి ఈ కర్మ సమాజసేవకుగాను లేక భగవత్ప్రీతికిగాను అలా చేయవలసిన అవసరం ఉందనీ అందుకని అది కర్తవ్యమని నిర్ణయించేవరకే దానిమేలు.

21. సాధన చేసేటప్పటి మొదటి స్థాయిలోని సంగతి ఈ శ్లోకంలో చెప్పబడింది. అప్పుడుమానవుడు ఆశఅనేదిలేకుండఉంటాడు. ఆ స్థితి మొట్టమొదటి స్థితి. దానికొరకు చిత్తాన్ని అదుపులో ఉంచాలి. రథపుగుఱ్ఱాలను అదుపులో ఉంచటం ఎంత అవసరమో ఇదీ అంత. చిత్తాన్ని ఇంద్రియాల్ని అదుపులో ఉంచి శరీరానికి కావలసిన

మాత్రపు కర్మలను ఒకవేళ చేస్తూ ఉంటున్నట్లయితే అప్పుడు పాపం గాని పుణ్యంగాని ఉండదుట. ఇది చాలా నియమ పూర్ణమైన స్థితి అనిపిస్తుంది. కాని ఇంచుమించు రాళ్లకు సమానమైనస్థితి అనిపిస్తుంది కూడ. ఈమాత్రం చాలునా జీవికి? అతడికి శాంతి తృప్తి ఉంటుందా? అనుమానమే. అయితే మరి తరువాతి స్థాయికి ఎక్కవలసి ఉంటుంది. తరువాతి స్థోకంలో ఆ తరువాతి స్థాయినిగూర్చి ప్రసంగిస్తాడు శ్రీకృష్ణుడు.

22. ఈరెండోస్థాయిలో శరీరానికి అవసరమయినవిమాత్రమే పొంది అనుభవించటం కాక, దక్కించేదో అప్పటికప్పుడు అనుభవించటం అంగీకారము. ఇది వచ్చింది అది రాలేదు అనే యోచన మాత్రం ఉండ కూడదు. ఆ విచక్షణం పోవాలి. మొదటిస్థాయిలో నియమంగా తనకు కావలసిన ఏ ఒక్క చపాతో తింటుంటే ఈ స్థాయిలో ఆ సమయానికి ఏది దొరికినా అదే తిని, అయ్యో ఫలానిది దొరకలే దనుకోకుండా ఉండటమవుతుంది. సిద్ధికి, అసిద్ధికి మనలో కలిగే ప్రతిచర్యలకు భేదం లేకుండా పోవాలి. అసలు ప్రతిచర్యలే కలిసిపోయి ఒకే స్థితి ఉండాలి. కాకతాళీయంగా అప్రార్థితంగా వచ్చిన విషయాలను అనుభవించినా ఇబ్బందిలేదు. ప్రతిచర్యలు మాత్రం ఉండరాదు. కర్మయొక్క కర్తృత్వం లోని పదును చచ్చి పోయి ఉంటుందన్నమాట. మొదటిస్థాయిలో, తన శరీరాన్ని నిలుపుకోటానికి మాత్రమే కేవలంగా పనిచేస్తూ ఉండే సాధకుడు తన శరీర పోషణకు లేదా మనికికి ఏది సద్వ్యూహం ఫలంగా తటస్థ పడితే అదే అనుభవించి శరీరాన్ని నిలుపుకొనడ మనె కర్తవ్యంచేసే స్థితికి వస్తాడు. ఏ హిమాలయాల్లోనో కూర్చోని దొరికిన పండు తినటం, రోడ్డు ప్రక్కన ఈగలు ముసురుతున్నా ఎవరో పారవేసిన ఆహారాన్ని తిని తృప్తిపడటం, ఈలానైనా బ్రతకవచ్చు. కాని, ఇదికాదు మానవుడి గమ్యం. ఈ స్థితికి కాదు మనం పోయి నిల్చి ఉండాలనుకొనేది. ఈ జ్ఞానమంతా ఆ ఫలితానికి కాదు. ఎందుకంటే అది పరిపూర్ణమైన స్థితి కాదే! కుంతితమైన పరిస్థితిగా ముంజేతికంక

ఇంకా అవుపడటలేదా? ఈ స్థాయినుంచి వైకెక్కటం అత్యవసరం. సందేహంలేదు. వ్యక్తి, సమాజం, జగత్తు, ఈశ్వరుడికి సంబంధించిన ఈ తత్త్వం అలా కుంతిత మాత్రమే ఉన్నదనటం సరికాదు. అందుకని మూడవస్థాయి ఉండితీరాలి.

23. ఈ శ్లోకంలో మూడవస్థాయి చెప్పబడింది. ఈ స్థితిలో ఆసక్తి రహితుడై ఉండాలి. పోషణకర్తవ్యంగా శరీరానికి కావాలనే ఆసక్తి మొదటిస్థాయిలో ఉంది. సద్యఃఫలంగా వస్తున్నవాటిని అనుభవించటంలో ఏ కొంచెమైనా ఆసక్తి ఉంటూ ఉండవచ్చు రెండోస్థాయిలో. ఈ మూడోస్థాయిలో ఆ ఆసక్తి పూర్తిగా నశించాలి. కామసంకల్పాలు మాత్రం ఏ స్థాయిలోనూ ఉండవుగాక. ఈ స్థాయిలో అసలె వుండవు. ప్రాప్త పదార్థాలయందు కూడ ఆ ఆసక్తి ఉండటం మానేస్తుందన్న మాట. ఈ విషయంలో ఇంక సందేహం లుండకూడదు. అయ్యైకంచంలోకి ఆన్నం ఎలా వస్తుంది. నేను సంపాదించకపోతే అనిగాని-ఫలానిది ప్రాప్తించే అవకాశం ఆ ప్రక్కనుంచే, ఈ ప్రక్కకు వెళ్ళితే ఎలా, అనే యీ సందేహాలు కూడ పోవాలి. ఇదె ముక్తుడు కావటం అనేది. సందేహాలనుంచి ముక్తి లేదు. సంకల్పం లేదు. మరి ఇంకా మనసు చేస్తుండే పనే మిటి? ఒకటి. రెండూ సాధనలలో చెప్పిన జ్ఞానం చేస్తుండటమే అలాంటి అనుసంధానం చేసే స్థితి వచ్చినప్పుడు-వట్టి శరీర కర్మే కాదు-ప్రాప్తవస్తువును భవమెకాదు-యజ్ఞ కర్మలన్నింటినీకూడా చేస్తూఉండవచ్చు-అన్నాడు శ్రీకృష్ణుడు. ఎల్లప్పుడూ అలా యజ్ఞ కర్మలను చేస్తూ ఉండటానికి వీలున్నప్పుడు ఇక జీవితంలో కుంతితత్వ మెక్కడుంటుంది? ఇదీ మూడవస్థాయిలోని వీలు.

కాగా యజ్ఞకర్మ లంచే ఏమిటి? - కామ్యకర్మలు మాత్రం కావు అనేది ముఖ్యం. ఇది రూఢి. నిష్కామ కర్మలవి. వైగా ఆ కర్మలు కూడ “నేను”చేయటంలేదు అనే జ్ఞానంతో చేయ బడాలి. మనం దానిని పత్త్వగుణం అనద్దు-నిర్గుణం అందాం. పుణ్యంకోసమే

చేయటంలోనూ కేవలం కర్తవ్యంగా చేయటం లోనూ తేడా ఉన్నది. ఒకటి సత్త్వగుణం, రెండోది గుణాలకు అతీతమైన దిన్నీ. ఈ భేదం మన అద్వైత తత్త్వంలోనే విశదీకరింపబడిన విశేష విషయం. ఇంతకూ యజ్ఞ కర్మలంటే అలా గుణాతీతమై చేయబడే నిష్కామ కర్మలనే అర్థం తెలియాలి. ఇది ముఖ్యం. కర్తవ్య కర్మలను, కర్తృత్వం తనది కాదనుకొంటూ ఆ జ్ఞానంతో-చేసినప్పుడే యజ్ఞ కర్మ అవుతుంది.

ఇంకొంచెం వివరంగా చెప్పాలంటే నా జాతికి నేను చేయటం అవసరం అనుకొంటూ అది కర్తవ్యకర్మగా అనుభూతిచేయవచ్చు. తప్పులేదు. యజ్ఞ కర్మే అవుతుంది. కాని ఆ చేయటంలో 'నా' అనేదానికి ప్రాధాన్యమిచ్చి స్వార్థభూయిష్టం చేస్తే పనికిరాదు. 'నా' అనేదాన్నిగాక కర్తవ్యం అనేదాని బలం ఉండాలి. అప్పుడే యజ్ఞ కర్మ అది.

అలా జీవితంలో చేయబడే కర్మలన్నీ యజ్ఞ కర్మలే అయినప్పుడు-జీవితమే ఒక యజ్ఞం అవుతుంది. జీవితాన్ని యజ్ఞం చేయటానికి ప్రయత్నించాలి అనిపిస్తుందిగాక. ఎలా? 'యజ్' ధాతువు మీద వచ్చింది 'యజ్ఞం' అనే మాట. త్యాగపూర్వకము అని దాని అర్థం. వేదాల్లో ఎన్నో కర్మకాండలు చెప్పబడినాయి. వాటివల్ల కొన్ని ఫలితాలు చెప్పబడిన మాట నిజం. కర్మచేస్తే ఫలితం ఏదో రాకుండ ఉండదు కదా! సక్తిగలవారు వాటి ఫలితంకోసం వాటిని చేస్తారు-ఫలితం పొందుతారు. అవి క్రతువులు మాత్రమే అనబడతాయి. అవి యజ్ఞాలు అనబడవు. ఎందుకనంటే ఆ చేయటంలో త్యాగం అనే ప్రసక్తి లేదు గనుక.

త్యాగం అంటే ఏమిటి? అందులో రెండువిషయాలున్నాయి. వస్తువును వదిలించుకొనటం ఒకటే, కర్మను వదిలించుకొనటం ఇంకొకటి. కర్మను వదిలించుకొనటం-అంటే కర్మ చేయటంలో గలకర్త వ్యాన్ని వదిలించుకొనటం. ఇదే-ఒకటి రెండూల సాధనలలో చెప్పిన జ్ఞానం త్యాగంలో అందుకే జ్ఞానం ఇమిడి ఉన్నదని బోధ.

ఉదాహరణకు-ఎవరో బిచ్చగాడికి బస్తాలో నుంచి దోసెడు బియ్యం దానంచేస్తాం ఆ దోసెడుబియ్యం వానికి వెళ్ళిపోవటం ఒక పట్టు. రెండవది-ఈదానం చేయటంలోగలకర్తవ్యం నశించటం. అది లా? ఆబియ్యం నావి కావు. ఎవరికి చేరినవో వాడివె; అవి అతడికి రినయి. “నేను” ఇవ్వటం ప్రశ్నలేదు. నాచేతులు ఈయజ్ఞంలో పని నీ ఉండవచ్చు. కాని “నేను” ఏవనీ చేయలేదు. ఆమాటకొనై చ్చినవాడు భగవంతుడే. “నేను” అనేవాడే, సర్వమూ-ఆనేను ఆ గవంతుడే అని అనుభూతి చేస్తుంటే ఈ ఇవ్వబడిన వస్తువూ అతడిదే నేజ్ఞానం అవగతమయితే-ఆకర్మ యజ్ఞకర్మ అవుతుంది. ఈభగ వంతుడు-ప్రభువు-అనే జ్ఞానం భావం శ్రీకృష్ణుడు ముందుఅధ్యాయాల్లో పుబోతున్నాడు. అది ముందు తెలిసిన వారికి ఇక్కడ లోతుగా ర్థంకావటానికి చిట్కాగా పనికివస్తుంది గాక ఈపై సంగతి. ఇప్ప డి శ్రీకృష్ణుడు ఇక్కడ చెపుతున్న సందేశం ఏమనిచెప్పవచ్చునంటే- రానవుడు తాను ఒక సంఘటనను దూరంనుంచిచూస్తే సాక్షిమా త్రుడుగా ఎలా ఉంటాడో, అలా-తనది అనుకొంటున్న శరీరంచేసే కర్మల విషయంలో కూడ సాక్షిమాత్రంగా ఉండాలని చెప్తున్నాడు. అనుభూతే జ్ఞానానికి ప్రాతిపదిక.

అదియజ్ఞుడైన “నేను” ఈపరికరాలుచేసే కర్మలను చేయట లేదు. ఆకర్మలు ప్రకృతిచేత చేయబడుతున్నవి-అని అనుభూతిచేయ ం జ్ఞానానికి ప్రాతిపదిక. ఇలాటి జ్ఞానంతోనే అన్నికర్మలనూ-కర్మ న్నింటినీ-చేస్తూంటే ఏమవుతుంది?

ఎదుట ఎవరో పనిచేస్తూ ఉంటారు. వానిలో ఆత్మవేరుగా ప్రకృతి వేరుగా తెలుస్తూ ఉంటుంది. ప్రకృతి ఆపనిని చేస్తున్నదని ఆత్మచేయటల్లేదని తెలుస్తుంటుంది. అతడిలో పనిచేయకుండా నిలిచి ఉన్నది ఆత్మ. నాలో, అనాత్మకు వేరుగానిలిచి ఉన్నది ఆత్మ. ఆ

యాత్మ వేరూ ఈ ఆత్మవేరూ అనే అవకాశంలేదు. ఆ ఆకాశంవేరూ ఇక్కడి ఆకాశం వేరూ అనేమాట ఏంమాట! అందుకని, నాలో నీలో, వానిలో, దానిలో ఉన్న అధియజ్ఞులు లేదా ఆత్మ అంతా ఒకటే అనితెలుస్తుంది.

అనాత్మ శావ్యంగా ఉండి పనులు చేస్తూ ఉంటున్నది. మారుతూ ఉంటున్నది. మన ఇప్పటి మనోచతువుకుగాని చర్మ చతువుకుగాని కనపడక పోవచ్చును గాని సర్వత్ర ఉన్న ఆత్మ-సర్వ భూతాల్లో స్థితుడై ఉన్న ఆత్మ-నీకు అప్పుడు దర్శన మిస్తుంటుంది. ఆనభూతి స్థాయిలో ఇది ఉత్కృష్టస్థితి.

24 ఇలాటి స్థితిలోనే జీవితంలోని అన్ని పనులూ యజ్ఞాలై రూపొందేవి. ప్రతివస్తువులోనూ ఆత్మే దర్శన మిస్తున్న స్థితిలో యజ్ఞాలు ఎలా జరుగుతవంటే-(స్వార్థకర్మలు కాదు, సమిధలుబ్రహ్మ, అగ్నిబ్రహ్మ!! హుతం కావటంబ్రహ్మ. వస్తువును అర్పించే తాను బ్రహ్మ!!! ఇదీస్థితి. అన్ని యెడలా దర్శనమిస్తున్న ఆత్మే బ్రహ్మ ముగా గుర్తించటం జరుగుతుంటుంది. ఈవస్తువులు అనే భిన్నత్వం కళ్ళకు కనపడుతున్నా, తనకు ఏకాకియైనబ్రహ్మ మొక్కటే దర్శన మిచ్చేస్థితి-ఇవి.

25-32 ప్రాజ్ఞులు ఈమనః స్థితిని సంతరించి వేదంలో చెప్పబడిన యజ్ఞాలను కర్తవ్య కర్మలుగా గ్రహించి చేస్తుంటారు. కొందరు దేవయజ్ఞం చేస్తారు. సర్వమూ దేవుడే వారికి. సర్వత్రా తాము కోరిన దేవుణ్ణేదర్శనం చేసుంటారు. తాను తినే ఆహారంసహా అన్నీ దేవుడే. అంతా బ్రహ్మమే. తానులేడు. అంటే బ్రహ్మమనే స్వగుండములో జీవుని ఆవృతి చేస్తారన్నమాట. ఇలా ఎన్నో లయిన యజ్ఞాలున్నవి. శ్రీ కృష్ణుడు సూచన ప్రాయంగాకొన్ని

యజ్ఞాల పేర్లుచెప్పాడు. సంయమన యజ్ఞం=ఇంద్రియ నిరోధక యజ్ఞం-ద్రవ్య యజ్ఞం-స్వాధ్యాయ యజ్ఞం-జ్ఞాన యజ్ఞం, ప్రాణా యామ యజ్ఞం, నియతాహార యజ్ఞం ఇలాటివి.

33 సాధన కోసం 'కర్మమ'-పనిని విమర్శచేసి చూస్తే— ప పనిలోగాని రెండు భాగాలున్నాయి. ఒకటి కర్మభాగం; రెండోది జ్ఞానభాగం. కర్మ భాగాన్నే ద్రవ్యభాగం అనవచ్చు. ద్రవ్యభాగం కంటె జ్ఞానభాగం శ్రేయమైనది. ఈ ద్రవ్యభాగం జ్ఞానభాగంలో పరిసమాప్తి పొందుతుంది. అందుకని యీ జ్ఞానభాగాన్ని సమ గ్రంగా తెలిసికొనటం అవసరం.

కామ సంకల్ప వర్జితుడై నవాడు, ఈ జ్ఞానాన్ని నేర్చినట్లయితే, అతడి జీవితం యజ్ఞమయమై పోతుంది. అప్పు డతడు పుణ్య పాపాలకు అతీతు డవుతాడు. దివ్య డవుతాడు. అది తథ్యం,

కాని ఈజ్ఞానం మనసుకూ బుద్ధికి తెలిస్తేచాలదు. అనుభూతి కావాలి. అదెలా! దానికి శ్రీకృష్ణుడు సమాధానం చెప్పబోతున్నాడు. అనుభూతి కావటమనేది మనసూ బుద్ధి స్థాయిలలో జరిగేది కాదు. ఇంకా పై స్థాయిలో జరగవలసింది, అది ఆత్మస్థాయి అనవచ్చు. లేదా అధియజ్ఞ స్థాయిఅనవచ్చు. అదే 'దర్శనం' అంటాం. దర్శనస్థాయికి పెరగాలి. అప్పుడే అనుభూతి అనేదికలిగింది అనటం జరిగేది. శ్రీకృష్ణుడు అన్నాడు "గురువును దర్శించు. అప్పుడు పై స్థాయి కెక్కుతావు" అని. తరువాతి శ్లోకంలో అదే చెప్పబోతున్నాడు. గురువు అంటే గొప్పవాడు. ఎవరికంటె? అహంకారియైన సాధకునికంటె గొప్పవాడు. ఎవరాతడు? అధియజ్ఞుడు. ఆత్మ. అదే పరమాత్మ-అనే యీ దోష తెలియాలి. తెలిసేదాకా మననం చెయ్యాలి బహుళః.

34 శ్రీకృష్ణుడు చెప్తున్నాడు, “గురువును దర్శించు. అతడికి నమస్కరించు-ఆయనే చెవుతాడు నీకు జ్ఞానం. ఆయన దగ్గరనే నీవు ఉపదేశం కావాలి. అలా అతడిద్వారా నీకు అనుభూతి కావాలి. అప్పుడు-చేయబడిన కర్మలన్నీ కడుగబడినవై-నీవు-(సాధకుడు) యజ్ఞ ఉపితకల్మషుడ వవుతావు. అలాంటివాడికి అమృతం దక్కుతుంది. సనాతన బ్రహ్మాన్ని చేరుకుంటాడు. కనక నీవు గురువును చేరి ప్రణిపాతంచెయ్యి. సర్వసమర్పణం చేసివేసి, జ్ఞానం అనుభూతి చేయాల్సింది” అన్నాడు.

కాని భగవానుడైన శ్రీకృష్ణునికంటే గొప్ప గురువు వ్యక్తిగా దొరుకుతాడా? దొరికితే ఎక్కడ? యుద్ధం మొదలు పెట్టబోయేముందు వచ్చిన సందేహం, మొదలుపెట్టే సమయానికి తీరిపోవాలి. కలిగిన ఊభ విచ్చిపోవాలి. నిజానికి అలా విచ్చిపోయింది. శ్రీకృష్ణుడు చెప్పిన గురువును అర్జునుడు ఎలా పట్టుకొన్నాడు అనేది రహస్యవిషయం అనిపిస్తుంది.

ఆ గురువు ఎక్కడో దూరానలేడు. అది నిజం. అతినన్నీ హితుడై, శ్రీకృష్ణునికంటే ఎక్కువ సాన్నిహిత్యంలో ఉన్న గురువతడు అర్జునునికి. అతడు శ్రీకృష్ణుడు చెప్పిన మాటల్లోనే తిరిగి విషయం చెప్పినా చాలదు. అంతకంటే ఎక్కువ సాన్నిహిత్యంగా అనుభూతి చేయించాల్సి ఉంది. యువకుడికి, కవిత్వంలో ప్రణయం అంటే ఏమిటో చెప్పినప్పటికంటే, ప్రణయిని చూపుతే ఎక్కువ అనుభూతి ఇచ్చినట్లుండాల్సి. అంటే గురువు సాధకుడి మనసులో దూరి బుద్ధిలోచేరి అతనిని తట్టి అనుభూతి నివ్వాలి. అది తప్పనిసరి.

అలా ఆత్మను స్పృశించ కలిగింది ఆభగవదంశ ఒక్కటే. ఆ అంశ “నేను” అనేదిగాక, ఇంకేదీలేదు. సాధకుడే విని, మననంచేసి, తాను అధియజ్ఞుడని అధివిద్యుడని, మనసు, బుద్ధీలకు భిన్నమై అతీతుడై యున్నవాడనీ, అనుభూతిచెందాలి. అంతవరకూ ‘నేను’ ‘నేను’ అని అంటున్న అహం (అంటే పరిమితత్వాన్ని ఆపాదించుకొంటున్న మానవుడు) ఆ ఆత్మకు-అధియజ్ఞునకు ప్రణిపాతం చేయాలి. సర్వసమర్పణం చేసికొనాలి. అప్పుడు ఆ అధియజ్ఞుడే గురువు. అనుభూతి నిచ్చేవాడు అహంకారియైన నీకు దర్శనమిచ్చి నిస్సందేహమైన పరిపూర్ణానుభూతిని పొందింపజేసే గురువు. గురువును చూడు; అని శ్రీకృష్ణుడన్నమాట కర్థం ఇది. నీలోని నేనుకు జ్ఞానం అవగతం కావాలని అర్థం. నీవు బుద్ధి ద్వారా జ్ఞానాన్ని ఎరిగిన వాడవై (ఆమేర చాలదుకనక) ఆత్మ అయిన గురువు అనుగ్రహాన్ని పొంది, జ్ఞానం అనుభూతిచేసి జ్ఞానివి కావాలని అర్థం. బుద్ధిని వికసింపజేసి ఆత్మవైపుకు ప్రణిపాత రూపకంగా పయనింపమని ధ్వని.

ఈ అర్థం నిస్సందేహంగా ఎరుక అయే వరకూ మననం చేయటం సాధకునికి అవసరం.

35. అయితే ఒకసందేహం రావడంకద్దు. “నాకు నేనే గురువా! అయితే జ్ఞానం కలిగిందో లేదో తెలిసేదెలాగ? నాకు తెలిసిందల్లా జ్ఞానమే నని అధోగతిలో పడతానేమో” అనిపిస్తుంది. అందుకని శ్రీకృష్ణుడు ఈ స్లోకంలో రెండు బండగుర్తులు చెబుతున్నాడు-

ఒకటి:- ఆత్మజ్ఞానం అనుభూతి అయినాక సాధకుడు ఇక అధోగతికి పడడు. మోహంలో పడడు. అహం చచ్చిన తరువాత కదా ‘నేను’ అనుభూతి అయింది. మందార మకరంద మాధుర్యమున దేలు మధుసంబుషోవునే మదనములకు” అనే విధంగా యీ

ఇంద్రియములచేత తాను (తన మనసు) లాగబడట మనేది ఉండదు. బయటనుండి చూసేవాళ్ళకు ఇదీ పరీక్ష.

రెండు :- తనకై తాను తెలిసికోటానికి - తనకు సర్వత్ర (భగవంతుడే అనవచ్చు) అధియజ్ఞుడే - ఆత్మే - సదా దర్శనమిస్తూ ఉంటాడు.

ఈ రెండూ జ్ఞానిని locate చేయటానికి పరీక్షలు అన్నాడు. సరే 'ఇంద్రియాలచేత ఎప్పుడూ లాగబడడు' అంటే "నిజమే కామాల్ను" అనుకొంటాముగాక-మనకుకూడ ఇంద్రియాలచేత లాగబడని స్థితి అరుదుగానైనా ఉంటూనే ఉంటుంది, కనక మరి ఈ రెండోదయిన దర్శన మేమిటి అనిపిస్తుంది. ఇప్పటి మనస్థితిలో దీనిని శాఖాచంద్రన్యాయంగా మాత్రంగాచెప్పచ్చు. రోడ్డుమీద మనిషినడుస్తున్నాడు. మనవైపునకు వస్తున్నాడు. అతడిని చూస్తాం. ఏమిటి చూస్తాం, అతడిపాదాలు నేలమీద ఎలాటి చిహ్నాలను వదులుతున్నాయో చూస్తామా? చూడము. జాగ్రదావస్థలోని వ్యవహారానికి ఆ వివరం అక్కర్లేదు మనకు. అందుకోసం వాటిని చూడం. మనం ఒక దొంగను వెతుకుతున్నట్లయితే, ఆ దొంగ పాదచిహ్నాలు మన మనసులో ఉన్నట్లయితే అప్పుడు- ఎదుటి మనిషి పాద చిహ్నాలను చూస్తామేమో! అలాగే దివ్యస్థితిలో ఆ మనిషి శరీరం అవయవాలూ ఆకృతీకూడ మనకు అనవసరమయి ఉంటవి. అతడిలోని అధియజ్ఞుని- ఆత్మను మాత్రమే దర్శిస్తామని అర్థము. కనక కండ్లతో పదార్థాలనూ మనుష్యులనూ చూస్తున్నా "నేను" అనే నాకు సాధనలో ఆత్మే ఎల్లయెడలా కనిపించు తుంటుంది అన్నమాట. లోకులు తిరిగి యీవ్యవహారంలోకిపిల్చి పలకరిస్తే పలుకుతాముగాక, ఆకొంచెం సేపున్నా. దివ్యస్థితి నుండి దిగివచ్చి పలుకుతాము, 'బావా' అంటే కృష్ణుడు అర్జునుడి వైపుకు తిరిగినట్లు.

అంతటా ఆత్మస్వరూపుడైన పరమాత్మనే చూస్తూ ఉంటావు అని కృష్ణుడంటున్నది అందుకే. ఈ స్థితి పరాకాష్ఠ స్థితి.

36. పాపాన్ని ఎలా దాటాలో చెప్పి శ్రీకృష్ణుడు ఇంకా అంటున్నాడు. కర్మలు చేయటంలో లోకంచేత పరమ పాపిగా పరిగణింపబడే (ధర్మవ్యాధునివంటి) వారు కూడ, ఈజ్ఞానమనేతెప్పను ఆరోపించి కర్తవ్యకర్మలు చేస్తున్నట్లయితే పాపమనే సముదాన్ని తరించిపోతారు అన్నాడు.

37 కట్టెలోనే ఉండి కట్టెను కాల్చుతున్న నిప్పునకు మల్లె, కర్మ చేయటంలో సాధనచే కలిగిన జ్ఞానం ఆకర్మను కాల్చివేస్తుంది. అనగా పాప పుణ్యాలను అంటనీయదని బోధ. పాపం కాదాయుద్ధంచేస్తే! అన్న ప్రశ్నకు సమాధానం ఇక్కడ పూర్తి అవుతున్నది. యుద్ధకర్మ అప్పటి సమాజానికి అత్యవసరంగా మానవుడు చేయాల్సినట్టి కర్తవ్యకర్మ అనేది మరువవద్దు. ఇక్కడ “మానవుడు” అంటే పిల్లలూ ఆడవాళ్ళకు సరివాళ్ళూనని అర్థంకాదు. యుద్ధవీరులని సందర్భార్థం.

38-39 శ్రీకృష్ణుడు చివరకంటాడు-జ్ఞానం కంటే గొప్పదేదీ లేదు. ఆ జ్ఞానాన్ని ముందు పొందితే ఆ మీదట మోక్షాన్ని పొందుతావు. “ఎప్పుడు” అని అడగబోతున్నావు గాక. ఎప్పుడంటే ఆ జ్ఞానాన్ని పూర్తిగా అనుభూతి చేసినప్పుడు. అది సాధకుడి శ్రద్ధమీద ఆధారపడి ఉంటుంది. శ్రద్ధగా యోగసంసిద్ధుడవై, సంయతేంద్రియుడవై ఉంటుంటే త్వరలోనే ఆత్మ సాక్షాత్కారాన్ని పొందుతావు. శ్రద్ధ-జ్ఞానం-తత్పరత ఇవి అవసరం. దివ్యుడవయిన ఊణాన సాక్షాత్కారం కలుగుతుంది. ఆత్మే-అదే పరమాత్మే-నీ బుద్ధికిగురువై జ్ఞానానుభూతినిచ్చిన ఊణాన ఆ సాక్షాత్కారం నీకూ కలుగుతుంది.

40 అలాగాక సంశయాలు పెట్టుకొని ఉన్నట్లయితే-ఆధ్యాత్మిక మార్గంలోమాట అలాఉంచు, వ్యావహారికంలో మాత్రం వాడికి సుఖముంటుందా మానవుడికి! ఉండదుగాక. ఉండదు.

41-42 అందుకని పర్యవసానమేమిటంటే, యోగం ఆచరించి కర్మఫలాన్ని సన్నద్ధునించు, సంశయాలను జ్ఞానం అనే కత్తితో నరికెయ్యి. జ్ఞానాన్ని దర్శించి కర్తవ్య కర్మలు చేస్తే, జీవితమే యజ్ఞమవుతుంది. నీవు దివ్యుడవై అప్పుడు ఆలోచించు-ఈ ప్రపంచాన్ని మార్చటమా వద్దా అని. ఇప్పుడేదో ఈయద్ధం రాకుండా చేస్తే ఎలా ఉంటుంది. నేను యద్ధం చేయకపోతే ఏమవుతుంది. ఇలా ఆలోచించటం అప్రస్తుతం అన్నాడు.

—ఇది నాల్గవ అధ్యాయము—

శ్రీ మద్భగవద్గీతా మననము.

ఐదవ అధ్యాయము

(కర్మసన్న్యాస యోగము)

అశ్రుభూతిఁ బొంది, కాంతుడై కర్మయాగె సర్వలోక మహేశ్వరు
దవుతాడు

శ్రీ కృష్ణుడు-“యోగమాచరించి కర్మఫలాన్ని నన్న్యసించ
మనీ ఆత్మవంతుని ఏ కర్మలూ బంధించవు” అని అన్నందుకు అర్జును
నకు సందేహం కలిగింది. ఈ బోధవల్ల “సన్న్యాసమా - సత్కర్మా -
కర్తమైనదేది” అని యోగ రూపంగా కర్మఫలం సన్న్యసించమనే
మాటలో కర్మలనే సన్న్యసించి జ్ఞానిని అనుకొంటూ ఉండవచ్చుననే
అర్థం అర్జునుడు చదువుతున్నట్లు అనిపిస్తుంది. నిజానికి కర్మలను
సన్న్యసించమని ఎక్కడా చెప్పలేదు. ఆత్మ సంతృప్తుడు కర్మలను
చేయడు అని మాత్రం చెప్పారుగాక నిషిద్ధ కర్మలను వదిలివేయాలి.
కామ్య కర్మలనుకూడ వసలాలి సాధన చేసేటప్పుడు, కర్తవ్య కర్మ
లను ఎల్లప్పుడూ చేసి తీరాలిందే నన్నారు వీటిని చేయటంలో
కర్తృత్వం వదలాలి అనే సాధన చెప్పారు. అలాచేస్తే జీవితం యజ్ఞ
మవుతుంది. జీవితాన్ని యజ్ఞంచేసేదెలాగ అనే సాధనలో జ్ఞానభాగం
గట్టిగా నెప్పారు. కర్తృత్వం వదలివేయాలి అనేదే చాని సారాంశం.
అది మనకూ అర్జునుడికీ కూడ బాగా అర్థంకావాలి. ఈ అధ్యాయంలో
శ్రీ కృష్ణుడు చానినె అనేక విధాల విశదీకరిస్తాడు. ముందు బుద్ధికి విష
యము అవగతం కావాలి. ఆ తరువాతనే ఇంద్రియాతీతమైన అను
భూతి కలిగే అవకాశం ఉంటుంది

శ్లో॥ 1. శ్రీ కృష్ణుణ్ణి అర్జునుడు అడుగుతాడు-“శ్రీకృష్ణా! జ్ఞానాన్ని
పొందటం ముఖ్యమన్నావు. కాంతి వస్తుందన్నావు, ఆత్మజ్ఞానం కలిగి

కర్మను సన్న్యసించితే బంధనముండదన్నావు. ఐతే కర్మయోగిగా నిష్కామమైన కర్మచేస్తూ ఉండాల్సిందే నన్నావు కదా ! ఈ సన్న్యసించడమూ కర్మచేస్తూ ఉండటమూ ఒకేదాని కొకటి వ్యతిరేకంగా అవుతాయన్నాయే ! ఈ రెండూ ఒకేసారి ఏకంగా ఆచరింపవలసి ఉంటుందా ? ఉంటే అది ఎలా సాధ్యం ? ఇవి రెండు నిష్ఠలనిపిస్తున్నాయి. కాని ఈ రెంటినీ నీవు ప్రశంసిస్తున్నావు. వీటిలో ఏది శ్రేష్ఠమై ఆచరింప తగిందో అది చెప్పరాదూ ! బాగా నిశ్చితంచేసి ఫలానిత్రోవ నీది అని నాకు చెప్పవలసింది - మళ్ళీ యుద్ధం చెయ్యాలని వాళ్లంతా చూస్తున్నారనిపిస్తే” అంటాడు:

2. సమాధానంగా శ్రీకృష్ణుడు - అనుభూతి స్థాయికివెళ్ళి విమర్శనం చేయటం గమనిస్తాము - “అర్జునా సన్యాసమూ కర్మయోగమూ రెండూ రెండు నిష్ఠలు. ఆ సంగతి నిజమే. రెండూ నిశ్చేయస పదప్రాప్తి నిచ్చేవే, ఈ రెంటిలో నీకు ఏది ఆచరణీయమో శ్రేష్ఠమో చెప్పాలంటే సన్యాస కర్మ కంటే కర్మయోగమే నీకు శ్రేష్ఠము. అలా చేస్తే కర్మ సనానీసనిష్ఠ వల్ల కలిగే లాభం కలగదు గదా అనే లోభం నీలో జనించుతున్నట్లున్నది. అసలు విషయం చెబుతాను విను —

3. కర్మయోగి యొక్క లక్షణం ఏమిటని చెప్పకొన్నాం? జ్ఞాపకం చేసికొను - కాంక్ష గాని ద్వేషంగాని లేనివాడు - ద్వంద్వాలను దాటిన వాడు అని, అలాంటి వాడు నిత్యసన్నానీసే గాక ఇంకేమవుతాడు నిజానికి. అతడు ఎక్కడికక్కడ ఎప్పటికప్పుడు ఫలాన్నీ కర్మ కర్తృత్వాన్నీ కూడా మనసునుంచి సన్న్యసించిన వాడు. అందువల్లనే కదా యీ ద్వంద్వాలను అతడు దాట కలిగింది. ఈ విధంగా ఇతడు నిత్య సన్నానీసి అయినప్పుడు— ఇక సనానీసి సంగతేమిటనిపిస్తుంది. కర్మను వదలివేయటం ద్వారా కర్తృత్వమూ, ఫలమూ రెండూ లేకుండ చేసికొన్న వాడవుతున్నాడు. వైగా ఆ ఫలం కలగలేదనిగాని ఆ పని చేయలేదని గాని అతడు దిగులు పడదు.

అందుచేత వైనుంచి చూస్తే సన్నానీసి కర్మయోగి కూడ తేడాగా అవువడమే మనస్తత్వం ఇద్దరిదీ ఒకటే. కర్మయోగి, ఏ విషయాని కా

విషయంలో అలాటి మనః ప్రవృత్తితో ప్రవర్తిస్తుండగా సన్నాహిని ఎల్లప్పుడూ ఆ మనః ప్రవృత్తినే ఆధారం చేసి, కర్మలను సన్నద్ధునించు తున్నాడు. మనః ప్రవృత్తి ఒకే ఒకటై దానిని సంశరించుకొనవలెననె ప్రయత్నం చేసే సాధకునికి కర్మయోగమే కర్మమైనదని తెలియుటలేదా ! ఆ మనః ప్రవృత్తి తిరమై నిలిచిన వానికి యే మార్గమయినా ఒకటే.

4-5 అలాగాక ఆ ఇద్దరూ భిన్నులూ వ్యతిరేకులూ అని అనుకొనే వారు బాలురు. వీరిలాగా విజ్ఞులు సన్నాహిని ఫలం వేరనీ కర్మయోగ ఫలం వేరనీ అనుకొనరు. సరిగా యే ఒక్కటి పాటించినా రెంటి ఫలమూ పొందటమే జరుగుతుంది ఒకే పనివల్ల రెంటి ఫలం ఎలా కలుగుతుందని అనుకొంటున్నా వేమో. ఈ రెండూ రెండు దోషాలనీ - లేదా రెండు సాధనాలనీ - ఏదోవనువెళ్లినా గమ్యమైన ఒకే చోటికి వెళ్లగలరనీ తెలియాలి. అలాటప్పుడు ఒక దోషన వెళ్లితే కలిగే ఫలం రెండో దోషన వెళ్లినాస్తుందంటే ఆశ్చర్యమేముంది? ఈ సంగతిని స్పష్టంగా అర్థం చేసుకొన్న వాడు

ఇవి రెండు దోషాలు. ఎవనికి ఏది వీలయితే ఆ దోషను వెళ్లాలి. నీవు సన్న్యాసులను చూచి ఉంటావు. ఎల్లప్పుడూ శాంతి సమభివ్రూ ఉంటారు వాళ్లు. ఆ శాంతిని నీవుకూడ పొందాలనే ఉద్దేశంతో నీవూ హఠాత్తుగ వెళ్లి వాళ్లలో చేరాఅనుకొంటున్నావు. ఆ బాట నీదేనది కాదు. మరొక బాట కర్మయోగం అనేది ఉందనీ అది నగినదనీ చెప్పడానికే ఇంక చెప్పవలసి వచ్చింది.సాన్ని సాందనే లేదు.మహా బ్రహ్మము

6. సన్నాహినిం క్లిత ఎందుకు నగదని అంటున్నానంటే - యోగా భ్యాసం లేకుండా మనిషి సన్నాహినించినట్లుయితే అదోవ దుర్గమమవుతుంది. దుఃఖాన్ని ఇస్తుంది. అందుకని ముందు యోగివై నగిన మనస్తత్వాన్ని పొందిన మీదట సన్నాహి మార్గం అనుకొని పట్టుకో. అదిగదా అంటే బ్రహ్మాన్ని చేరగలుగుతావు. ఆ మనస్తత్వం లేనివాడు సన్నాహి సాన్ని పొందనేలేదు.

7. శ్రీ కృష్ణుడు చెప్తున్నాడు. “నీవు అనుకోవచ్చు - కర్మలు చేయవలసినవాడు యోగిన్నీ, వదలవలసినవాడు సన్యాసిన్నీ అని. యోగి అయినవాడు ఎప్పటికయినా సన్న్యాసి కావలసియే ఉన్నదీ అని నీ భావం బహుశ; కావి యోగి కర్మద్వారానే విశుద్ధమైన ఆత్మ పొంద గలుగుతున్నాడు; విజితాత్ముడవు తున్నాడు; జితేంద్రియు డవుతున్నాడు. నియతమైన కర్మ నిష్కామంగా చేస్తుండటంచేత విశుద్ధాత్ముడుగాను, ఆశలు పెంచనివాడూ కావవర్జితుడూ గనుక విజితాత్ముడుగాను; ఆత్మను తెలిసి అనాత్మనుండి వేరు చేసి చూస్తాడుగనుక జితేంద్రియుడుగానూ అవుతాడు. ఈస్థితే సన్యాసి స్థితి ఈ స్థితి వల్లనే కర్మల కర్తృత్వం కర్మఫలం రెండూ త్యజింపబడటం అవుతుంది. అతడికి అప్పుడు ఎక్కడ చూచిన ఆత్మై దర్శన మవుతుంటుంది.

సర్వభూతాల్లోనూ, ఆత్మై ఉండి పలకరిస్తుంటుంది. తన చేతిని చూస్తే అక్కడ ఆత్మ. కలాన్ని చూస్తే ఆత్మ. పుస్తకంలో ఆత్మ. అక్షరాలలో ఆత్మ ఎక్కడయినా ఈ అగ్ని ప్రత్యక్షమవుతుంటుంది. తానూ ఆత్మై. ‘తాను’ అనేది ఇంకా వ్రత్యేకంగా ఎక్కడ నిల్చిందిగనుక! తాను చేస్తున్న పని లేదు. తనకు ఇంకాస్థానమెక్కడ? ఆ స్థితిలో సర్వ భూతాత్ముడే తాను అనిపిస్తుండతడికి.

8-9:- తను చూస్తున్నాడు. తనకళ్ళు చూస్తున్నవని అనుకొన్నాడు మొదట్లో. ఇప్పుడు కళ్ళు ఆత్మగా అవుపడుతోంది. అందుకని ఆ పని చేసేది ఆత్మ అనిపిస్తోంది. అలాగె తాకటం వాసన చూడడం, మలమూత్ర విసర్జనచేయడం, గ్రహించడం కన్ను మూయడం, తెరవడం, ఇవి మాన వుడుగా తానుగాక తన అవయవాలు చేస్తున్నా-ఆత్మమీదనే అనుసంధానం కలిగిన వాడవుట మూలాన ‘ఆత్మై’ ప్రతి కర్మలో ఉన్నదై తనకు అనుభూతి ఇవ్వటం చూస్తాడు యోగి, అలాగె సన్న్యాసి సర్వమూ “భగవంతుడే” అయి యీ పనులనీ చేస్తున్నాడనకొంటూ ఉంటాడు. దానికి దీనికి భేదంలేదు “ఆత్మ” అని యోగిన్నీ. “భగవంతుడ”ని సన్యాసిన్నీ ఆరాధిస్తూ ఉంటారు. పేరు మాత్రమే భేదం.

ఇంతవరకూ శ్రీ కృష్ణుడు చెప్పిన సాధనలో “భగవంతుడు” అనే భావం ఏమిటో ఇదమిత్యమని చెప్పలేదు. “నేను” “ఆత్మ” “అనాత్మ” ఇవే వ్యక్తి జీవితంలోని అంతరాంతరాల్లో ఉన్నాయి అనే భావమే చెప్పినాడు. ఇప్పుడు మాత్రం, సర్వత్ర అవుపడుతున్న ఆత్మ-అనాత్మ అనుకొన్నదానిలో కూడ ప్రత్యక్షమవుతున్న ఆత్మ-అంటే, అనాత్మకు భిన్నంగా అవుపడక ఏకంగా అవుపడుతున్న ఆత్మ-బ్రహ్మమని పిలువబడబోతున్నది. ఈ బ్రహ్మము-చైతన్యముతో సహా-సర్వోత్కృష్టస్థితిలో సర్వశక్తిమంతమై పరమాత్మ-ప్రభువు అని పిలువబడె భగవంతుడేను అనే భావం కలుగుతుంది దానికి ప్రాతిపదికగా తరువాతి శ్లోకం చెపుతున్నాడు.

10. నీకు స్పష్టంగా చెపుతున్నాను విను. కర్మయోగిగాని, సన్న్యాసిగాని ఎలాఅనుకోవాలంటే-జరిగేకర్మలన్నిటినీ బ్రహ్మమే చేస్తున్నది. అని అనుకోవాలి. ఆ బ్రహ్మమును భగవంతుడన్నా సరే, స్వభావమన్నా సరే ప్రకృతి అన్నా సరే. ఘరవాలేదు-ఆమేర, కాగా కర్మఫలం మీద ఆసక్తి ఉంచుకోరాదు. ఇదీ కీలకమైన సంగతి, ఈ బ్రహ్మమేమిటి భగవంతుడేమిటి? ఆత్మ అన్నావుకదా ఇంతవరకూ, అనుప్రశ్న ఉదయిస్తోంది. నీలో ఆత్మను ఎఱిగి దానికి భిన్నమైన ఆత్మను గుర్తించటం ఆరంభించిన స్థితివేయ. ఇప్పటి స్థితివేయ. ఆత్మను అన్నిచోట్లా చూడగలిగిన స్థితి నేనిప్పుడు చెపుతున్నట్టిది, యోగార్హత స్థితి అనుకొను. ఆత్మ అన్నిచోట్లా దర్శింపబడు తున్నట్లయితే ఆయాత్మబ్రహ్మమే. సన్న్యాసి ఈ బ్రహ్మమునే భగవంతుండంటాడు. వట్టి కాషాయ వస్త్రాలు కట్టి ఇది తెలియని వాని సంగతి మనకు వద్దు. బ్రహ్మమును దర్శించిన సన్న్యాసి అన్ని కర్మలూ ఆ బ్రహ్మమే చేస్తున్నట్లు ప్రత్యక్షంగా చూస్తాడు. బ్రహ్మము అనేటప్పటికే సర్వభూతాత్మకమైనవాడు అనే అనుసంధానం కలగలన్న మాట. భగవంతుడంటేనే ఆ అర్థంమనసుకు తట్టాలి. అలా కర్మలనీ భగవంతుడే చేస్తున్నాడని అనుభూతి చేయటమే బ్రహ్మయందు కర్మలూ, సన్న్యాసించటం.

నాలన అధ్యాయంలో చెప్పినదానికి దీనికి తేడా గమనించి సమన్వయంపొందాలి. కర్మయోగి మెట్టునెక్క-కముందు-సాధనకు మొదట్లో ఆత్మను ఎఱిగి. చూత్త మేమనీ చేయబట్టి అనే అనుభూతిని పొందాలి.

ఇప్పుడు - అంటే ఆత్మే సర్వత్ర దర్శనమిస్తున్నప్పుడు సర్వభూతాత్మ భూతాత్మడయిన బ్రహ్మముగా తెలియబడుతూ అతడే అన్ని కర్మలూ చేస్తున్నాడు అనాలి. అక్కడ తనలోని ఆత్మ చేయుటల్లేదూ అన్నతాడు ఆ ఆత్మ సర్వత్రనున్నదౌట మూలాన బ్రహ్మమే అయి సర్వమూ చేస్తున్నది అంటాడు. అప్పుడూ ఇప్పుడూ కూడ తాను (మానవుడు) పద్మపత్రాలు మీది నీటివలె అంటకుండా వెళ్ళిపోతుంటాడు. వెళ్ళిపోతుంటాడు అంటే అతడే వర్తివహారాలన్నీ చేసికొని పోతుంటాడని అర్థం.

చేసే కర్మలో అప్పటికీ ఇప్పటికీ భేదం లేదు. కాని దృష్టిలో భేదం ఉంది. బుద్ధిలో ఉత్కృష్టత ఉంది. ఇదంతా బుద్ధికి సాధన అనేది జ్ఞాపక ముంచుకోవాలి. నిజానికి ఈ తత్త్వం తెలియటం కష్టమయే కారణం చిన్నప్పటినుండి ఒకానొక స్వార్థవాతావరణంలో అభివృద్ధి అయిన బుద్ధి దానికి ఈ ప్రాపంచిక కార్యకారణ సంబంధపూర్ణమయిన తర్కమొకటి చుట్టబెట్టి వ్యక్తిత్వమీయడంవల్ల అది అతీంద్రియ విషయాలను నమ్మదు నమ్మనీయదు. దానికి శిక్షణ-త్రైనింగు ఇవ్వడానికే ఈ 4-5 ఆధ్యాయాలు చెప్పింది. అది సమాధాన పడిందంటే ఇక త్రైనింగు పొందవలసింది మననూ, శరీరములె. మనసు తర్వగా లొంగేదికాదు గనుక బుద్ధికి ముందు పాఠం చెప్పుతున్నారు. ఇక శరీరానికి మనసుకూ పాఠం చెప్పటం ఆరవ అధ్యాయంలో చెబుతారు. ఆ సాధనవల్ల శరీరం కూడ దోవలో పడిన దౌతుంది. మనసు లొంగదీయబడినది కూడ అవుతుందిగాక.

11. ఇంతకూ అంటకుండా ముట్టకుండా పనులు చేయటమెలా అనిపిస్తుంది. కాయంతో మనసుతో బుద్ధితో కర్తవ్య కర్మలు చేస్తూ కర్మ ఫలం, కర్తృత్వం రెండూ తనయందుంచుకోకుండా చేయటమే పద్మపత్ర స్థాంబువుల్లాగా మెలగటం. ఆ చేయుటలోగల సాధన క్రిందటి అధ్యాయంలో 21-24 శ్లోకాల్లో వివరించి చెప్పారు. దాని సంక్షిప్తినే ఇక్కడ మళ్ళీ సూచించారు. అలా చేస్తే జీవితం, యజ్ఞమయమవుతుందని అక్కడ అన్నారు ఇక్కడ అలాచేస్తే ఆత్మశుద్ధి కలుగుతుందన్నారు. ఆత్మ అంటే ఇక్కడ మనసు బుద్ధి అని అర్థము. ఈ రెంటికంటే వైన ఆత్మ అని మానవుడిలో ఉన్నది అని చెప్పిన ఆ ఆత్మసంగతి కాదు. సామాజికుడు సమాజ సేవను ఆ చెప్పబడిన దృష్టితో చేయటం ద్వారా ఉద్ధరింపబడుతాడు.

12. యుక్తుడైన వాడు కర్మలుచేస్తూ శాంతిని పొందుతుంటాడు, సక్తుడు ఫలాల వెంటబడి పెళ్లినవాడై సక్తివల్ల బద్ధుడై పోతాడు. ఫలాలు యుక్తుడికి కలుగవనుకోవటం పొరపాటు. కార్య కారణ సంబంధ వల్ల కలిగే ఫలాలు కలుగుతునే ఉంటవిగాక, మంచి మనసు బుద్ధి కలిగిచేసిన పనికి చక్కని ఫలం కలగటం అశ్రద్ధగ చేసిన పనివే ఫలం స్వల్పం కలగటం చూస్తూన్నాము కదా! అందుచేత ఆ ఫలం ఎలా కలగాలో అలా యుక్తుడికి ఆయుక్తుడికి కూడ కలుగుతుంటుంది గాక. అంటే అర్థం యుక్తుడికి మంచి ఫలం. ఆ యుక్తుడికి స్వల్ప ఫలం కలుగుతుంటుంది.

కర్మల విశయంలో సాధకుడికి మూడు మెట్లున్నాయి. కర్మ ఫలాన్ని వదలటం ఒక మెట్టు కర్మను 'ఆత్మ' అయిన నేను చేయుట క్షేదనటం రెండవ మెట్టు. ఇక సర్వత్ర నుండే ఆత్మై బ్రహ్మలై, సర్వ కర్మనూ చేసికొంటున్నాడు అనుకోవటం ఇంకా చెప్పాలంటే - మనసు ఇంద్రియాలతో ఏకమై ఉన్నప్పుడు వాటిని అదుపులో పెట్టుతూ ఉండాలి, కర్తవ్యాలను చేస్తూ ఉండాలి. సంకల్పాత్మక కర్మలను వదలివేస్తూ ఉండాలి. ఇక మనసు ఆత్మతో ఏకమయినప్పుడు, "నేను" వేరు, అనాత్మవేరు నేను ఏమీ చేయుట లేదు— అనాత్మై ఈ పనులు చేస్తున్నది అనాలి. మూడవ స్థాయిలో సర్వత్ర బ్రహ్మమునే—ఆత్మనే—చూస్తున్నప్పుడు—అనాత్మ కనుపడదు—అంతటా నున్నది బ్రహ్మమే గనుక—ఇంతకు ముందు స్థాయిలో కొంత ఆత్మగా కొంత అనాత్మగా ఆభాసమై కనపడింది అని తెలిసి—అనాత్మై పనులు చేయిస్తున్నది. అనుకొన్న ఇప్పటి వరకూ గల స్థితి మారి బ్రహ్మమే యీ పనులుగా అయి ఊరుకొంటున్నది అని తెలుస్తుంది. — సిన్న సాయంత్రం వరకూ వికసించిన పువ్వు ఈ ప్రౌద్ధన వాడి అలాగె ఉన్నా అది, ఒకానొక రాబోయే కాయ మాత్రమే అనిపించినట్లు. ఇవన్నీ రకరకాల మెట్లు— అందుకే—

13 యుక్తుడయిన, జితేంద్రియుడయిన పురుషుడు మనసులో అన్ని కర్మలనూ వదలివేస్తాడు. పురుషుడెవరంటే దేహమనే యీ పురంలోనున్న వాడు పురుషుడు. తొమ్మిది ద్వారాలు కలిగిన యీ శరీరమే ఆ పురం. కలు.

చెవులు, ముక్కుళ్లు. నోరు పాయువు ఉప స్తల ఇవి తొమ్మిది రంధ్రాలు ఈలాంటిఇంట్లో నివసించేది జీవుడు అతడికి ఏ పని చేయవలసిందిలేదు. వెంటనే శంకకలగవచ్చు. అదేమిటి? ఈ జీవుడు బ్రహ్మము కాదాఅని, తాను కేవలం యీ ఒకానొక దేహంలోనే ఉన్నానను కొన్నంతసేపూ జీవుడు, బ్రహ్మము అని పిలువబడడు. ఆ లక్షణము అక్కడ వ్యక్తం కావటంలేదు కదా. అతడే తాను సర్వత్రనున్న వాడని అనుభూతి చేసిన తక్షణాన అతడికి ఆబ్రహ్మ లక్షణము అబ్బుతుంది. అప్పుడతడే బ్రహ్మము అవుతాడు అంతేకాదు. అతడికి సర్వత్రనున్న భూతాలూ బ్రహ్మమెకనకపరి మితినిఅనుభూతిచేస్తున్నంతకాలంజీవుడె, పరిమితినిఅధిగమిస్తేబ్రహ్మము.

భగవద్గీతలో సాధన చెప్పటం ఆరంభించిన దగ్గర నుంచీ ఇంత వరకూ భగవంతుడు, సృష్టి సంగతులు చెప్పబడలేదు. ఇప్పుడీ ఆధ్యాత్మికంలో భగవంతుని బ్రహ్మము అన్న పేరుతో వాని లక్షణాలను— సాధారణ మానవునికి తెలిసిన శరీరము, మనసు, బుద్ధి అవైది (అత్మ) అనే వాటి ద్వారా తీసికొనిపోయి శ్రీకృష్ణుడు సూచిస్తున్నాడు. సృష్టికి పూర్వం భగవంతుడే ఉన్నాడు. అతడికి ఫలాన రూపమని యేదీ లేదు. పరాత్పరస్థితిలో ఉన్నాడు. అది కేవలం ఆనంతదివ్య భూన్యస్థితి— అవ్యక్త చైతన్యస్థితి, ఏమీ తెలియనిస్థితి, తెలియాలనే ప్రసక్తికూడా లేనిస్థితి—అన్నీ అజగరిపోయి వానిలోనే ఉన్నాయి. అస్తిత్వం, జ్ఞానం, శక్తి, ఆనందం, చైతన్యం, సర్వవ్యాపకత్వం— సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ—

ఆతరువాత కొంత కాలానికి-కాలపు కొలతెఅప్పుడు లేదుగాక— “నేనెవరను” ‘అనే చైతన్యం’ ప్రశ్నగా ఉదయించింది. ఆస్థితిలో నుంచే తన స్థితి ఎరుక లేనిస్థితిలో ఎరుక కోసం ప్రేరణ కలిగింది. ఈ ప్రేరణము ఒక ప్రకారం మహాసముద్రంలో పేలుడుగా అయింది. సముద్రం శీరబిందువులుగా అయినట్లు అసంఖ్యాకాలయిన బుడగలు ఉద్భవించినట్లు అలాఅయింది. ఆబిందువులన్ని పరాత్పరస్థితిలో అంతర్నిహితమై ఉన్నవే. ఇప్పుడవి ప్రత్యేక ప్రత్యేకమై నేను బిందువుని, నేను బుడగని అనుకొనేటట్లు ఆచైతన్యం చేసింది. అలా నేను మనిషిని నేను మానుని అనుకోవటం ఎక్కడి

కక్కడ ఆరంభమయింది. ఎవరి ఇచ్చకు వీలుగ వారు తమతమ శరీరా
లను మనసులను బుద్ధిలను సంతరించు కొన్నారు. నిజానికి తాను భగ
వంతుడె పరాత్పరస్థితిలో ఇప్పుడిలా అనుకొంటున్నాడు పది మందితో
పాటు తానుమానవుడెనని, అలా భ్రమపడుతున్నాడు. ఈ సృష్టి ఇలా
అయింది. సృష్టిఅంశా ఆ భ్రమే. తద్వప్యై భగవంతుడె తనలోని వివిధ
అవయవాల్లో ప్రతిదానికి వ్యక్తిత్వాన్నిచ్చి ప్రపంచం అంటే ఇన్నింటి
సమావేశం అనిపింప జేయటం అయింది. ఇదే భ్రమ.

అలాంటి మానవుడు విషయం ఎఱిగినవాడై తిరిగి భగవంతుడు
కావటం అతడి కర్తవ్యం. అదే పరమ సాధన. ఆసాధనతో పైనుంచి
క్రిందికి ఎలా వచ్చామో, తెలిసికొనటం అలా నడుచుకోవటం ఒక రకం.
కాని శ్రీ కృష్ణుడు ఆ పంథా తొక్కలేదు మన మేధలు వికసించి
ఉన్న వవడంచేత, తెలివి కార్యకారణ సంబంధ యుతమయినదవడం
వల్ల, అసలు అపరాత్పరస్థితి అనేదే ఉన్నదంటే నమ్మకపోయే ప్రమాదం
ఉండవచ్చు. ఇప్పుడు మన మేధలే కాదు అర్జునునికి కూడా అలాంటి
మేధయే అప్పటికి ఉన్నట్లు స్పష్టము. అతడు కూడా కార్యకారణ
సంబంధం ఇంద్రియగ్రహణముతో మాత్రమే జోడించి ఫలాని ధర్మ
శాస్త్రాలు వ్యతిరేకంగా అవుపడుతున్నాయే అనే ప్రశ్న వేసేవరకూ
వెళ్ళిందికదా. అందుకనే శ్రీకృష్ణుడు క్రింద నుంచె పైకి ఎక్కేపాఠమేదో
అది ఆరంభించి ఇంత దూరంచెప్పినాడు. ఇప్పటికి భగవంతుడంటే ఒకా
నొక చిత్తు నిర్వచనం ఇచ్చినట్లుగా చెప్పిన పాఠంలోని “బ్రహ్మమే”
అది అనేభావం వ్యక్తపడుస్తున్నాడు.

భగవంతుడు అంటే ఉత్కృష్టమైన భావం. బ్రహ్మము అంటేకన
వడె సర్వమైన అనాత్మ అందుతోదె: పైగా ఆత్మ అంటున్నదేదో అదీ
బ్రహ్మముతోదె—ఆత్మకుడి భాగం అయితే అనాత్మ ఎడమ భాగం అని
అనచ్చు అంతకు తప్ప భేదం లేదు. ప్రపంచం కనపడుతున్నట్టిదంతా (ఇం
ద్రియాలకు) అనాత్మ. అది పుట్టుతుంటుంది. చస్తూ ఉంటుంది ఎప్పుడూ
మార్పును చూపుతునే ఉంటోంది, ఇదిచైతన్య లక్షణము, అత్మ ఎన్నడూ
మారనిది. సాధనకోసం ఈమాటలూ మాటల పరిమితార్థాలూ తెలియ

టానికి అలా చెప్పడమవుతున్నది. బ్రహ్మ ఆత్మ అనాత్మల కూడిక అయినా దానికి ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వముంది దానికి ప్రత్యేకమైన సంకల్పమున్నది. ఈ స్థితిలో నున్న బ్రహ్మమును, శ్రీ కృష్ణుడు 'ప్రభువు' అని సూచిస్తూ కర్మలు జరగడానికి దానికి గల సంబంధము మరొక దృష్ట్యా చెబున్నాడు.

14. ఈ బ్రహ్మము ఊరికె ఇలా ఉంటున్నది. కాని వ్యక్తిత్వాన్ని పురస్కరించుకొని ఏ మానవుడికీ లేదా జీవుడికి గాని అతడీ పని చేయాల్సి వుంటుంది అని ఆదేశించదు. కుక్కరు కొన్నాం. కుక్కరు ఎలా వాడు కోవాలో వ్రాసిన ఒక పత్రంతో సహా ఇంట్లోకి వచ్చింది. నీవుదానిని వాడుకోవాలంటే వాడుకోవచ్చు లేకపోతే మూలమేయవచ్చు. నీవు దానిని వాడి తీరాలి అని ఆ పుస్తకంలో ఆ పత్రంలో ఉండదు. అలాగే ఆప్రభువు అయిన బ్రహ్మము ఎవరినీ యీ పని చెయ్యి అనే ఆజ్ఞలిచ్చేవాడు కాదు. అంటే అర్థం పనులన్నీ మనకై మనమే మన అవసరాల కోసం చేసుకొంటామని అర్థం. అంతేకాదు. ఈ గ్రౌండరులో పప్పుపోస్తే పిండిరావటం ఫలమే గాని కందిపప్పు పోస్తే చెసరపిండి రావటం ఎలా ఉండదో అలాగే ఒక పని చేయటం మూలాన ఇంకో ఫలితం నేను ఇస్తానని మాత్రం ప్రభువు కంకణం కట్టుకోలేదుట. అంటే కాఫీ ఆదరణతో ఇస్తే అతిథి త్రాగుతాడు. నిరాదరణతో ఇస్తే అక్కడ వదిలేసి పోవటం కద్దు. పలితం దేనికదే గాని కాఫీకి ఒకే ఒక ఫలితమేదీ ప్రభువు వ్రాసిపెట్టలేదుట. స్వభావాన్ననుసరించి ఫలం రావడమేగాని ప్రభువు యొక్క ఆజ్ఞ ప్రత్యేకం లేదని ధ్వజం. బ్రహ్మానికి ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వం లేదని చెప్పటల్లేదనేది మర్చిపోవద్దు. కాని ఆ వ్యక్తిత్వం ఫలం ఈయడానికి ఉపయోగింపబడదు. సర్వసాధారణంగా స్వభావమే నడుపుతుంటుంది దాన్ని అని అర్థము

ఈ స్వభావమేమిటి? బ్రహ్మముగాక ఆత్మగాక ఈ స్వభావమేక్కడిది అనిప్రశ్న. స్వభావమంటే త్రిగుణాల స్వభావం. త్రిగుణాలు అనాత్మనంటే పెట్టుకొని ఉన్నట్టివి. చైతన్యంతో కూడిన వాటిస్వభావమే ఈ కార్య కారణ సంబంధమైనదై ఫలం కనపడుతుంటుంది. అందుచేత ఫలకారణం, స్వభావమా. అనాత్మ, బ్రహ్మమా భగవంతుడా ఏదిఅనే ప్రశ్నకు ఎవరడి

గితే వారివారికి తగిన సమాధానముంది. బ్రహ్మమును తెలిసినవానికి బ్రహ్మ మనీ, తెలియని వానికి, బుద్ధికి అలా తెలిసికూడ అనుభూతి చెందనివానికి, త్రిగుణాలనీ, అనాత్మనీ చెప్పాల్సివస్తుంది-తెలిసేటట్లు చెప్పాలంటే అతడికి ఇలా చెప్పి-నాకు అలా చెప్పావేమి అనే తర్కాని తావు లేదు, నీకు తెలియంది వదలిపెట్టి తెలిసికోడానికి తెలిసినదానితో ప్రయత్నించు అనిబోధ.

15 శ్రీకృష్ణుడు ఇంకా చెప్తున్నాడు-ఆ'విభుడు' మన పాపాన్ని చిటిక వేసి హరించేస్తాడని అనుకోవద్దు. మన సుకృతాన్ని ఫలంచేసి ముద్ద నోటికందించే హోటలు యజమాని అనుకోవద్దు. భగవంతుడని దానిభావం అది కానేకాదని బోధ, పాపంవల్ల మనకయి మనం దిగజారినా మన్న మాట-పుణ్యంవల్ల ఒక అంగుళం. వైకెక్కామన్నమాట. అంతే తప్ప కార్యకారణ సంబంధంతో కూడిన కర్మఫలం తెచ్చి ఈ పుణ్యపాపాలకు అంటిన చేయరాదని ధ్వని.

మరి కోరికలు తీరాలంటే భగవంతుని ధ్యానించమనే సూక్తికి అర్థం ఏమని? అది వట్టి అజ్ఞానమా? భగవంతుడంటే తెలిసినవారికి అది అజ్ఞానం కాదు జ్ఞానమే. మిగతావారు కేవలం విగ్రహాలకు పూజలు కొబ్బరికాయలూ అర్పించే మేర కోరికలు తీరే విషయంలో అజ్ఞానమే. చెదరి పలు విధాలుగా పోయే మనసును ఒకచోట కూడదీసికొనడానికి ఆ విగ్రహాల భజనము సహాయపడుతుంది. శ్రద్ధ పెరగడంవల్ల కర్మచేయడంలో శ్రద్ధ పెరుగుతుంది విగ్రహాలు అనాత్మ స్థితిలో నున్న భగవంతుడు మాత్రమే అయినా శ్రద్ధ మూలాన పనిలో కౌశల్యం యేర్పడి సత్ఫలితం కలుగుతుంది.

భగవంతుని ఆరాధించుటం తప్పనిసరే. కాని కోరికలు తీరుతవనే కాంక్షతోనే మాత్రంకాదు. భక్తునికి సర్వత్ర అవుపడే బ్రహ్మాన్ని చూసి ఆయన్ను భజించక తప్పదు కనక అతడుఆయన్ను భజిస్తాడు. భగవంతుడూ- ఆరాధన అనే విషయాలు ఇలా అర్థంచేసుకొనటం Intellect కు బుద్ధికి

సంబంధించిన విషయం. మరో విధమయిన కోరికను పుదస్కరించుకొని చేసేపూజ ఇంకా తక్కువయిన భావాలకు సంబంధించింది. అంటే మనసు శరీరం వంటి స్థాయి అని అర్థం. బుద్ధికి తక్కువ స్థాయి.

మరి అంతా అలా ఆరాధించటంలేదే. కారణం ఏమిటి? దానికి కారణం పరిజ్ఞానం అజ్ఞానంచేత ఆవరింపబడటమే. కామ క్రోధాలనే శత్రువులే బుద్ధి మనసు శరీరం అనే వాటిలోగల జ్ఞానాన్ని ఆవరించుతవి. వెనకటి అధ్యాయాల్లో అధిష్టానాన్ని ఆవరించు కొని ఈరజోగుణోద్భవాలైనవి కామక్రోధాలు ఉంటున్నవని చెప్పారు. ఆ అధిష్టానంలోనున్న జ్ఞానంతోనే మనం మన వ్యవహారాలు చదువులు చదువుతుంటాం. అలా అజ్ఞానంచేత ఆవరింపబడిన జ్ఞానంతోనే ఆ చదువులు నేర్చుకొంటూ వ్యవహారాలు చేసుకొంటూ ఉంటాం. ఆ అజ్ఞానం పోతే చక్కని జ్ఞానవంతులం అవుతాంగాక. అది పోయేదేరా ?

ఆత్మలో ఎల్లికొల్లలుగా ఉంటుంది. జ్ఞానం. అది అజ్ఞానంచేత ఎప్పుడూ కప్పబడదు. దానివైపు తిరిగి ఈమనసు. బుద్ధి ఇంద్రియాలు చూసే కావాలన్నంత జ్ఞానం ఉనికి ప్రకాశమిస్తుంది. అదే చేయాల్సిన కర్తవ్యము. అలాచూడక ఇంద్రియాలకు కనపడుతున్నదల్లా బ్రహ్మమైయుండగా, పరికరాతి రూపంలో అనాత్మరూపంలో బ్రహ్మమే కర్మలను చేస్తూ ఉండగా కొంత అనాత్మను “నేను-నాది” అనుకొంటూ కొంత అనాత్మను అతడిది అనుకొంటూ, ఇది నేను చేసినపని, అది అతడు చేసిన పని అని వాగ్వివాదంలో పడిపోవటం జ్ఞానాన్ని కోల్పోయి మోహంలో పడిపోవటంకాదా?

18 మరి ఈ అజ్ఞానం పోయేదెప్పుడు? మోహం వదలినప్పుడు. అంత ర్థస్థిచేత ఆత్మలోనున్న అఖండ జ్ఞానాన్ని చూచి, పొంది, ఈ మోహాన్ని పోగొట్టుకోవాలి. అప్పుడు జ్ఞానము శరీరం సర్వత్ర ప్రకాశమానమై ప్రభువును ప్రస్ఫుటంగా చూపుతుంది, నిజానికి అదే ప్రభువైనా యాత్మకరిస్తుంది. అంటే ప్రత్యంగ విషయమున్నూ ఈ ప్రపంచంలో స్పష్టంగా బ్రహ్మభావ పూర్ణమై తెలుస్తూ ఉంటుందన్నమాట.

17 తద్బుద్ధయః = అచెప్పిన జ్ఞానమునే బుద్ధియందు నిలిపిన వాడు జ్ఞానమందె నిష్కలిగినవాడు: తదాత్మానః = బ్రహ్మత్వ భావుడైన వాడు: తన్నిష్ఠాః = బ్రహ్మ స్థితులైనవారు; తత్పరాయణః = బ్రహ్మ పరాయణులైనవారు; జ్ఞాన నిర్మాతకల్మషులై అంటే జ్ఞానముచేత మోహము పోగొట్టబడినవారై; అపునరావృత్తిం = మళ్ళితిరిగి మోహంలో పడనట్టిస్థితికి, గచ్ఛంతి = వెళ్ళుతున్నారు.

ఇది అనుసంధానానికి పరాకాష్ట, బ్రహ్మము అనుగానే యీ బాధ అధ్యాయసారం మనసుకు రావాలి, అందుకు వెనకటి అధ్యాయాల పూర్వ రంగం ఉండాలి మనసు అపుడు అందులో లగ్నం కావాలి ఇంకొకటి అప్పుడు మనసు నాక్రమించదు. ఇది సమాధి స్థితిదాకా లాక్కుపోగలుగుతుంది. భక్తులెందరో ఇలాటి ధ్యానాని. సందానం వల్ల నెహరాత్తుగ మూర్ఛ లేదా సమాధిస్థితిని చేరటం వింటాం. నామదేవుడెప్పుడూ మనస్సుల గోష్ఠి నెరుగడట. గోరాకుంభార్ తన కాళ్ళ క్రింద తనకొడుకున్న సంగతె ఎవరి గక అడుసు తోక్కేరాడట. శ్రీరామకృష్ణ పరమహంస 'మాతా' అంటూ సమాధిలోకి వెళ్ళిపోయేవాడట. గౌరాంగుడు సముద్రపు నీలపువంగు చూస్తేరాలు శ్రీకృష్ణుడు గుర్తుకువచ్చి సమాధిలోకి వెళ్ళేవాడట బ్రహ్మం యొక్క యీ (Conception) మూల భావనను అనుసంధానం చేసే వారికి ఈ సమాధి స్థితి వెంటవెంటనే కలగటం అవుతుంది. ఎదుట పెట్టు కొన్న వట్టిపోటోల వల్ల అంతటి స్థితి రాజాలదనిపిస్తుంది.

18. అఖా సర్వమూ బ్రహ్మమయమని అనుభూతిచేసే యాతడు ప్రపంచాన్ని యేలాచూస్తాడు! విద్యా వినయ సంపన్నుడయిన బ్రాహ్మణుని ఎక్కువగా గౌరవించి చండాలుడిని తక్కువగా గౌరవించానె ప్రవృత్తి ఉండదు. చిన్నగానున్న అవును పెద్దగానున్న ఎనుగునూ సేవ నుని నిరసించబడే కుక్కనూ ఒకేవిధంగా అరాధిస్తాడు. అరాధించడ మెందుకంటే బ్రహ్మము కనక, ఇతడి భావ శబలతలోని బౌద్ధత్వం గమనించాలి. గాని అతడి కళ్ళకు పౌరలు కమ్మినాయి అని అన్ని ఆకారాలూ ఒకే విధంగా గమనిస్తున్నాడు అనడానికి కాదు.

ఎంతో గహనమైన విషయాలు నీకు చెప్పాను. ఇవన్నీ నీబుద్ధికి అర్థంకావాలని చెప్పాను. మనసుకంటె బుద్ధిగొప్పది కనక అర్థం కావటం బుద్ధికి. అంటే సందేహం లేకుండా తెలియాలి. అలా తెలిసినవి మననం చేయాలి మళ్ళీ మళ్ళీ, అప్పుడు నీ మనోబుద్ధులు అంతర్ముఖం కావటం అవుతుంది. అప్పటికీ అదిపరోక్షజ్ఞానమే అపరోక్షజ్ఞానం కాదు. ఎందుకనంటే బుద్ధి, మనసులు కూడ శరీరంకు మల్లెజడమైనవే. మానవుడు ఇంకా భిన్నమైన వాడుకదా. అతడు వీటికి సాన్నిహిత్యంగా ఉండినవాడై యీ గహన విషయాలను అనుభూతి చేయాలన్నమాట. కనక బుద్ధి ముందువిషయము నిస్సందేహంగా తెలిసి ఆత్మకు అనుభూతి చేయగలుగుతావేమొనని విస్తుంది. అందుకు అనుసంధానం, ధ్యానం చేయాలి. అలా అనుసంధానమై, ధ్యానం ద్వారా మనసు బ్రహ్మమునందుతిరంగా నిలిపై సర్వత్ర సమదృష్టికలుగుతుంది, అలా సమదృష్టి కలిగినవాడు ఈ సంసార చక్రాన్ని దాటినవాడవుతాడు. సంసారమంటే చావు పుట్టుకం భయం. దానిని దాటినవాడవుతాడు. స్వస్వరూపజ్ఞానం అప్పటికి శరీరపు చావును కాదు దాచేది, తన పతనంను, అలా బ్రహ్మనిష్ఠులై బ్రహ్మాత్మభావులై బ్రహ్మ స్థికులై బ్రహ్మ పరాయణులై సామవ్యస్థితిని పొందగలుగుతారు అనే సాధ్య చెప్పిన తరువాత, తరువాతి శ్లోకంలో రెండో వైపునుంచి నరుక్కు వస్తాడు శ్రీ కృష్ణుడు. బ్రహ్మ భావంసంగతేదో మాకు తెలియదు గాక అనుకొనే వాళ్ళకు కూడ — ఒక ఆశచూపించాలనే ఉద్దేశంతో అంటున్నాడు.

19, ఈ జీవితంలోనే ఇప్పటికిప్పుడే ఇక్కడికిక్కడనే మనసును సమభావంలో ఉంచగలిగితే ఈ సంసార చక్రంనుంచి తప్పుకుపోయినట్లే నంటాడు. పతనంనుంచి విముక్తి పొందినట్లైనట అదే మోక్షమనటం.

మనసును సమభావంలో ఉంచటమంటే ఏమిటో తెలిసికొంటుచాలునట. మోక్షం వస్తుంది. ఈ సమభావానికర్థం అన్నివస్తువులూ అందరుదేహులూ సమమైన వారుగా దర్శించటం అందుచేత సమదర్శనమంటే సరిగ్గా చెప్పిన

వారమపుతామనిపిస్తుంది. సమభావం కంటికి కనపడదు. చెవికి వినపడదు. జ్ఞానేంద్రియాలవల్ల సమభావం పొందటం జరగదు అంతరీంద్రియాలైన మనోబుద్ధులద్వారా సమదర్శనం కలిగాలె. ఈ మనోబుద్ధులు రెండు రెండుదోషలకు లాగకుండా ఉండాలె, ఇక ఇంద్రియాలైనదూ భిన్న భిన్నమైన వాటిని చూపకుండా ఉండాలి. అథవా అవిచూపేవి ఒకేఒక పదార్థముగా గ్రహించగలిగి ఉండాలి. సగనుచూచి బంగారమే ననుకొన్నట్లు కెరటాలు చూస్తూ అది నీరేను అనుకొన్నట్లు. కనక అలాభావా లను కూడ సమంచేసి అనుభూతి చేయాలి. దీనికి శ్రీకృష్ణుడు వైన చెప్పిన సాధనలు తప్ప ఇంకేదోవ ఉంది? ఉంటే దానినీ అనుసరింపవచ్చునుగాక.

ఇంతకూ సర్వమూ బ్రహ్మమని అనుభూతి చేయాలి. దానిచేరును బ్రహ్మ-ము అనే అక్షరాలుతో చేసినా సరే లేకున్నాసరే.

20. సర్వాన్నీ బ్రహ్మముగా అనుభూతిచేసేవాడు ఎలాఉంటాడు? ప్రియాన్ని పొందటం ఉండదు-అప్పుడు ప్రియమూ అప్రియమే ఉండవు కదా! విషయాలు పొందబడినపుడు సంతోషంగానీ దుఃఖంగానీ ప్రత్యేకంగా ఉండదు. బుద్ధి స్థిరమై ఉంటుంది. అలాగన్నామని రాయిలా ఉంటుందనుకో రాదు. అతడు బ్రహ్మ విదుడు గనక బ్రహ్మవిషయం తెలిసి ఎరుకలో ఉంటుంది. బ్రహ్మ నిష్ఠయందే మనసు ఉంటుందనవచ్చు. ఐతే మరి ప్రపంచములో మామూలు ప్రవర్తన కలిగి ఉండడా అని శంక. ఉండదు అనాల్సిందే-కాని-శ్రీకృష్ణుడు లేడా? అనే ఊహతట్టుతుంది. ఉంటాడనాల్సి వస్తుంది ఎలాగు అనేదానికి సమాధానం ఇప్పుడు మనరందదు. అతడిస్థితి తరువాతిశ్లోకంలో కొంత చెప్తారు.

21. ఒకొక్కప్పుడు అతడి స్థితి ఎలా ఉంటుందంటే-బాహ్య విషయాలలో అతడు అసక్తుడై ఉంటాడు. సమస్థితి కలిగిందికదా బాహ్యవిషయాలపై మనసు నడువదు. అంతర్విషయమైన బ్రహ్మమును చూస్తూ

ఉంటాడు. ఆత్మలోని జ్ఞానాన్ని అస్వాదిస్తూ అక్కడ అనంతమైన సుఖాన్ని పొందుతూ ఉంటాడు. అజ్ఞానంవల్ల బయట చూచినా ఆతడికి బ్రహ్మమే అవుపడి నంతోపానిస్తుంటుంది. సంతోషం అక్షయమవుతుంది. ఆస్థితిలో మనలాగానే ఆతడు ఉంటాడని ఎలాగూ అనుకోవటం. శ్రీకృష్ణుడున్నాడన్నా-ఆతడి ప్రవర్తనం మనలాగే ఉన్నదనటం సాహసమనుకొంటాను. మనకంటె చాల ఉత్కృష్టస్థితిలో ఉన్నదనేది నిజం.

19 నుంచి 21వరకూ ఉన్నశ్లోకాల్లో జీవన్ముక్తుడి లక్షణాలు ప్రాపంచిక విషయాలనుంచి బ్రహ్మమువరకూ పాకిపోయే పద్ధతిలో చెప్పబడ్డవి. ఓయబో ఇక్కడనుంచి బ్రహ్మమువరకూ వెళ్ళటం చేత నయే పనా? అనిపించవచ్చు. శ్రీకృష్ణుడు మళ్ళిమళ్ళీ సాధన విషయాలను ఎలా మెట్టుమెట్టుగా ఎక్కాలో చెప్తాడు.

21-24; నాయనా విషయ జాతములై న ఈబాహ్యసుఖాలు-ఏమిటవి? ఆవి దుఃఖాన్ని పుట్టించే చోటులేకదా. వీటికి మొదలు తుది మధ్య మము ఇన్ని ఉన్నాయి. ఎల్లప్పుడు నిలిచి ఉండేవికాదు. ఇలాంటివీటిని, "భీ. వద్దని" వదలటం గొప్ప విషయమేమీ కాదు. బుధులు బుద్ధి మంతులూ వీటియందు మనసును రమించనీయరు, నేను చెబుతున్నాను విను. ఈశరీరం పతనమయిపోయే నుండే ఎవడైనా ఈకామక్రోధాల వేగాన్ని సహించ గలిగేటట్లయితే ఆతడు చక్కగా సుఖస్తాడు. ఈవిషయం తెలియదానికి పెద్ద కష్టపడనక్కర్లేదు అవునా? అలాంటివాడు ఆనందాన్ని పొంగలడనేది నిజంకదా! ఈ బాహ్యవిషయాలను సుఖ దుఃఖాలనూ కామ క్రోధాలతో అనుభవించడంకంటె కామక్రోధాలవేగాన్ని తగ్గించి సహించినట్లయితే అనుభవించడంలో ఆనందమే ఉద్భవిల్లుతుంది. అది అనుభూతి చేయాలింది.

ఎవడైతె అంతర్ముఖుడై ఆత్మయందే సుఖించుతూ అంతరాముడై అంతస్సునందే క్రిడిస్తూ, అంతర్జ్యోతియై అంతస్సులోనే ప్రకాశిస్తూఉంటాడో ఆతడు ఆ జ్ఞాని-బ్రహ్మ స్వరూపుడై బ్రహ్మానందమునూ ముక్తిని పొందుతాడు. సందేహములేదు.

శ్రీ మద్భగవద్గీతామననము (అ - 5)

శ్లో. 25. ఈతై జెట్పన విషయం నిస్సందేహంగా అర్థమైతే అలా మోక్షాన్ని పొందగలిగేవారిని అనేకవిధాలుగా చెప్పినా అర్థమవడానికి అవకాశమున్నది. మునులు కల్మషంలేనివాళ్లు, సంశయాలు లేనివాళ్లు, సంయతచిత్తులూ, సర్వభూతాల శ్రేయస్సున్నా కావాలనే ఆసక్తికలవారు అయినాడు కనుక బ్రహ్మానందాన్ని పొందుతారన్నాడు. మోక్షాన్ని పొందుతారన్నమాట. బ్రహ్మవిద్ మోక్షదానిని ఇవేగదా!

26. ఇంకా చెప్పాలంటే, కామక్రోధాలను పూర్తిగా వదలి వేసినవాళ్లు, చిత్తాన్ని సంయమము చేసినవాళ్లు, అత్మను ఎరిగినవాళ్లు, అయిన యతులకు అన్నివిధాలా ఇప్పటికిప్పుడినుంచే మోక్షం కలగటం తథ్యం. అనగా ఇప్పటికి మోక్షపదం చేరేందుకు అర్హంగా ఉన్న యీ కామక్రోధాలూ, సందేహాలూ, అనాత్మపై విశ్వాసం, ఇవన్నీ వదలిపోవాలనేది ప్రధానవిషయం.

27-28. కాగా మోక్షం ఈ జీవితంలోనే పొందినట్టి పై చెప్పినవారు ఎలాగుంటారో చెప్తున్నారు. వాళ్లు ప్రపంచంవంక చూడటాన్ని కోరరు. బాహ్యవిషయాలను దూరంచేసేస్తారు. చెవులుంటవి. కాని వినరు వాటితో. అలాగే కండ్లుంటవి. అవి ముక్కుచివరను చూస్తున్నట్టో, భ్రూమధ్యం చూస్తున్నట్టో ఉంటవి. ఈ యింద్రియాలు, తన్మాత్రలు, అనగా మనసులో ఈ యింద్రియాలకు సంబంధించిన భాగాలు-అన్నీ చేరి ఒక్కటిగా ఉంటవి. మననూ, బుద్ధి రెండూ కలసి సంయుతమై ఉంటవి. ప్రాణవాయువునూ, అపానవాయువునూ రానిస్తూ, వెళ్ళనిస్తూఉంటే, తన యేకాగ్రతకు అనుభవానికి భగం కలుగుతుందని, గాలిని కుంభకంలో నిలిపివేస్తారు. కేవలం మోక్షస్థితిని అనుభవిస్తూ ఏ ఇద్వా-భయక్రోధాలు లేకుండా ఉంటారు. ఇది ఉత్కృష్టస్థితి. అలాంటివాడు ఎప్పుడూ ముక్తుడే.

అలా కళ్లు మూసుకొనిఉంటే ఏమిటి లాభం? అనచ్చు. “నేను” అనేవాడు సర్వత్రనున్న బ్రహ్మమేననే అనుభూతి కావటమే లాభం. అప్పుడతడు - యజ్ఞ తపసాం భోక్తారం - తానే యజ్ఞానికి తపస్సు నకూ భోక్త అయినట్టూ, యజ్ఞంలో చేయబడే త్యాగం తనకే జరుగుతున్నట్టు అనుభూతి చేస్తాడు. తానే భోక్త. తాను సర్వలోక మహేశ్వరుడు. సృష్టియొక్క వ్యక్తిత్వమైన బ్రహ్మమే తాను కనక, అతడు ప్రభువు. సర్వభూతాలకూ సుహృత్. విడివిడి భావం కలిగిన జీవులందరి హృదయాల్లో నున్నవాడనని అంటుంటాడు. ఇంకెక్కడిదో మోక్షం రావంటే ప్రసక్తి ఉండదు. ఉన్నదల్లా శాంతి-శాంతి. మోక్షం వచ్చేసిందన్నమాట. ఇదే పరమమైనస్థితి. బ్రహ్మమును తెలిస్తే ప్రయోజనమేమిటనే ప్రశ్నలేదు. తెలియడము అదే అనుభూతిచేయడము - దానితో సరి. ఇంకనేమీ అక్కరలేదు అప్పుడు. ఈ సంగతి సామాన్యులకు తెలియటం కష్టమే.

అర్జునా! అలా దివ్యుడవైనతరువాత, ఈ సమాజం దాని క్షేమంసంగతి, యుద్ధం చేయకపోవటమే క్షేమమైనట్టిదనీ ఈ సంగతులన్నీ అల్పమై తెలుస్తవి. ఈప్రపంచంలో జరిగే పనులన్నీ (రాటీన్ గా) అయిపోయేవిగా కనుపడతవి. సర్వలోక మహేశ్వరుడవయిన నీవు వీళ్ళను చచ్చేవాళ్లుగాగని, చంపేవాళ్లుగాగని విచక్షణచేసే పని పెట్టుకొనవుగాక.

ఈ అధ్యాయంవరకూ చెప్పింది మననంచేయాలంటే - వ్యక్తిలోని ఆత్మ, విశ్వస్థాయిని మించిన ప్రభువులోని అంశమే (2 అ). వ్యక్తిచేసే కర్మలన్నీ, ఆ విశ్వస్థాయికి పరమైనట్టి - వాని అనాత్మ ద్వారా జరుగుతున్నట్టివి (3 అ). కాగా మనసు బుద్ధితో వ్యక్తిలోని ఆత్మను అనాత్మనుంచి వేరుచేసి చూడటం జరిగితే అది మంచి సాధన (4 అ). ఆ తరువాత సరత్రనున్న అనాత్మలోకూడ ఆత్మ

కనబడుతునే ఉంటోంది. ఈ ఆత్మ సర్వత్రనున్నదన్న విషయం అపగాహన ఎప్పుడయిందో, బ్రహ్మము అనేదాని లక్షణాలన్నీ ఆత్మ కున్నట్లు అనుభూతి అవుతుంది. అప్పుడేలా ఉంటుందనే విషయం వరకూ ఈ అధ్యాయంలో చెప్పడమయింది.

బుద్ధికి తర్కపూర్వకమయిన విషయం తెలియచెప్పటమయింది. నాల్గవ అధ్యాయంలోని సాధనద్వారా మనసు, బుద్ధీలను - బుద్ధిని ముఖ్యంగా - సరియైన బాట నడిపించి, విషయగ్రహణం చేయించడమయింది. కాని, మానవునిలో ఇంకొక “యూనిటు” ఉంది. అది శరీరం. దానిని సాధన చేయించాలి. బుద్ధి మనసులు ఏకమయి దోవనుపోతున్నా, శరీరం తిరగబడుతూవుంటుంది. మనసును విడదీసి లాగేస్తుంది. దానినికూడా ఆదుపులోకి తేవాలి. అందుకే ఆరవ అధ్యాయంలో ఆత్మ సంయమయోగం చెప్పటమయింది భగవానునిచే.

-: ఇది ఐదవ అధ్యాయము :-

శ్రీమద్భగవద్గీతామననము

ఆరవ అధ్యాయము

(ఆత్మ సంయమయోగము)

బుద్ధితోపాటు మనశ్శరీరాలనుకూడ ఉద్ధరించడానికే ధ్యానం చేయాలి.

సర్వలోక మహేశ్వరుడుగా మానవుడు తాదాత్మ్యత పొందే మార్గం ఐదవ అధ్యాయంలో చెప్పటమయింది. అయితే అది బుద్ధి కౌశలంచేత తెలియడం మాత్రమే ఎలాగో చెప్పారు. ఇప్పుడు మనసును శరీరాన్నికూడ ఎలా బుద్ధితో ఏకంచేసి దోవలోకి తేవచ్చునో చెప్పడం శ్రీకృష్ణుడంటున్నాడు.

1. మానవుడు ఎవడయితే కర్తవ్యమైన తన కర్మను, ఆ కర్మఫలం ఆశించిన కారణంగాకాక-కేవల కర్తవ్యంతయిన కారణంగా చేస్తూఉంటాడో అతడినె సన్యాసి అనవచ్చు. అతడినె యోగి అనవచ్చు గాక. కాని కర్తవ్యకర్మలయిన అగ్నిక్రియలను మానివేసినమాత్రాన, లేదా యుద్ధం చేయనని కూర్చున్న మాత్రాన, లేదా వర్తకం చేయను గాక అన్నంతమాత్రాన లేదా అలా సమాజసేవ దేనినీ నేను చేయనని అన్నంత మాత్రంచేత సన్యాసి కాదు. యోగీకాదు. ఇది గ్రహించక బాహ్యకర్మల నొదలివేయటంవల్ల యోగిగాని, సన్యాసిగాని కాజాలదు. ఇదే ఇక్కడ చెప్పబడె ప్రధాన బోధ. వదలివేయవలసిన కర్మలు యేవో అవే వదలబడవలసినవి. అవి ఏవో వెనకటి అధ్యాయాల్లో చెప్పబడినవి. సంకల్పాత్మకమైన కర్మలూ, నిషిద్ధకర్మలూ, కర్తృత్వ భావమూ-ఇవీ వదలివేయవలసినవి.

సన్యాసికిగాని, కర్మయోగికిగాని, సంకల్ప సన్యాసం కావాలి. తర్వాత కర్తృత్వభావం వదలగలిగె మనఃస్థితి కావాలి. ఇవి అవసరం. ఈ సాధన చేసినవాడు సన్యాసే ననబడుతాడు. కనుక నిత్యం చేయ వలసిన కర్మలను వదలివేసినమాత్రాన సన్యాసి నైనాననుకోవటం సరి కాదు. పైన చెప్పిన మనఃస్థితిని పొందినవారు నిరతాగ్ని హోత్రులూ, కర్తవ్యపాలకులూ అయినా - వారు సన్యాసులే అనాలి.

2. అగ్నిహోత్రాలను చేసేవారూ, కర్తవ్యపాలనం చేసే వారూ యోగులెప్పుడవుతారు అనేది విరిచి చెప్తాను విను. అందుకు ఒకానొక ప్రత్యేక మనఃస్థితి ఉండాలి. అది - ఆసంకల్పాలను సన్యసించిన స్థితి. ఈసంకల్ప సన్యాసం యోగివిషయంలో కూడా తప్పనిసరి అయినదె ఆసన్న్యస్త సంకల్పుడిని ఎవనినిగాని యోగి అననే అనము. కర్తవ్యం కానట్టివనిని చేపట్టి ఫలితంకోసం ప్రాకులాడేవాడు సంకల్పాత్మకుడు. అందుచేత అతడిని ఆసన్న్యస్త సంకల్పుడంటాము. ఇక ఆ సంకల్పాల నన్నిటిని వదలినవాడు సన్న్యస్తసంకల్పుడు. పని చేయవలెననె సంకల్పాన్ని వదలితె "ఇంకా కర్మ జేయి" అనటంలో అర్థమేమిటి అనుకోకూడదు. కర్తవ్యకర్మ చేయ

వచ్చు. చేయాలి. కర్తవ్యకర్మను సంకల్పకర్మనుంచి విడగొట్టి తెలియటం అవసరం. స్వార్థానికయినట్టి సంకల్పంతో ఏ కర్మలూ చేయకపోయినా కర్తవ్యకర్మలు చేయటం తప్పనిసరికదా! ప్రక్కనున్న సామాను తగలబడుతుండే క్షణాన ఇవతలికి లాగి మంటనుంచి తప్పించటం కర్తవ్యకర్మకదా! అది మానేదెలా?

3. కాగా, కర్మయోగి ఒక రౌతు అనుకొంటే కర్మమనేది ఒక గుఱ్ఱంవంటిది. దానిని ఎక్కటానికి అతడు చేసే సాధన కర్మయోగం. గుఱ్ఱాన్ని ఎక్కేముందు గుఱ్ఱపుజూలును పట్టుకొని రికాబులో ఒక పాదం ఉంచి శరీరాన్ని భూమినుండి వేరుచేసి తీసికొని పోయి గుఱ్ఱపు వీపుమీద వేయాలి. అందుకుగాను రెండవపాదంతో భూమిని తన్ని ఊపుతెచ్చుకొని గుఱ్ఱాన్ని ఎక్కేవరకూ ఈ తన్నివేయడమనే కర్మ చేస్తూఉండాలి. ఈ తన్నివేయటమనేది కర్మఫలత్యాగం వంటిది. అదే ఉన్నతినందటానికి కర్తవ్యం. గుఱ్ఱాన్ని ఎక్కడం అయిందంటే ఆ కర్మ ఇత చేయనక్కరలేదు. అనగా ఆ భూమిని తన్నివేయవలసిన కర్మ కర్తవ్యం కావటం మానేస్తుందనవచ్చు. అప్పుడు చేయతగినదల్లా వెడల్పాటి ఆ గుఱ్ఱపు నడుముపై కూర్చొని ఉండటంమాత్రమే. కర్మలేదు. త్యాగంమాత్రం ఉంటుందిగాక మనసులో.

కనక ఆ రురుక్షువుకు-అంటే యోగంలో పై స్థితి నెక్కవలసినవానికి కర్తవ్యకర్మ చేయడం తప్పనిసరి. సాధకుడు కర్తవ్యకర్మను మంచిమనసుతో అంటే-అసక్తతతో చేయాలి అన్నమాట. యోగారూఢుడయిన తరువాత ఎల్లప్పుడూ అసక్తతయే అతని యందుంటుంది. కర్తవ్యకర్మ చేసేసమయంలోనేకాదు. అతని మనసు ఎల్లప్పుడు “శమ”స్థితిలో ఉంటుందికనక కర్తవ్యకర్మ విషయమై చెప్పవలసిన స్థితికాదది. గుఱ్ఱంపై నెక్కి అటూ ఇటూ పడకుండా స్థిరంగా కూర్చొనటమే పని. మనసును దిగజారనీయరాదన్నమాట. అప్పుటి కర్తవ్యమంతే. కర్తవ్యకర్మలను చెయ్యాలి. అసక్తతతో చెయ్యాలి

అని చెప్పే సాధన అతడికి అంతవరకేనని అర్థం. అతడి సాధన అతడికే ఉంది.

4. అయితే యోగారూఢుల మయినామా కాలేదా అనే సంగతి తెలియట మేలాగు అనిపిస్తుంది. అందుకయి యోగారూఢుని లక్షణాలు చెప్పుతున్నారు. దానికిగుర్తు ఏమిటంటే ఎప్పుడయితే ఇంద్రియవిషయాల కొరకు ఏకర్థిగాని చేయనక్కర లేకపోతుందో అప్పుడు యోగారూఢుని మనస్తత్వం కలిగినట్లు. యోగిసాధన కాలంలో మాత్రమే ఆమనస్తత్వాన్ని సంతరించుతూవుంటాడుగదా. ఆమనస్తత్వం ఎల్లప్పుడూ తనకు ఉంటున్నప్పుడు ఆరూఢుడనవచ్చును. అంటే ఏపరిస్థితులలోగాని ఇంద్రియాలు అతడిని వశంచేసి కోలేని స్థితిఅది అన్నమాట. మరో విధంగా చెప్పాలంటే వ్యక్తిగత స్థాయిని అతడు అధిగమించడ మయిందన్నమాట. ఇంద్రియాతీతుడయినాడని అర్థం. సమాజస్థాయికి లేదా విశ్వస్థాయికి అధిగమించు తున్నాడని అర్థం. కాని 'నా' సమాజం "వారి" సమాజం అనే విచక్షణకూడా పోయివుండాలి. కేవలం కర్తవ్యమే ప్రధానంగా పనులు జరుపుతుండటం అవుతుండచ్చు. అంతేకాదు కర్తవ్యము ఆనేది అతడికేమిటి? తాను ఉన్నపరిస్థితుల్లో చేయవలసిన కర్మ కర్తవ్యము. తానుఉన్న పరిస్థితి నిశ్చలంగా యోగమనే గుఱ్ఱం నడుముపై కదలకుండా కూర్చొనడమే అయితే సమాప్తిస్థితిలో ఉండటమే. (ఈమాటభక్తిషట్కం కూడ పూర్తిగచదివినమీదట అర్థంకావచ్చు) కర్తవ్యము అనవచ్చు. అందుకని యోగారూఢుని లక్షణాలలో మొదటిది "సర్వసంకల్ప సన్యాసత్వము" అని చెప్పారు. బుద్ధిని ఎలాగో ఒప్పించి ఊరుకొనటమేకాదు. మనసుకూడ కర్తవ్యంకాని పనుల వైపునకే చూడకపోవటం యోగారూఢుని లక్షణమవుతుందన్నమాట.

5. మానవుని ఆత్మ, పరమాత్మయొక్క లేదా పరాత్పరునియొక్క ఆంశ. ఈసంగతి ఐదవ అధ్యాయంలో చెప్పారు. మనసూబుద్ధీలు ఇంకా క్రింది స్థాయిలోవి. వీటి సంపర్కంచేత ఆత్మక్రిందికి లాగబడుతుంటుంది సామాన్యునిలో. అంటే ఈబుద్ధీమనసులతో తాదాత్మ్యతను ఆత్మ పొందు

తున్నట్లు అవుపడుతుందనిధ్వని. కాని యోగారూఢుని స్థితిలో అలా ఆత్మను మనసుబుద్ధిలు క్రిందికిలాగజాలవు. అవి నిరంతర సాధనలో నున్నవై, తామే ఆత్మతో చేరడానికి వైకెక్కె గుఱ్ఱం నడుపెనిల్చి ఉంటవని చెప్పవచ్చు. దీనిని తెలిసినట్లయితే-సామాన్యుని సాధనయొక్క పరమార్థం ఎలా ఉంటుందంటే-బుద్ధిచేత మనసు పైకిలాగబడితరువాత, మనసు ఆ బుద్ధిని తిరిగి క్రిందికిలాగడం లేకుండాచూడాలి అనేది ముఖ్యం. “క్రిందకు లాగబడరాదు” = “నాత్మా ననుపసాదయేత్” అన్నది అందుకే.

6. ఈ మనసు బుద్ధులే ఆత్మకు-మానవునకన్నమాట-బంధువులూకావచ్చు-శత్రువులూ కావచ్చు. క్రిందికి ఆకర్షిస్తూ, ఇంద్రియముల వైపునకులాగేటప్పుడు శత్రువులు అనాలి-పైకి చూపే ప్రైవైపుకు శ్రోయగలిగేటప్పుడు బంధువులు అంటాము. అనాత్మ వైపునకు పోకుండ పురుషోత్తమునివైపుకు పయనించాలనీ అప్పుడే యీ మనసు ఈ బుద్ధి ఆత్మకు మిత్రములనీ బోధ.

7. ఇంకా యోగారూఢుడు తన మనసునూ బుద్ధిని జయించినవాడై ఉంటాడనవచ్చు. ఆత్మస్థాయిలో తనుఉంటూ ఉంటాడనీ ఈ మనోబుద్ధులు అతడిని కదిలించజాలవని అర్థం. ఈ శీతము, ఉష్ణము, మానము, అవమానము ఇవన్నీ క్రిందిస్థాయిలో ఉంటవి. తాను వీటిని మించిన స్థాయిలో ఉన్నట్లు అనుభూతి చేస్తూఉంటాడు. వెచ్చనిగాలిలో దానివిషయమే పట్టించుకోకుండా మనం ఎలాపనిచేసికొనిపోతూ ఉంటామో అలాగే అతడు కణకణలాడే నిప్పుల్నికూడ లెక్కచేయడు. దూరాన మొరిగేకుక్కను మనమెలా లెక్కచేయమో అలాగే అతడు ఎదుటబడి తనను దూషించి అవమానపరచే వానినికూడ లెక్కచేయడు. సమాహితచిత్తుడై ఉంటాడు. ఎందువల్లనంటే-ఈ శీతం ఈ ఉష్ణం ఈ సన్మానం ఈ అవమానం అన్నీ భగవంతుని స్వరూపాలుగా పలకరింపులుగా అనుభూతింపుతూ ఉంటుంది. అవన్నీ అనాత్మయైన శరీరానివిగనుక ఆత్మయైన తనకు చాల అనవసరమై ఉంటవని అర్థం.

8. ఆత్మ తనస్థాయి. అనాత్మక్రిందిస్థాయి. ఇది జ్ఞానం. బుద్ధివల్లనే తెలిసికొనబడగలిగినట్టిది. ఇక తాను బ్రహ్మమనీ సర్వత్ర నుండే ఆత్మననీ-అలాగే తాను బ్రహ్మమెట్లాగో యీ అనాత్మకూడ బ్రహ్మమే నని అనుభూతి చేయగలగటం విజ్ఞానం. కేవలం బుద్ధితో కార్యకారణ సంబంధరీత్యా తెలియతగిందికాదిది. తెలిసినవిషయంపై ధ్యానంచేస్తుంటే ఎప్పుడో అధివిద్యుడై న పురుషోత్తముడి అనుగ్రహంతో అనుభూతి అయేదడి. పైచెప్పిన జ్ఞానాన్నీ యీ విజ్ఞానాన్నీ కలిగిన వాడు తృప్తిని పొందినవాడై నిర్వికారుడై విజితేంద్రియుడై ఉంటాడు. క్రిందిస్థాయిలో భిన్నభిన్నాలుగా అవుపడేలోహం, రాయి మట్టిపెళ్ల ఆస్థితిలో బ్రహ్మముగానే అవుపడుతూ అనుభూతిని స్తవి అతడికి.

9. ఎదుట కన్నడే మనుష్యుల్లో ఆనేకరకాలు ఉంటారుగాక. సుహృత్తులు, మధ్యస్థులు-ఇతరులు-దేస్సేవించేవారు, బంధువులు, సాధులు పాపులు ఇలా. కాని యోగారూఢుడు వీళ్లని యీ విధంగా విడదీసిచూడనే చూడడు. అంతా బ్రహ్మమేనని తిలకిస్తూ ఉంటాడు. ఇవీ యోగరూఢుని లక్షణాలు. ఈ లక్షణాలు మననూ బుద్ధీలను ఒకానొక ఉత్కృష్ట స్థితికిచేర్చి ప్రపంచంలో కర్తవ్యాలనుచేసికొంటూ ఉండటంవల్లకలుగుతవి. వాటిని సంతరించేపద్ధతి అలాగే, ఈ లక్షణాలు కలిగినందువల్ల అతడికి ఈ ప్రపంచవిషయాలలో కలిగే ప్రతిచర్యలో మార్పువచ్చిందనేది గమనీయం. అంతేగాని మనిషి ఆకారంలోగాని శరీరంలోగాని ఒకవిశిష్టమైనభేదం వస్తుండనేదికాదు చెప్పటం. ఉత్కృష్ట మనస్థితిని యోగారూఢుని మనస్థితిచిగూర్చి మాత్రమే ఇక్కడ చెప్పటం ముంది.

అయితే మరి శరీరం సంగతేమిటి? శరీరాన్నికూడా సాధన ద్వారా ఉత్కృష్టస్థితికి తీసికొని పోవాల్సి ఉంటుంది. ఆ సాధనకూడ శ్రీకృష్ణులు చెప్తున్నారు. పైచెప్పిన మనస్థితిని సాధనచేస్తూనే ఈ శారీరక సాధనకూడచేయాలి. అంటే అర్థం మనస్థితిని పైన చెప్పినట్లు సంతరించే ఉద్దేశం లేకుండానే శరీరాన్ని సాధన చేయిస్తాను అని అను.

కొన్నందువల్ల ప్రయోజనముండదు అని, అనగా ఆధ్యాత్మిక ప్రయోజనముండదని బోధ. అందుచేత ముందు శ్లోకాల్లో మనస్థితి సంతరించటంతోపాటే శరీరసాధనకూడ కలిపి చెప్పబోతున్నారు.

ఓయబోయ్ మనసును మనమెక్కడ నిలుపగలుగుతాముగాక. ఇంకా పెద్దవాళ్లయినాక చూసుకొందాం అనేవాళ్లకు ప్రయోజనం కలగదు. అలాగే—“మనసు గదా నిలుపవలసింది—అప్పుడప్పుడూ జ్ఞాపకం వచ్చినప్పుడల్లా యీ ప్రయత్నం చేస్తూనే ఉంటానుగాక. ఈ శారీరక సాధనకోసంరోజూ ఉదయం సాయంత్రం గంట సమయం ఎక్కడ వినియోగిస్తాము? అనేవారికీ పైప్రయోజనం అందదు. అందుకనె ఈ శరీరసాధన విషయంకలిగిన యీ అధ్యాయాన్ని ధ్యానయోగం అని అనటం—వట్టి బుద్ధియోగం అనకుండా.

10. యతచిత్రాత్ముడు ఏకాకిగా పాధన చేయాలి. ఇది శారీరకమైన సాధనకోసం అవసరం. మనసును నియమించటం పదిమందిలో ఉన్నా ప్రయత్నం చేయవచ్చునుగాక. శారీరక సాధనం కోసం ఏకాకిగాకూడ ప్రయత్నం చేయాలి. ఇంకా “నిరాశీరపరిగ్రహః”—అశ అనేది ఆ సమయాన మనసులోనుంచి త్రోసివేయాలి. ఎవరేమిచ్చినా గ్రహించకూడదు. అలా తీసికొంటూ కూర్చోని జపం చేస్తుంటే అది చివరకు కొంగజపం అయే అవకాశ ముంటుందికదా! అంతఃకరణాన్ని సమాహితం చేయాలి. వచ్చేలాభాలు లాభాలుగా పరిగణించి అందుకోరాదన్నమాట. అంటే లాభం, నష్టం రెండూ సమముగా గ్రహించటం మనసుకు అలవాటుగా సంతరించుకోవాలి. లాభం ఒకలాభంగా (benefit) పరిగణింపరాదు అనేది కీలకం. ఆత్మను బ్రహ్మమని తెలియాలి. శరీర సాధనలో యీ పైది పరాకాష్ట అనవచ్చు. ఎందుకంటే మనసూ, బుద్ధికూడా శరీరంవంటి జడాలేకదా, అధిష్టానంలో భాగలేకదా. అది సంతరించటానికే ఈ శరీరసాధనం కూడాను అనేది తెలిసికొనాలి.

11. ఇంకా - శుచిఅయిన ప్రదేశంలో స్థిరమైన ఆసనం వేయాలి. మరీ ఎత్తుగాగాని, మరీ క్రిందుగాగాని ఉండరాదు ఆ ఆసనం. కదలకుండా ఉండాలి. దానిమీద దర్బాననం వేయాలి. అవైన జింకతోలు వెయ్యాలి. దానిపై మెత్తని వస్త్రం వెయ్యాలి. అప్పుడు కూర్చొనటానికి ఎంతో సుఖంగా ఉంటుంది ఎలా సుఖంగా కూర్చోకలిగితే అలాగే యేర్పాటు చేసికొని కూర్చొనవచ్చు. జింక తోలు సంపాదించలేదుగనక ఆభ్యాసం వాయిదావేయమని కాదు.

12. ఆ ఆసనంమీద కూర్చొని, చిత్తాన్ని ఇంద్రియాల్ని నియమించినవాడై మనసు ఏకముఖంచేయటం ఆభ్యాసం చేయాలి. ఇక చెప్పబోయే 'నిట్టనిలువుగా కూర్చోటం' మొదలయిన శరీరసాధనకు ప్రాతిపదికగా మనసును ఏకముఖం చేయాలి అనే 'ఆశయం' ముందు పెట్టుకోవాలి బుద్ధితో. ఏకముఖమంటే ఏమని? మోగం ఆభ్యాసం చేయటమన్న మాట. ఆ సంగతివెనక చెప్పారు. ఆత్మ అన్ని వస్తువుల్లో వెలసిఉన్నదని అను భూతిచేయటం. దేనిని తలచినా ఆత్మప్రత్యక్షం అవుతుంటే నిజానికి ఆస్థితి పైస్థితి. అది కలిగేదాకా అలా ఏకముఖమైన మనసుకోసం సాధన చేస్తూ కూర్చోవాలి. అలా కొంత కాలమయితరువార, అంతటా ఆత్మే అనేది అనుసంధానమయితే అంతటా బ్రహ్మమే ఉన్నాడు అనే అనుభూతేకాకుండా అంతటా జరిగే క్రియలు-పనులు అన్నీ బ్రహ్మమే చేస్తున్నాడు, నేనుచేసే యీ ధ్యానమూ ఆ బ్రహ్మమే చేస్తున్నాడు అనే విజ్ఞానం కలుగుతుంది. అప్పుడికి యీ శరీరం మనసూ, బుద్ధి ఏకముఖమై శుద్ధి అవుతవి. ఇంకా శరీరకంగా ఏంచేయాలంటే—

13-14 కాయం, శిరస్సు, మెద నిట్టనిలువుగా స్థిరంగా నిల పాలి. దృష్టిని రోకంమీదకు వెళ్లనీయకుండా తన ముక్కుచివర చూస్తున్నట్లుగా ఉండాలి. కాని, మనసును ముక్కుపై నుంచమని అర్థముకాదు మనసుకు ఆత్మానాత్మ విచారణము, ఆత్మే సర్వత్ర ఉంటూండటము, అదే బ్రహ్మమై ఈ ప్రపంచాన్ని నడుపుతుండటమూ ఇవి

ధ్యానంచేస్తూ, అభ్యాసంచేస్తూ ఉండే పని ఉండనెఉన్నది. అది అనుభూతి అయినప్పుడు శాంతి కలిగితే దానిని అనుభవిస్తూ ఉండాలి. ఏ భయమూ మనసులో ఉండరాదు భయమెందుకుంటుంది అనుకోవద్దు. బాహ్యకారణాలు ఉండవచ్చు దానికి. అపీసుకు వేళ్ళే సమయం అయిపోతోందేమోనని-మొరలైనవి. అంతరంగికంగా కూడ ఉండవచ్చు - ఉన్నదికి చేసే యీ ప్రయత్నాలు ఎలా ఫలిస్తాయోనని. దీనికి ఫలితం వస్తుందని తెలిసే ఈ ప్రయత్నం చేస్తున్నా - ప్రయత్నం చేయటం ఆరంభించింతరువాత ఇది కర్తవ్య కర్మగా చేయాలిగాని, ఏదో కామ కర్మగా అనుకొని ఫలితంమీద బుద్ధి ఉంచరాదన్నమాట కర్తవ్య కర్మ అన్నప్పుడు చేయటమే కర్తవ్యము - దాని ఫలితం ఏమొచ్చినాసరే - అనే తత్త్వం జీర్ణం కావాలన్నమాట మనసులో. అప్పుడే అంతరంగికమైన అలాంటి భయం ఉండకుండా పోయేది.

ఇంకా - బ్రహ్మచారివ్రతం సలపాలిట. అంటే ఇంద్రియాల నన్నిటిని నియమితమైనంతవరకే మసలనీయటం. ఇది శారీరకమైన బ్రహ్మచర్యం. ఎంతవరకు అవసరమో అంతవరకే నాలుకతో మాట్లాడడం. ఏ సంగతులు అవసరమో అవే వినడం. ఇలా ఏవి అవసరమో అవి. అంటే-ఎలాగ తెలియటం? అన్నీ అవసరంకావా? అనిపిస్తుంది. కర్తవ్యకర్మను చేయడానికి ఏవేవి అవసరమో అవిమాత్రమేనని అనచ్చు ఒకవిధంగా. అన్ని జ్ఞానేంద్రియాల విషయం ఇలా చెప్పుకోవచ్చు. ఇక అంతరింద్రియాలసంగతి:- మనసు-ఇది ఎల్లప్పుడూ బ్రహ్మపదార్థతత్త్వమునందే చరించుతూ ఉన్నట్లయితే అది బ్రహ్మచర్యమనవలె. అలా మనసు ఎల్లప్పుడూ ప్రవర్తిస్తుంటే ఇంద్రియాలుకూడ దానిని దాటివెళ్ళే అవకాశం తక్కువ అవుతుంది. అందుకే శారీరక బ్రహ్మచర్యం చేయమని చెప్పటమేగాక, “మచ్చిత్తోయక్ర ఆసీతమత్సరః” అనికూడ చెప్పటం అయింది. మచ్చిత్తః, మత్సరః అంటే “నేను”లో లగ్నమయియుండటం అనచ్చు. లేదా భగవంతుడే “నేను” అంటున్నాడుకనక ఆతనిలో లగ్నంకావటం అనచ్చు. అత్మ-విధిగా అనుభూతి అవుతున్నప్పుడు, అది సర్వత్ర ఉంటాఉండేది

అంటున్నప్పుడు అదే బ్రహ్మము. దానికి ప్రత్యేక ప్రతిపత్తి ఉన్నదని తెలిసిన విజ్ఞానస్థితిలో అదే భగవంతుడు. ఇలా ఆ పరమాత్మను తెలిసికొనటం-అదే ద్యానం. ఇలా మనసుతో ద్యానం చేస్తున్నప్పుడే బ్రహ్మచర్యమనే నియమం దానంతటది లభ్యమవుతుంది. కేవలం శారీరక బ్రహ్మచర్యం చేసినవాళ్ళందరకూ అలాటి మనసు రాకపోవచ్చుగాని, అలాటి మనసు ఉన్నంతవరకూ బ్రహ్మచర్యం ఉండిపోతుంది. ఆత్యవసరమైన దేదో గుర్తించడానికి ఈ బోధ తెలియాలి ఉంటుందనిపిస్తుంది.

అలా యోగి యెల్లప్పుడూ మనస్సును బ్రహ్మముతో కలిపివుంచే - నియతమానసుడై మనసును సమాధానపరచిఉంచితే శాంతిని పొందుతాడు. ఇక్కడ మనసుకు చెప్పిన యీ కసరత్తు బుద్ధికి లెమ్మసుకోవద్దు. ఎల్లప్పుడూ ఇంద్రియాలద్వారా పనిచేస్తుండేది మనసే. అది బ్రహ్మముతో-యుంజన్-అంటే కలిసిఉండాలి. బుద్ధి తర్క-వితర్కాలు చేసి విషయం తెరిసి ఒప్పుకోవటంవరకే. అది 5వ అధ్యాయంవరకూ అయింది. ఇక్కడ మనసూ శరీరంకూడ గాడితో పడాలని బోధ. ఎల్లప్పుడూ ఏ పని చేస్తున్నా మనసు బ్రహ్మమందు లగ్నమయియుండటం బుద్ధితో కేవలం ఎరుకకలిగి యుండటంకన్న గొప్ప సాధన. ఈ మనసునకయినా సాధన నిలవడానికే శారీరక సాధనకూడ కలపాలి. లేకపోతే శరీరం మనసుకు వ్యతిరేకంగా తిరగబడటం కద్దు.

ఇంతకూ ఈసాధకుడు "నా" యధీనమయిన పరమశాంతిని పొందగలడు అన్నాడు భగవాన్ కృష్ణుడు. ఇక్కడ 'నా' అనటంలో శ్రీకృష్ణుడు, తనలోని 'నేను'ను బ్రహ్మముగ ఎరిగినవాడవడంచేత పురుషోత్తముడుగా, ప్రభువుగా, విభుడుగా అనుభూతిచేస్తూ 'నా' అధీనమన్నాడా? అనిపిస్తుంటుంది. భగవంతుడు అనే నమ్మిక కలిగే వరకూ, నిర్వాణముఅనేది, ఈ 'నేను, అనే దాని అధీనము అని అర్థం చేసికొన్నా తప్పులేదు. (అహంకారం నశించి యుండటంకూడ అవసరం అవుగాక).

16. శరీరసాధన ఆనంగానే తిండి గుర్తుకొస్తుంది. ఏ తినాలి. ఎలాతినాలి. ఎప్పుడు తినాలి అని. ఎలాంటి జాగ్రతలు తీసికొనాలో ఈ శ్లోకంలో చెప్తున్నారు. అతిగా తినరాదు. మరీ తక్కువ తినరాదు. అతిగా నిద్రపోరాదు. ఆసలు నిద్రపోను అని కూర్చోనరాదు. అన్నింటిలో సంయమనం అవసరం. (ఇదే బ్రహ్మచర్యానికి మరోపేరుకదా).

17. యుక్తమైన ఆహారం, నిద్ర, పని కర్మ విశ్రాంతి ఇలా ఆఖ్యాసంచేసే యోగికి అది సంసారదుఃఖనాశనం చేసే ధ్యానమే అవుతుంది. “యుక్త” అంటే “సరైన” అని ఒక అర్థం. ఏది సరైనది? సరిపడే ఆహారం సరియైనదనుకొంటే అనుకోవచ్చు. ఎవరైతే మాత్రం తనకు సరిపడని ఆహారం తింటారా? సరిపడని పని చేస్తారా? అయితే మరి ఈ యుక్త అనటంలో ప్రత్యేకార్థమేమీ లేదా అనే ఆలోచనచేస్తే-సర్వమూ బ్రహ్మమే అనే అనుభూతివైపునకు తీసికొనిపోయే ఈ బోధయొక్క సారాంశం, యీ ‘యుక్త’ అనే పదంలో పెట్టినారనిపిస్తుంది. ఆహార విహారాలతో పాటు భగవంతుని కలవలసిందని బోధ. వైద్యుడు చెప్పిన ఆహారవిహారాలు శరీరాన్ని కొంత కాలం కాపాడుతవిగాక. శాశ్వతసుఖంకోసంచేసే యీ ధ్యానయోగంలో అదేం చాలుతుంది? మనసూ, బుద్ధికూడ బ్రహ్మముతో ఐక్యమై అనగా యీ ఆహారం బ్రహ్మ - ఈ తినటం బ్రహ్మ - నాలో ఇది పచనం కావటంకూడ బ్రహ్మమే అనే స్థితిని అనుభూతి చేయవలసిందని అర్థం. అదే యుక్తాహారమవుతుంది. అలా నిరంతరంచేయబడే ధ్యానమే దుఃఖ హరమైన యోగమవుతుంది. తినబోయేముందు ద్విజులు ఆపోశనమని పట్టుతుంటారు. దాని ఆర్థం అదే.

18. యుక్తుడు ఎప్పుడూ అన్నిపనుల్లోనూ బ్రహ్మాన్ని జతపరచి అనుభూతి చేయాలని చెప్పినారుగదా! వ్యక్తి ఎప్పుడు ‘యుక్తుడు’ అని పిలువబడగలడనేది శ్రీకృష్ణభగవానుడు స్పష్టంగా చెప్తున్నాడే శ్లోకంలో. ఎవడు చిత్తాన్ని నియమించి ఆత్మయందే నిలిసి సర్వ

కామ సంకల్పాలనుండి నిస్పృహలై ఉంటాడో అతడు యుక్తుడునుమా అన్నారు. మనసు ఎల్లప్పుడూ బ్రహ్మమందే లగ్నమై ఉంటుంది. ఆహారం విహారం సహా అన్నిసందర్భాల్లోనూ బ్రహ్మమే సాక్షాత్కరిస్తూ ఉంటుంది. ఆప్పుడు విషయాలలో ఆసక్తే ఉండదు. అలా ఆసక్తి ఉండకపోవటమే గుర్తు యుక్తుడైనాడా లేదా అనే సంగతి తెలియడానికి. అతడు అప్పుడే బ్రహ్మమతో యుక్తుడై ఉన్నాడన్నమాట. ఈ స్థితికి రావడం పరాకాష్ఠ.

19. ఆ స్థితియొక్క ధర్మాలు-అంటే-లక్షణాలు నాలుగోకాల్లో చెప్తున్నారు. ఆ లక్షణాలను సంతరించి అనే ఆశయం బుర్రలో పెట్టుకొని, వాటిని 'ధర్మాలు'గా, అంటే 'కర్తవ్యాలు'గా చేయటం మనసు, బుద్ధిల పని. అదే మానవునకు సాధన. అవి సాధించిన మీదట అవి అతడి స్థితియొక్క లక్షణాలు అనబడుతవన్నమాట. ఈ లక్షణాలతో తనకుగల సాధనాస్థితి ఎలా సరితూగుతోంది అనేది ధ్యానయోగికి తెలియడానికి ఇవి చెప్పబడినాయి.

ఆ యోగియొక్క మనసు గాలితేనిచోట దీపము ఎలా కదలకుండా, చైతన్యపూర్ణంగా, ప్రకాశమానంగా ఉంటుందో అలా బ్రహ్మము వైపునకు తిరిగిఉంటూ ఉంటుందిట.

20. చిత్తం ఉపరమించి నిలిచిఉంటుంది. యోగము ఆ చరించియున్న కారణంవల్లనే ఆ ఉపరతినందటాన్ని అతడు సంతరించినాడన్నమాట. ఇంకా-మనసు శుద్ధమయి ఉంటుంది. దాని వల్లనే ఆత్మను చూస్తూ ఉండగలుగుతుంది. ఇక్కడ మనసూ ఆత్మ అనే పదంతోనే సూచిస్తూ అది ఆత్మనే చూస్తూఉంటుందనీ, ఆత్మయందే అలా సంతుష్టినందుతూ ఉంటుందనీ అంటున్నారు శ్రీకృష్ణులు. ఈ మాటలకు అర్థం ఎన్నిమాటల్లో చెప్పుకొన్నా ప్రయోజనం కొద్దిపాటిది, అది అభ్యాసం చేసి, అనుభూతి చేసినవారికే తెలియగలిగినట్టిది అనిపిస్తుంది. నిజానికి శరీరం ఆరోగ్యంగా ఉంటుందికనక మనసు క్రిందికి లాగబడదు. మనసు నియమితమైంది కనక బయటి ప్రేరణ

వైపునకు అది వెళ్ళదు. బ్రహ్మమునందే ఉంటుంది. విశేషమేమిటంటే, లోక వ్యవహారం చేసేటప్పుడుకూడ మనసు బ్రహ్మమునందే ఉంటుంది. మనసి సగరెటు కాలుస్తూఉన్నా తన ఆలోచనలను ఎక్కడో పెట్టుకొంటూ ఉన్నట్లే - కాముకుడు జనసమ్మర్థములో నడిచి వెళుతున్నా మనసు భార్యవైసున్నట్లే అనవచ్చు. అందులో ఇంకా విశేషమేమంటే, ఏ పనిచేస్తున్నా మనసు బ్రహ్మములో లగ్నం అవజేయటానికి ఎక్కువ అవకాశం ఉంది. ఆలోచన బ్రహ్మమునుగూర్చి కనక, బ్రహ్మమును ఆ పనితో లంకెవేసి మరీ నిలుపవచ్చుకదా మనసును - అనిపిస్తుంది. ఆ స్థితికి రావాలని అర్థం.

21. ఇందువల్ల ఆత్యంతికమైన సుఖం కలిగివుంటుంది. బ్రహ్మమే ఆనందంకనక చేసే ప్రతి పనిలోనూ బ్రహ్మాన్నే అనుభూతి చేసేవాడికి ఆత్యంతికమైన సుఖంగాక ఏమవుతుంది? మామూలుగా కలిగే ఇంద్రియసుఖం కాదన్నమాట. లడ్డుతీపి ఒక్కదేకాదు. బ్రహ్మమే నాకు ఈ తీపిగా అయింది అనే అనుభూతివల్ల వచ్చే సుఖం గొప్పదన్నమాట. ప్రియురాలు ఇచ్చే కాఫీకి, పగవారు ఇచ్చే కాఫీకి తేడా ఉన్నట్టు. ఒకటి ఇంద్రియాతీతమైన సుఖం కాగా, రెండవది కేవలం ఇంద్రియసుఖం మాత్రమే అవుతుంది. అందుకు అది ఆత్యంత సుఖమైనదనటం. ఇది మనసుకు, బుద్ధికి తెలియాలి బాగా. అలా తెలిసినప్పుడే కార్యకారణ సంబంధాల స్నాయువుల బిగింపులో ఇతఃపూర్వం నలిగిపోతుండే వ్యక్తి-మానవుడు-(నేను)-బుద్ధిచేత రెండోవైపునకు లాగబడటం జరగదు. అందుకనే అప్పుడు స్థిరత్వం వస్తుంది అని చెప్తున్నారు శ్రీకృష్ణులు. చలించని అనుసంధానం కలుగుతుంది. ఈ స్థితిని బొందాలన్నమాట.

22. ఇలా ఉన్నప్పుడు ఎంతటి దుఃఖసందర్భాలు కలిగినా అతడు తల్లడిల్లిపోవటం ఉండదు. ఏ స్థితి లభ్యంకావటంవల్ల కలిగే లాభం అన్నిలాభాలకంటే ఎక్కువైందో అది లభించిందని అర్థం. ఎన్ని లాభాలను కోరుకొంటున్నా అవన్నీ సుఖాన్ని కలిగించడానికే

గవా. ఆత్మంతికమైన సుఖం కలిగినతరువాత ఇంకా ఇతర లాభాల కోసం దేవులాడటం ఉండదు. దుఃఖాలు వచ్చి అతడిని విచలించుతేనే చేయవు. ఇది గొప్ప స్థితి.

23. ఈ దుఃఖం కలుగుతుండే ప్రపంచలక్షణం వ్యక్తమై వదిలించివేయకలిగే యీ “యోగ” మనేదాన్ని తెలిసి సాధకుడు విసుగు లేని చిత్తంతో, పట్టదలతో ఆభ్యసించాలి. ఈ వేదాంతవిషయం మన కిప్పుడెక్కడ పాటించడమవుతుందీ అంటూ రిచైరుమెంటు సమయానికి త్రోసివేయకూడదనే సంగతి ఈ శ్లోకంలో గర్భితమైఉంది. విషయం బుద్ధితో తెలుసుకోవాలి. అది ప్రతివారు చేయలేని పని. ముందు బుద్ధికి తెలిస్తే ఆతరువాత ఆచరణలో పెట్టవచ్చు. ఆ ఆచరణ ఎలా పెట్టాలో ఈ అధ్యాయంలోనే చెప్తున్నారు. ముందు యోగం సంగతే తెలియకపోతే ఆచరణలో పెట్టే ప్రశక్తి రాదు. ఆచరణ చేయవలసింది శరీరం, మనసున్నూ బుద్ధికి ముందు తెలిసిఉండాలి. కనుకనే ఐదవ అధ్యాయంవరకు చెప్పిన విషయాలన్నీ బుద్ధికి అవగతం కావల్సినవి. అవి తెలిసినందు మూలాన కలిగే ఫలితం సాధన చేయాలి అని పించటమే. బ్యాంకులో ఇన్ని లక్షలరూపాయల మూలధనం ఉన్నది తెలియుట మేలాంటిదో ఇదీ అంతే. తెలిసినదానిని వినియోగించుకొనటమే ఆచరించటం. అదేలాగో ఈ అధ్యాయంలో ముందుశ్లోకాల్లో చెప్పబోతున్నారు. దానివల్లనే బుద్ధితోపాటు మనసూ శరీరంకూడ జ్ఞానపూర్ణమైన ఆత్మను దర్శించి మానవుణ్ణి దుఃఖంనుంచి కాపాడటం జరుగుతుందని బోధ.

కనుకనే ఐదవ అధ్యాయంవరకు చెప్పింది గహనమైన గుహ్యమైన విషయమనీ, ఆరవ అధ్యాయంలో చెప్పిన శరీర మనోసాధనలు-గుహ్యతరమైనవనీ, ఆతరువాత అధ్యాయంలో చెప్పే భగవత్సంబంధమైన సాధన గుహ్యతమమైనదనీ అంటారు విజ్ఞులు. ఇక సాధన యథాతథంగా చెప్పబోతున్నారు.

మూడవ అధ్యాయంలో కర్మ చేస్తూనే ఉండాలి అన్నారు. ఇక్కడ శరీరం, మనసూ, బుద్ధీలు కలిసినవై కర్మ చేస్తుందాని అని సూచించారు. ఏకర్మ చెయ్యాలి? కర్తవ్యకర్మ. ఏది కర్తవ్యం? దుఃఖాన్ని హరింపజేసి (మోక్షాన్ని) ఆత్యంతికమైన సుఖాన్ని పొందటం కర్తవ్యం. దానికి మార్గం యీ యోగం. ఈ యోగం తెలియుట మనేది-వై అధ్యాయాలలో చెప్పినదన్నమాట. అది అర్థమైనవారికి దానిని చేయటమే కర్తవ్యమవుతుంది మిగతావారి మాటేమిటని అడగ నక్కర్లేదు. వారు కర్తవ్యమనుకొని నమ్మిచేస్తుంటే అది మరీమంచిది. ఆ నమ్మిక లేకపోవటంఅనేది అడ్డువచ్చినందువల్లనేకదా మొదటి ఐదధ్యాయాల్లో జ్ఞానం కలిపి కర్మచేయటం సంగతి బుద్ధికి అవగతంకావడానికి గాను ఇంతగా చెప్పింది !!

-: ఇక సాధన :-

24. ఎలాంటి ఆననంమీద కూర్చోవాలో వెనక చెప్పారు. ఇప్పుడిక ముందు చేయవలసిన పని చెప్తున్నారు. ముందుగా మన సునూ, ఇంద్రియాలనూ నియమించాలి. దేనిచేత? బుద్ధిచేత. ఇంద్రియాలు కోరికలను కోరుతూ ఉంటవి నాలుక ఊరుతూఉంటుంది. కండ్లు అందమైనవాటిని చూస్తామంటూ ఉంటవి. మనసు (ఇవీ ఇంద్రియమే. అంకరింద్రియము) సంకల్పాలు చేస్తూవుంటుంది. లాటరీలో నెగ్గాలనీ, ఇలా అనుకొంటూ ఉండటమే పని మనసులకు. అవన్నీ సంకల్పప్రభవమైన కామాల. అనగా, కర్తవ్యంకనక చేయాలనే నియమం లేదన్నమాట. కర్తవ్యం మోక్షాన్ని సంపాదించటమేననేది పై అధ్యాయాలు మననం చేసినవారికి కలిగివుంటుంది. - వ్యావహారిక కర్తవ్యంకూడ కర్తవ్యమే సాధకుడికి సందేహం లేదు.- కనక సంకల్ప ప్రభవమైన కామాలను ముందుగా పోగొట్టాలి. దానికి ప్రయత్నం చేయాలి. దృశ్యం ఎదురుగా ఉంటే చూడాలనిపిస్తుంది అందుకని కళ్లు మూసుకోవటం మంచిది. అడ్డూ తిన బండారాలు కనపడితే తిన బుద్ధిఅవుతుందేమోనని కళ్లుమూసుకోమన్నారు. కళ్లుమూసుకొంటే నిద్ర వస్తుందేమోనని ముక్కుచివర చూస్తున్నట్లుగా ఉండమన్నారు. ఇలా

బాహ్యేంద్రియాలను కొంచవరకు జయించవచ్చు. కాని అది చాలదు. బాహ్యేంద్రియాలను జయించడానికికూడ మనసు పరువెత్తకుండా ఉండటం అవసరం. దానికి సాధనం ఆభ్యాసమేతప్ప మరొకటి లేదు. ఏమని ఆభ్యాసం చేయవలెనంటే—ఒకేఒక ఆలోచనను పెట్టుకొని అనుసంధానం చేయాలి. కళ్లుమూసుకొన్నా, రూపాలు కనబడతాయి మనసుకు వెంటనే ఇంద్రియాలు ప్రసేరేపింపబడుతాయి. అందుకని మనసుకు వివిధ రూపాలు అవుపడకుండా ఒకేఒక ఆలోచనచెప్పి దాని పైనే మనసు లగ్నంచేయటం అనేది ఆభ్యాసం చేయాలి.

25. అందుకని, బుద్ధిఅనేదాని దైర్యపు పట్టుదలను ఉపకరణంగా చేసి, మనసును ఆత్మయందే అనుసంధానం చేయవలసింది. ఒకే ఆలోచన పెట్టుకొన్నాం. ఏదో ఒక శివలింగంతారం మనసులో పెట్టుకొని అది భగవంతుడనుకోటం. లేదా "నేను" అనేది నా హృదయ కుహరంలో ఉన్నదని, దానిమీదనే ధ్యాసఉంచటం ఇలా ఒకేఒక ఆలోచనను మళ్ళిమళ్ళి అనుసంధానం చేయాలి. ఒక ఆలోచనకి మళ్ళి అదే ఆలోచించేదానికి మధ్యలో మనసు ఎక్కడికో వెళ్ళిపోవటం కద్దు. అలా వెళ్ళిపోయింది అని బుద్ధికి తెలుస్తుంది ఎప్పుడో. అప్పుడు మళ్ళి మనసును తెచ్చి ఆ ఆలోచనలో పెట్టాలి. ఇలా ఆభ్యాసం చేయాలి. బుద్ధి, దైర్యంగా ఈ పని చేయించుకుంటాలి మనసుచేత, నెమ్మది నెమ్మదిగా బుద్ధి ఇలా మనసుచేత ఆత్మయందు ఉపరతి నందేటట్లు చేయించాలి. ఇంతే. ఇంతకంటే ఎక్కువనులేవీ లేవు చేయాల్సినవి. ఇది సంపూర్ణంగా చేస్తే చాలు. "నకించిదపిచింతయేత్" అన్నారు.

ఏవో ఉపాధులూ, రూపాలూ మనసుకు కనపడటం సహజం. శివలింగం మనసులోకి వచ్చికూడ అది అర్థనారీశ్వర శివలింగమాలేదాకోలగా ఉన్నదా, గుండ్రంగా ఉన్నదా ముక్కుచెవులూ ఉండరాదా అనే ఆలోచనలు వస్తూవుండటం కద్దు. ఏ రూపమయినా అది ఆత్మ-బ్రహ్మమేనని బుద్ధి తెలిసికొన్నదానిని మనసునకు అలవాటుచేస్తే కేవలం

బ్రహ్మముయొక్క లక్షణాలే అనుసంధానమవుతుంటవి. ఇదీ ధ్యాన రూపం మొదట్లో,

26. ఏ ఏ విషయం వైపునకు మనసు వెళ్లబోతే ఆయా విషయం నుంచి తిరిగి ఆత్మవైపునకు మనసుకు తేవాలి. ఆయా విషయాల్లో నే ఆత్మ వ్యాప్తమై ఉన్నదనే సంగతి జ్ఞాపకం చేయాలి మనసుకు. అప్పుడు తిరిగి ఆత్మను ధ్యానించటం ఆరంభిస్తుంది ఆ మనసు. ఇలా కళ్లు మూసుకొన్నప్పుడేకాదు. తెరచినా అంతే చేయాలి. సాధకుడు కొంత సాధన అయినప్పటినుంచి మనసును అలా ఆత్మయందే లయింప చేయ వలసి ఉంటుంది గాక, ధ్యానసమయం అయిపోయి తరువాతను కూడ.

27. ఈ లాగా అభ్యాసం చేసే యోగికి ప్రశాంత చిత్తము, రజోగుణ విశేషాలు ఉండని తనము, పాపము లేకుండటము, బ్రహ్మ భావాన్ని పొందటమూ ఈ లక్షణాలు స్థిరమవుతవి. అప్పుడు అతడు పరమమైన శాంతిని తానే పొందగలడు. నూనెపోస్తున్నప్పుడు ఎలా ఎడతెగని దారపడుతుంటుందో అలా ఈ బ్రహ్మభావం ఈ శాంతిని నిలిపి అనుభూతి ఇస్తూ ఉంటుంది. అందుకని ఆ పరమ శాంతి స్థిరంగా అతనికి ఉంటుంది.

28. అట్లు మనసును సర్వదా యోగమందుంచి, పాపములే లేకుండా యోగి, అనాయాసంగా బ్రహ్మాన్ని సాక్షాత్కరించుకొంటూ, నిరతిశయమైన సుఖాన్ని పొందుతాడు - అన్నారు శ్రీకృష్ణులు.

29. తాను చూచిన, తాకిన, వినిన, వాసనచూసినట్టి అన్ని ట్రిలో, ఆత్మను ఎప్పటికప్పుడు అనుభూతి చేస్తూ ఉంటుంటే, ఆత్మ సర్వ భూతస్థమయినదని అవగతమవుతూ ఉంటుంది - సర్వత్రనింది యున్న ఆత్మలోనే అన్ని భూతాలు ఉన్నాయి అనేది అనుభూతి చేస్తాడు. శరీరంలో చేతులు, ప్రేళ్లు, కాళ్లు, యిలా అన్నీ ఎలా ఉంటున్నాయో అలా ఆత్మలోనే యీ ప్రపంచం అంతా వుంటువున్నదనేది అనుభూతి చేస్తాడు.

30. ఇదీ యోగం. ఇలా యోగి “నేను” అనేదాని విషయం తెలిసి యోగం ఆచరిస్తున్నప్పటినుండి ఆ “నేను” సర్వత్ర నున్నదని, సర్వత్ర నున్న బ్రహ్మమే ఆ “నేనని” చూడగలిగిన యీ స్థితికి వచ్చేటప్పటికి, ఇది సాధనకు పరాకాష్ఠ అని చెప్పబోతున్నారు. శ్రీకృష్ణుడు — అంటున్నాడు “నేను” ఎప్పుడూ — (అతడికి “అహంకారి”గా ఉండే స్థితిలోకూడ) తిరోహితుడను కాను అన్నాడు. పంచభూతాలు, మనోబుద్ధులూ, అహంకారములతో కూడుకొన్న యీ యంత్రాంగంలో మిగిలిపోయిన అహంకార విషయంలోకూడ అనుభూతికలిగిస్తాను నేను అని పురుషోత్తముడైన శ్రీ కృష్ణుని వాగ్దానం అనిపిస్తుంది. సాధన అంత వరకూ వెళ్లిన తరువాత ఆవైన పైకిలాగడమనేది భగవంతుని ‘చిత్’ శక్తియొక్క చెయిదమనేది ఇక్కడ సూచన అనిపిస్తుంది ఈ శ్లోకంలో.

31. సర్వ భూత స్థితుడైన నన్ను — ఆత్మను — బహ్మమును — తనతో సహా ఒకడేననే సంగతిని అనుభూతిచేసి, అభావమున ప్రతి స్థితుడై యుండి భజించుతున్నట్లయితే, సర్వావస్థల్లోనూ కూడ అతడు కర్మలయందు ప్రవర్తిల్లుతున్న వాడైనప్పటికీ అతడు “నా” యందే వర్తించు తున్నవాడవుతాడు. ఆత్మయందే మనోబుద్ధులను ఉంచి వ్యవహారాలు కూడ చేసికొనటం అలవాటు చేసి కొన్నవాడు, అహంకారాన్ని కూడ ఆత్మయందేలయింప జేసిన వాడవుతున్నాడు. ఇప్పుడు - కేవలం బుద్ధితో ఈ సంగతులు మననం చేస్తున్న మనకు అలాంటి స్థితి ఉండటం సంభవమా అనిపిస్తుంది. అది యోగి అయినప్పుడే తెలిసికొనాల్సినట్టిది. ఇప్పటికి యోగరూఢులు బెప్పిందిమనకు ప్రమాణం. మెట్టునెక్కలేని వాళ్లం మేడ మీద సంగతులెలా తెలిసికొంటాము మనం?

32. అన్నిచోట్ల కూడ భూతాలన్నిటో కూడ ఆత్మస్థితిని, “నేను” ఉన్న స్థితిని, తాను ఉన్న స్థితిని అనుభూతి చేస్తూ సుఖంగాని దుఃఖంగాని కలిగితే రెంటినీ సమభావనతో దర్శిస్తూ ఉండే యోగి పరమ శ్రేష్ఠుడు సుమా అన్నాడు శ్రీకృష్ణుడు.

33—34. ఇన్ని సార్లు మననం చేసినా “అవును సాధన చేయాలి”-పట్టుదల పూర్వకంగా జరగటలేదేమొనని పిస్తుంది. అది మన సంస్కార బలంలోని న్యూనతేనేమొ. అర్జునుడు మాత్రం శ్రీకృష్ణుడు చెప్పినట్లు ధ్యానం చేయడానికి తక్షణ ప్రయత్నం చేశాడా అనిపిస్తుంది. కాని, ఎదురుగా ఉన్న శ్రీకృష్ణుడి చూసి, అత్యుత్సాహంతో భగవంతుడను బుద్ధి కావటం, గాంధీవంచూసి ఆత్మ అందామంటే అది క్రిందకు జారిపోయి తానెలాంటి స్థితిలో నున్నాడో జ్ఞాపకం చేస్తూ “ఆత్మ” అనసీయకపోవటం ఈ ఆలోచనలు వచ్చినవై మనసును ఏకాగ్రం చేయటం అసంభవమనిపించి ఉంటుంది బహుశ. అందుకని. అంటాడు—

“శ్రీకృష్ణ! మధువనె రాక్షసుని చంపినవాడా! నా మనసులోని చంచలత్వాన్ని నేను చంపలేకపోతున్నాను. అసలు మనసునకు అచంచలమైనస్థితి ఉంటుందనేది నమ్మలేకపోతున్నాను. ఈ మనసును నిరోధించటం వాయువును నిరోధించటంకంటే కష్టతరమనిపిస్తోంది ఎలా?” అన్నాడు.

35. అందుకు సమాధానంగా శ్రీ కృష్ణుడు “ఓ! ఆ మాట యితే వాస్తవమే పొమ్మన్నాడు. అయితే “కాని—” అని ఆరంభించాడు. నాడులన్నీ కృంగిపోయి ఉన్న అర్జునుడికి ఈ “కాని”తో మళ్ళీ ఊపిరి వచ్చింది. వింటున్నాడు—“మనసును నిగ్రహించటం కష్టమేకాని అసంభవం కాదయ్యా! వైరాగ్యంవల్లా అభ్యాసంవల్లా మనసు నిగ్రహింపబడగలదు” అన్నాడు. వైరాగ్యం, బుద్ధిచేత తెలిసి అనుసరింపబడేది. అభ్యాసం శరీరమనసులచేత ఆచరింపబడేది. ఒకటి లోపలి అభ్యాసం. రెండవది బాహ్య అభ్యాసం. ఈ అభ్యాసాలు ఆచరింపబడటంవల్ల శరీర మనోబుద్ధులు సత్స్థితికి వచ్చి యోగారూఢత కలుగుతుందని బోధ.

36. సంయమనం లేనివానికి మాత్రం ఇది అసంభవమైనదె. సంయమన మంటే ఇంద్రియ సంయమనం. మనసు పరుగెత్తి ఏ సుఖా

న్నో ఆసిస్తుందిగాక. అదిసరి కాదనీ= ఒకానొక నియమము ననుసరించి చేయబడేది మాత్రమే-ముఖ్యంగా కర్తవ్యమైనట్టి కర్మ మాత్రమే చేయాలి అనీ తెలిసి ఆ నియమాన్ని అనుసరించటం-ఆశయంగా పెట్టుకొని మనసును, ఇంద్రియాలను నిలపడం చేయగలిగినవాడికి పై చెప్పిన యోగం కష్టతరమైందేమీకాదు. పొందశక్యమైనదె సుమానా ఉద్దేశ్యంలో అన్నాడు శ్రీ కృష్ణుడు.

37. అర్జునుని భావాన్ని (reaction) ఇక్కడ సర్వ సామాన్యనితో సమానంగా చిత్రించారు వ్యాసులవారు. అతడడుగుతున్నాడు. “కృష్ణా ఈ యోగానికి శ్రద్ధకావాలి. అంటే అంతరంగంలో నుంచి ఆరంభించినది కావాలని ఆర్థం. నియమాన్ని అనుసరించాలి అని శ్రద్ధగా ప్రయత్నం చేస్తున్నా ఎప్పుడై నా ఒకప్పుడు నియమం తప్పటం జరగటం సంభవమనిపిస్తుంది. ఎన్నాళ్ళో ఎంతో నియమంగా నిలచిన సాధకుడు నియమం తప్పిచవేళ ఏగతిలో పడతాడో ఊహించలేకుండా ఉన్నాను. యోగసంసిద్ధి కలగదుగాక, కాని పాప కూపంలో పడి నశించిపోతాడేమో కదా!

38. అటు సిద్ధికలగదు. ఇటు ఇన్నాళ్లూ నియమంగా ఉంటూ ఉన్నందుకు గల కష్టమే తప్ప ఫలితము లేకపోతే, రెంటికి చెడిన రేవడ కాదా? “బ్రహ్మ” పథంలోనుంచీ తప్పకు పోయినవాడు, జంఝూ మారుత తరంగం ఒక్క తన్ను తన్నితే చెదరిపోయే మొగిలు కన్నెలా-చిద్రుపలు చిద్రుపలై పోతా? ఇదీ సందేహం.

39. ఈ సంశయం సశేషంగా తీసివేయ కలిగిన వాడవునీవే, నాకు చెప్పవలసింది. ఇంకెవరికి దీని సంగతి చెప్పగలిగిన శక్తి ఉంటుంది గనక! నీవు యోగీశ్వరేశ్వరుడవు గనక నీవే స్వానుభవంతో చెప్పగలవని ఆభిప్రాయము.

శ్రీ కృష్ణుని బోధను కర్తవ్యంగా గ్రహించడానికి వెంటనే మనకు బుద్ధి కలగదుగాక. ఓయబో ఇది మనకయింది కాదులె అనటం

కదు. ఆ పై చెప్పిన సందేహమే అంతరాంతరాల్లో నున్నదై = తీరక మనను వేధిస్తూ ఉండటంచేత మనం దానిని కర్తవ్యంగా పరిగ్రహించటమేదనిపిస్తుంది. మనకుగల సంస్కారం చాలక ఈ సందేహం తీరుటలేదు. ఎవరి సంస్కారంవారిది కనుక సుసంస్కారాన్ని సంతరించుకోవటం అవసరం. దానికయి శ్రీ కృష్ణుడు చక్కనిబోధ చేస్తున్నాడు. ఆశ చూపిస్తున్నాడు =

40. శ్రీ కృష్ణుడు చెప్తున్నాడు:- పార్థా! సుసంస్కారాన్ని సంతరించుకోవటమే నియమ పూర్వకంగా యోగాన్ని ప్రారంభించటం, అలా అరంభించినవాడు, కళ్యాణకృత్-మంచిని చేసేవాడే, ఒకటి జ్ఞాపకముంచుకొను, మంచినిచేసేవాడు ఎన్నడూ దుర్గతికి దింపబడడు సుమా!

ఈ మాట ఎంతో గొప్పమాట కర్మలన్నీ కర్తవ్య కర్మలూ సంకల్పకర్మలూ నిషిద్ధకర్మలూ అని విభాగం చేశారు ఇప్పుడు మంచి చెయ్యాలింది. నీకు మంచి సంస్కారం కలుగుతుంది-యోగంలో గెలుపొందుతావు-అంటాడు ఏమిటి మంచి? కర్తవ్య కర్మలు చేయటమే మంచి అని చెప్పకోవచ్చు. కర్తవ్యం అనేది ఇంకా అస్పష్టం (vague) గా మాత్రమే అర్థమయినట్లయితే, మంచి-చెడూ బుద్ధిమంతులు ఎలా చెపితేఅలా అనుకొనవచ్చుననిపిస్తుంది. చెడుఅని తనకు తెలిసినట్లయితే ఆ పనిని చేయకపోవటం సుసంస్కారం. మంచి అని తనకు తెలిసిన పనిని కర్తవ్యం అవునా అని విచారించి చేయటంకూడ సుసంస్కారాన్ని సంతరించటమే. ఇదీ కీలకం.

మరొక విశేషం. ఈక్షణాన ఒక పని చేయబుద్ధి అవుతుంది. ఆకలిగాన్నవానికి హాటల్లో ఆన్నం పెట్టిద్దామనిపిస్తుంది. ఈ పని చేయటంవల్ల రాను అడుగుకు దిగజారినాడు అనేది ఉండదు శ్రీకృష్ణుని ఉద్దేశ్యంలో. ఎందుకనంటే అదిమంచిపని. అది బాలు సుసంస్కారం వైపుకు అతడిని త్రోయడానికి. కాని కొంతసేపయినాక, పారేసినవిస్తరాకుల్లోని అన్నంతినే కుక్కను స్కారణంగా ఒరిమేదామనిపిస్తుంది.

ఇది సుసంస్కారం వైపుకు సాధకజ్ఞి త్రోయకపోగా రెండోవైపుకు నెట్టుతుంది. అంటే ఏ క్షణానికాక్షణం మనం ఒకసారి ఒక వైపుకూ మరొకసారి మరొక వైపుకూ నెట్టుకొంటూ ఉంటాం మనసంస్కారాన్ని. శ్రీకృష్ణుడు కేవలం ఈ నిజాన్ని చెప్పాడు—ఒకే పక్షంగా మాట్లాడు తూనే. నీవు నీజీవితంలోని ప్రతి పనినీ మంచిదిగా చూచి చేస్తుంటే నీకు సుసంస్కారం అలవడుతుందిగాని దిగజారట మనేది ఉండదయ్యా అని! ఇది తెలియని నిజం కాదుగాని బుద్ధిలో స్థిరమై నిలుపుకో లేనివాడు, మర్చిపోయే నిజం.

41. శ్రీకృష్ణుడు జీవితంలోని క్షణక్షణం మెట్టునెక్కి మార్గం చెప్పివేశాడు. కాని అర్జునుడు “ఏగతికి” పోతాడు అనటంలో శరీర వతనం తరువాత నరకానికే పోతాడా అన్న భావం అతడికి కలిగిందేమో ననేది జ్ఞాపకంవచ్చి ఒక చక్కని ఆశ చూపెట్టు తున్నాడు ఈ శ్లోకంలో—యోగం ఆరంభించి-మంచిపని చేస్తూనే యోగబ్రహ్మడయి నట్లయితే కూడా పుణ్యలోకాలకె వెళ్లి తిరిగి వచ్చినవాడై శుచిమంతులూ శ్రీమంతులూ అయిన వాళ్ల ఇళ్లల్లో తిరిగి పుట్టుతాడు అన్నాడు. అంటే ప్రతి వాడూ ఒకనొక (పూర్వ) సంస్కారంతో పుట్టుతాడని ధ్వని. అసలు శరీరం చచ్చేలోగానే మనసూ బుద్ధిలూ బహుజన్మ నెత్తినవై సరియైన స్థితికి వచ్చి యోగసం సిద్ధిని పొందటానికై ఇన్ని అధ్యాయాలు చెప్పి నీరసంనుంచి తేరుకోలేని అర్జునునికిముందు జన్మయందు సక్తిని కలిగిస్తున్నాడు, కృష్ణుడు. అర్జునునికి ఇంకా మనకలాగానే మూఢత్వం వదలక పోవటంవల్ల, “నబుద్ధిభేదం జనయేత్” అనే సూక్తిని తానై అనుసరిస్తున్నాడా శ్రీకృష్ణుడు అనిపిస్తుంది.

42-43 ఇంకా చెప్తున్నాడు శ్రీకృష్ణుడు: “జ్ఞానులు, ఇంకా విజ్ఞానాన్ని ఎరుగని వారియొక్క బుద్ధిమంతులయొక్క ఇంద్రలోనే పుట్టుతారుగాక. అలా పుట్టి పూర్వజన్మలో తాము విడిచిన యోగ బుద్ధిని తిరిగి పొందుతారు. ఆ ప్రేరణచేత సిద్ధిని పొందటానికి పూర్వముకంటే ఎక్కువగ ప్రయత్నిస్తారు” అన్నాడు.

ఇక్కడ ఒక సూక్ష్మమైన విషయం జ్ఞాపకం చేసికొనవచ్చు. పూర్వజన్మ ఉత్తరజన్మ ఉంటువనే సంగతి శ్రీకృష్ణుడు ఇక్కడనే ప్రసంగించాడు. రెండవ ఆధ్యాయంలో ఇలా చెప్పలేదు. పుట్టిందేదో చావక మానదు. చచ్చిందేదో పుట్టక మానదు. ఈ పుట్టటం చావటం ప్రకృతి ధర్మంగాని ఆత్మలైన 'నీ' ధర్మం కాదు- అన్నాడు. ఇప్పుడు యోగభ్రష్టుడు మంచి జన్మనే పొందుతాడు అంటున్నా ఆ జన్మ ప్రకృతిదేను "నా" అనే మానవుడిది కాదని చెప్పడేమి అనిపిస్తుంది.

శ్రీకృష్ణుడు ఈ ఆత్మ సంయమయోగంలో సాధకునకు ఒక వెలుగు చూపించడానికి ఇలా చెప్తున్నాడు. ఆ వెలుగు ఏమిటంటే-

ఉత్తరజన్మ అన్నప్పుడు శరీరం చచ్చిన తరువాత తిరిగి క్రొత్త శరీరం వచ్చినప్పుడు, అది ఉత్తరజన్మ అనుకొంటాం. అది ఒక భావం. ఈ జన్మలు ప్రకృతివిగాని ఆత్మవికావనేది నిజం. ప్రకృతిలో శరీరం, మనసు, బుద్ధికూడ ఉన్నాయి. మనసు మారి మరో ఆలోచనవస్తే అప్పుడు మానసికంగా మరోజన్మ కలిగినట్లేననేది తెలియటం అవసరం. బుద్ధికి క్రొత్తవిషయం నచ్చచెప్పినపుడే క్రొత్తజన్మ కలిగిందనటం మాత్రం న్యాయంకాదా? ఈ మూడింటిలో తాదాత్మ్యంపొందినవాడై పరమాత్మ - లేదా ఆత్మ-క్షణక్షణానికి తానే జన్మనెత్తుతున్నట్లు భ్రమచేత అనుభూతి చేస్తుంటుందిగాక. ఉత్తరజన్మమనేది ఇలా అర్థం చేసికొంటుం సబబు ఈ సందర్భంలో

శరీరం వృద్ధిపొందుతోంది. శిథిలమవుతోంది. నేను ముసలి నయ్యానంటున్నాడు- మాట భేదంగాని-జన్మక్రొత్తదే. ఇక ఈ సాధన వల్ల మనసు మెట్లునెక్కుతున్నది. బుద్ధిమేడల నెక్కుతున్నది. నిన్నటి మనిషికాదు ఈవేళ మాట్లాడేవాడు.

మానవుడు తాను ఈ ప్రకృతికి భిన్నమైనవాడనే భావన అట్లుండగా - అది అలావదిలి - అజ్ఞానియై ఈ క్షణక్షణాత్మకమైన మార్పు తనదెననుకొంటున్నాడు. ఈ విధంగా చూస్తే క్షణానికొక

క్రొత్తజన్మ వచ్చిపడుతున్నది. పాత స్థితి పోతున్నది. బాల్యం, యౌవనం, కౌమారం, వార్ధక్యం, బ్రహ్మచర్యం, గౌరవాత్యం, వానప్రస్థం, సన్యాసం- ఇలా ఎన్నో మార్పులు ఇవన్నీ జన్మలే. ఎన్నో జన్మలు! శ్రీకృష్ణుడు ఎన్నో జన్మలు వస్తవి అనటంలో ఇవన్నీ కూడ ఇమిడి ఉన్నవని తెలియటంసబబు. శరీరంచచ్చి క్రొత్తశరీరం వచ్చినప్పుడేగాక, శరీరం మారినప్పుడల్లా, మనసుమారినప్పుడల్లా, బుద్ధిమారినప్పుడల్లా, ఆ శరీరం, ఆ మనసు, ఆ బుద్ధి, క్రొత్తజన్మను ఎత్తుతున్నది అనే విషయం తెలిసికొనాలి. అలా అనుకొంటే ఆ చెప్పిన జన్మలు- మంచి పని చేసేవాడి విషయంలో-ఎప్పుడూ కూడ ఉచ్చకే పోతవి కల్యాణమే అవుతుంది. దుర్గతిరాదు అని శ్రీకృష్ణునిబోధ అనిపిస్తుంది.

ఎలాగంటే మంచిచేస్తే మంచివైపుకు మెట్టు నెక్కుతాము. నిజానికి కార్యకారణ సంబంధరీత్యా ఫలితం మంచికే ఉంటుందిగాని చెడ్డకు దోహదీయదుగదా! వెనకటి జన్మకంటే మంచిజన్మ అప్పటి కప్పుడు వచ్చేసిందన్నమాట! శ్రీకృష్ణుడు, శరీర నిర్మాణం తరువాత ఏప్పుడోవచ్చే జన్మవిషయం మాత్రమే ప్రసంగిస్తూ “నహిదుర్గతిం గచ్ఛతి” అని చెప్తున్నాడనుకొనవద్దు. ఆయన చెప్పేది- ఎప్పుడు మంచిచేస్తే అప్పుడే మెట్టునెక్కుతావు అని, అప్పటికప్పుడు నీ మనసు శుద్ధి అవుతుంది. నీ పరిసరాలు మెరుగవుతవి. నీ యోగబుద్ధి ఎక్కువవు తుంది. ఊహానికీ మంచికి పోవటం మంచి జన్మను పొందటం జరుగుతుందని శ్రీకృష్ణుడు చెప్తున్నాడు.

అంతవరకు సాధనచేస్తే అంతవరకూ “నీవు” అనే దానిచుట్టూ నున్న ప్రకృతికి మంచి- మంచిజన్మ- సంక్రమిస్తూనే ఉంటుంది. ఊహ ఊహం. సాధన ఆగిపోయినా ఆ స్థితిలోనే ఉంటుంది గాక- నీవు తిరిగి చెడ్డపనులు చేస్తేతప్ప

ఇలా చెప్పుకొనక పోయినట్లయితే రెండవ అధ్యాయంలోనూ ఐదవ అధ్యాయంలోనూ చెప్పుకొన్న మాటలతో ఈ మాటల భావం

సమన్వయంకాదు. ఐదో అధ్యాయంలో నమన్నారు? ఈ ఐహికంలోనే కామక్రోధోద్భవాంశేగం తగ్గించి వాటిని జయించి సామ్యస్థితినిందిన వాడు బ్రహ్మమందేస్థితుడై బ్రహ్మమే అయిపోతాడు అన్నారు. బ్రహ్మ స్థితికలిగిన వానికి చావుపుట్టుకలులేవు. శరీరానికి అవి తప్పవుగాక. శరీరపుచావు పుట్టుకలు ఆత్మయొక్క ప్రయాణంలో మైలురాళ్లు మాత్రమే కదా ! అవి అతడికి అంటవని అర్థం. అప్పుడు ఒక ప్రక్క తన శరీరం చస్తున్నా నేను చావటల్లేదు అనే భావిస్తాడని అర్థం. కాని అప్పటిదాకా మార్పులన్నీ తనవిగానే భావిస్తాడుగనక జన్మలు అని శ్రీకృష్ణుడు వాటిని అంటున్నాడు. ఈ అన్వయం నిస్సందేహంగా అర్థం అయితే భాగుండును.

44-45 ఇంకా చెప్తున్నాడు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ-అభ్యాసవశం చేత ప్రత్యేక ప్రయత్నంలేకుండానే యోగసాధనచే ఆకర్షింపబడి, దానినే సాగిస్తాడు. యోగభ్రష్టుడు తాత్కాలికంగా దిగజారిినవాడైనా తరువాత ఎప్పుడో తిరిగి మంచి సాగటానికి ఏ అభ్యంతరమూ లేదని ధ్వని. శరీరం పోయి క్రొత్త శరీరం వచ్చింతరువాతైనా ఇదెఫలితం.

అలా ముందుకు పోయినవాడై వేదకర్మల ఫలాన్ని కూడచుల్కన చేసి అతిక్రమించకలుగుతాడు. వేదకర్మలను చుల్కన చేస్తాడనటం సరి కాదు. వాటిఫలాలయందు మనసుండదనిధ్వని. క్షణక్షణా నికీకరిగే యీ బహుజన్మల తరువాత కలిగే ఫలంగా జ్ఞానాన్నిపొందుతాడని అర్థం. వాల్మీకిబుద్ధుడు ఒక్కశరీర జన్మలో బ్రహ్మస్థితి నెలాపోందారు? పుట్టినప్పుడు అజ్ఞానులై. క్షణక్షణానవారు, వారి మనసుబుద్ధిలు పొందిన మార్పులు అంతరీవమైనవిగనక అంతస్థితికి ఎక్కినారు, బ్రహ్మస్థితిని పొందారు.

46-47 యోగి అందర్లోకి గొప్పవాడు. ఆత్మానాత్మ వివేకం ఎరిగి సర్వత్ర ఆత్మ దర్శనం చేసికొన్నవాడు యోగి. కేవలం ధ్యానంచేసి తపస్వికూడ ఇలాదర్శనం చేసికొన్నప్పుడే యోగిఅవుతాడు. అలాకాని తపస్వికంటే-అంటే-అంతశ్చక్రాలమీద ధ్యానంచేసి ఊరుకొనే

తపస్వికంటే-యోగియే అధికుడు అంటున్నారు శ్రీకృష్ణులు. అలాగే జ్ఞానిఅయ్యండి కూడ, సామాజిక కర్మలను అంటే స్వధర్మమునుకర్తవ్యకర్మగా చేయక రాయిలా ఉంటే అతడు యోగికంటే నిమ్నస్థితిలో నున్నవాడేనుట. ఇంకా కర్మిష్టిఎవరైనా కర్మయోగికి చెప్పబడినజ్ఞానంతో కర్మ చేస్తేనేతప్ప అతడి కంటేకూడ యోగియే అధికుడని బోధచేస్తున్నారు.

ఇంకా యోగులందరిలోకూడ ఎవడైతే శ్రద్ధాయుక్తుడై “నా” యందాసక్తమైన చిత్తంతో నన్ను “నేనును” లేదా పురుషోత్తముడనైన నన్నుభజించుతాడో అతడు సర్వశ్రేష్టుడు అతడు, నాకుపయమైనవాడు, సమ్మతుడున్నా అనితెలిసికో అన్నాడు శ్రీకృష్ణభగవానుడు.

ఈ ఆరవ అధ్యాయంలో యోగారూఢుని లక్షణాలు ముందు చెప్పి, అస్థితి గమ్యస్థానంగా తీసికొని దానికయి ఎలాసాధన చేయాలో చెప్పటంప్రధానం. ముఖ్యమైన లక్షణంమనస్సంయమనం అదిఎలాచేయాలంటే అభ్యాసంవల్లనూ వైరాగ్యంకలిగి యుండటం ద్వారానూ అని చెప్పారు. అభ్యాసమెలా చేయాలోశరీరమనో బుద్ధులను ఏకముఖంచేసి, ఎలా సంయుతుడు కావాలోచెప్పారు. అలా అభ్యాసంచేసేవాడు ధ్యానగృహంలోనేగాక బయటి ప్రపంచంలోకూడ అదే అభ్యాసం నిరంతరం చేయటం ఈసాధనలోని పరాకాష్ట. అలాచేసినపుడు, అతడు బ్రహ్మస్థితినిపొంది బ్రహ్మమే కాగలడని వాగ్దానం చేశాడు శ్రీకృష్ణులు.

ఇంతకూ “తత్త్వమసి” అనే మహావాక్యార్థం వివరించడంలో “త్వం” యొక్క అర్థమేదో అడిచెప్పబడింది యీఆరు అధ్యాయాల్లో. ఇక తరువాతి ఆరు అధ్యాయాల్లో “తత్” యొక్క విశేషం చెప్పబోతారు. చివరి ఆరుఅధ్యాయాల్లో ఈ “త్వం” “తత్” ఎలాఅవుతుందో-కావాలో ఆమార్గం “అసి” అనేదాని విషయం చెపుతారు.

ఈకర్మషట్కంలో - అర్జునుడు యుద్ధంచేయను అన్నందుకు, సమాజసేవవీడి నీవుచేయ వలసి వుంటుందో అది చేయకతప్పదనీ- ఆకర్మ భగవంతుడి కర్మఅనీ. నీకుకర్తృత్వం పెట్టుకో వద్దనీ-అనాత్మై సర్వమూ చేయటంచూస్తూ ప్రతిచోటా ఆత్మఉన్న సంగతి గమనించాలనీ - కర్మలను కౌశలంగా ఎలాచేయాలో తెలిసికొనమనీ - కర్తవ్యం కనక - కర్మలను చేయవలసియే ఉంటుందనీ - కర్తవ్య కర్మను చేస్తేమంచిదా చేయకపోతే మంచిదా అని నీవు సుస్వ తేవదీయటం తెలివితక్కువఅనీ వ్యర్థమయినదానిని పట్టుకుకూర్చోవటమె అవుతుందనీ అన్నారు. కర్మలను సుకరంగా ఎలాచేయాలో ఆ సాధన 4వ అధ్యాయంలో చెప్పారు. ఇకముందు అధ్యాయాల్లో అర్జునుడు కర్మ ఎందుకు చేయాలి అనేసందేహం లేవదీయ లేదెప్పుడూను. ఇక మీదట అర్జునునకు వచ్చే సందేహాలు కర్మవిషయంకాదు భగవంతుడి విషయం. అందుకని ఇకముందు చెప్పబోయేది భగవంతుడెవరు భక్తివీమిటి అనేసంగతి. అందుకని అదిభక్తిషట్కం అంటారు. పరమాత్మషట్కం. పరమార్థ తత్త్వ విషయకమైనషట్కం.

(ఇదిఆరవ అధ్యాయం)

ఓం తత్సత్

శుద్ధ పత్రము

వరస	ఉన్న పదములు	శుద్ధమైనవి
11	నమయ లవి	సమయాలవి
21	శుభేచ్ఛా	శుభేచ్ఛా
చివరి వరస	ఈ రెండిలో	ఈ రెండిలో
1	నిల్లయించాలి	నిర్ణయించాలి
8	మనసు పల్ల	మనసు పల్ల
14	మైనదనటం	మైనదనటం, రెండవది అతీంద్రియాత్మకం
28	అసమర్థుడు	అసమర్థుడూ
9	భేదపూర్వక	భేదపూర్వక
22	వారనీ	వారిని
25	తిన్నిగా	తిన్నగా
శీర్షములో	గ-నర్జుల విషాదయోగం	గ-అర్జున విషాదయోగం
2	తీరా లిప్పుడు	తీరాలి ఇప్పుడు
14	యుద్ధం మొదలయే	యుద్ధం మొదలయే
9	సమాజపరమైన ధర్మం	సమాజపరమైన ధర్మం
10	యుద్ధం చేయటమనేది	యుద్ధం చేయటమనేది
2	విమర్శ తొలగింప	విమర్శతో లగింప
4	ఆ స్థితిలో	ఆ స్థితిలో
7	అనేనీ లేవని	అవేనీ లేవని
11	అతడు	అతడు
18	లేదనేటి	లేదనేటి
17	పువ్వు నశించి ఫలమవు	పువ్వు నశించి ఫలమవు
21	సంబంధం	సంబంధం
8	అచారంతో	అచారంతో
17	వ్యక్తిగత లాభాను	వ్యక్తిగత లాభాలను

33	22	కానికోరికలు అవి	కానికోరికలు అవి.
		ఫలించవు	ఫలించవు.
36	22	అబంకారకంగా	అబంకారికంగా
37	6	ఇంతకూ మాత్రం	ఇంతకూ మాత్రం
	22	కామయే	కామమే
38	9	ఈ “వైన” వైన	ఈ ‘వై న’ వై న
39	1	నిషామకర్మ	నిషామకర్మ
	15	నిషామకర్మ	నిషామకర్మ
	17	నాకు చెపుతుంది	నాకు ఏమి చెపుతుంది
	చివరి వరకు	బుద్ధియోగమ నీదానివల్ల	బుద్ధియోగమనే దానివల్ల
40	4, 5, 7	స్థితప్రజ్ఞ	స్థితప్రజ్ఞ
44	3	ఉండనవి	ఉండవవి
	20	సాయిది	స్థాయిది
47	21	తనవారైనా సరే	తనవారైనా సరే
51	9	ములం	మూలం
	10	అ “జ్ఞానం”	ఆ “జ్ఞానం”
52	19	చూచిన అతడికి	చూచినా అతడికి
53	18	అసించబడి కేవలం	అశించబడి కేవలం
	19	సమాజానికి గామ	సమాజానికి గామ
55	2	దేవకీనందునిగా	దేవకీ నందునిగా
	11	చేసేవాడిలో	చేసేవాడిలా
61	20	ఆజ్ఞానం	ఆ జ్ఞానం
62	2	ఇవి ఇండటం	ఇవి ఉండటం
67	9	అంటుని కారణంచేతనే	అంటునికారణం అందుచేతనే.
69	23	మనం ఇచ్చిన వాళ్ల	మనం ఇచ్చినవాళ్ల మవు
		అవి వానికి సహజ	తామా? అవి వాటికి సహజ
		లక్షణాలు అవుతామా?	లక్షణాలు
74	4	నృవహార	వృవహార
	8	కర్మయః	కర్మయః

74	14	ఉండాతి?	ఉండాతి.
75	18	నర్జించమనేది	నర్జించటమనేది
76	17	ఏన్ని	ఏన్ని
	20	సజ్జు	స్తబ్ధు
79	17	ముక్తిలేదు.	ముక్తిలేదు సక్తిలేదు
	20	వస్త్రను భవ	వస్త్రనుభవ
80	19	పలితం	ఫలితం
	25	ఒకటే.	ఒకటిని.
82	12	వెళ్ళినాస్తుందంటే	వెళ్ళినా వస్తుందంటే
84	2	సన్న్యాసిన్నీ అస	సన్న్యాసిన్నీ అని
చివరి మూడు వరసలు “భేదం”...నుంచి			భేదం లేదు. ఆత్మ అని
“ఉంటారు” వరకూ			యోగిన్నీ భగవంతుడని
			సన్న్యాసిన్నీ ఆరాధిస్తూ
			ఉంటారు. వేరు మాత్రమే
			భేదం.
85	15	ఉదయిస్తోంది నీలోఆత్మ]	ఉదయిస్తోందినీలో. ఆత్మ
	24	కర్మలనీ	కర్మలన్నీ
86	3	అన్నతాడు	అన్నవాడు
87	5	పనివె ఫలం	పనికి ఫలం
	8	ఆ యుక్తుడికి	అయుక్తుడికి
	9	విషయం	విషయం
	11	క్లేదనటం	లేదనటం
12, 13		“మెట్టు ఇక” నుంచి	మెట్టు. ఇక మూడవది-
		“ఇంకాచెప్పాలంటే”	సర్వత్రనుండే ఆత్మే ప్రత్య
		వరకూ	క్షమై పనులను జరుపుతు
			న్నట్లు తెలిసినప్పుడు బ్రహ్మ
			మే సర్వకర్మలూచేసి కొంటు
			న్నాడు అని తన కర్మత్వ
			భావం నశింపు చేయటం
			సాధ్యమవుతుంది. ఇదిమూడవ
			మెట్టు. ఇంకా చెప్పాలంటే

88	11	చెప్పబడలేదు	చెప్పలేదు
91	8	భగవంతుడని	భగవంతు డనే
92	22	కృష్టిచేత	ద్వష్టిచేత
		ఈ నాహాన్ని	ఈ అహాన్ని
	23	జ్ఞాము	జ్ఞానము
93	7	పరాకాష్ట, అనంగానే	పరాకాష్ట, బ్రహ్మము అన
			గానె
94	9	చేయగలుగుతవే	చేయ గలుగుతుండే
	16	బ్రహ్మస్థికులై	బ్రహ్మస్థితులై
	"	సాధ్య	సాధన
95	2	జరగదు అంతరీంద్రియా	జరగదు. అంతరింద్రియా
97	2	పొందగలిగేవారిని	పొందగలిగేవారి సంగతిని
100	17	కాదు	కాదు
	21	అసంకల్పాలను	సంకల్పాలను
101	22	ఆసక్తయే	అసక్తయే
	23	సమయంలోనేకాదు.	సమయంలోనే కాదు.
104	3	ఆత్మ ననీ	ఆత్మ ననీ
108	18	మనసున కయిన	మనసున కయిన
111	20	రెండోవైపునకు	ఆవైపునకు
112	13	మనసున్నా బుద్ధికి	మనసుకున్నా బుద్ధికి
116	14	అభావమున	ఆ భావమున
119	2	మనసు	మనసు
	4	తీరుటలేదు	తీరటలేదు
120	11	వతనం	పతనం
	17	బహుజన్మనైతి	బహుజన్మల నైతి
121	5	ఆత్మలైన	ఆత్మవైన
123	2	గారవాత్సల్యం	గార్హ్వాత్సల్యం

